

DE ZUSTERS VAN
DE HEILIGE
VINCENTIUS
A PAULO VAN ZELE

Dienstbaar en ondernemend sinds 1830

LUCIEN BOONE

DELEN I, II EN III ZIJN GEBASEERD OP DE BIJDRAGEN OVER ZORGVERSTREK-
KING IN ZELE EN DE ZUSTERS VAN DE HEILIGE VINCENTIUS A PAULO VAN
ZELE, DOOR LUCIEN BOONE, VERSCHENEN IN DE JAARBOEKEN 41, 42 EN 43
(2010 - 2011 - 2012) VAN DE HEEM- EN OUDHEIDKUNDIGE KRING ZELE
Bewerkt en aangevuld in 2018

Deel IV: NAAR EEN NIEUW KLOOSTER
m.m.v. Etienne Van Hecke

LIJST VAN DE ZUSTERS
Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo van Zele
m.m.v. Ann Verhoeven

Coverfoto: de zusters met moeder Antoinia, na de Eerste Wereldoorlog

Overname van tekstgedeeltes toegelaten mits bronvermelding.

Wettelijk depot: D/2018/14.574/1

Uitgegeven door vzw Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo van Zele

Gedrukt bij L.capitan nv

INHOUDSOVERZICHT

VOORWOORD – Mgr. Luc Van Looy, bisschop van Gent	1
DEEL I	
I ARMEN- EN ZIEKENZORG HIER EN ELDERS: NAUW VERWANTE BEZIGHEDEN	7
KORTE VOORGESCHIEDENIS	7
Hoe het groeide	7
De Heilige- Geesttafel of Armendis	8
Enkele benamingen	8
Gasthuizen, godshuizen en hospitalen	9
Zorg voor weeskinderen en vondelingen	9
VAN LIEFDADIGHEID TOT MAATSCHAPPELIJK WELZIJN	10
De eerste jaren van de Franse Revolutie	10
Burelen van Weldadigheid en Commissies van Burgerlijke Godshuizen (1796)	11
II ARMEN- EN ZIEKENZORG IN ZELE DOOR DE EEUWEN HEEN	13
IN DE MIDDELEEUWEN (ca. 500-1500) EN IN DE NIEUWE TIJD (ca. 1500-1800)	13
Medische zorg en verpleging: een somber beeld	14
TIJDENS DE FRANSE OVERHEERSING (1795-1815), HET VERENIGD KONINKRIJK DER NEDERLANDEN (1815-1830) EN HET PRILLE BELGIë	15
Het Bureel van Weldadigheid	15
1830: De miserie duurt voort	16
III Zele heeft nood aan een godshuis	19
Een plan dat niet doorgaat: een burgerlijk godshuis in het Kapelhof (1799)	19
Iets meer over het Kapelhof	21
De armenschool van het Kapelhof en de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen (1811)	22
Concrete plannen voor een godshuis (1828-29)	25
IV Een godshuis voor ouderlingen en weeskinderen (1830)	27
OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN	27
Vorbereiding en fondsenwerving (1828-1829)	27
De eerstesteenlegging en de eerste ziekenkamers (1829)	28
Zusters van het Kapelhof bieden hun diensten aan als ziekenzusters	29
Kamers voor ouderlingen en zusters (1831)	30
Naar een nieuwe Zeelse congregatie (1831)	31
Een boerderij op de voorkoer (1831) en langs de Koevliet (1834)	32
Een hoofdgebouw met zusterverblijf en dienstlokalen (1835)	34
BEHEER EN BESTUUR VAN HET GODSHUIS	35
Het Bureel van Weldadigheid richt een bestuurscommissie op (1829)	35
De beginjaren	35
Een zuster uit Zele wordt stichtende moeder-overste in Eeklo (1837)	36
VERDERE UITBOUW VAN HET GODSHUIS	37
Een weeshuis voor meisjes (1839) en een afzonderlijk oudemannenhuis (1839)	37
Een kapel voor zusters en residenten (1841)	39
Pastoor Van Oosthuysen over de familie De Decker	42
Het godshuis krijgt een afzonderlijk bestuur: de Commissie van het Burgerlijk Godshuis (1846)	44
Een jongensweeshuis (1858)	46
Een nieuwbouw voor de oude mannen (1863) en andere voorzieningen	50
Taakverdelingen in het godshuis	52
Een nieuwe boerderij op het hofland (1887)	53
Vergroting van het godshuis (1899)	54

LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN HET GODSHUIS	56
De eerste jaren van en in het godshuis	56
Wel en wee van zusters en residenten	58
HET GODSHUIS WORDT TE KLEIN EN VOLDOET NIET MEER	60
V EEN NIEUW HOSPITAAL, TE VOEGEN BIJ HET BESTAANDE GODSHUIS (1905)	63
EEN AFZONDERLIJK HOSPITAAL EN EEN NIEUWE KAPEL	63
Een afzonderlijk hospitaal (1905)	63
Een nieuwe kapel (1907)	69
BEHEER EN BESTUUR VAN GODSHUIS EN HOSPITAAL	72
Inkomsten en uitgaven vóór, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog	72
De Commissie voor Openbare Onderstand (COO)	74
LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN GODSHUIS EN HOSPITAAL	76
Dagelijkse bezigheden van de zusters	76
Wel en wee van zusters en residenten	76
Belevenissen tijdens de Grote Oorlog	78
Plaatselijke zuster-oversten	82
INFRASTRUCTUUR EN DAGELIJKSE WERKING VAN HET GODSHUIS EN HET HOSPITAAL	83
Verbeteringen en modernisering	83
Het ouderlingenhuis	83
Het weeshuis	87
Het verhaal van Robert	96
Het verhaal van Pharaïlde... via zuster Bernadette	98
De droom van Julienne: een grote reünie	99
Het hospitaal	101
Belevenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog	102
De boerderij	105
De bron	106
De Zusters en hun laatste jaren in het oud hospitaal.	107
VAN GODSHUIS EN HOSPITAAL TOT PAROCHIEKERN EN OPENBAAR DOMEIN	108

DEEL II

VI DE CONGREGATIE DER ZUSTERS VAN DE H. VINCENTIUS A PAULO VAN ZELE	113
STICHTING EN EERSTE ZUSTERS	113
Een nieuwe zustergemeenschap ontstaat (1830-31)	113
Stichting van de congregatie (1833)	114
Wie was Vincentius a Paulo (Vincent de Paul)?	115
De kloosterregel	116
Een moeilijk begin	122
De zusters en kanunnik Benoit De Decker	123
Het kloosterleven, stap voor stap	124
BEHEERSSTRUCTUREN	129
DE CONGREGATIE EN HAAR ALGEMEEN OVERSTEN (MOEDER-OVERSTEN)	130

VII EEN BIJHUIS VAN DE ZUSTERS IN HOFSTADE (1929)

Een tehuis voor ‘beter gesitueerden’	137
Plaatselijke zuster-oversten	139

VIII EEN MATERNITEIT, EEN HOOFDKLOOSTER, EEN KLINIEK EN EEN DIRECTEURSWONING

OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN (1934)	141
Een hoofdklooster voor de zusters (1942)	146

Bouwen in oorlogstijd	146
Plaatselijke zuster-overste	148
EEN AFZONDERLIJKE KLINIEK EN EEN DIRECTEURSWONING (1945)	149
LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN MATERNITEIT EN KLINIEK	151
Dagelijkse bezigheden van de zusters	151
BEHEER EN BESTUUR VAN MATERNITEIT EN KLINIEK	154
DE KLINIEK WORDT TE KLEIN	155
Uitbreidingen en uitbreidingsplannen (1963-1977)	155
De materniteit wordt afgeschaft, de kliniek breidt uit (1979)	157
Naar een Zeelse fusiekliniek? (1987)	157
JA voor een ziekenhuis! (1987)	158
De kliniek sluit haar deuren (1992)	159
Een rusthuis en een polikliniek met dagziekenhuis in de voormalige kliniek	160
Nieuwe eigenaars en een nieuwe bestemming	160
IX HET RUSTOORD BEUKENHOF VAN DE COO (1963)	163
OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN	163
BEHEER EN BESTUUR VAN HET RUSTOORD	166
Voorzitters, secretarissen en nieuwe diensten.	166
Tevreden bejaarden	167
Uit het leven gegrepen...	168
Ontspanning en reisjes	169
EEN ZIEKENHUIS VOOR CHRONISCH ZIEKEN (1976)	171
LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN RUSTOORD BEUKENHOF	172
Een nieuw begin	172
Ora et labora: twee zusters getuigen over hun dagindeling	174
Zusterverblijf en kapel	176
Plaatselijke zuster-oversten	177
De COO wordt openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) (1977)	177
DEEL III	
X ALGEMEEN EN GEESTELIJK DIRECTEURS	181
Wie was wie?	181
Algemeen directeurs van de congregatie	182
Geestelijk directeurs van de zusters in het burgerlijk godshuis / hospitaal en rustoord Beukenhof	184
XI BEDEVAARTEN, UITSTAPPEN, VIERINGEN EN VERMAAK	189
Processies en jaarlijkse gebruiken	189
Aanstellingen en huldigingen	191
Jubilea en vereremerkingen	192
150 jaar Congregatie (1980)	195
Bedevaarten, dagtrips en korte groepsreizen.	197
XII DE ZUSTERS BOUWEN VOOR DE TOEKOMST	201
Heroriëntering en vernieuwing van het klooster (1984) en vernieuwing van de kapel (1987)	201
Een nieuwbouw voor polikliniek en dagziekenhuis (1994)	205
Een nieuwbouw voor rusthuis De Vliet (1997)	206
XIII HET OCMW BOUWT EN VERNIEUWT	211
Een Psycho-geriatrisch centrum (1980)	211
Een dakverdieping voor de Zusters? (1989)	212
Woonprojecten van het OCMW	212
Het Beukenhof wordt ingedeeld in een Rusthuis en een Rust- en Verzorgingstehuis (1988)	213

Het administratief centrum (2006)	213
Het Beukenhof wordt een Woonzorgcentrum (2010)	214
Exit Beukenhof (2010)	214
XIV HET AZ SINT-BLASIUS NEEMT DE ZEELSE KLINIEKEN OVER (1998)	217
XV CENTRUM VOOR THUIS- EN OUDERENZORG (CTOZ) DE BRON VAN HET OCMW	221
AANKONDIGING EN VERANTWOORDING (2005)	221
ENKELE TECHNISCHE GEGEVENS	222
EERSTE FASE: WOONZORGCENTRUM (WZC) DE MEANDER (2010)	222
TWEEDE FASE: VOLTOOIING VAN WZC DE MEANDER EN VOLTOOIING VAN HET CTOZ DE BRON (2012)	225
EEN KUNSTWERK OP DE CAMPUS	228
ONTWIKKELINGEN NA 2012	229
INFORMATIEBRONNEN (DELEN I, II EN III)	230
MET DANK AAN	233
DEEL IV	
XVI NAAR EEN NIEUW KLOOSTER	237
WAT VOORAFGING	237
HET KLOOSTER WORDT TE GROOT	238
DE ZUSTERS WILLEN ZEKERHEID VOOR DE TOEKOMST	239
EEN VERKOOP WORDT VOORBEREID	241
De zusters werken aan hun toekomstplan (2012)	241
Een onderhandse principsovereenkomst (2012)	243
Niet al het moois uit het klooster kan straks worden meegenomen (2014)	244
Versterking van de vzw van de zusters (2013-2015)	246
DAGVERLOOP EN ALGEMENE ACTIVITEITEN	248
Dagverloop van de zusters	248
Algemene activiteiten in en vanuit het klooster	248
Over alles wat niet in dit activiteitenverslag staat...	249
DE VERKOOP VAN HET KLOOSTER WORDT BEZEGELD (2013)	250
Een plechtig contract	250
Uitgesteld gebruik en genot	250
Toekomstige woongarantie voor de zusters van de congregatie	250
Zorggarantie voor de zusters	250
Het ziekenhuis wordt eigenaar van het klooster	251
DOORBRAAK VIA VERNIEUWDE SAMENWERKING MET VZW TRENTO	252
Verkennde gesprekken (2013)	252
Een architect wordt aangesteld (2014)	253
Een kloostermodule in nieuwbouw	254
De beslissing valt (2014)	254
Verhuis en inwijding	258
Inwijding als ultiem dankfeest voor een Godsgeschenk (2016)	260
AFSCHEID VAN KLOOSTER NA 186 JAAR	263
Interview door Katrijn De Bleser	263
NAWOORD	265
ZUSTERS VAN DE HEILIGE VINCENTIUS A PAULO VAN ZELE	266

De Zusters van Zele

Toen, heel lang geleden, in 1831 de eerste Zustergemeenschap ontstond wisten ze niet dat ze begonnen aan een boeiend verhaal ten dienste van de Zelenaars en de omgeving. Ze wisten natuurlijk ook niet hoe lang de congregatie die in 1833 gesticht werd zou bestaan. Nog minder wisten ze dat het charisma van deze eerste beweging zo diep zou indringen in de ziel van Zele en van de Zelenaars, dat het verder zou gedragen worden, ook in tijden van minder zusters, en zelfs wanneer de zusters er niet meer zouden zijn. Het geheim van dit succes en van de blijvende waarde van de congregatie ligt in het feit dat de zusters het niet uit zichzelf gepresteerd hebben. Hun enige drijfveer was Christus, in het voetspoor van Sint-Vincentius dienst bewijzen aan armen en kleinen, aan zieken en zorgbehoevenden. Eenmaal God optreedt in het leven van mensen, in dit geval van de zusters, zorgt Hij er voor dat het verder gaat, weliswaar met andere mensen, andere instellingen, maar het charisma blijft bestaan

Sint-Vincentius heeft veel mensen de moed gegeven alles achter te laten en zich in te zetten voor anderen. Gedurende lange jaren hebben de zusters alles gedaan, er waren geen sociale voorzieningen, er was geen ziekenfonds, er waren geen sociale diensten aan huis. Enkel mantelzorgers droegen de last van de verzorging van ouderen en zieken. Dag en nacht stonden de zusters gereed om wezen en ouderlingen te ondersteunen in het Godshuis, in het hospitaal, in de materniteit en in de gemeente Zele. Wie kende niet de zusters van de Koevliet?

Maar waarover ging het al die jaren? “Alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan” zegt Jezus (Mt. 25, 40). Vroeg in de morgen verzamelden de zusters in de kapel van het klooster, ook wanneer ze ’s nachts hadden moeten opstaan om iemand te verzorgen. Hun gebed in gemeenschap zette de toon van een lange dag werk. Ze leerden daar in het gelaat van de zieke en arme, van kinderen en ouderen het gelaat van God ontdekken. Wanneer ze dan ’s avonds weer samen baden wisten ze aan God de namen voor te leggen van de mensen die ze overdag verzorgd hadden. Dit was geen zware taak, alhoewel het voor de buitenstaanders wellicht zo overkwam, dit was hun roeping, hun hobby zou je zeggen, vandaar dat ze onvermoeid verder deden. De vreugde die ze daarbij uitstraalden vond de oorsprong in de verbondenheid met God. Het was, en is, de Geest van God die doorheen deze religieuze vrouwen kleur geeft aan de Kerk en aan de maatschappij.

Bij het lezen van deze geschiedenis kunnen we enkel dankbaar zijn dat God zulke roeping gegeven heeft aan de zusters en dat Hij het nu nog doet verder leven in geëngageerde leken die het charisma verder uitdragen in de instellingen die de zusters in het leven hebben geroepen.

God zij gedankt om zoveel goeds dat geschiedt in de wereld.

+ *Luc Van Looy*
Bisschop van Gent

Buurten, wijken en parochies roepen een of ander beeld op. De ene buurt doet aan handel denken, de andere aan landbouw, nog andere aan fabrieksarbeid. We kunnen het ook hebben over uitgaansbuurten of over buurten waar het rustig toeven is. Kerk-, markt- en schoolomgevingen houden langst stand, wat eveneens het geval is voor kasteel- en kloosterdomeinen...

Minstens even belangrijk zijn de herinneringen die van generatie naar generatie doorgegeven worden. Zelfs als de materiële sporen al lang verdwenen zijn, blijft er wel iets achter dat herinnert aan het verleden.

De Kouter is een Zeelse buurt die vergroeid is met zowel onderwijs als bejaardenzorg, opvang van weeskinderen, ziekenverpleging en kraamzorg. Grote delen van de Kouterstraat en de Koevliet zijn bezaaid met gebouwen en instellingen die ontstaan zijn uit de stichting van een *godshuis* of *hospitaal*. Heel veel mensen hebben er gewerkt en religieuzen volgden er hun roeping, zowel in openbare als privé-instellingen.

Door de jaren heen evolueerden zowel het maatschappelijk doel als de bijhorende diensten en gebouwen van wat in de volksmond nog heel lang *het (oud) hospitaal* werd genoemd. De Koevliet, als vanouds een straat met een concentratie aan sociale voorzieningen, is bondig beschreven door erfgoedwerkers van het Agentschap Onroerend Erfgoed.¹

En de straatnaam? Een *vliet* is stromend water van beperkte omvang. Soms wordt er ook een beek mee bedoeld. In de Atlas der Voet- en Buurtwegen van Zele is er sprake van de *Koeywegel* (buurtweg nr. 181) als oude benaming van de Koevliet.

Over het zogenaamde *Hospitaal* van Zele is al heel wat geschreven. We weten dat het gesticht is in 1829. Maar hoe zat het voordien? We mogen aannemen dat zieken en ouderlingen oorspronkelijk in familieverband werden opgevangen. Echter, niet iedereen had familie en niet iedereen kon instaan voor verzorging, laat staan verpleging. Vanuit onze huidige situatie kunnen we ons maar moeilijk voorstellen hoe het er vroeger aan toeling, noch in de stad, noch op het platteland. Er is dan ook een hele weg afgelegd, zeker sinds de uitbouw van de sociale voorzieningen in ons land.

Maar één ding mogen we nooit vergeten: de essentie van personenzorg was en is de inzet van mensen die zich daartoe geroepen voelen. En dat is duidelijk het geval met de zustergemeenschap die vanaf de stichting van ons eerste hospitaal instaat voor de zorgverstrekking en het dagelijks bestuur in Zeelse rusthuizen, weeshuizen en klinieken.

Indien we het verder hebben over begrippen, structuren en benamingen in verband met het kloosterleven, beperken we ons tot wat toepasselijk is op deze Zeelse zusters:

De Congregatie van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo van Zele.²

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Koevliet [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/114377> (geraadpleegd op 4 maart 2018).
² Vincentius a Paulo of à Paulo? Beide schrijfwijzen circuleren en bovendien is de naam van deze heilige Vincent de Paul.

I Armen- en ziekenzorg hier en elders: nauw verwante bezigheden

Als we nagaan hoe zowel arme als zorg-
behoevende mensen door de eeuwen heen ge-
holpen worden, stellen we vast dat het meestal
gaat om een combinatie van persoonlijke,
kerkelijke en openbare initiatieven. Of kunnen
we veeleer spreken over een combinatie van
liefdadigheid, zielszorg en ordehandhaving?

KORTE VOORGESCHIEDENIS

Hoe het groeide

Tijdens de middeleeuwen zijn de armenzorg
en de ziekenverpleging hoofdzakelijk
een privé-aangelegenheid, gesteund op
de naastenliefde en opgebouwd door
kerkgemeenschappen en kloosters.³ In de
Canon van sociaal werk in Vlaanderen⁴
wordt dit als volgt verwoord:
*Al in 567 vaardigde het Tweede concilie
van Tours een regel uit dat elke lokale*

³ JOSÉ VERSCHAEREN, p. 25 e.v.

⁴ www.canonsociaalwerk.be

gemeenschap de eigen armen en behoeftigen moest voeden. Zorg voor behoeftigen zou moeten plaatsvinden in de eigen parochie, met middelen van die parochie.

Voor de behartiging van de armenzorg beschikt de kerk, naast allerlei bijdragen van de gelovigen, ook over de opbrengst van de kerktienden. Deze tienden (een belasting op de opbrengsten van het land dat men in gebruik heeft) zijn bestemd voor de eredienst, het kerkgebouw en de armen.⁵ De individuele hulpverlening ligt in handen van de zogenaamde armentafels. Hoe een en ander er in de praktijk aan toeging, lezen we in de inspiratiemodule van Open Monumentendag Vlaanderen 2009: *Vooraanstaande burgers stonden onbezoldigd in voor de bedeling van giften aan behoeftige ingeschrevenen van de stad of de parochie. Ook hierbij speelden liefdadigheid en godvrezendheid een rol, maar tegelijk was armenzorg een manier om controle uit te oefenen op de talloze paupers en om de maatschappelijke overlast van bedelarij en criminaliteit te beperken. Aan de wortels van dat kwaad, de oorzaken van de armoede, werd echter weinig gedaan. In de loop der tijden werd de armenzorg weliswaar wat beter georganiseerd. In elke parochie werd zo een “Armentafel” of een “Heilige Geesttafel” opgericht die hun middelen vooral uit testamentaire schenkingen haalden.*

De Heilige- Geesttafel of Armendis

Vanaf de 13de eeuw is er sprake van armenafels, ook Heilige-Geesttafels, gemene aalmoes of armendis genoemd. Het

ging om een burgerlijke instelling, zonder verband met het kerkelijke parochiewezen, maar wel parochiaal georganiseerd.⁶ Giften en bijdragen van rijkere burgers werden verdeeld onder de behoeftigen. De benaming Heilige-Geesttafel is vermoedelijk afgeleid van de plaats waar de bedeling van brood of andere goederen gebeurde, meestal achteraan in de parochiekerk, op een tafel. Voluit heten ze de Tafels van de Heilige Geest. Na de misviering konden hulpbehoevenden aanschuiven aan deze tafel. Daar kregen ze voedsel, kleding, hout of lampolie. De uitdeling gebeurde ter ere van de Heilige Geest. Het bestuur bestond uit twee *armen-meesters*. Ze werden verkozen door de pastoor, de baljuw en de schepenen.⁷ Het waren onbezoldigde taken. Maatschappelijk aanzien was er wel. Daarvan getuigen o.m. de erebanken in de parochiekerken. Naast de ondersteuning van behoeftigen voorzagen de armentafels ook in doktershulp, begrafenissen en gratis onderwijs aan behoeftige kinderen. Tot aan de Franse Revolutie is de georganiseerde armenzorg toevertrouwd aan de Heilige-Geesttafel. We kunnen deze instelling dan ook beschouwen als een voorloper van de COO en het OCMW.

Enkele benamingen

Godshuis, hospitaal, kliniek, lazaret, enz. Eén en ander wordt soms door elkaar gebruikt. Een korte verklaring kan allicht enige klaarheid scheppen.

- **GASTHUIS** (verouderd, gewestelijk): liefdadig gesticht voor het bieden van kost en inwoning aan armen en bejaarde mensen; ook ziekenhuis ter verpleging van onvermogenen. Gasthuis en hospitaal

⁶ JOSÉ VERSCHAEREN, p. 32 e.v.

⁷ STANNY VAN GRASDORFF, Zwervers, vagebonden en de Tafels van de Heilige Geest, via internet (2010).

betekenen net hetzelfde omdat het Latijnse werkwoord *hospitare* betekent *gasten ontvangen*.

- **GODSHUIS** (veroud.): liefdadigheidsinstelling voor ouden van dagen, weeskinderen, zieken enz. Een godshuis is een gasthuis dat opgericht is ter ere van God. De term *gasthuis* verwijst naar de functie waarvoor het werd opgericht, terwijl de term *godshuis* verwijst naar de intentie waarmee het gasthuis is opgericht (in het Frans: Maison de Dieu, Hôtel-Dieu, Hospice).
- **HOSPICE** (Fr.): gesticht, weeshuis, bejaardenhuis.
- **HOSPITAAL** (van Lat. *hospitalis*: gastvrij): ziekenhuis, waar zieken en gewonden verpleegd worden. *Hôpital* (Fr.) betekent zowel hospitaal als gasthuis of ziekenhuis.
- **KLINIEK** (van Gr. *klinikos*: betrekking hebbend op een bed): inrichting waar patiënten geneeskundige hulp krijgen.

Gasthuizen, godshuizen en hospitalen

Voor de georganiseerde opvang van reizigers en pelgrims komen de gasthuizen (godshuizen, hospitalen) tot stand. Met de opkomst en de verspreiding van het christendom en daarmee de beoefening van naastenliefde en liefdadigheid, speelt de Kerk een steeds belangrijker rol bij de stichting ervan. Lange tijd hebben hospitalen maar weinig te maken met wat wij daar vandaag onder verstaan. Het zijn huizen waar *gasten*, meer bepaald pelgrims, reizigers, daklozen, bejaarden en zieken één zaal en soms ook het bed delen. Mensen krijgen er onderdak, iets te eten en te drinken.⁸ Maar als de structuren dan toch bestaan, waarom ze dan niet verder uitbouwen voor

⁸ OMD (Open Monumentendag) Vlaanderen 2009. Thema: Zorg. Inspiratiemodule 2.

de opvang, verzorging en verpleging van behoeftige zieken en bejaarden? De oudste getuigen van deze instellingen zijn de middeleeuwse hospitalen. Ze zijn opgericht met schenkingen en bestuurd door leken of kloosterlingen, onder gezag van de stedelijke en/of kerkelijke overheid. Meer zelfs, vorsten en andere groten der aarde laten zich zelden onbetuigd om hun naam en faam te verbinden aan de stichting van een hospitaal.⁹ In die tijd worden alle zieken zonder onderscheid in één grote ziekenzaal verpleegd, door zware gordijnen van elkaar gescheiden. Een kapel staat in nauw contact met de ziekenzaal, zodat de zieken zich getroost weten door de nabijheid van het Allerheiligste. Indien de aanroeping van de *ziekteheiligen* geen soelaas meer brengt, komt men best in het reine met zijn geloof, want het eeuwige leven wenkt.

Zorg voor weeskinderen en vondelingen

Weeskinderen zijn minderjarigen die één of beide ouders verloren hebben. Er zijn ook verlaten kinderen, achtergelaten omwille van allerlei omstandigheden en vondelingen. Weeskinderen komen onder oppervoogdij van de overheid, die via aangestelde voogden instaat voor de opvoeding. De Tafels van de Heilige Geest nemen tijdens de middeleeuwen de zorg voor gevonden, verlaten of arme weeskinderen op zich.¹⁰ Ze geven de kinderen de eerste zorgen en opvang en besteden hen daarna uit bij pleeggezinnen. Oudere jongens gaan vanaf 12 à 14 jaar in de leer bij

⁹ Wereldberoemd is het Hôtel-Dieu in Beaune (Frankrijk), gesticht in 1443. In Lessines (Lessen), gelegen aan de Dender, is het Gasthuis Onze-Lieve-Vrouw met de Roos, gesticht in 1242, ingericht als hospitaalmuseum.

¹⁰ OMD Antwerpen, brochure 2009, p. 28.

⁵ Meer over de kerktienden lees je in MICHEM, p. 70-73 en in 1200 Jaar Zele, p. 259.

ambachtslui waarna ze al vroeg in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. De eerste weeshuizen ontstaan in of naast de godshuizen. Daar staat men in voor de opvoeding van weesjes en verlaten kinderen. In Zele wordt een meisjesweeshuis opgericht in 1838. Een jongensweeshuis volgt twintig jaar later.

VAN LIEFDADIGHEID TOT MAATSCHAPPELIJK WELZIJN

De eerste jaren van de Franse Revolutie

De sociale ellende bereikt een hoogtepunt op het einde van de 18de eeuw. In 1789 breekt de Franse Revolutie uit. Binnen de kortste tijd wordt komaf gemaakt met het *Ancien Régime* en worden nieuwe instellingen opgericht.¹¹ Onder het motto *Liberté - Egalité* (*Vryheid - Gelykheid*) worden oude regelingen en tradities overboord gegooid. In 1791 wordt de onderstand, tot hiertoe gezien als een weldaad of een gunst, uitgeroepen tot een plicht van de maatschappij en een taak van de burgerlijke overheid. Meer zelfs: onderstand wordt een recht! Elk individu moet kunnen beschikken over een basisminimum, steun of werk. Hulp aan huis geniet de voorkeur. Er worden maatregelen genomen voor het lenigen van de armoede en het beheer van hospitalen, ziekenhuizen en liefdadigheidsinstellingen.

Het Franse leger verklaart in 1792 de oorlog aan Oostenrijk en valt onze streek, deel van de Oostenrijkse Nederlanden, binnen. Met de machtsovername in België (de Oostenrijkse Nederlanden en het prinsbisdom Luik) vanaf midden 1794 en de administratieve aanhechting bij de Franse republiek op 1 oktober 1795, leggen de nieuwe heersers tal van hun reglementen

11 JOSÉ VERSCHAEREN, p. 34 e.v.

op.¹² Armen- en ziekenzorg worden staatszaken. Ondanks alle perikelen blijven de kerkelijke instanties en kloosters een hoofdrol spelen in het verhaal van de zorgverstrekking. Toch past het, om wat zich toen afspeelde, iets afstandelijker te benaderen en even na te gaan hoe de armen- en ziekenzorg zullen evolueren van *weldadigheid* tot *maatschappelijk welzijn*.

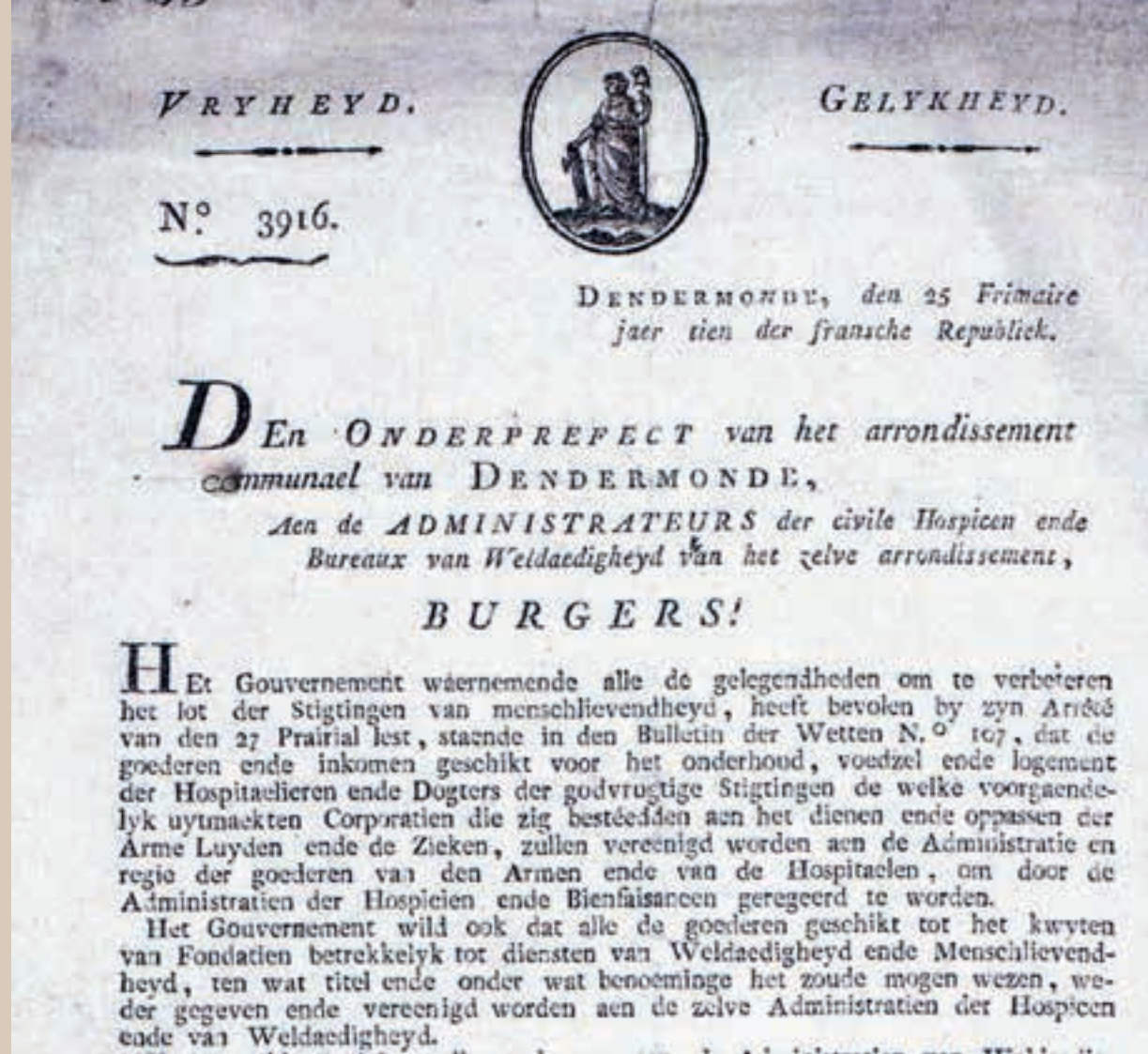
Burelen van Weldadigheid en Commissies van Burgerlijke Godshuizen (1796)

Zoals al eerder in Frankrijk, worden in 1796 ook bij ons de Heilige-Geesttafels afgeschaft. Ze worden vervangen door de Burelen van Weldadigheid (les Bureaux de Bienfaisance) en de Commissies van Burgerlijke Godshuizen (les Commissions des Hospices Civils). De Burelen van Weldadigheid worden verplicht in iedere gemeente, terwijl de Commissies facultatief zijn. De kerkelijke goederen worden genationaliseerd. De gemeenten controleren deze nieuwe besturen en passen eventuele tekorten bij. De Burelen van Weldadigheid, belast met het onderhoud van ouderen en weeskinderen die niet in een instelling zijn opgenomen, verschaffen onderstand, vooral in natura, en geneeskundige hulp aan huis. De Commissies van Burgerlijke Godshuizen zorgen voor zorgverlening in liefdadigheidsinstellingen, zoals vondelingen- en weeshuizen, bejaardentehuizen, hospitalen enz. Kleinere gemeenten, die niet over zulke

12 FRANK SEBERECHTS in Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw, Mens & Cultuur Uitgevers, Gent, 2003, p. 207.

instellingen beschikken, moeten geen Bestuur van Burgerlijke Godshuizen oprichten. Wel moeten ze, op kosten van hun weldadigheidsbureel, behoeftige medeburgers onderbrengen in bestaande instellingen. Zowel tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden als na de Belgische Revolutie van 1830 blijven de weldadigheidsburelen en de burgerlijke godshuizen bestaan. Ze worden door de eerste Gemeentewet van 30 maart 1836 overgenomen.¹³

13 In 1925 worden deze besturen vervangen door de Commissie van Openbare Onderstand (COO). In 1976 wordt de Commissie hervormd wordt tot Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW).

Omzendbrief i.v.m. de burgerlijke godshuizen en de burelen van weldadigheid, 16 december 1802. Detail. (RAB – GM Zele 717)

II Armen- en ziekenzorg in Zele door de eeuwen heen

IN DE MIDDELEEUWEN (ca. 500-1500) EN
IN DE NIEUWE TIJD (ca. 1500-1800)

De armendis en de brooddelingen

Als hij het heeft over de *Stichting van de H. Geest voor de Arme of H. Geesttafel in Zele*, verwoordt MICHEM dit als volgt: *Het verlenen van hulp aan armen en noodlijdenden als kristelijke liefdadigheid is zo oud als de kristelijke beschaving in ons land. Die zorg is essentieel een uiting van parochielevens geweest, hoe hoog we in de geschiedenis ook opklimmen. Reeds in het Karolingisch tijdperk bestonden de matricularia,¹⁴ een lijst van ingeschreven arme parochianen. Deze liefdadige instelling was uitsluitend beheerd door de plaatselijke geestelijkheid.*

Over de tijd dat onze gewesten onder Spaans en Oostenrijks bewind vallen verduidelijkt

hij de verwevenheid tussen kerkelijk en burgerlijk bestuur: *Nauw verbonden met het kerkelijk leven was de Armendis of H. Geesttafel. Onder toezicht van pastoor en “weth” verleenden de twee of drie armmeesters hulp aan de noodlijdende parochianen. [...] In de XVIIe eeuw beschikte het armbestuur over rijke hulpbronnen: twee wind- en rosmolens; landpachten; renten van belegde kapitalen; armenschaal; verder giften, legaten en de opbrengst van “de H. Gheestblocq vooren in de kercke ende vande bussen hangende in de vierschaer ende in de herberghen”. De H. Geestmeesters zorgden er voor dat op het einde van het jaar de rijkge vulde kas uitgedeeld was aan de rechthebbende “huysarmen ende schamele personen” [...] en dat de armen kosteloze geneeskundige verpleging kregen.*

MICHEM heeft het ook uitvoerig over de beschikbare werkmiddelen:

¹⁴ Matricularia: inschrijvingsregisters (van L. matricula, lijst).

Tegelijkertijd met de kerkfabrieken kwam ook de mensa pauperum of armendis tot stand, dank zij talrijke schenkingen en legaten. [...] Aldus kwam voor de armen een aanzienlijk fonds tot stand van penningrenten, cijnzen en graanrenten, waarmede uitdelingen van brood konden bekostigd worden. Het innen van de renten en het bedélen van de giften was toevertrouwd aan twee of drie H.-Geestmeesters. [...] Ook deze provisores of magistri mensae¹⁵ werden voor twee of drie jaar aangesteld door pastoor en schepenen, die een streng toezicht hielden over het beheer. Verder vermeldt hij dat de armenmeesters een jaargeld betalen aan sommige schoolmeesters als schoolgeld van de weezen en heeft hij het over een aannemingscontract van weeskinderen, met een opsomming van een reeks verplichtingen i.v.m. eten, drinken en kledij. De aangestelde voogd zal die oock houden ter schole gaende tot dat se konnen lesen, schrijven fransois, enz...¹⁶ Rijke burgers en geestelijken dragen hun steentje bij om de armoede enigszins te helpen lenigen. Brooddelingen zijn een vaste waarde in de armenzorg. Anderzijds zijn er de bezittingen van de Heilige-Geesttafel die geld in het laatje brengen, zoals twee armenmolens. Deze worden al vermeld in 1582, als behorende aan den H.-Geestdisch.

Medische zorg en verpleging: een somber beeld

Afgezien van rondtrekkende barbiers-chirurgijns was het platteland maar mager bedeed met wat men medisch geschoolde hulpverleners kan noemen. Zo ook in Zele,

waar toch enkele barbiers en barbiers-chirurgijns een vaste stek hadden.¹⁷ Frans MICHEM heeft het herhaaldelijk over hulp uit Dendermonde:¹⁸ *Op gebied van ziekenzorg is het Zele vergaan zoals alle andere plattelands-gemeenten: geen verpleging in de parochie zelf. Van uit Dendermonde kwam er hulp. Zo hebben o.m. de Zwarte Zusters, vanaf hun vestiging in de stad (1491), zich te Zele zeer verdienstelijk gemaakt. Wie het kon betalen konsulteerte de Dendermondse stads-surgijn, of riep een van de aldaar gevestigde chirurgijnen bij zijn ziekbed. Tot in het jaar 1634 zijn het uitsluitend Dendermondse heelmeesters die mits een jaarwedde van 7 p. “bij contracte met pastoir, meyer, schepenen ende heiliggheestmeesters de arme luyden dezer prochie cureeren”.* Verder heeft hij het over een pestepidemie in 1570 waar *schrobsters* (ziekendiensters) de zieken verplegen. Pas in de tweede helft van de 17de eeuw is er sprake van een Zeelse dokter. Deze wordt bijgestaan door *een pleiade chirurgijnen*. Chirurgijnen verzorgen wonden, breuken en gezwellen en verrichten amputaties. Volop verbetering dus, maar pas met de komst van dokter Emmanuel Meeus in 1728 krijgt Zele geleidelijk aan een geneeskundig korps.¹⁹

TIJDENS DE FRANSE OVERHEERSING (1795-1815), HET VERENIGD KONINKRIJK DER NEDERLANDEN (1815-1830) EN HET PRILLE BELGIË

Het Bureel van Weldadigheid

De Fransen verwerpen de oude instellingen. Voortaan moet elke gemeente een Bureel van Weldadigheid oprichten, ter vervanging van de Heilige-Geesttafel. Zo ook in Zele. Dit gebeurt hier en daar allicht met enige tegenzin, maar met de Franse Republiek valt niet te sollen. Veelzeggend is een rondschrijven van 25 floréal van het jaar 9 (15 mei 1800) waarin de onderprefect van het arrondissement Dendermonde aandringt bij de *Meiren der Communen* om zonder uitstel het voorzitterschap van het Bureau aan te nemen en vijf leden aan te duiden. Het eerste *bureau de bienfaisance* te Zele dateert van 1799. De leden worden gekozen voor een termijn van vijf jaar door de gemeenteraad, die hun beheer controleert.²⁰ Ze doen hun werk steeds onbezoldigd, ongeacht de staatsvorm van onze gewesten.²¹

Overheidsgestuurde bijstand of niet, oude gewoontes worden niet zomaar in één pennentrek weggeveegd, laat staan gevestigde liefdadigheidswerken, zoals de aloude brooddelingen. Tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815 – 1830) gaat de werking van het *armbureel*, ook wel de Kamer van Weldadigheid genoemd, onafgebroken verder. In een rekening voor het armbestuur van *een Deeling Roggenbrood gedaen in de Kerke den 10 Augusty 1816* lezen we dat Jacobus De

Loose 81 en Bernardus Coppieters 108 broden leveren. In het *Hand Boek voor Emmanuel Van hecke Armmeester tot Zele Dorp van zijnen ontvanck en uytgeef van den Jaere 1817* vinden we een schat aan informatie over de noden van de behoeftige bevolking.²² Het gaat om uitgaven in speciën van bedragen tussen 0,15 en 3 gulden.²³ Netjes neergepend per datum, in *gulden –stuyvers en orden* gaat het om de uitbetaling aan handelaars voor *winkelwaere, droldweilen, patatten, een sargie, lijnwaad, blokken, een grafkiste met de keirsen, ...* Enkele tussenkomsten zijn te vergelijken met wat we ook nu nog op begrotingsposten kunnen verwachten, zoals *een kiste voor een vreemdelinck en een huys doen schueren en kuysen*. Andere uitgaven getuigen van een sociaal-religieuze bewogenheid, zoals (steun voor) *de Communicanten*.

Met een *drolwiel* kon een behoeftige thuis aan de slag. Ook voor uitgaven zoals het betalen van *huysure*, de vergoeding van *ziekendiensters* en *achterwaersters* of *voor een kind de kost te geven* komt het armbestuur tussen.²⁴ In 1817 voorziet men maandelijks 3 gulden per opgenomen kind. Voor de verzorging van ouderlingen, ook voor niet-gezinsleden, staat men maandelijks 1,10 à 3 gulden toe.

15 Provisores: ‘geestelijk verzorger die met de tijdelijke zaken is belast’ (van provisor, iemand die voorziet of zorgt voor). Magistri mensae: tafelmanneer (van magister, meester en mensa, tafel).
16 MICHEM, p. 198, voetnoot 2.

17 KAREL DE WILDE, Van barbier tot schoonheidssalon (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 39 (2008).
18 MICHEM, p. 211-215.
19 MICHEM, p. 213. Over de rol van chirurgijnen en artsen, zie ook A. COUCKE, in H.O.K. Zele, Jaarboek 30 (1999).

20 1200 jaar Zele, p. 219.
21 Op de aanstellingsbrieven vanaf 1831 staat duidelijk vermeld: Lid der Kamer van Weldadigheiyd, zonder tractement.

22 GAZ 474.1, COO, kasdagboeken 1817 -1859.
23 De benaming gulden komt van gulden florijn (gouden florijn) genoemd naar de Florentijnse fiorino d’oro. Daarmee is ook de herkomst verklaard van het altijd gebruikte *f*-teken voor de gulden. Een gulden is 100 cent. Een stuiver is 5 cent. Een oort is ¼ stuiver. Wie zijn duit in het zakje wou doen, kwam er (letterlijk) goedkoop van af: één duit = 1/8 stuiver...
24 Achterwaren is (kraamvrouwen en baby’s) verzorgen; een achterwaarster is een kraamverzorgster of baker.

Aan de kant van de inkomsten hebben giften een belangrijk aandeel. Solidariteit is nog verre van geregeld door stelsels van onderlinge bijstand en sociale zekerheid, maar dat belet sommige welstellende burgers niet om vrijwillig hun steentje bij te dragen.²⁵ Sommige namen duiken bijna maandelijks op.

De armmeesters beschikten ergens wel over een kantoortje met wat meubilair, want wat vinden we als uitgavenpost in 1821: *Betaelt aen den armen achttien stuyvers voor reparatie aen den stoel van den armendis.*

Waaruit bestaat zoal de toegekende hulp in vredestijd? De noden van de toenmalige bevolking zijn perfect te vergelijken met de basisbehoeften van niet zolang geleden... Trouwens, ook in onze huidige maatschappij hebben liefdadige instellingen nog de handen vol met het inzamelen en verdelen van voedsel en hulpgoederen. Enkele uitgavenposten willen we de lezer niet onthouden:

* *Betaelt aen den armen van Cleedinghe, van Lijnwaet, Causens en Socken en neusdoeken de somme van thien guldens achttien stuyvers op den 30 mei 1821.*

* *Betaelt aen Dheer Doctor Smet over gedaenen dienst voor de armen de somme van tweehondert vijftiendertig guldens twee stuyvers twee ord op den 10 january 1822.*

* *Aflevering van hemden aen d'arme menschen* (gevolgd door een lijstje van begunstigden) *die ten jaere 1822 een hemde ontvingen.*

Al deze verrichtingen zijn geregistreerd en verantwoord door *Dheer Debock ... voor de administratie van den armen in het bijwesen van den communalen raet, desen 18 mey 1822.*

1830: De miserie duurt voort

Op vier oktober 1830 roept het Voorlopig Bewind de Belgische onafhankelijkheid uit. Om de haverklap wisselen de lokale besturen. In amper één jaar kent Zele niet minder dan drie burgemeesters: Carel Domien Fruyt, Louis Landuyt en Pierre Joseph De Decker.

Het Bureel van Weldadigheid heeft, zeker na de voorafgaande oorlogen en omwentelingen, nog meer dan de handen vol om noden te lenigen. De armmeesters en hun wijkmeesters hebben heel wat werk omhanden, zowel administratief als voor huisbezoeken. Maandelijks dienen ze rekeningen in van *de uytgaef in Briefkens aen de Behoeftigen*. In 1834 gaat het om bedragen van minder dan één frank tot uitschieters van méér dan 6 frank.

Vanaf 1830 komt daar ook de verantwoordelijkheid bij voor een godshuis (*het hospitaal*) dat aanvankelijk, en nog gedurende heel wat jaren, in stand gehouden wordt via schenkingen en allerlei vormen van liefdadigheid.

En aan allerlei miserie komt maar geen eind. In 1846 breekt de cholera uit. De Zelenaars nemen hun toevlucht tot Onze-Lieve-Vrouw van Smarten, doen boetprocessies, dragen het beeld van Onze-Lieve-Vrouw rond het Kapelhof en de ziekte houdt op.

Van het jaar 1846 zijn enkele documenten bewaard die een licht werpen op de miserabele toestand waarin de Zelenaars zich toen bevonden.²⁶ In de *Lijsten der*

behoeftigen, opgemaakt per straat of per wijk, vinden we naast de namen van de steuntrekkers ook hun beroep, het aantal kinderen en hun ouderdom. De behoeftigen leven verspreid over gans de gemeente, met opvallende uitschieters voor Zandberg, Kouter en Wezepoel. Bij de beroepen noteren we *kloddenkapster, daghuerman, kalckblusscher, spinster, zwingelersse*, wever, *stoosnijder*, ...maar ook *bedelaer*. De reden om al dan niet steun te verlenen aan de betrokkenen en/of hun gezin gaat van *arm en ziekelijk* tot *schamel arm*, met uitschieters als *afgrijselijk besmet*....

Miserie en marginaliteit... waar ligt de grens? In 1848 is de kastoestand van het armbestuur alarmerend. Onder de tabel met inkomsten en uitgaven voor het jaar 1848 noteert ontvanger Leonard Goossens: *Il n’y a qu’un budget pour l’hôpital des malades, l’hospice des vieillards & l’hospice des orphelins*...

In het *ontvang-boek* (bv. 1850) vallen ons regelmatig volgende posten op: *Geldzamelingen en aelmoezen vanwege de armschael der Kerke; subsidie der Gemeente; opbrengst van een zangconcert; brooddelingen; huer van huizen en gebouwen; pacht van landgoederen; cynsen en grondrenten; losbare renten; verkoop van boomen.*

In 1858 gaat 175,00 fr. naar de *Jaerwedde der Vroedvrouw* en in 1859 wordt 301,26 fr. betaald aan E.H. Van Oosthuyse *voor de h. Mis*.

Een veel voorkomende vermelding in de kasboeken zijn de *winkelbriefjes* die moesten uitbetaald worden aan deelnemende handelaars, bakkers en winkeliers.

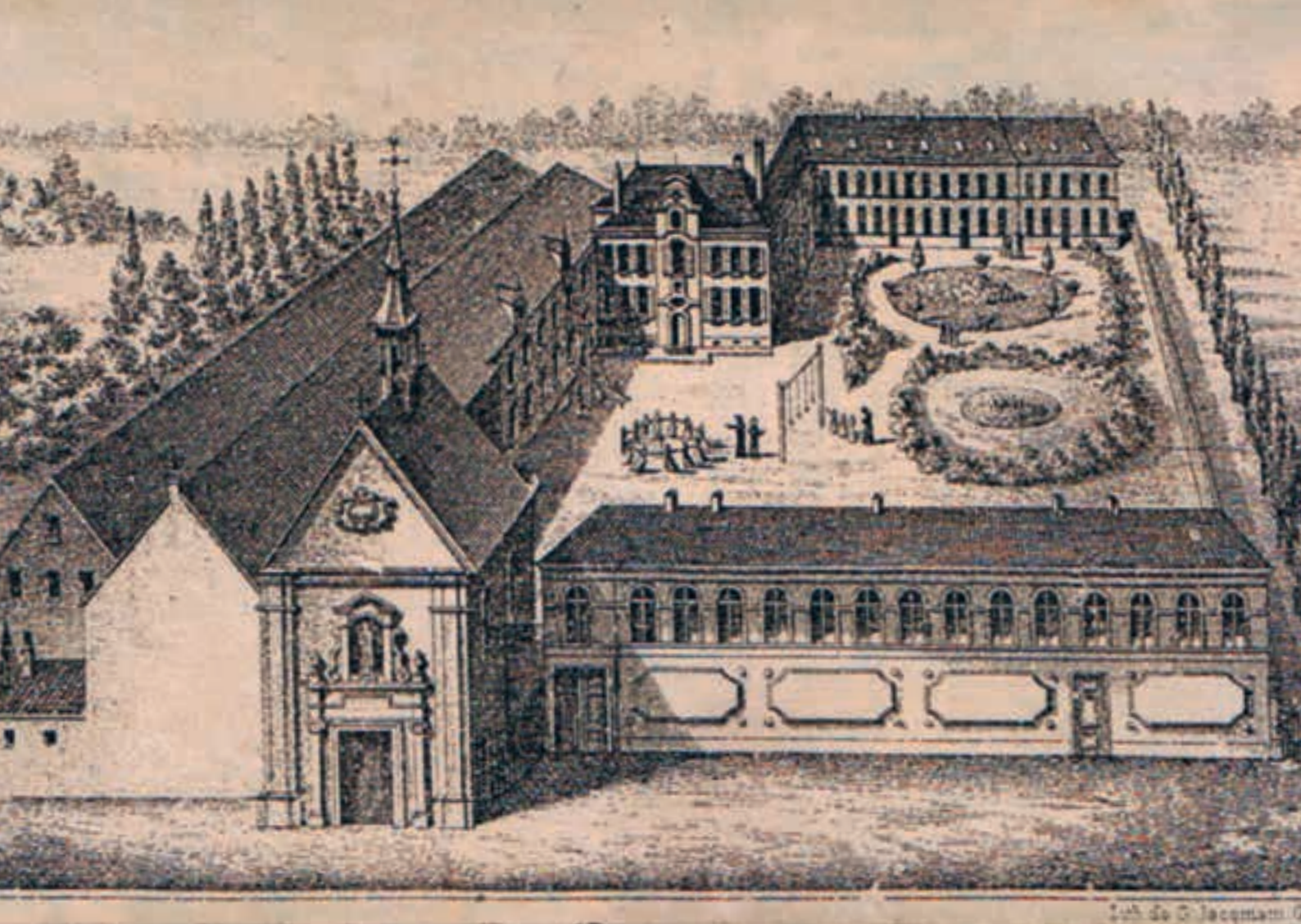
Naast de zorg voor dagelijkse behoeften moeten de legaten (zoals broodbedelingen) die gepaard gaan met herdenkingsmissen ook opgevolgd worden.

Ondanks de openbare hulpverlening is het overduidelijk dat mensen die aan goede werken willen doen, nog altijd bij de kerkelijke en de burgerlijke overheid terechtkunnen met allerlei intenties. Tussen 1854 en 1868 schommelt het aantal *ter woonst ondersteunde behoeftigen* tussen de 1825 en 2204, wat overeenkomt met 384 à 478 gezinnen. Rond 1900 zijn de lijsten *dergene welke een maandelijkse trok genieten* en van de ondersteunde huisgezinnen nog opvallend omvangrijk voor de wijken Zandberg en Kouter.

Het Bureel van Weldadigheid komt ook tussenbeide in de behandelings- en verblijfskosten voor behoeftige Zelenaars die wegens omstandigheden of voor speciale behandelingen (bv. oogziekten) opgenomen worden in ziekenhuizen in Antwerpen, Brussel, Charleroi, Gent, Lokeren, Sint-Niklaas, enz...

²⁵ In het eerste jaarboek van H.O.K. Zele heeft Frans De Loose het over de stichting van de eerste Zeelse maatschappijen voor onderlinge Bijstand of mutualiteiten, op de vooravond van de 20ste eeuw. Maar wat lezen we in het Provisioneel reglement van het Zeelse hospitaal, opgesteld in 1829 door het Bureel van Weldadigheid: Alle personen deelnemende van de zogenaemde Ziekeborze zullen ook in het Hospitaal indien zij zich aanbieden [...] gehouden zijn van hunnen trok die zij uit de Ziekeborze trekken aan het Hospitaal voor schadeloosstelling te betalen twee- en - twintig centen per dag, het overige zal aan hunne vrouwe of huysgezin mogen blijven. Bestonden er in Zele voorzorgskassen of beurzen van beroepsverenigingen? In Lokeren en andere steden was dit zeker het geval (Tijdschrift De Souvereinen, Heemkring Lokeren, september 1980).

²⁶ GAZ 611, Onderstand in geld, map 1827 – 1860.

Het Kapelhof, rond 1840. Het witte gebouw zou een kerkje geweest zijn voor de eerste kinderen van het pensionaat. De kapel wordt in 1960 een beschermd monument, het herenhuis in 1998. Op deze afbeelding is het aanpalende godshuis niet weergegeven. (Litho op postkaart, destijds uitgegeven door het pensionaat)

III Zele heeft nood aan een godshuis

Een plan dat niet doorgaat: een burgerlijk godshuis in het Kapelhof (1799)

De Potter en Broeckaert hadden zo hun twijfels, maar vonden uiteindelijk geen tastbaar bewijs dat Zele vóór 1830 een hospitaal had.²⁷

In 1798-99 ondernemen Zeelse ingezetenen een poging om een burgerlijk godshuis op te richten. Een deel van de briefwisseling is bewaard.²⁸ Ze richten hun aanvraag tot de Raad van Vijfhonderd (le conseil

des cinq cents)²⁹ *pour obtenir la cession d'une maison nationale appelée Cappellen huys à l'effet d'y établir un hospice civil*. M.a.w. ze vragen om afstand te doen van een nationaal goed om er een burgerlijk hospitaal in op te richten.

Hun aanvraag bereikt probleemloos *le ministre de l'intérieur*, die via de centrale administratie van het Schelvedepartement in een brief van 27 Pluviôse an 7 (15 februari 1799) laat weten dat de bijgevoegde stukken helemaal niet volstaan om tot een besluit te komen.

In een brief van niet minder dan drie bladzijden geeft de minister niet alleen blijk

²⁷ DE POTTER EN BROECKAERT, p. 91-93.

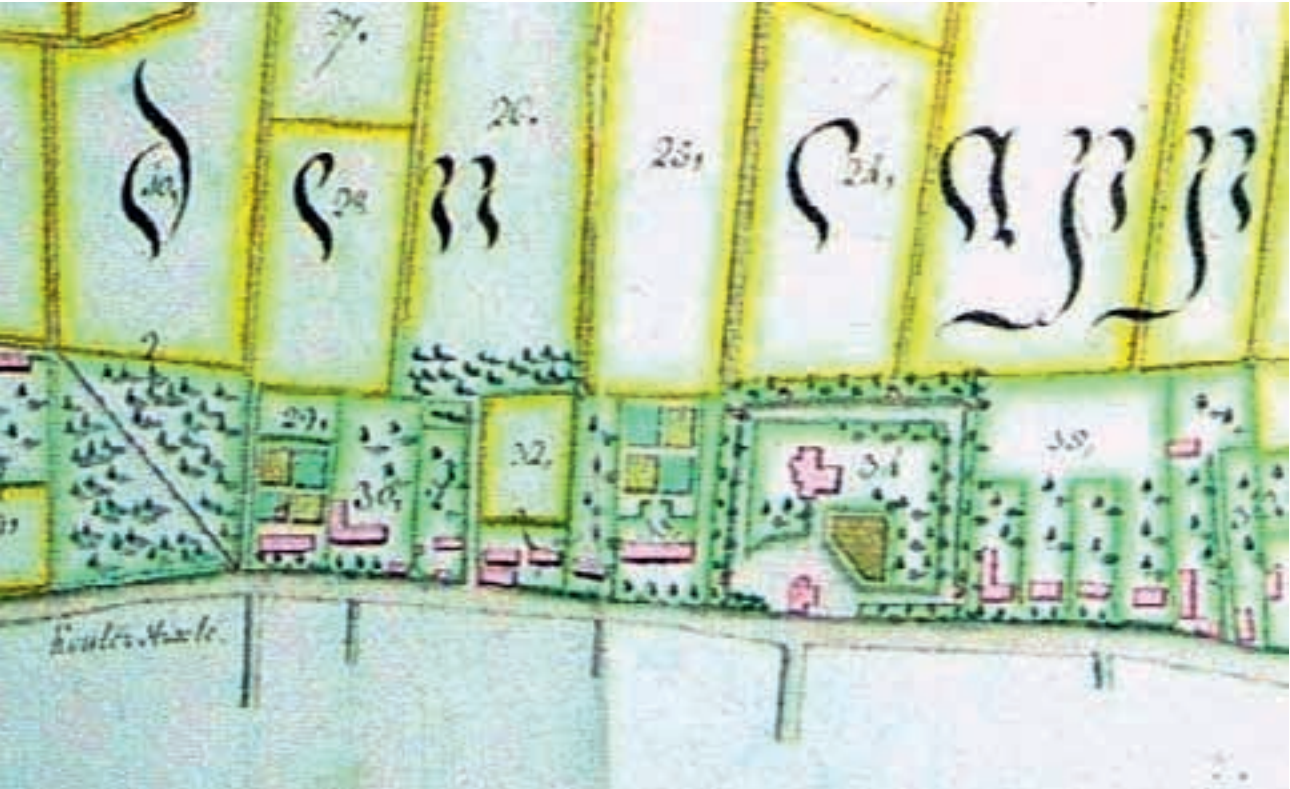
²⁸ GAZ 871.73. Werken Burgerlijke Godshuis/Hospitum 1828-1904.

²⁹ Het Directoire was het hoogste gezagsorgaan waaraan tijdens de Franse Revolutie (grondwet van 22 september 1795) de uitvoerende macht werd toegekend. Het bestond uit vijf leden van de Nationale Conventie, die door de Raad van Ouden werden gekozen uit een lijst die door de Raad van Vijfhonderd was opgesteld. De wetgevende macht lag bij de Raad van Ouden en bij een Raad van Vijfhonderd. Onder het Directoire stond een raad van ministers. Bonaparte kon in 1799 het Directoire ten val brengen.

van zijn dossierkennis, maar ook van een ingesteldheid die we van een *goddeloze bezetter* helemaal niet verwachten... Het loont de moeite om even stil te staan bij enkele passages uit zijn *réflexions sur la création d'un hospice dans la commune de Zele*. Het gaat om bedenkingen en raadgevingen die ruim twee eeuwen later nog verrassend actueel klinken. Eerst somt de minister enkele formaliteiten op die moeten vervuld worden om dergelijke aanvragen te kunnen behandelen. Dan volgt een eerste bedenking: *Au surplus je remarque, citoyens, qu'il n'a jamais existé d'hospice dans la commune de Zele, mais seulement des fondations de secours à domicile*. Hiermee wordt nog maar eens bevestigd dat Zele nooit een *hospice* had. Verder geeft hij aan wat men allemaal moet onderzoeken om aan te tonen dat Zele wel degelijk een hospitaal nodig heeft, hoe het zit met de mogelijkheden in de omliggende gemeenten, over welk soort hospitaal het zou gaan en over welke middelen men meent te beschikken. Een hospitaal voor minder dan 50 personen zou zéér duur uitvallen, gezien de nodige gebouwen, inrichting, onderhoud en administratie. Kleinere gemeenten zouden beter af zijn met inrichtingen voor thuiszorg (*établissements de secours à domicile*). De minister gaat verder met een opsomming van de voordelen hieraan verbonden: *Il y a d'ailleurs beaucoup à gagner pour les moeurs à laisser au milieu des siens, un chef de famille. Sa présence malgré la maladie qui arrête son activité, et le respect qu'elle inspire maintient l'ordre dans la maison, la vue de ses besoins, le sentiment de ses maux / les soins qui lui sont prodigués [...], les pures affections de la nature, [...] tout dans cet intéressant tableau présente une instruction morale à sa famille. C'est d'ailleurs le voeu émis par le directoire dans son message du 26 nivôse an 6 sur la réorganisation des hospices civils*.

Kortom, geef de voorkeur aan opvang en verzorging in familiekring van oude gezinshoofden, zijzelf en hun omgeving kunnen er alleen maar wel bij varen. Voor alle duidelijkheid benadrukt de minister nog dat de middelen om een hospitaal op te richten niet mogen onttrokken worden aan de inkomsten van stichtingen voor hulpverlening aan huis: *Les revenus des fondations pour secours à domicile ne peuvent être distraits de cette destination; ce mode de secourir l'indigence (armoede, behoeftigheid) est préférable à la création d'un hospice*. Terloops wordt ook de aloude parochiale armentafel vermeld. Deze instelling heeft haar nut bewezen in de armoedebestrijding, maar ze gaat wel degelijk over in de Burelen van Weldadigheid: *Les revenus de la table des pauvres de la commune de Zele paraissant destinés à des distributions de secours individuels au domicile de l'indigent, vous ne pouvez dénaturer cette institution; l'administration de ces revenus ainsi que les distributions appartiennent au bureau de bienfaisance que l'administration municipale du canton de Zele à du établir en exécution de la loi du 7 frimaire an 5*. De minister vraagt zich ook af of men in Zele, uit respect voor de wet, wel degelijk een goed functionerend *Bureau de Bienfaisance* heeft opgericht en hij verwacht hierop een antwoord. Hij tekent: *Salut et fraternité, [...] François (de Neufchateau)*

Op de ommezijde van de brief is in het klad een antwoord geformuleerd. Het komt hierop neer dat de aanvragers (handtekeningen moeilijk leesbaar) afzien van hun plannen ...*n'ayant point mûrement réfléchi* (wegens nog niet voldoende doordacht). Wat het Bureel van Weldadigheid betreft verzekeren ze dat dit wel degelijk opgericht is en dat de leden respectabele mannen zijn. De slotgroet is bijzonder kort van stof maar toch gebruikelijk: *Salut et Respect*.

Detail van de verzamelkaart uit 1773 van Carbonelle en Le Maieur (gemeentehuis Zele). Rond het Kapelhof is een dubbele bomenrij getekend. De gearceerde kleurvakken zijn tuinen (park of moestuin). Rechtover de vooruitspringende kapel staat de wegel getekend (toen nog een dreef) die later de Van Hesedreef zal heten. Op perceel links van het Kapelhof wordt in 1829 het eerste gebouw van het godshuis opgetrokken.

Het ziet ernaar uit dat Zele nog een tijdlang moet wachten op een eigen burgerlijk godshuis. Intussen loopt, na de Franse overheersing, ook het staatkundig intermezzo van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden al ten einde en wenkt de Belgische onafhankelijkheid.

Iets meer over het Kapelhof

Het *Cappellen huys*, best gekend als het Kapelhof, hebben we te danken aan onderpastoor Christiaan Vanderborcht, de man die samen met pastoor Jacobus Van Wichelen de nodige fondsen ophaalt om in 1645, ter vervanging van een oudere kapel, een barokke kapel op te richten, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën (of van Zeven Smarten). Onderpastoor Vanderborcht moet zich wel héél sterk bij dit bedevaartsoord verbonden voelen, want in 1662-1665 laat hij achter de kapel een riant huis bouwen. Deze woning wordt vanaf 1676 verhuurd aan enkele *geestelijke*

*dochter*s (ongehuwde vrome vrouwen) die een vergoeding ontvangen voor het onderhoud van de kapel. Pastoor Daniël Van Wichelen koopt het huis in 1677, kort na het overlijden van de bouwheer, en sluit drie jaar later een huurcontract af met de geestelijke dochters. Het gaat toen nog niet om een zustergemeenschap, laat staan een klooster.

Over de bezitsoverdracht en de daaropvolgende bewoners lezen we:³⁰ *Bij machtiging, door den Zeereerwaarden Vicarissen-generaal des openstaanden bisdoms, den 16 maart 1677 verleend, kochten de bestuurders der Kouterkapel het steenen huis van wijlen den onderpastoor Christiaan Van der Borch, staande achter het heiligdom. Deze woonstede, sedert dien tijd het Kapelhof geheten, werd in huur gegeven aan drie tot vijf godvruchtige Dochters, wier overste of meesteresigge met het toezicht en het onderhoud der bidplaats gelast was. Cornelia Verbraeken was de eerste overste. Deze godvruchtige dochters droegen een gelijkvormig eenvoudig kleet en waren aan eenen vasten regel onder het bestuur des pastoors onderworpen. Hun hoofddekseel bestond uit eene zwarte puntige kap.*

Ook hier komt de Franse Revolutie duchtig roet in het eten gooien. In 1799 koopt Paul Rooms de kapel en het Kapelhof als nationaal goed. Beide gebouwen komen heelhuids uit deze woelige tijden.³¹ De “godvruchtige dochters” wonen volgens de overlevering voortaan op een ingesloten hofje - het *begijnhof(ken)* geheten - palend aan het domein van het Kapelhof, waar ze vier van de dertien huisjes betrekken. De straatnaam Begijnhof bstaat nog steeds, voor één samengevoegd woonhuis.

30 J.B. LAVAUT, Handboekje der godsvrucht tot O. L. V. der Zeven Weeën, 1875, p. 15.
31 Lees hierover meer in: ETIENNE QUINTYN, Het Kapelhof jubileert (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 17 (1986).

De armenschool van het Kapelhof en de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen (1811)

Petrus Frans Sinave (°Ieper 1754 †1823) is van 1782 tot 1823 pastoor te Zele. Hij maakt woelige en moeilijke tijden mee. Eén van zijn zorgen is de schrijnende armoede en de gevolgen ervan op zedelijk gebied. Gratis onderwijs, ook en misschien wel vooral voor meisjes, lijkt hem het uitgelezen middel om op termijn landloperij en bedelarij te bestrijden. Maar waar kan deze dynamische priester een school onderbrengen? Zelf ontbreekt het hem niet aan middelen. Hij laat zijn oog vallen op het vermaarde bedevaartsoord van Zele-Kouter, met de Kouterkapel en een achterliggend herenhuis, gekend als het *Capelle-huys* of Kapelhof.

In 1801-1803 koopt pastoor Sinave achtereenvolgens het huis en de kapel. Hij wil het Kapelhof en de bidplaats toevertrouwen aan de zorgen van kloosterzusters om er onderwijs te geven aan arme kinderen. Het duurt tot november 1811 vooraleer zijn pogingen resultaat hebben. Door de bemiddeling van het bisdom komt een kloosterorde gespecialiseerd in opvoeding en onderwijs naar Zele om er een bijhuis te openen. Het gaat om de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen, met als algemeen overste Julie Billiart.³² *Mère Julie* opende al verschillende huizen, waaronder Gent (1810), in een voormalige abdij. Deze

32 De in 1906 zalig- en in 1969 heiligverklearde Julie Billiart, geboren in 1751 te Cuvilly (Frankrijk) en overleden te Namen in 1816 stichtte in 1804 samen met Françoise Blin de Bourdon de Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw, met als bakermat Amiens. De zetel van het Moederhuis komt in 1809 naar Namen, van waaruit andere bloeiende huizen gesticht worden, niet alleen in België en Frankrijk, maar ook in andere Europese landen en in andere continenten.

Pastoor Sinave in zijn bibliotheek, geschilderd portret door Jan Jozef de Loose. (Pastorij St.-Ludgerusparochie, Zele)

school raakte alom gekend als het Institut du Nouveau Bois of Nieuwenbosch.

Hiermee begint het verhaal van een zustergemeenschap, en later zelfs een tweede zustergemeenschap, in Zele.

De religieuzen nemen hun intrek in het *Capelle-huys*. Ook de zorg voor de eeuwenoude kapel is bij hen in veilige handen. Enkele kleine huisjes in de nabijheid van het heiligdom van O.L.V. van Zeven Weeën worden aangekocht. De eerste *kinderkens* worden er onder de bescherming van de Moeder van Smarten opgeleid en onderwezen door de Zusters

van Onze-Lieve-Vrouw van Namen.³³ De congregatie verschaft lager onderwijs, kosteloos voor arme kinderen. Met de stichting van een meisjespensionaat in 1815 wordt tegen betaling middelbaar onderwijs aangeboden aan kinderen van begoeden huize, met de keuze tussen internaat en externaat.³⁴ Hiermee komen extra middelen vrij om gratis onderwijs te verstrekken aan arme kinderen. Bij testament schenkt pastoor Sinave de kapel en het Kapelhof aan de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen.

33 Zuster LYDIE VAN WICHELEN, 200 Jaar Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw (1804 – 2004), (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 34 (2003).
34 Op 23 november 1815 schrijft moeder Julia aan zuster Jeanne Godelle, overste te Zele: Ik dank de Heer, voor de enkele internen en half-internen die u al hebt... (bron: brief nr. 436, geciteerd door zusters Lydie en Maria-Pia, Westmalle).

Dat de overheid enig toezicht uitoefent, blijkt uit een antwoord dat de Zeelse burgemeester in 1823 geeft op een vraag van de Koninklijke Commissaris van het district Dendermonde. Daarin verklaart hij dat *in de armschool der zusters van het order van Onze Lieve Vrouw, der zelven met namen Barbara Poorters en Catharina Martens met de leering zijn gelast*. Er is ook sprake van een kantschool die aan een tweehonderdtal meisjes werk geeft.³⁵ Daarvoor wordt in 1848, op de verdieping boven de refter van de internen, een atelier bijgebouwd. Meisjes die de kantschool bezoeken doen vooral aan kantwerk, maar krijgen naast godsdienstige vorming ook bijkomend onderricht. In 1858 telt het Kapelhof 48 *pensionnaires*, 58 externen, 200 meisjes in de armenschool en 194 leerlingen in de kantschool. Uiteindelijk groeit het kapelhof uit tot dé meisjesschool voor Zele en omgeving, met kleuter-, lager- en secundair onderwijs. Maar dit is een heel ander verhaal.³⁶

In april 1992 verlaten de laatste zusters het Kapelhof en betrekken een burgerwoning in de Kouterstraat. In 2004 verlaten ze Zele om zich terug te trekken in rusthuis Nooitrust te Westmalle, voorheen een rusthuis van de Zusters van O.L.V. van Namen en nu een gemeenschap van oudere zusters, gelegen in een domein met die naam. De Zusters van Onze-Lieve-Vrouw schenken op 18 oktober 2005 de kapel van O.L.V. van Zeven Weeën aan de kerkfabriek van de Kouterparochie. De schoolgebouwen worden in 2009 aangekocht door de vzw Vrij Onderwijs. Voordien was er al een erfpachtrecht.

35 Bij elke stichting en opening van een school van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen werd gewoonlijk ook een kantschool gevoegd. Het was een opvang en steun voor de armen. Ongelukkig werden de annalen van 't Kapelhof verbrand na een periode van besmettelijke ziekte, waardoor de gegevens hierover verloren gingen.

36 POL VAN MOSSEVELDE, 175 Jaar Instituut Onze-Lieve-Vrouw te Zele, Zusters van Onze-Lieve-Vrouw, Zele, 1986. Zie ook www.olvi-piusx.be/school/geschiedenis.

En wat brengt de toekomst? Het eigenlijke Kapelhof, in beginnende staat van verval, is ten dele beschermd en wacht op een historisch verantwoorde renovatie.

Concrete plannen voor een godshuis (1828-29)

Pas in 1830 zal Zele een godshuis hebben. Tot dan moeten zorgbehoevende zieken en ouderlingen elders onderdak en desgevallend heil en genezing zoeken, al dan niet met tussenkomst van het Bureel van Weldadigheid. Vermogende Zelenaars kunnen zich thuis laten verzorgen of hebben toegang tot privéklinieken en kuuroorden. In hun gedenkschriften beschrijven de Zusters van de H. Vincentius de armenzorg in Zele als bijzonder zorgwekkend: *Ouden, zieken en verlaten menskens, ouderloze kinderen waren nog altijd aan hun zelven overgelaten of konden hier en daar mits een schamele vergoeding vanwege de openbare besturen op een weinig hulp en bijstand rekenen, van offerv aardige vrouwen en doorbrave familiën. Niet altijd werd dit aanzien als een werk van barmhartigheid. 't Gebeurde weleens dat de hulpverleening afgemeten was naar de ontvangene vergoeding, ja, dan was de verzorging gebrekkig. De opvoeding der kinderen liet altijd te wensen over.* Kortom, voor het gros van de Zeelse bevolking moet dringend iets gedaan worden.

Pastoor Livinus Van Belle (°Mariakerke 1771 †Zele 1838) blijft niet bij de pakken zitten en schiet in actie. Als lid van de *Cantonale commissie der maatschappij van weldadigheid ten platten lande* is hij goed op de hoogte van de noden van de bevolking. Hij zet zich ongemeen in om mensen te overtuigen én om de nodige fondsen te

verwerven. Samen met enkele ingezetenen slaagt hij in zijn opzet. Er komt een hospitaal! Wie vanaf dan het meeste initiatief aan de dag legt, burgerij, overheid of clerus, we kunnen het maar moeilijk achterhalen. Feit is dat enkele vermogende families zich, nog geheel in de sfeer van liefdadigheid, niet onbetuigd laten. Maar net deze families hebben nauwe banden met beide instanties. Vooral de familie De Decker laat zich van haar beste kant zien.³⁷ Wijlen Engelbertus De Decker (†1828) en *Juffrouw* Maria Francisca De Belie, *zijne huysvrouw* schenken aan het *Gesticht van weldadigheid* een flink stuk bouwgrond *gelegen westwaarts de Kapelle op den Kouter te Zele*.³⁸ Het gaat om vijf percelen waarop ook enkele huizen staan. De grond is bestemd om er een hospitaal of ziekenhuis op te bouwen *ten dienste van den armen van Zele*. De bouwplannen kunnen nu opgemaakt worden... maar in de praktijk zijn ze al in volle voorbereiding.

37 Over de familie De Decker-De Belie, zie o.a. MICHEM, p. 350-355.

38 Bron: Beraadslagingen der Besturende Commissie der Godshuizen van Zele (juli 1829), duplicaat van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo.

Engelbert De Decker (°1765 †1828) en Maria De Belie (°1772 †1830), welstellende handelaars in textiel, lieten deze portretten schilderen door Jan Jozef de Loose (coll. familie de Decker). Het echtpaar was bevriend met pastoor Sinave, burgemeester Fruyt en notaris Verlaeckt. Ze waren de ouders van o.m. Pierre Joseph De Decker (lid van het Nationaal Congres en burgemeester van Zele 1830-1831), kanunniken Charles en Benoit De Decker en Pierre Jacques De Decker (Eerste Minister 1855-1857). Via hun dochter Marie Thérèse zijn ze ook de stamouders van het geslacht Janssens de Varebeke (Sint-Niklaas).

IV Een godshuis voor ouderlingen en weeskinderen (1830)

OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN

In de documenten die we raadpleegden worden de benamingen hospitaal, ziekhuis en gasthuis door elkaar gebruikt. Af en toe heeft men het ook over het godshuis. Vermits de eerste gebouwen dienen om zieke en behoeftige ouderlingen te huisvesten en te verzorgen én kort daarop om weeskinderen op te vangen mogen we toch wel spreken van een godshuis.

Vorbereiding en fondsenwerving (1828-1829)

In het archief van de gemeente Zele worden enkele documenten bewaard die ons iets meer vertellen over de bouw van het godshuis.³⁹ Zo zien we dat in 1828 een meester-timmerman, een smid en een metselaar een *Staat der benodigde voorwerpen tot het opbouwen van een gebouw dienstig voor hospitaal ingevolge het plan hier tevens gevoegd, nauwkeurig berekend* indienen. Ze komen uit op een totaal van 2376,74 gulden. De *arbeid in 't algemeen* is inbegrepen en komt op 514,28 gulden. Van het plan is echter geen spoor. Hun handtekeningen zijn nagenoeg onleesbaar, met uitzondering van een De

³⁹ GAZ 861.73 Werken Burgerlijk Godshuis/Hospitum 1828-1904.

Looze (wellicht de smid) en Jan Baptist Coen (de *metstersbaas*). De offerte is gecertificeerd door burgemeester C. D. Fruyt op 19 juli 1828. Op 20 juni 1829 laat de Dendermondse districtscommissaris Ed. de Burbur aan de burgemeester en assessoren (= schepenen) van Zele het volgende weten: *Bij den heer Hoofdingenieur van den Waterstaat tegen het plan en bestek van het door uw Armgesticht op te bouwen ziekhuis, geene bedenkingen ontstaan zynde, heb ik de eer Ued die stukken [...] terug te laten geworden met verzoek dezelve aan de Leden uws armgesticht te overhandigen.*

Nu nog de nodige fondsen vinden. De opbouw van het godshuis zal gefinancierd worden met bijzondere giften van liefdadige inwoners. En dat gaat blijkbaar heel vlot. In juni 1829 wordt een *quête* (collecte) gedaan *waar meest alle medeborger zoo veel mogelijk in medegedeeld heeft*. In de *Intekeningslijst voor het opbouwen van een ziekhuis te Zele om daer zieke en oude behoeftige personen oppas en onderhoud te verschaffen* zien we dat een 90-tal personen een bijdrage leveren.⁴⁰ De grootste bedragen komen van notaris Verlaeckt (300), weduwe De Decker (100), P.J. Everaert (75), *Joffrouw* Marie Van Hese (52), C.D. Fruyt (50), Eugene Van Hese (50), pastoor Van Belle (50), de wezen Boel (41.14). Twee anonieme schenkers sluiten de lijst af met resp. 600 en 300 gulden. In totaal wordt 2984.67 gulden opgehaald.

Ook in het archief van de Sint-Ludgerusparochie (stuk 1286) berust deze *Inteekeninglijst voor het opbouwen van een ziekhuis*, met als aanhef: *Van dees Weldadige Inrichting werd door Mijnheer De Decker en Juffrouw zijn Echtgenote door het mildadig afstaan van een lokaal, den grondsteen gelegd. Veel is het voor een*

gezin gedaan, en men heeft te verhoppen, dat dit schoon voorbeeld door de andere menschlievende inwoners bij middel van deze inschrijving zal worden gevolgd, wel bijzonderlijk, als zij zich indachtig maken van welk een nut deze Inrichting voor de Gemeente zijn kan.

De eerstesteenlegging en de eerste ziekenkamers (1829)

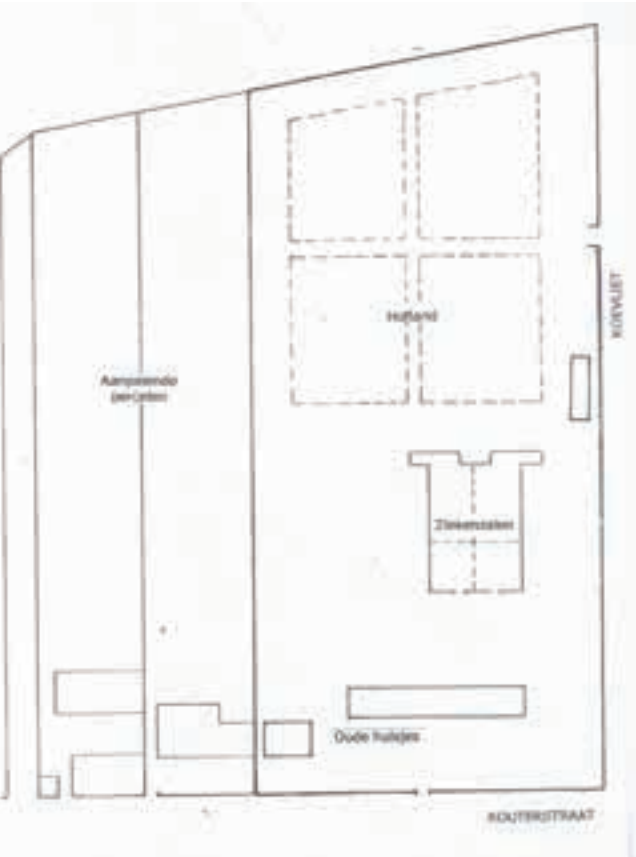
Op 8 juli 1829, in de namiddag, komen de Zeelse notabelen afgezakt naar de Kouter. De eerstesteenlegging op elke hoek van het nieuw te bouwen godshuis gebeurt door vier personen: pastoor Livinus Van Belle, burgemeester Carel Domien Fruyt, notaris Luc Verlaeckt en koopman Petrus Josephus De Decker, *vervangende Juffrouw Zijne Moeder Maria-Francisca De Belie*. Dit alles speelt zich af in aanwezigheid van eerste *assessor* J.B. Rosseels, gemeentesecretaris Carel Louis Meeus en het voltallig Bureel van Weldadigheid. Pastoor Van Belle is dan de feitelijke voorzitter van *het Bureel*, burgemeester Fruyt is voorzitter van rechtswege. Ook de *deelders van ‘t gezeyde gesticht* van de wijken Heikant, Durmen, Huivelde en Meerskant zijn present. Later noteert secretaris Louis De Decker (nog een zoon van de familie De Decker-De Belie) dat naast de gekende weldoeners ook *metstersbaas* Jan Coen en *meest al de smits en schrijnwerkers van Zele* tussenkomen in de kosten. *De steenen en kalck zijn bijgehaeld door onze agtbare landslieden*. Na de eerstesteenlegging wordt ijverig verder gewerkt aan wat we de eerste fase kunnen noemen: het bouwen van vier *ziekplaatsen*. Eens de ruwbouw klaar, wil men zo gauw mogelijk *de zieke arme inwoonders uit hun hutten halen* en hen een gezonde woning bezorgen. In november

1829 doet men nog maar eens beroep op de vrijgeville parochianen, ditmaal om de binnenafwerking te bekostigen.

Zusters van het Kapelhof bieden hun diensten aan als ziekenzusters

Zorgen geestelijkheid, overheid en weldoeners voor grond en gebouwen, de gasten, zieke en hulpbehoevende ouderlingen, moeten ook nog verzorgd en onderhouden worden. In de geest van de tijd kan dat alleen maar gebeuren door mensen die zich daartoe geroepen voelen: kloosterlingen. Als de ingebruikname wenkt heeft de zoektocht naar een verzorgende en verplegende religieuze gemeenschap nog geen resultaat. Maar enkele zusters van het Kapelhof bieden hun diensten aan. Hiermee is dit probleem – voorlopig – opgelost.⁴¹ Een hele administratieve- en dienstenstructuur komt nu op gang. Op 1 december 1829 wordt door het Bureel van Weldadigheid een bestuurscommissie (het Bestuur) opgericht. Voorzitter is Pastoor Van Belle. Burgemeester en *Medicinae Doctor* C. D. Fruyt neemt de taak op zich om *provisoirlijk en zonder vergeld* de zieken op te passen. Prompt schenkt hij zijn apotheek met medicamenten aan het godshuis. Heelmeester J.B. Luytgaerens wordt aangesteld *voor als er iets heilkundigs te doen is*. In volle winterperiode worden de huizen die op het terrein staan bewoonbaar gemaakt voor de verplegende zusters.

In maart 1830 is het godshuis klaar om gebruikt te worden. Gedurende drie dagen komen de Zelenaars massaal de gebouwen

Schikking van de eerste gebouwen van het godshuis. Toestand in maart 1830. Het gaat in hoofdzaak om een gebouw met twee grote en twee kleinere ziekenzalen en enkele oude huisjes. Deze dienen tot woonplaats en slaapkamers der zusters en tot keuken. Ook de oude mannen en vrouwen verblijven in deze huisjes. (tekening L.B., gebaseerd op een schets uit het OCMW-archief)

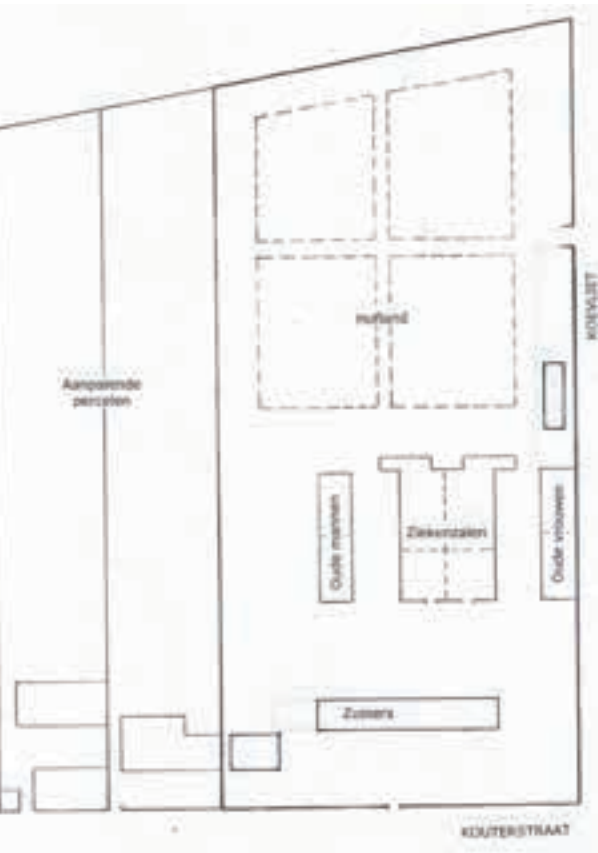
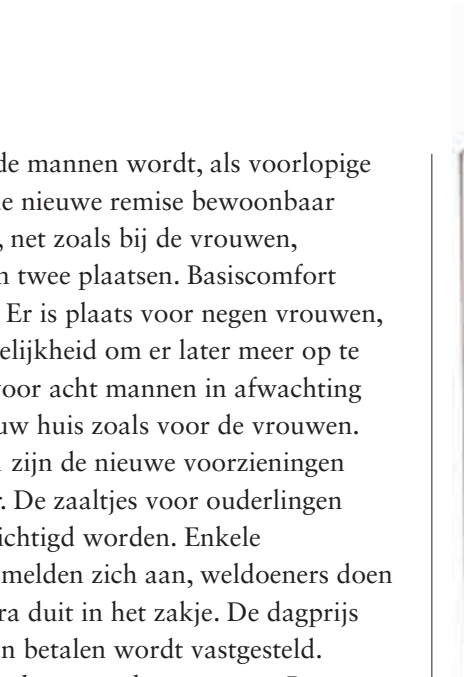
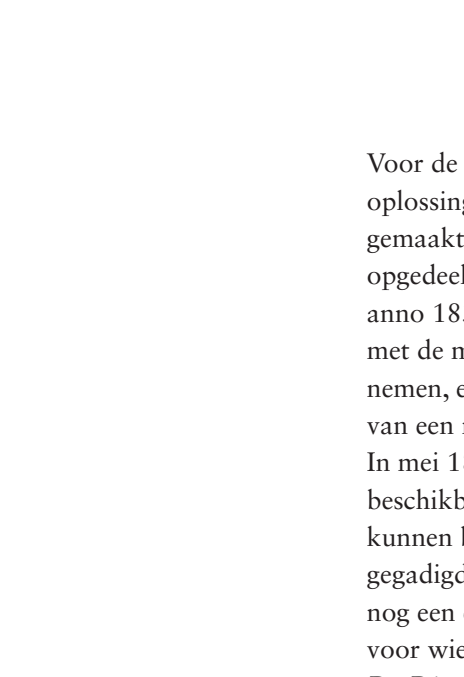
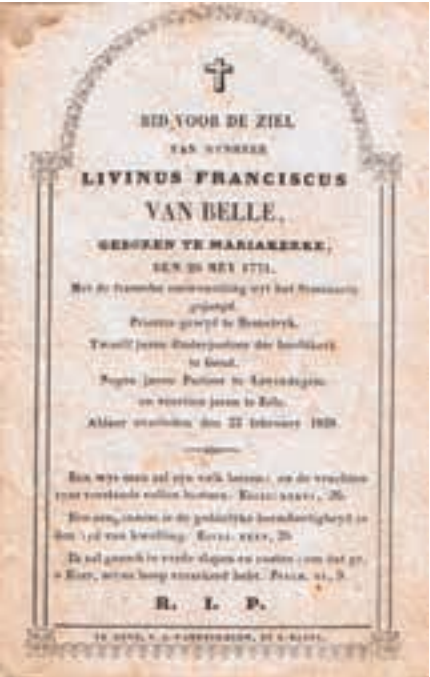
bezichtigen. Op 12 maart wordt de eerste zieke binnengebracht. Het is Carel Van Haute, de knecht van pastoor Van Belle. De man is *aangedaen van eene teiring*. Voor verzorging en onderhoud in het hospitaal, maar ook uit eigen beweging, stort hij de som van om en bij de achthonderd gulden, *boven al zijne kleederen, lijnwaad en verdere mobilaire effecten*. ’s Anderendaags volgen dan de andere zieken.

⁴⁰ GAZ 861.73

⁴¹ MICHEM, p. 148-149.

Gedachtenisprentjes van weldoeners. Hemelryk (bij pastoor Van Belle) is de vervlaamsing van het Duitse Emmerich.

Toestand in 1831. Links en rechts van de ziekenzalen liggen de kamers voor ouderlingen. Verder enkele arme huisjes voor de zusters. (tekening L.B.)

In juni 1830 wordt het hospitaalterrein uitgebreid met een perceel langs de Kouterstraat.

De Kouterstraat in 1830. Het hospitaal is in de achtergrond te zien.

Vanaf nu moet men kort op de bal spelen om in de dagelijkse behoeften te kunnen voorzien. Jaarlijks wil men op bedeltocht gaan bij de landbouwers om aardappelen op te halen, maar deze moeten ook ergens bewaard worden. Dan maar een *remise* gebouwd met daaronder een geschikte kelder. Deze is klaar in oktober 1830. De ophaling *bij de goedhertige landbouwers* gebeurt door priesters, *vergezeld van eenen agtbaeren landbouwer*. Resultaat: *omtrent de veertig zakken patatten en eenige raepen en wortels*. De inzameling van aardappelen en andere levensmiddelen wordt een vaste bron van inkomsten. In 1832 worden *rond de honderd zakken patatten opgehaald*, in 1833 honderd veertig zakken, in 1837 tweehonderd zakken. Enige aansporing vanop de kansel is allicht niet vreemd aan dit resultaat... Kortom, liefdadigheid speelt in die tijd nog een heel belangrijke rol.

In augustus 1831 wordt Theodore Meeus de opvolger van C.D. Fruyt als *Doctor van ’t Hospitael*. Eind 1832 geeft hij zijn ontslag. Zijn opvolger is Angelus Van de Velde.

De Kouterstraat in 1830. Het hospitaal is in de achtergrond te zien.

Kamers voor ouderlingen

en zusters (1831)

Vanaf dan gaat de uitbouw van het godshuis in snel tempo verder. Daarbij denkt men in eerste instantie aan kamers voor ouderlingen (*om ze geslagt per geslagt te kunnen plaatsen*) en voor de zusters.

Metselaar Jan Coen begint in november 1830 met de bouw van een verblijf voor oude vrouwen. Prijsafpraak: *33 frs. per duizend steenen, mits den bouw te moeten dekken*. Het wordt een huis met één *stagie*, verdeeld in twee kamers. De zusters krijgen een kloostertje in de oude huisjes op het terrein. Nog vóór het jaareinde liggen deze gebouwen in het droog. Meerdere lokale vaklui hebben alles *goedkoop aanvaard*.

Voor de oude mannen wordt, als voorlopige oplossing, de nieuwe remise bewoonbaar gemaakt en, net zoals bij de vrouwen, opgedeeld in twee plaatsen. Basiscomfort anno 1830! Er is plaats voor negen vrouwen, met de mogelijkheid om er later meer op te nemen, en voor acht mannen in afwachting van een nieuw huis zoals voor de vrouwen. In mei 1831 zijn de nieuwe voorzieningen beschikbaar. De zaaltjes voor ouderlingen kunnen bezichtigd worden. Enkele gegadigden melden zich aan, weldoeners doen nog een extra duit in het zakje. De dagprijs voor wie kan betalen wordt vastgesteld. *De Dienstboden en andere gemeene Borgers konnen er voor 35 centen aenveerd worden, en die van eene betere classe moeten 60 cents betaelen aen den Heer Ontfanger van het Armbestier*.

De secretaris noteert: *Met begin van Mey zijn de ouderlingen gearriveerd. Zij waeren het seffens gewoon en content*. Aan de overste wordt een Voorlopig Reglement voor de Ouderlingen overhandigd, gebaseerd op een model uit Sint-Niklaas. De eerste bewoonster is Joanna Catharina Mullaert, 83 jaar oud. Zij staat *met vollen consent* 300 fr. en de helft van haar woonhuis af aan het hospitaal.

De opgenomen ouderlingen mogen zich in de mate van het mogelijke nuttig bezighouden: spinnen, kantwerk, tuinieren... Een godshuis moet zoveel mogelijk zichzelf kunnen bedruipen, en dat kan niet zonder verdere investeringen. In sneltempo worden allerlei bijgebouwen opgericht. In 1832 komen er een was- en een bakhuis.

De Kouterstraat in 1830. Het hospitaal is in de achtergrond te zien.

Naar een nieuwe Zeelse

congregatie (1831)

Enkele zusters van het Kapelhof bieden zich vrijwillig aan om de zieken te verzorgen in het pas gestichte godshuis. Aldus komen deze religieuzen, zonder dit bij hun intrede voor

het meisjespensionaat, als voorlopige overste aangesteld.

Op 20 juni 1831 komt de *mère générale* van de Zusters van O. L. Vrouw van Namen naar Zele. Het gaat om *Mère Saint-Joseph* (Françoise Blin de Bourdon), tweede algemeen overste, medestichtster, opvolgster van Moeder Julia Billiard. Tijdens dit bezoek toont ze zich opgetogen over het tweede gesticht dat haar zusters in Zele bedienen, maar bepaalt meteen dat het hospitaal moet gescheiden worden van het nevenstaande klooster van Onze-Lieve-Vrouw en dat de zusters die in dienst staan van zieken en ouderlingen, niet kunnen terugkeren naar het Kapelhof. *Soeur Rosalie* twijfelt aan haar roeping als ziekenzuster en verlaat daarop de nieuwe gemeenschap. *Soeur Marie* is intussen ziek geworden en wil bij de Zusters Van Onze-Lieve-Vrouw van Namen blijven. Aangedaan door tering wordt ze overgebracht naar het Kapelhof. Van de oorspronkelijke zusters blijven er nu nog drie over, maar in juli en augustus 1831 treden er twee nieuwe zusters in: *soeur Willebrorde* (Marie Judoca Van Cauteren) en *soeur Christine* (Gratiana-Christiana Van Bel). Echter, hun overste *soeur Pelagie* (van het Kapelhof) wordt door typhus aangetast en bezwijkt op 4 augustus 1831 aan deze ziekte. Groot alarm! Niet alleen de zusters maar ook de kinderen van het Kapelhof lopen gevaar. Het is nu overduidelijk dat een zustergemeenschap die gesticht is om onderwijs te verstrekken, niet tegelijk kan instaan voor de ziekenverzorging. De stichting van een nieuwe congregatie voor het behartigen van de ziekenzorg ligt voor de hand. De zusters noemen zich aanvankelijk de Dienstmaagden der armen in het hospitaal te Zele, later de Zusters van Liefde van de H. Vincentius a Paulo en uiteindelijk: **de Congregatie van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo**.

De drie eerste zusters nemen dan een andere kloosternaam aan. Voortaan spreken we van zuster Vincentia (Wilhelmina De Winde), zuster Engelberta (Anna Catherina Stevens)

en zuster Livine (Barbara De Clercq). Zuster Vincentia wordt, als oudste zuster, *provisoirlijk* aangesteld als eerste overste. Let wel: er kunnen maar zusters aanvaard worden mits goedkeuring door de Commissie van het hospitaal.

Het gaat er druk aan toe, zeker in noodgevallen zoals bij het uitbreken van epidemieën. In juli 1833 slaat de *Cholera Morbus* toe en richt een ware ravage aan. Deze ziekte wordt overgebracht door besmet water en gaat gepaard met overvloedige diarree. Zonder behandeling treedt de dood al na enkele dagen in. Gezien de erbarmelijke leefomstandigheden van de arme bevolking raken heel wat mensen besmet. Om de ziekte in te dijken worden sommige gezinnen zelfs geëvacueerd. Hun woningen moeten grondig gereinigd worden. Ze komen terecht in de ziekenzalen van het godshuis, terwijl de *ordinaire zieken* naar de vrouwenkamers gebracht worden. Dit is duidelijk een noodoplossing die niet voor herhaling vatbaar is... De secretaris van het bestuur noteert: *In deze gevaerlijke en moeilijke gelegenheid hebben de agtbaere Zusters hunnen iever en waere menschenliefde getoond*. In 1849 worden trouwens twee bijkomende zusters aanvaard voor het geval de cholera nog zou uitbreken...

Zie hoofdstuk VI. DE CONGREGATIE DER ZUSTERS VAN DE H. VINCENTIUS A PAULO VAN ZELE.

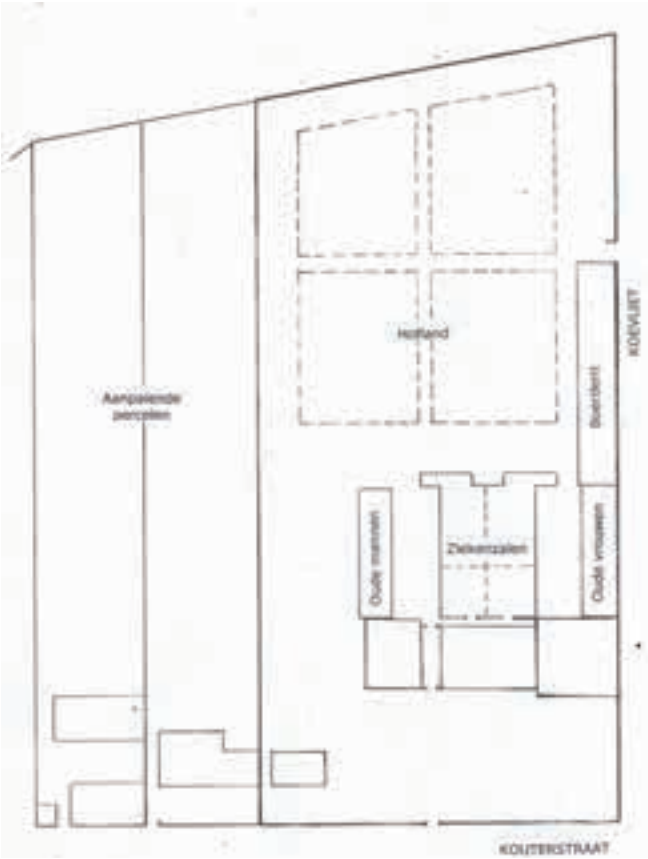
Een boerderij op de voorkoer (1831) en langs de Koevliet (1834)

Augustus 1831. Bij een godshuis hoort, als vanzelfsprekend, een eigen boerderij. Om deze onderneming op te starten is in de eerste plaats een boer nodig. Ene Felix Tirez

biedt zich aan om *zonder vergeld, alleenlijk voor den kost* de boerderij te leiden. Prompt wordt beslist om *op den voorcour naest de straete* een woonkamer, een koestal en een voederplaats op te richten. Deze gebouwen moeten, in afwachting van een grotere boerderij die op de *achtercour* moet komen, kunnen omgevormd worden tot woningen. De eerste koe wordt prompt aangekocht. Bijkomende grond wordt gepacht, de uitbating kan beginnen. In maart 1833 overlijdt boer Felix *door ’t gevolg eener borstziekte*. Zijn opvolger is Pieter Ferdinand Roels uit Hansevelde *die het ook voor God en voor de menschheyd doet*. De bouw van een nieuwe en grotere boerderij ligt in ’t verschiep, weeral dankzij enkele vrijgeveige burgers.

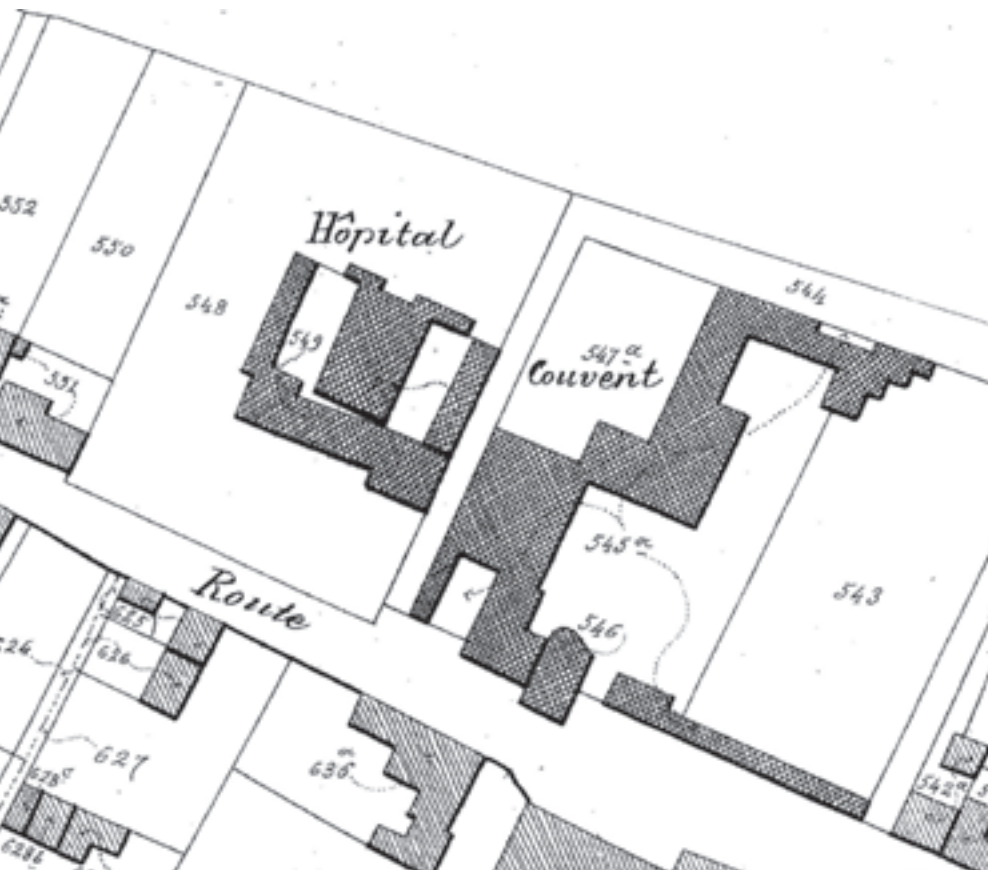
De werken vangen aan in 1833. De nieuwe boerderij staat er in mei 1834, achter het hospitaal, in het verlengde van de Zeven Weënweg, later Koevliet genoemd. Ze bestaat uit *eene groote schoone schuur, koeystal voor drij à vier koeyen, voederstal, grooten beirput en mestput, eene schoone woonste voor den knecht en verdere noodzakelijkheden*. Met dank aan de vrijgeveige burgers...

In oktober 1846 wordt Emmanuel Van Driessche als knecht aanvaard. Daarvoor krijgt hij een jaarwedde van honderdtwintig fr., huisvesting en *12 ellen lijnwaad ’s jaers*. In 1848 schenkt zakenman Jan Baptiste De Smedt een jonge kalfkoe aan het gesticht. De boerderij begint nu echt wel te floreren. De veestapel breidt verder uit, zodat jaarlijks al vlug tot zes kalfkoeien vetgemest worden. Intussen werkt Pieter Heirman als knecht op de boerderij. Hij raakt echter ziek en wordt opgevolgd door de 45-jarige Joseph D’Hooghe, mits een loon van 130 fr., twaalf ellen lijnwaad, wassen en herstellen van zijn kleren en... *voorts van zijne laatste dagen, wanneer hij niet bekuwaem zoude zijn om te werken, in het gesticht te mogen doorbrengen zonder wederzijdsche vergoeding doch met kosten en logement zoals hij als knecht geniet*.

Toestand 1835. Het godshuis met boerderij langs de Koevliet. (Tekening L.B.)

De Commissie gaat akkoord en laat ook Pieter Heirman aan dezelfde voorwaarden zijn oude dag doorbrengen in het hospitaal... *mits zich te gedragen aen de regels van het huis*. De ouderlingen worden zoveel mogelijk aan ’t werk gezet, naargelang hun vaardigheden. In 1854 worden drie *partijkens kemp* aangekocht om ze door de ouderlingen te laten afwerken, wat om en bij de 400 fr. moet opbrengen. Vlas wordt geteeld en groot. Voor de vlasbewerking wordt een schuur met zwingelkot ingericht. De opbrengst van 50 aren vlas wordt in 1857 op 360 kg. geschat aan 5 fr. per drie kg. en 2,5 hectoliter zaad aan 20 fr. per hectoliter. Burgemeester Van Meldert en de firma De Smedt & C° zijn de jaarlijkse afnemers van enkele zakken haver. Vaardige ouderlingen kunnen ook buiten de boerderij aan de slag. In 1856 wordt de opbrengst van *eenig werk der oude mannen zoals het maken van doodskisten, kleeding enz...* geschat op honderd frank.

Kadastraal plan, uit de Atlas Cadastral de Belgique, archief HOK, niet-gedateerd. Dit plan is gebaseerd op het primitief plan van het Kadaster. Het hôpital is het godshuis, het couvent is het Kapelhof. De ziekenzalen, ouderlingenverblijven en het hoofdgebouw uit 1835 zijn weergegeven. Van de boerderij is er echter geen spoor. Langs de Kouterstraat staan geen gebouwen. Toch moeten er enkele oude huisjes hebben gestaan. Het duurt nog tot 1872 eer de kadasterplannetjes aangepast worden.

Een hoofdgebouw met zusterverblijf en dienstlokalen (1835)

Het eerste *kloosterken* van de zusters bestaat uit niet meer dan een oud vervallen huis en wat bijgebouwtjes. In maart 1835 wordt het afgebroken en vervangen door een *zeer groot en schoon gebouw*, met arduinen dorpels en dito deuromlijstingen. De kosten worden gedragen door enkele *liefdadige mensen*, zeg

maar de intussen welgekende families. Dit gebouw heeft nogal wisselende functies. Op het gelijkvloers beschikken de zusters over een keuken, een refter en een spreekplaats. Later heeft de Commissie er een vergaderzaal. Op de verdieping hebben de zusters hun slaapzaaltjes, met telkens vier bedjes. De overste heeft een aparte kamer. De andere gelijkvloerse lokalen, links van de inkomhal, dienen als operatiezaaltje, een *voorplaats* en een ziekenkamer. Al bij al gaat het om een grote verbetering. Maar er ontbreekt nog een kapel. Deze komt er pas in 1841.

BEHEER EN BESTUUR VAN HET GODSHUIS

Het Bureel van Weldadigheid richt een bestuurscommissie op (1829)

Als de eerste lokalen van het godshuis bijna voltooid zijn, acht het Bureel van Weldadigheid de tijd rijp om een reglement op te stellen en een commissie op te richten *om de inwendige bestiering van het hospitaal dagelijks te beschikken en te bewaken*. Deze bestuurscommissie (het Bestuur) wordt opgericht op 1 december 1829. De commissie zal uit zes leden bestaan, *te benoemen voor de eerste maal door de leden van het Bureel en goedgekeurd door wie het behoort*. Pastoor Van Belle is er niet alleen lid van, hij is ook de daadwerkelijke voorzitter. Uit de zes leden wordt een secretaris gekozen: Louis Fideel De Decker. Deze is tevens ontvanger. Kortom, deze commissie is een aanzet tot het oprichten van een volwaardige en autonome Commissie van Burgerlijke Godshuizen.

Het is duidelijk dat het Bureel en de Commissie aanvankelijk a.h.w. één geheel vormen, immers: *de bestiering van het Hospitaal en goederen [...] zullen door de leden van het bureel van weldadigheyd gezamentlijk met de Commissie van het Hospitaal bestiert worden in den zelfden zin gelijk de andere goederen van het bureel van Weldadigheyd zijn bestierd geweest, onder goedkeuring van wie het behoort*. In dezelfde zitting wordt beslist dat er door het Armbestuur én de Commissie *eenen Medicinae Doctor en Heelmeester* aangesteld wordt. Hij zal over een lokaal beschikken waarin hij de zieken behoorlijk kan verzorgen en medicamenten bereiden. Ook aan andere praktische beslommeringen wordt gedacht. Zieken mogen pas aanvaard worden indien

ze over een certificaat beschikken van een dokter of wijkmeester. Indien ze moeten gehospitaliseerd worden, zal er gezorgd worden *dat zij in eenen gemakkelijken daertoe bereyden draagstoel, hetzij door hunnen gebueren of desnoods door mannen die door het Hospitaal zullen betaeld worden, op eene gemakkelijke en genoegzame wijze naar 't Hospitaal worden overgebracht*. Dit vervoermiddel, *de wieg* genoemd, zal nog lang gebruikt worden. De Commissie wordt meestal voorgezeten door de pastoor. De burgemeester neemt af en toe het voorzitterschap waar indien de pastoor niet beschikbaar is, wanneer zijn mandaat verstrijkt of wanneer hij overleden is en er een nieuwe pastoor moet aangesteld worden. Zoals in de meeste gelijkaardige instellingen is de dagelijkse organisatie toevertrouwd aan de zusters.

De beginjaren

Hoe verloopt nu een en ander in de beginjaren? Daarvoor beschikken we over een uitmuntende bron: de *Beraadslagingen der besturende Commissie der godshuizen van Zele*.⁴²

In oktober 1833 verhuist secretaris Louis De Decker, ziekelijk geworden en geplaagd door verlamningsverschijnselen, naar Sint-Niklaas. Onder voorzitterschap van burgemeester Fruyt stelt het Bureel van Weldadigheid een nieuwe secretaris aan voor de Commissie van het Hospitaal. Het wordt Jan Baptiste Convent.

⁴² Rijksarchief Beveren, doos 690: Beraadslagingen van het Bureel van Weldadigheid (tot 1899). Een handgeschreven versie (1829 tot 1868) bevindt zich in het archief van de Zusters.

Het bestuur beslist om vanaf 1 januari 1838 een vergoeding te voorzien van vijftig frank per zuster, voor het onderhoud van hun kledij. Het is de Commissie die beslist of er zusters mogen bijkomen. In 1838 beslist men om *nog twee Dogters te aenvaerden om in het vervolg Zusters te worden, mits voor inkomen te betalen de som van drij honderd francs en ten tijde harer professie eene gelijke som van driehonderd francs en verders zich te gedragen aen het artikel 20 van het geestelijk order der zusters van het hospitaal*. Van deze borgsom voor kandidaat-zusters vinden we nadien geen spoor meer. Wat de opvang van zieken betreft: in 1836 komen er 29 mannen en 18 vrouwen binnen. Daarvan genezen er resp. 22 en 14. Vijf mannen en vijf vrouwen overlijden. Ook nog in 1838 wordt gestipuleerd dat men geen schurftlijders kan aanvaarden, noch personen *aengedaen van de geheyme ziekte*. Jaarlijks houdt de pastoor een geldinzameling *voor onderhoud van het godshuis*. Door de jaren heen zien we nieuwe inkomsten en uitgaven verschijnen. Zo wordt voor het bakken van broden voor de brooddelingen bij uitvaarten en jaargetijden een *bakloon* aangerekend.

Een zuster uit Zele wordt stichtende moeder-overste

in Eeklo (1837)

Wat niet in goede aarde valt bij de zusters is de overstap, in augustus 1837, van zuster Stanislas naar het nieuw opgerichte *hospice* voor wezen en ouderlingen in Eeklo. Burgemeester Karel Stroo van Eeklo doet hiervoor beroep op de overredingskracht van zijn Zeelse vriend dokter-burgemeester Carel Domien Fruyt (†1836)⁴³ In haar gedenkschriften heeft zuster Cecile het onomwonden over een betreurenswaardig feit dat de Zeelse zusters veel leed berokkende. Ze voelden zich in de steek gelaten door hun medezuster. Drie Zeelse zusters zouden aan de wieg gestaan hebben van een congregatie in Eeklo. Van één naam zijn we zeker: de eerste overste was zuster Stanislas (Maria Meyers, °Dinteloord 1906 †Eeklo1888).⁴⁴ Voor zover bekend leefden de eerste Eeklose zusters vrijwillig volgens de regels van hun oude orde. Op 16 november 1840 werd de Heilige Regel van hun congregatie, inmiddels toegewijd aan de Heilige Vincentius a Paulo, goedgekeurd door Mgr. Delebecque.

43 DE SMET E., De Heilig Hartkliniek te Eeklo,1837-1987, Chroniek van honderdvijftig jaar Bejaarden- en Ziekenzorg in het Meetjesland, in Appeltjes van het Meetjesland, XXXVII, 1986, p. 185-248.
44 KRISTIEN SUENENS en THEO LAURENT, Congregatie van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo van Eeklo (1840-1957). Via www.odis.be

VERDERE UITBOUW VAN HET GODSHUIS

Een weeshuis voor meisjes (1839) en een afzonderlijk oudemannenhuis (1839)

In 1830 heeft het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen de bedoeling om een weeshuis op te richten voor de behoeftige weeskinderen van Zele, minder dan 15 jaar. De eerste secretaris en ontvanger van de commissie, de jong gestorven Louis Fideel De Decker (°1808 †St.-Niklaas 1834) verantwoordt in zijn “geestelijk testament”⁴⁵ zijn talrijke giften voor goede doelen en voor het *toekomstige weezenhuys*. Maar eer het zover is, eer er een aangepast gebouw voorhanden is, staat nog heel wat te gebeuren. De zusters noteren in hun gedenkschrift: *Tijdens den typhus- en cholera geesels rond 1832 stierven vele menschen en werden vele kinderen ouderloos. ’t Was een groote moeilijkheid die zich opdrong aan de Zeelse bevolking. In 1838 werd eindelijk besloten een weezenhuis te bouwen en den 3 mei kon men het reeds openen. Het eerste weesje was een kind dat tijdens de cholera geesels van de jaren ’32 bij de zieken verzorgd was geweest en nadien in ’t hospitaal is gebleven, namelijk Rozalieken Moreans*. Roosje Morea(e)ns (°Zele 1826) is dan zes jaar oud. De zusters zien in deze gebeurtenis de ultieme aansporing om toch maar een weeshuis op te richten... Later schrijven ze zelfs een toneelstukje over de genezing van het eerste weeskindje dat ze opnamen en verzorgden in het hospitaal: *De cholera heerscht te Zele en bezoekt de familie Moreans. Alleen de kleine blijft over en wordt verzorgd in ’t Hospitaal*.

45 Archief familie de Decker.

Tijdens den ommegang voltrekt zich de genezing. Bij gebrek aan geschikte opvang verblijft Roosje bij de oude vrouwen, tot er een weeshuis komt. In 1855 verlaat kantwerkster Rosalie Moreans het weeshuis en verhuist naar Lokeren.

In augustus 1838 ontvangt het Bureel van Weldadigheid een flinke som geld. Uit de gedenkschriften van zuster Cecile: *Een Heer De Decker gaf 2000 frs., daarmee zette men den kleinen bouw langs de straat in de plaats van de weer (= haag) en de zusters waren meer beveiligd. (...) Een deel van dezen kleinen bouw diende later voor de weezenmeisjes*. Een tentoonstelling van voorwerpen die nadien verloot worden brengt niet minder dan 4021,14 fr. op. Dit initiatief moet de oprichting van een weeshuis mogelijk maken. Kasteelvrouw Van Meldert en Marie-Angelina Fruyt hebben de leiding over de organisatie. En met succes, want er is ruim genoeg geld om niet alleen een weeshuis te bouwen, maar ook om de oprichting van een afzonderlijk oudemannenhuis te bekostigen. Het meisjesweeshuis komt op de hoek van de Kouterstraat en de Koevliet en is bereikbaar via de voorhof. Aan de westkant komt een gelijkaardig gebouw voor behoeftige *oude mannen*. De eerstesteenlegging van beide gebouwen gebeurt op 27 november. De voornaamste weldoeners mogen een gedenksteen in metselen waarin hun namen gebeiteld staan. Onder het uitvoeren van muziekstukken *door de muziekmaatschappij dezer gemeente* legt pastoor Van Oosthuyse de eerste gedenksteen van het weeshuis. Daarna leggen mevrouw Van Meldert en de jonge dochters Mathilde Carolina Van Meldert en Marie Angelina Fruyt gezamenlijk de

overige gedenksteden van het weeshuis. Burgemeester Everaert en handelaar Jan Baptist De Smedt leggen de gedenksteden van het *oud mannenhuis*. Op 3 mei 1839 wordt het weeshuis geopend en op 5 mei worden de eerste zeven weesjes ontvangen. Kinderen van andere gemeenten worden niet toegelaten.

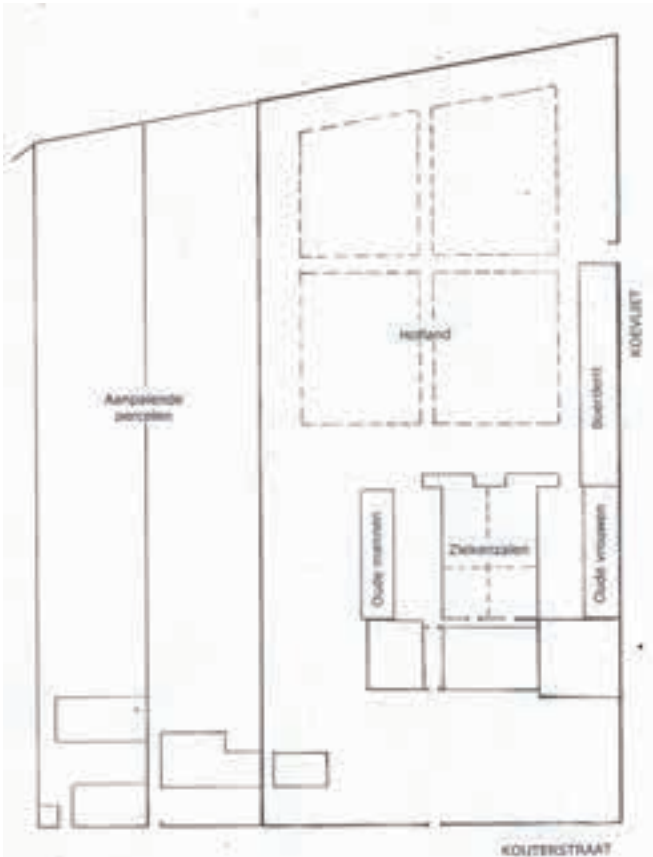
De weeskinderen genieten lager onderwijs in het Kapelhof tot na hun eerste communie.⁴⁶ Daarna maken ze kant, helpen de zusters met kuisen en wassen en leren allerlei handwerk. Pastoor Van Oosthuyse zorgt ervoor dat ze *hunnen vierden stuiver* krijgen. De dagelijkse begeleiding wordt toevertrouwd aan de zusters. In de praktijk komt er heel wat bij kijken. Meteen gaat dan ook een reglement, opgesteld in juli 1839, in voege. De onkosten van het tehuis zijn ten laste van het Bureel van Weldadigheid. Het wordt bestuurd *voor het huyselijk* door de leden van het Bureel en door de Commissie van het Hospitaal. Het *geestelijk bestuur* komt in handen van de pastoor van Zele. Alleen kinderen van het vrouwelijk geslacht, van wettige ouders geboren en niet ongeneeslijk ziek, worden aanvaard. Ze blijven in het weeshuis tot de volle ouderdom van 21 jaar... tenzij ze omwille van grove inbreuken en verregaande onhandelbaarheid het huis ontzegd worden. Mocht dit dreigen het geval te zijn, zal de pastoor eerst met de zuster-overste alle mogelijke middelen *tot verbetering van het kind* aanwenden vooraleer het Armbestuur en de Commissie bijeen te roepen om het kind dan toch nog een kans te geven, of... *het elders voordelig te plaatsen*.

46 Tot 1910 was het gebruikelijk dat jongens en meisjes op hun twaalfde hun Eerste Heilige Communie deden.

WE CITEREN NOG ENKELE LEEF- EN OPVOEDINGSREGELS.

- De overste of moeder zorgt dat de weeskinderen dagelijks onderwezen worden *in de Christelijke lering, in het lezen en schrijven, alsook in het handwerk*.
- De uurindeling om te bidden, te lezen en te werken alsook voor het opstaan, ontbijt, middagmaal, avondmaal en slapengaan *wordt aen de voorzichtigheid der moeder, onder het opzigt van den heer pastoor toegelaten*.
- De weeskinderen mogen nooit alleen of met iemand van de familie uitgaan, tenzij in de aanwezigheid van een zuster daartoe aangesteld.
- Familiebezoek kan alleen op de eerste zondag van de maand, van één tot twee uur in de namiddag, doch altijd in aanwezigheid van een zuster.
- Om de kinderen moed te geven en een spaarpotje aan te leggen wordt één vierde van wat zij met kant- en ander werk verdienen, door de moeder bewaard, *van welk goed zij volgens hare discretie somwijlen eenig speelgoed mag geven*.
- Ook zullen zij bij het verlaten van het huis, naast hun spaargeld, *ieder zes goede hemdens en hun werkdaegse kleederen krijgen*... weliswaar indien ze zich goed gedragen hebben.

In 1848 aanvaardt de Besturende Commissie een zuster voor onderwijs in kantwerk, ter vervanging van zuster Livine die ziekelijk is. In 1860 brengt het kantwerk van de wezen 2309 fr. op.

Schikking van de gebouwen ca. 1840, naar vage schetsen en omschrijvingen. (Tekening L.B.)

Een kapel voor zusters en residenten (1841)

Een klooster zonder kapel is als een lichaam zonder ziel. Dat zou pastoor Van Oosthuyse, in navolging van zijn voorganger pastoor Van Belle, meermaals verklaard hebben. De pastoor, pas op 29 maart 1838 geïnstalleerd in Zele, gaat op zoek naar middelen. Hij haalt 8434,50 fr. op, *voortsgekomen uit vrijwillige giften zoo door de inwoonders van Zele als door vreemde*. De familie De Decker neemt 1648,76 fr. voor haar rekening. Ch.L. De Smedt levert voor 627,99 frank kwaliteitsvolle bouwmaterialen (o.m. 30.000 paepestenen, spiesten, kalk, plaveien). De rekening is gericht aan pastoor Van Oosthuyse (voorzitter van de bestuurscommissie).

De funderingen worden gelegd op 9 juni 1840. Na een jaar is de kapel zo goed als klaar. Uit het verslagboek van het Bureel: *Heden 12 July 1841 is met allen luyster de nieuwe Capelle van het Hospitaal den Alderhoogsten toegewijd, onder de bescherming en aenroeping van den H. Vincentius a Paulo van gemeld gesticht, door den Heer Benedictus De Decker, Canonik van der Cathedrale van Gent en Algemeenen Oversten van der Zusters van Liefde in Belgenland [...]* daartoe bijzonderlijk gemagtigd door Zijne Hoogweerdigheid Ludovicus Josephus Delebecque, Bisschop van Gent. *Gemelden Heer Canonik heeft deze plechtigheid verrigt geassisteerd door Zijnen Eerweerden Broeder mijnheer Carolus De Decker, Pastor van Geeraerdsbergen, insgelijks inboorling van Zele.* Verder assisteren pastoor Van Oosthuyse en zijn vier onderpastoors. Diverse leden van de familie De Decker zijn aanwezig, in het gezelschap van talrijke gezagsdragers,

De eerste godshuiskapel, binnenzicht.
Het gaat om een langwerpig gebouwtje
met houten spitstongewelf.

geestelijken en *de bijzondere inwoners der gemeente*.

Daarmee is de kous nog niet af. Pierre-Joseph De Decker uit Antwerpen - de oudste zoon van de familie De Decker, reder in zeilschepen en voormalig burgemeester van Zele - schenkt een ciborie en vier kazuïfels. Een anonieme Zelenaar schenkt een miskelk. Julia Schicks verrijkt de kapel met een orgeltje en de familie Boel laat een oksaal bouwen. Voordien zongen de zusters beneden in de kapel, begeleid door vioolspeler De Geyter. Zuster Ignatia (Felicita Lefebure °Gent 1820) is als eerste geprotest in de kapel. Het vermelden waard is dat juffrouw Florence Schicks en na haar *Madame* Camiel Rubbens (Cesarine De Smedt) en haar dochter Elvire Rubbens regelmatig langskomen om het orgel te bespelen en de weeskinderen liedjes en toneelstukjes aan te leren die ze dan opvoeren tijdens prijsdelingen en andere gelegenheden.

In die periode (1842) schrijft Theodoor Van Rijswijk een *dichterlyke bespiegeling op het Onze Vader*, opgedragen aan zijn jongere zuster Maria, *gasthuisnonne in het Sticht der Vincentezusters te Zele, in Oostvlaenderen*.⁴⁷ Zo ervaart hij de opdracht van religieuzen in een godshuisomgeving:

*Zuster, gy die afgesneden,
Van des werelds ydelheden,
Arme weezen leert en hoedt,
Kranke en afgeleefde gryzen,
Troost en hulpe wilt bewyzen,
En voor 's menschen boosheid boet.*

⁴⁷ THEORDOOR VAN RIJSWIJCK, *Volledige Werken deel 1*, 1884, p. 382, dbnl (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren).

Kanunnik Benoît (Benedictus) De Decker.

Pierre-Joseph De Decker, door Joseph Paelinck, 1832 (coll. familie de Decker).

Pastoor Van Oosthuyse over de familie De Decker

Egidius Judocus Van Oosthuyse, pastoor te Zele van 5 maart 1838 tot aan zijn overlijden op 31 december 1874, beschrijft in zijn Liber memorialis nauwgezet de kunstschatten in de Sint-Ludgeruskerk, waaronder 14 schilderijen. Na de bespreking van het schilderij Het Laatste Avondmaal volgt een ware ode aan de familie De Decker.

Om de leesbaarheid te verbeteren zijn enkele leestekens aangebracht en de namen in vetjes gezet. (...)

*De Eerste langs den kant van het Evangeliebeeld of het laest Avondmael van onzen Zaligmaeker met Zijne Apostelen, en is aen de kerk geofferd door **Mr Engelbertus De Decker en Zijne huysvrouw Juffr Marie Francisca de Belie**, in het Jaer 1816 zoo blijkt uyt het volgende Jaerschrift boven de Schilderije geplaetst: Donant De DeCker aC ConLUX.*

Dezen gemelden heer heeft, buyten menigvuldige giften aen kerk en Parochie gedaen, den grond gegeven voor het hospitaal en in de onkosten van den Bouw veel toegebracht, als ook zijne kinderen, van welke in het jaer 1840 nog in leven waren de volgende Persoonen.

*1ste Mijnheer **Petrus Josephus** getrouwd met Jofrr Cassiers te Antwerpen, koopman en uytreeder van Zee Scheepen.*

*2de Den Zeer Eerw heer **Carolus Johannes**, Deken en pastor te Geeraedsbergen.*

*3de Den Zeer Eerweerden heer **Benedictus Constantinus**, honorairen Canonik der Cathedrale kerk van den H Bavo te Gend, en opvolger van den Onstervelijken Canonik Triest in de Bestiering des kloosters van den St Vincentius a Paulo, anders genaemd Zusters Van Liefde voor geheel Belgenland, waervan het moederhuys is te Gend.*

*4de **Mr Joannes Victor**, particulieren, gehuysvest te Brussel.*

*5de **Mr Petrus Jacobus Franciscus**, advocaat en vertegenwoordiger des Volks, gekozen door het District Dendermonde.*

*6de Joffr **Maria Theresia Amelie**, gehuwd met Mr Janssens fabrikant in Samoisen (= gemengde katoenen weefsels) te St Nicolaes land van Waes, welke kinderen (= de kinderen De Decker) in het maeken des Weezenhuys, duizend franken en in het maeken der kapelle van het hospitaal door de twee duizend zeshonderd franken gegeven hebben, buyten de ciborie en vier nieuwe casuifels geschonken aen gemelde Capelle van het hospitaal, door Mr Petrus Josephus De Decker Cassiers, en vijfhonderd nederlandsche Guldens, door gemelden heer De Decker Cassiers aen het armbestuur van Zele gegeven, om daermede de huyskens staende op den grond van het hospitaal en genaemd de Ridderstraet te verplaetsen, en alzoo den geheelen grond het hospitaal toe te eygenen, hetwelke nogtans door de Administratie van den armen en parochie maar ten deele tot nu toe voltooid is.*

Mogte den alderhoogsten eene zoo achtbaere en Christelijke familie tot troost der Armen van Zele en luyster der gansche kerk nog lange Jaeren in vrede en voorspoed behouden, en nâer dit vergankelijk leven om hunne goede werken, met de onslensbaere (onvergankelijk, kan niet verwelken) Croon in de hemelsche glorie beloonen. Dit is den vuerigen wensch van alle hunne medeparochianen van Zele als ook van den opsteller van dit schrift Den Pastor van Zele J. Van Oosthuyse.

Bron: Sint-Ludgerusparochie, archief van de kerkfabriek Deel II. Archief van de pastoors. Doos 659-664, Liber memorialis.

Schilderij met medaillons door Alphonse van der Eyken, 1853. (coll. familie de Decker)
Boven: kanunnik Charles de Decker, vicaris generaal van het bisdom Gent. Links: kanunnik Benedictus de Decker, algemeen overste van de Zusters en Broeders van Liefde te Gent. Rechts: Pierre-Jacques de Decker, politicus en schrijver, volksvertegenwoordiger en Eerste Minister.
Beneden: zicht op het familiehuis in de Hoogpoortstraat (sinds 1907 Cesar Meeusstraat).

Het godshuis krijgt een afzonderlijk bestuur: de Commissie van het Burgerlijk Godshuis (1846)

Vanaf de oprichting wordt het godshuis beheerd en bestuurd door het Bureel van Weldadigheid, weliswaar via een interne bestuurscommissie. Dit is in strijd met art. 84 van de gemeentewet van 1836. Godshuizen en hospitalen moeten een eigen bestuur hebben.

Op 1 september 1846 nemen de leden van de Commissie van het Hospitaal ontslag. Een nieuwe bestuurscommissie treedt aan. Ze bestaat uit de burgemeester, voorzitter van rechtswege, en vijf leden te verkiezen door de gemeenteraad. Het is de commissie zelf die voortaan twee kandidaten voordraagt aan de gemeenteraad voor de vervanging van een aftredend of overleden lid en jaarlijks voor de vernieuwing van een vijfde deel der leden. Jaarlijks wordt een budget vastgesteld, afzonderlijk van het Armbestuur, *hetgeen tot hiertoe niet bestond en tot vele misrekeningen aanleiding gegeven heeft*.

Burgemeester Petrus Joannes Everaert is de eerste voorzitter. Naast hem worden volgende personen gekozen als lid van het Bestuur van het Hospitaal: Egidius Van Oosthuyse (pastoor), Eugene Van Meldert (grondeigenaar), Joannes De Belie (koopman), Jan Van Haeken (koopman), Leonard Goossens (*bijzondere*).

Op 13 april 1847 wordt pastoor Van Oosthuyse tot dienstdoend voorzitter gekozen, voor het geval dat de burgemeester afwezig is. Intussen heeft Eugene Van Meldert de burgemeesterssjerp omgord. Leonard Goossens wordt secretaris en ontvanger van wat men voortaan het Bestuur van het Burgerlijk Godshuis noemt. Voor 1849 wordt de dagprijs vastgesteld op één frank.

In 1852 bestaat de commissie uit Eugene Van Meldert (burgemeester), pastoor Van

Oosthuyse, Joseph Boel, Jan André Van Haeken, Camille Burm en Jan Frans De Belie.

In 1867 wordt pastoor Van Oosthuyse nog maar eens herkozen. Hij ondertekent de verslagen meestal als *president*. In 1868 is de commissie als volgt samengesteld. Voorzitter: pastoor Van Oosthuyze. Leden: Joannes De Belie, Camiel Burm, Emmanuël Geerinck, Theodoor Blancquaert en Leonard Goossens. En dat gaat zo de komende jaren verder.⁴⁸

De secretaris houdt nauwgezet alle verrichtingen bij.

Hoe zit het nu met de bevolking van het hospitaal? Tussen 1843 en 1853 stijgt het aantal weesjes geleidelijk van 18 tot 27. Het aantal oudjes evolueert van januari tot december 1837 van 29 (16 mannen en 13 vrouwen) tot 41 (22 mannen en 19 vrouwen).

In 1843 zijn drie blinden van resp. 68, 72 en 77 jaar opgenomen in het godshuis. In 1849 worden drie verlaten kinderen (meisjes) onderhouden door het Bureel van Weldadigheid.

In 1865 wordt het aantal zusters op 15 gebracht, omdat er enkele *door ouderdom of ziekte onbekwaam geworden zijn om haren moeylijken dienst te verrichten*.

En er duiken stilaan ook wat personeelskosten op. In 1865 wordt Melanie Poppe aangeworven als dienstmeid... om onderwijs in kantwerk te geven, *iets waarin ze zich bijzonderlijk onderscheidt*.

48 1870: Jozef de Caluwé vervangt Joannes De Belie (overleden). 1875: E.H. Livinus Marcquenie vervangt E.H. Egidius Van Oosthuyze (overleden). 1876: Louis De Beule vervangt Emmanuël Geerinck (overleden). Voorzitter: Livinus Marcquenie. Leden: Camiel Burm, Theodoor Blancquaert, Jozef De Caluwé, Louis De Beule. 1877: Clemens Hermans volgt Camiel Burm op (overleden). 1882: Overlijden van Clemens Hermans, Jozef De Belie volgt hem op. Enz...

Eugeen Van Meldert, burgemeester (1847-1863) en kasteelheer te Zele-Hoek.

Pastoor Van Oosthuyse, door Basile de Loose, 1863. Schilderij geschonken aan de pastoor t. g.v. zijn dubbel jubileum van 50 jaar priester en 25 jaar pastoor. (OCMW Zele, permanente bruikleen Museum Zeels Erfgoed sinds 2017)

En nog altijd moeten de kassen van de armenzorg én van het godshuis via allerlei kanalen gespijsd worden. Om geld binnen te halen is de overheid heel vindingrijk... Bij het toekennen van een stuk grond op de gemeentelijke begraafplaats moeten de aanvragers zowel aan de gemeentekas als aan de hulpbehoevenden én het hospitaal denken.

Burgemeester Eugene Charles Van Meldert laat zich in dit verband van zijn beste kant kennen en voorziet... *pour y établir un caveau de sépulture particulière [...] à la commune, propriétaire du cimetière, une somme de quatre cent francs, au bureau de bienfaisance deux cents francs et à l'hôpital également deux cents francs*.

Bijna jaarlijks geeft de muziekmaatschappij een concert ten voordele van de armen, hierin vlijtig gevolgd door *de Symphonie*.⁴⁹ Bij de residenten heeft men het regelmatig over *kostgangers*. Deze mensen hebben voldoende eigen middelen om een som te storten voor levenslang onderhoud. Dat alles vraagt nogal wat administratieve beslommeringen van de Commissie.

Over de jaren 1869-1877 bestaat een tabel, opgemaakt ten behoeve van de provincie, waarin de hospitaalbevolking opgedeeld wordt in *hospices* voor ouderlingen en wezen en een *hôpital civil* voor zieken. Hier wordt het stilaan duidelijk dat een godshuis en een hospitaal toch wel verschillende instellingen zijn. Het zal nog aanslepen tot 1902 eer men overgaat tot de aanbesteding voor het bouwen van “een hospitaal, te voegen bij het bestaande godshuis”. De bevolking schommelt tussen 44 à 68 ouderlingen, 30 à 28 weeskinderen en 20 à 45 zieken. Het aantal weesmeisjes is nagenoeg constant (16 à 20), het aantal weesjongens schommelt zeer sterk (van 20 in 1872 naar 10 in 1876). Het aantal zusters schommelt rond de 10 à 12 in 1850. In de verslagen van de Commissie worden ze niet zelden Zusters van Liefde genoemd.

In 1887 wordt een nieuw hoofdreglement opgemaakt. Hierin lezen we een nauw-gezette taakomschrijving van voorzitter, *ordonnateur* (toezichthouder op de ver-richtingen), ontvanger, secretaris en geneeskundige dienst. Bij de hulpmiddelen worden de organisatie van omhalingen en het verwerven van aalmoezen nog als een onderdeel van de werking beschouwd. Bij de algemene schikkingen valt één en ander op. De leeftijd om opgenomen te worden in het ouderlingenhuis is minstens

⁴⁹ De (Maatschappij van) *Symphonie De Leerzuchtige Broeders* werd gesticht in 1848. In 1850 ontstond in deze maatschappij de Volksfanfare De Leerzuchtige Broeders.

70 jaar, met mogelijkheid tot afwijking bij gebrekkigheid. Slechts weduwnaars of weduwen mogen aanvaard worden. De weesjes moeten volstrekt ouderloos zijn en worden onder de drie of boven de twaalf jaar niet aanvaard. In die periode bestaat de Commissie van de Godshuizen uit César Meeus, burgemeester en voorzitter van rechtswege; Livinus Marquenie, pastoor, voorzitter; Theodoor Blancquaert; Joseph De Belie; Joseph Emmanuel De Caluwe en Joseph Coppieters (leden) en Alphonse Burm, al sinds 1882 secretaris en ontvanger. Volgende pastoors zijn achtereenvolgens, na Van Oosthuysse, de daadwerkelijke voorzitters van de Besturende Commissie der Burgerlijke Godshuizen van Zele: Livinus Marquenie (1870-1888); Augustinus Broutyn (1888-1892); Jacobus Haems (1892-1898); Adolf De Stoop (1898-1925). Op 24 september 1925 neemt de Commissie van Openbare Onderstand de taken over. De Zeelse pastoors nemen geen functie op in dit nieuwe bestuur.

Een jongensweeshuis (1858)

Men heeft in Zele duidelijk de smaak te pakken om van het godshuis een voorbeeldige inrichting te maken, met een betere huisvesting voor de verschillende doelgroepen. Een jongensweeshuis staat nog op de verlanglijst, maar de middelen ontbreken. In oktober 1852 geeft de muziekmaatschappij een eerste aanzet.⁵⁰ De Commissie krijgt *eene som van duizend franken, voortkomende van een concert en*

⁵⁰ In het verslagboek van de Toonkunst Societeyt van Zele (later Kon. Harmonie St.-Cecilia) lezen we: *In bestemde vergadering van Augustij der hier boven Tombola Commissie en Directeur der Societeyt is er bij algemeene goede gevoelens der geheele vergadering besloten de opbrengsten [...] uyt te wisselen, ten voordeel van een mannekens weesjes gesticht te helpen stichten binnen deze gemeente.*

Julia Schicks, zus van notaris Karel Amandus Schicks. Geschilderd in 1854 door Leo Van den Abbeele. (OCMW Zele, permanente bruikleen Museum Zeels Erfgoed sinds 2017)

tombola [...] met voorwaarde die som te gebruiken in het stigten van een weezenhuis voor kinderen van het mannelijk geslacht. En wie is de voorzitter van de muziekmaatschappij? Eugene Van Meldert: burgemeester, kasteelheer en eeuwige weldoener... De Commissie heeft toen al weet van enkele liefdadige personen die bereid zijn om hun duit in het zakje te doen. Een wel héél flinke duit komt van de *Zangvereniging*. Welke konden we niet achterhalen. In 1856 richt ze een tombola in die niet minder dan 3045,43 fr. opbrengt. In 1857, als het weeshuis voor jongens al volop gepland is, schenkt onderpastoor Franciscus De Poorter een *huis en erf* aan de Commissie. Niet toevallig paalt deze woning aan het ontworpen weeshuis. De schenking wordt uiteraard aanvaard, aangezien het huis *zeer voordeelig zal kunnen ingerigt worden tot weezenhuis voor kinderen van het mannelijk geslacht waarvoor eene bijzondere schuilplaats tot heden ontbroken heeft.* Deze oplossing valt niet in goede aarde bij juffrouw Julia Schicks. Zij moet alvast geen tombola inrichten om nog maar eens ter hulp te komen. Prompt schenkt ze 3000 fr, met het verzoek *zo haest mogelijk over te gaen tot het bouwen der noodige lokalen voor de kinderen die van hunne ouders beroofd zijn alsdan een betere opvoeding te geven dan die zij tegenwoordig genieten.*

De bouw van een jongensweeshuis met eet- en slaapplaatsen voor 25 kinderen kan nu aangevat worden, het huis kan dienen als werkplaats. In juni 1858 is het gebouw klaar en wordt het meubilair aangekocht. Er worden twee zusters aanvaard om dienst te doen in het nieuwe gesticht.

In 1859 worden de eerste zeven mannelijke weeskinderen opgenomen. Ook zij worden niet vergeten door goedgehartige en allicht goedmenende Zelenaars. Tekenend is de geste van burgemeester Van Meldert die in

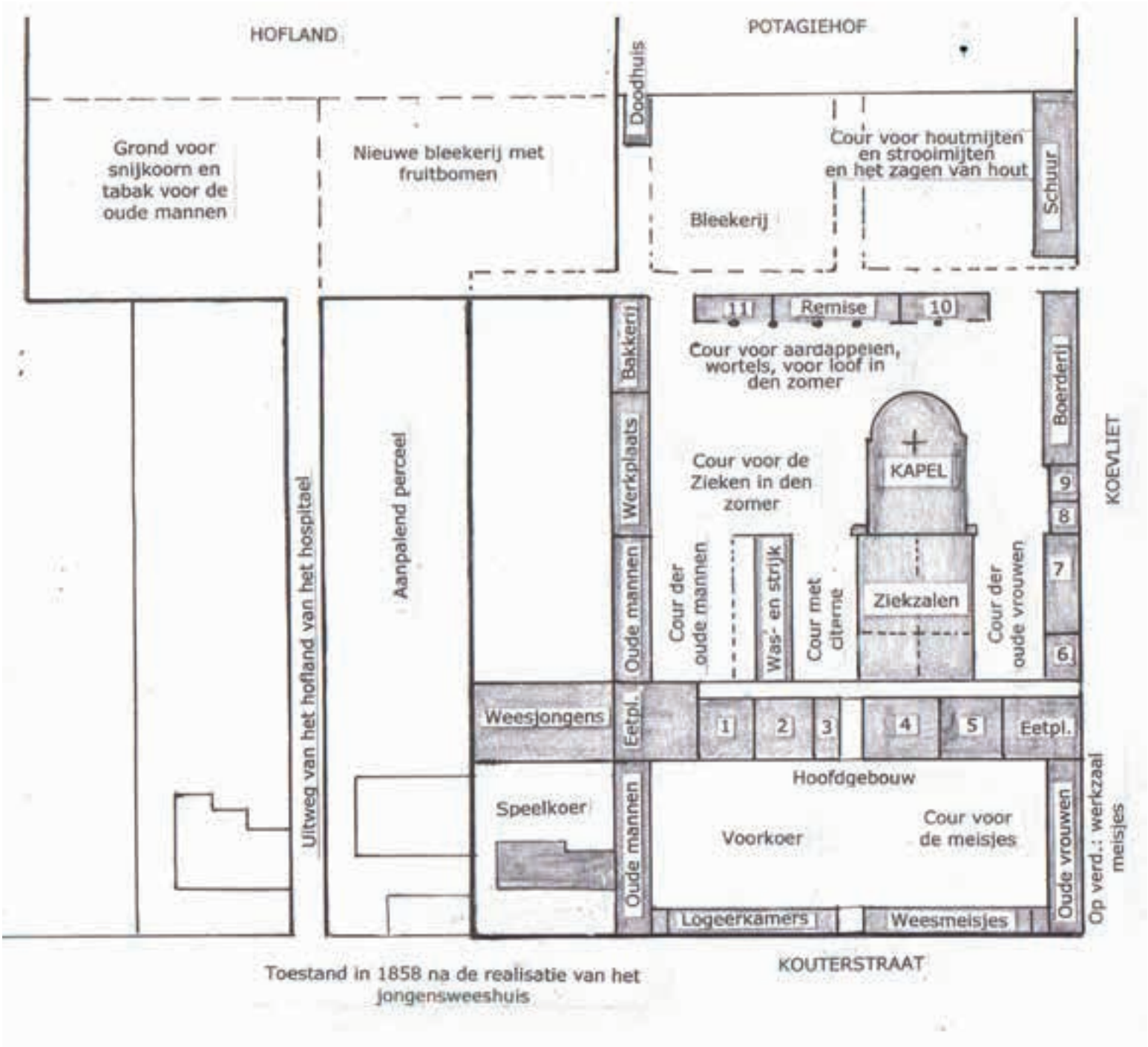
Ontwerptekening van het jongensweeshuis (archief OCMW). Volgens getuigenissen bestond het gelijkvloers, althans in de jaren 1920, uit één grote zaal, met vensters langs beide zijden.

november 1858 duizend frank schenkt aan het godshuis, *op voorwaarde van den intrest ervan voorkomende te gebruiken voor drij prijzen aen de weezen van het mannelijk geslacht*.
 Giften voor het goede doel zijn niet helemaal vrijblijvend... Als in 1866 grondeigenares Narcisse Hyacynthe Kramp, *douairière* van Eugene Van Meldert, een aanzienlijk bedrag schenkt aan de kerkfabriek, doet ze dat *met last van in de parochiekerk een solemneel jaargetijde der eerste klas eeuwigdurend te doen celebreren, hetwelk de kinderen opgenomen in het weeshuys zullen bijwonen, mits eene jaarlijksche vergoeding van twintig franks*.

De eerste weesjongen, Charles Van Hecke (°1852), wordt na zijn verblijf in Zele knecht bij de Paters Jezuïeten in Antwerpen vooraleer broeder te worden bij de Trappisten van Sept-Fons in Frankrijk. De zusters zijn daar bijzonder fier op. Immers, jongens komen met zoveel wereldse dingen in contact.

Wat krijgen ze niet allemaal te horen bij het werk op de boerderij? Het zal niet de laatste weesjongen zijn die kloosterling wordt. Dit dan in tegenstelling tot enkele jongeren die zich niet kunnen aanpassen aan de leef sfeer en waarbij de pastoor moet tussenbeide komen om een andere oplossing te zoeken, zeg maar verwijdering uit het weeshuis.

Aan de weesjongens worden allerlei opvoedende taken toevertrouwd, niet enkel op de boerderij maar ook in een werkplaats. Tegelijk kunnen ze een nuttig beroep aanleren. Als Benedictus Bauwens in 1861 mits een flinke gift als onderpand opgenomen wordt in *het gesticht der oude mannen*, wordt gestipuleerd dat *voornoemden Bauwens nog in staet is om zijnen kost te verdienen met werken en dat hij het ambacht van blokmaker zal kunnen leren aen de kinderen die in het weezenhuis alhier onderhouden worden*. In 1868 telt het weeshuis 15 jongens en 19 meisjes. De gemiddelde leeftijd bij opname schommelt tussen 5 en 12 jaar.

Schikking van de gebouwen, naar een niet-gedateerde schets, aangevuld met het jongensweeshuis uit 1858. De benamingen stammen uit die periode. (Tekening L.B.)

Indeling van het hoofdgebouw. Gelijkvloers: 1: slaappleats der Zusters. 2: eetplaats der Zusters. 3: parloir. 4: keuken. 5: vergaderzaal der Commissie. Op de verdieping, v.l.n.r.: slaapzalen voor weesjongens, zusters en oude vrouwen; kamer der moeder; infirmerie; ornamentenkamer; naaikamer; logeerkamer; slaapzalen voor oude vrouwen en weesmeisjes.

De weesjongens kregen een nieuw gebouw op het binnenterrein, in het verlengde van het hoofdgebouw en gericht naar de nog nieuw te bouwen hoeve. Bestemming van enkele andere gebouwen: 6: apotheek. 7: strijkplaats en kleren der zieken. 8: koestal. 9: huis van de knecht. 10: kolenstal. 11: zwingelkot. De boerderij omvatte koestallen, een varkenshok en een voederij.

Een nieuwbouw voor de oude mannen (1863) en andere voorzieningen

Al van meet af aan heeft het Bureel de intentie om het *ziekhuis* verder uit te breiden met een geschikte plaats voor zieken die *volgens staet en conditie* zelf voor hun verzorging kunnen betalen. Ook moeten er lokalen komen om ouderlingen, op kosten van de Weldadigheid of mits een eigen bijdrage, te kunnen opnemen. Andere uitbreidingen zijn een *werkhuis voor de oude mannen*, geschonken door grondeigenaar Joseph Burm en *eene citerne in de goot van het groot gebouw hangende*, beide in 1848. Dat er ook een lokaal is voor heelkundige bewerkingen blijkt uit het feit dat een persoon uit Berlare verzorgd wordt, *welke in 1850 zijn been afgezet is in het hospitaal alhier*. Die eerste operatiekamer kunnen we situeren in de latere refter van de zusters, een lokaal dat nogal wisselde van bestemming. Tijdens de inzamelacties voor het jongensweeshuis komen de families Boel, De Decker, Julia Schicks en *Het Gilde van Barmhartigheid der gemeente* met aanzienlijke bedragen over de brug. Hiermee, en met andere giften en inkomsten, kan ook gedacht worden aan een meer dan noodzakelijke uitbreiding: het bouwen van twee zalen voor besmettelijke ziekten (1859) en slaapzalen voor ouden van dagen (1863). Waar de zalen voor lijdens aan besmettelijke ziekten gesitueerd waren kon ik niet achterhalen, wellicht sloten ze aan bij het hoofdgebouw.

In 1887 is er weer een uitbreiding. Er komt een nieuwe boerderij met een toegangsweg langs de Kouterstraat. De boerderijgebouwen langs de Koevliet worden vervangen door nieuwe *kostzalen*

waarin voortaan enkele *pensionarissen* aanvaard worden. Het gaat om zieken, ouderlingen of weeskinderen die op eigen kosten gehuisvest en verzorgd worden. Er is één beperking: alleen vrouwspersonen zijn toegelaten. Naast een vast bedrag, afhankelijk van de ouderdom, betalen deze kostgangsters een dagprijs van 1,50 fr. Later komen deze kamers langs de Kouterstraat. Al bij al gaat het om een klein aantal residenten. Uit het reglement: *Elke kostgangster is verplicht zich tevreden te houden met de maaltijd der zusters, bestaande namelijk in: 's morgens ontbijt met koffie, 's middags vleesch met aardappelen of groenten, 's avonds insgelijks aardappelen of groenten. Dagelijks bekomt zij eene flesch bier.* Wassen en herstellen van lijnwaad en kledij, evenals de geneeskundige hulpmiddelen, zijn inbegrepen. Na twee maanden proeftijd worden de kostgangsters definitief aanvaard.

Voorhof van het godshuis, met hoofdgebouw en ouderlingenverblijf der mannen. In de bovenbalk van de ingang van het hoofdgebouw (met o.m. het verblijf van de zusters) is volgend jaarschrift of chronogram gekapt: ZIJT IN UWE GEBEDEN ALLE WELDOENERS VAN 'T HOSPITAEL GEDACHTIG. Hierin zit het jaartal 1835 verwerkt. Op deze foto (uit ca. 1938) is de gevel in verval, de luiken zijn verwijderd. Het aanpalend bakstenen gebouw, met kamers voor de oude mannen, is van latere datum (1863, deels herbouwd in 1899).

Taakverdelingen in

het godshuis

Van bij de stichting is er voorzien in een geneeskunsdige dienst. De aangestelde geneesheer staat in voor de inwendige dienst van het godshuis en de verzorging van zieken *der arme klasse* die het godshuis niet kan opnemen. In geval van nood zal hij de vroedvrouw bijstaan. De geneesheer houdt ook toezicht op de zorgen die de zusters verlenen en op de algemene hygiëne. Hij mag beroep doen op andere geneesheren voor raadplegingen en operaties. Voor het beheer van de *apothekerij* mag hij zich laten bijstaan door een zuster.

In 1848 bedraagt *de jaarwedde des heelmeesters* 400 fr. Nadien loopt dit op tot 750 fr, waarvan 250 fr. ten laste van de gemeente. In september 1849 wordt Leo Veldeman, *doctor in de genees- en heilkunde*, aangesteld tot heelmeester van het Burgerlijk Godshuis, dit ter vervanging van dokter Josephus Roels (†).

In 1862 geeft dokter Veldeman zijn ontslag. Intussen is de geneeskundige dienst

zodanig uitgebreid dat er voortaan drie geneesheren nodig zijn, met als gevolg dat een hogere subsidie gevraagd wordt aan de gemeenteraad. Het gaat om de dokters Camille Rubbens, Jan Henri Peeters en Jan Baptist Van der Moeren. Ze worden belast met het bezoeken van behoeftige zieken, zowel aan huis als in het godshuis. Ook zullen ze dagelijks zitdag houden voor de behoeftigen, in een lokaal van het godshuis. De vroedvrouw van de armen zullen ze bijstaan in geval van nood.

In een vernieuwd reglement (1858) worden nog eens de puntjes op de *i* gezet wat betreft de dagelijkse werking in alle afdelingen van het godshuis. Daarin wordt bevestigd dat de Zusters van de H. Vincentius a Paulo de inwendige en huishoudelijke dienst, zeg maar het dagelijks bestuur, in handen hebben. Hier lezen we een opmerkelijke passage: *Om als zuster aanvaard te worden moet men de Vlaemsche tael spreken, niet minder dan 21 en niet meerder dan 30 jaren oud zijn, men moet eene goede gezondheid hebben en van onberispelijk gedrag zijn. Degene tot den landelijken stand behorende zal bij voorkeur aenvaerd worden.*

In dit reglement vinden we ook heel wat taakomschrijvingen terug, o.m. wat de zusters betreft.

De Overste heeft het opzicht over haere medezusters en zij verdeelt den dienst onder haer volgens elkers geschiktheid. Deze verdeling geschiedt zoo veel mogelijk dat er eene zuster het opzicht hebbe der oude mannen, eene dat der oude vrouwen, eene dit der jongensweezen, eene dit der meisjesweezen, twee doen dienst der keuken en de andere het wasschen en onderhoud van lijnwaed en kleederen, oppassen der apotheek en onderhoud der kiekens...

De overste krijgt een budget voor de dagelijkse kleine uitgaven. Indien een bewoner zich herhaaldelijk onheus zou gedragen, moet ze maatregelen nemen na overleg met de Commissie. Samen met haar medezusters zorgt ze ervoor dat de personen

die in het gesticht verblijven dagelijks bidden *voor Godsdienst en Vaderland en weldoeners der Godshuizen*. De zusters zorgen ook dat iedereen werkt of zich nuttig maakt volgens hun mogelijkheden, *aengezien de onderhoud van het gesticht niet alleen drukt op begoede maer ook op de werkende en neringdoende ingezetenen dezer gemeente*. Nog een opmerkelijke passage: *De zusters leggen de straffen op aen degene die de reglementen overtreden, doch zij mogen geene lijfskastijdingen opleggen*.

Op twee mei 1890 wordt dokter Camille Rubbens vervangen door zijn zoon Armand Rubbens, *met eene gelijke jaarwedde van vijfhonderd franks*.

Een nieuwe boerderij op het

hofland (1887)

En de boer, hij ploegde voort... Zij het op een steeds groter wordend areaal. In 1859 schenkt juffrouw Joanna Theresia Boel niet minder dan 10 percelen landbouwgrond aan de Burgerlijke Godshuizen. Rond 1860 heeft het hospitaal jaarlijks minstens 50.000 kg. aardappelen nodig, gerekend aan één kg. per hoofd en per dag. Daarvan wordt, naargelang het oogstjaar, een kwart zelf geteeld en een kwart opgehaald. De rest wordt aangekocht. In 1861 beschikt de hospitaalhoeve over een paard. Het omploegen van land gebeurt voortaan in eigen beheer. Met de aankoop van twee karren, een egge, een beerbak en een ploeg mogen we spreken van een professionele uitbating. In 1876 vraagt de Limburgse gouverneur de Meroode via het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen om hem in te lichten over het nut van hoeve-hospitalen. In hun atnwoord verdedigen burgemeester en schepenen met volle overgave de aanwezigheid van een boerderij, waarvan het nut niet kan betwist worden. Immers, met de voortbrengst van de akkers en van

de hoeve wordt grotendeels voorzien in de voeding en het onderhoud van alle bewoners van het hospitaal. Voorts is het zo dat in landelijke gemeenten de inkomsten niet volstaan om de werking van de hospitalen te verzekeren, gezien de schrijnende noden van de bevolking. Bovendien is de landarbeid een gemakkelijk middel om de ouderlingen en wezen een aangename bezigheid te bezorgen naargelang hun mogelijkheden. Het werk in openlucht, dat trouwens niet overmatig verplicht is, bezorgt de ouderlingen een aangenaam tijdverblijf dat oneindig veel bijdraagt tot hun gezondheid. De wezen vinden er het beste middel om hun fysieke krachten te ontwikkelen en, als ze wat ouder zijn, zich nuttig te maken in de maatschappij. Niet te verwonderen dat zulk een voorbeeldige instelling de nodige armslag krijgt. In 1887 wordt een nieuwe boerderij opgetrokken, een modelinrichting voor die tijd.

Het vetmesten van een zestal *kalfkoeyen* is één van de permanente bedrijvigheden. De dieren worden goed gevoed, o.m. met draf die men aankoopt bij Zeelse bierbrouwers. Op de boerderij worden ook tabaksplanten geteeld, weliswaar voor eigen gebruik. Na het drogen en versnijden wordt pruimtabak gefabriceerd, toen een gegeerd product. De inventaris uit 1925 geeft een beeld van de toenmalige boerderij. Er is sprake van een graanzolder met katrol, een wagenhuis voor drie *drijwielkarren*, ijzeren en houten eggen, ploegen, zeisen, spaden, rieken, raken, wannen, een repelbank, enz... Machines zoals een loofmolen en een *windwan* (wanmolen) ontbreken evenmin. In de veestallen vinden we een paard, zes onbekalfde koeien, één bekalfde koe, vier vaarzen, een stier, negen varkens, een kweekzeug en honderd kiekens. *Ten hove* staan grote hoeveelheden hooi, geperst stro, haver en rogge. De zwingelplaats heeft een zwingelmolen en een bookmachine. Een *slachthuizeken* zullen we ook maar bij de boerderij-uitbating rekenen.

Gedachtenisprentje voor Josephus Roels, Doctor der Armen. Hij was een zoon van burgemeester Thomas Roels, bierbrouwer in de Langemuntstraat.

Vergroting van het godshuis (1899)

In 1891 dient het bestuur een aanvraag in om vergrotingswerken uit te voeren. Dit is makkelijker gezegd dan gedaan. Uit de bewaarde briefwisseling leren we iets meer over de toestand van ons godshuis aan de vooravond van de 20ste eeuw. De Provinciale Commissie van Openbare Gezondheid te Gent is in elk geval niet opgezet met de ingediende uitbreidingsplannen.⁵¹ In een brief van twee april 1895 maakt de commissie brandhout van een *ontwerp van vergroting door het aanbouwen van nieuwe slaapzalen, van het godshuis te Zele*. *Wij achten het nodig U eerst op kortbondige wijze, het gesticht voor ogen te leggen. Het godshuis van Zele schijnt gebouwd te zijn zonder dat een goed vastgesteld algemeen plan als leidraad heeft gediend. De batimenten zijn er op betreurenswaardige wijze aaneengeschalkeld, enkel van elkander gescheiden door lange, smalle, ingeslotene koeren, waar de zonnestralen zelden, zoo niet op stellig onvoldoende wijze, binnen schieten. Ook is de eerste indruk bij het bezoeken van dit gesticht, iets killigs en koude. Overal ontbreekt er lucht en licht. Welnu, het ontworpen gebouw zou geplaatst worden dáár waar zich nu de werkplaats voor oude mannen bevindt [...]. Verders zouden de weinige vensters die thans het oude mannenhuis, de cellen nevens de groote ziekenzaal voor mannen, de slaapzalen der zusters op het verdiep en de onlangs nieuw gebouwde zaal verlichten, nog grootendeels in getal verminderd worden zoodanig dat de uitvoering van het ontwerp den algemenen toestand van het gesticht merkelijk zou verslechteren. We rekenen het ons ten plicht een zeer ongunstig advies over de zaak uit te brengen.*

51 GAZ 861.73 Werken Burgerlijk Godshuis/Hospitum 1828 – 1904, briefwisseling.

Volgen nog enkele dwingende raadgevingen waarmee men in de toekomst best rekening zou houden: *Koeren tusschen gebouwen gelegen mogen enkel langs drie kanten ingesloten zijn, dienen langs den Zuidkant open te blijven.* Volgt nog een ultieme suggestie om de gebouwen een andere richting te geven en om *aan het Bestuur van Zele nieuwe plannen, in voormelden zin opgemaakt, te vragen.* Blijkbaar was men zinnens om ziekenzalen bij te bouwen op een koer achter het hoofdgebouw. Gelukkig komt een overkoepelende instantie tussenbeide... Uiteindelijk beslist men om de vergroting te realiseren langs de Kouterstraat, met de bouw van een nieuw en ruimer rusthuis voor de mannen.

Architect (bouwkundige in die tijd) Julius Goethals⁵² uit Aalst wordt aangesteld als ontwerper. Het plan van de vergroting is klaar in 1895. Het gaat om een fraai en stevig uitziend gebouw, op te trekken in degelijke materialen, zoals Boomse klampsteen voor het opgaand metselwerk. In mei 1897 is er een openbare aanbesteding. De werken worden geraamd op 15.528,43 fr.

Het aantal *oude mannen* schommelt nu rond de veertig. Er komen twee zalen van 16,60 op 6 meter en twee van 9,20 op 4,70 meter. De slaapzalen komen op de verdieping, mits een gemakkelijke trap moet dit kunnen. In januari 1898 beslist de Commissie *om zekere gebouwen af te breken en daarna opnieuw op te bouwen.* Hiervoor moet een oud gebouw langs de straat, gebruikt als werkhuis, plaats maken. Ook de slaapzaal van het bestaande mannenverblijf wordt afgebroken en heropgebouwd. Dit alles kan mits forse provinciale en nationale toelagen. De werken starten in 1899.

52 Architect Julius Goethals was een aanhanger van de neogotiek. Het verbouwingsontwerp van de parochiekerk St.-Pietersbanden van Uitbergen (1904-1908) is van zijn hand.

Ontwerptekening door architect Goethals (Rijksarchief Beveren). De vergroting van het mannenverblijf resulteert in een voornaam ogend gebouw langs de Kouterstraat. Op de doorsnedetekening zien we ook de oudere vleugel van het mannenverblijf.

Het mannenverblijf uit 1899 langs de Kouterstraat bestaat uit slaapzalen voor de oude mannen. Links van het gebouw zien we het voortuintje van de directeurswoning. Foto genomen na 1903. Toen kreeg het langwerpige toegangsgebouw een nieuwe façade.

LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN HET GODSHUIS

In 1908 beschrijft zuster Cecile (Marie Amélie De Landtsheer, °Moorsel 1872 - †Zeleville 07.11.1957) alles wat ze weet over het kloosterleven en het godshuis of hospitaal. Daarbij verwerkt ze ook de herinneringen van zuster Constance (Anna Van Craenendonck, °Mol 1830 †Zeleville 1908). Uit dit gedenkschrift kunnen we heel wat opsteken over de moeizame opstart en de al even moeizame groei naar een volwaardige kloostergemeenschap in een godshuisomgeving. Ook over de tijdsbesteding en leefomstandigheden komen we veel te weten. Graag haal ik dan ook enkele passages aan, soms lichtjes vereenvoudigd. Enkele voetnoten zijn aangebracht door de auteur.

De eerste jaren van en in het godshuis

Onze eerste Zusters waren Moeder Vincentia (eerste overste), geboortig van Antwerpen, ingetreden in 't Kapelhof den 28 augustus 1829. Moeder Engelberta (tweede overste), geboortig van Deftinge, ingetreden den 12de december 1829 en Zuster Livine, geboortig van Onkerzele, ingetreden den 12de maart 1830. Zij verbleven aldaar tot de 12de maart 1830, feestdag van den H. Gregorius en dag der prijsdeling der arme kinderen van Zeleville. Het hospitaal werd op dien dag geopend. Dit bestond alsdan uit twee tamelijk groote ziekenzalen en twee kleine, en enige arme huizekens. Deze laatste dienden tot woonplaats en slaapkamers der Zusters, keuken, oude mannen- en vrouwenhuis. Deze huttekens zijn later vervangen door den schoonen langen bouw die er nu nog staat. Waar de school en het wasplaatsken der wezen is, was het de bakkerij en waschkuis die weinigen tijd nadien overgebracht werden naar de voorplaats van den refter der Zusters en die laters dank aan de milddadigheid van onze goede Weldoenster Jufvrouw Julie Schicks verder op den hof gebouwd zijn waar zij laatst in 1902 afgebroken zijn om plaats te maken voor 't nieuw hospitaal. Er is dan ook een nieuw waschkuis, strijkplaats, bakkerij en zwingelkot gemaakt, allemaal onderkelderd. De oude vrouwenkens woonden tegen den Zeven Weënweg en sliepen ten dele onder het naakte dak, ten deele in een kamerken dat aan het waschkuis paalde.

Onze verslaggeefster heeft het ook over een hekelkot, een werkplaats, een refter en slaapplek, een hofken en zelfs een herberg voor oude mannen. We kunnen uit dit alles

leren dat er aan vlasbewerking werd gedaan, vandaar misschien de herberg (of wat daarvoor doorging) want vlas zwingelen jaagt nogal wat stof in de lucht... Merkwaardig is ook de naamgeving van de aanpalende straten: *Die straat in de Zeven Weënweg heette Ridderstraat; wat verder op, waar de ingang is van 't nieuw hospitaal en de potagiehof ligt, was zij Koevliet genoemd.*

Dat er heel wat bedrijvigheid is om voor de eigen behoeften in te staan, lezen we in volgende passages: *Van die overgeblevene arme woningskens hadden onze Zusters een en ander in gebruik: zoo voor kolen, zand enz. Later kwam daar de boerderij met eene woning voor de knecht, en nog later als de nieuwe bouw voor kostenkoopsters gemaakt werd, is eene gansch nieuwe boerderij gebouwd die wij thans nog gebruiken.* Verder wordt melding gemaakt van een schrijnwerkerij. Kortom, een hoge graad van zelfvoorziening is de norm. Wat de boerderij betreft, heeft zij het over varkenskot, een paardenstal, een schuur en een kafzolder. Over de keukenumgeving: *Daaraan palende was 't broodplaatsken. Voor men dit had stond het brood in de tegenwoordigen wijnkelder, de glazen plaat in den gang was dan eene opening langswaar de weezenjongens, bakkers, het brood aan de zusters aangaven om in den kelder te plaatsen.* Nog een economische activiteit is dus het bakken van brood. Dit lijkt allemaal nuttig en voor de betrokkenen leerzaam en leuk, maar zo te lezen ging de opvang van sommige sukkels gepaard met weinig aantrekkelijke situaties: *De broodkamer en slachthuis waren twee zottenplaatskens en den anderen gang, nu het melkplaatsken, diende voor de ontsmetting. Daar stond dan ook de groote ijzeren kas. In dien tijd zuiverde men hier de schurftlijders van Zeleville. Doch nu ter oorzaak van het overvloedig werk en ook nog omdat het voor Zusters toch geen zaken zijn de manspersonen schurftlijders te wasschen en te*

schrobben, heeft men daar vanaf gezien. We hebben nu de kliniek in de plaats die in ruime mate bezigheid geeft. Dat de aloude opdracht van een godshuis bestaat in het opvangen en verplegen van zieke medemenschen staat duidelijk in deze passage: *De tegenwoordige refter der Zusters en deszelfs voorplaats alsook het 2de plaatsken der oude mannen dienden eerst voor de besmettelijke ziekten. De zalen waren hoog en met twee roten of rijen vensters over elkaar.*

Ook komen we wat meer te weten over de voorloper van wat later de operatiezaal van het hospitaal zal worden: *Alvorens de manszaal in onzen refter herschapen werd, was zij gedurende eenige jaren de operatieplaats. Mijnheer Armand Rubbens, tegenwoordige Burgemeester, deed de heelkundige bewerkingen. Voor het ogenblik doet Mr. Fritz De Beule van Buggenhout het.* Aan de opsomming van ambachtelijke werkzaamheden komt maar geen einde, telkens in combinatie met bouwen, verbouwen en verhuizen... *Voor dat de nieuwe oudemannen slaapkamers gebouwd werden, stond er langs de straat voor het jongensweeshuis een bouwvallig hutteken dat door schoenlappers (de weezenjongens) en door wevers (oude mannen) gebruikt werd.*

Met een terugblik op de aankoop in 1875 van het huis van de familie de Wapenaert-Van Langenhove, als toekomstige directeurswoning, komt voorlopig een eind aan de beschrijving van de *batimenten* en waarvoor deze zoal dienen.

Wel en wee van zusters en residenten

Als in 1846 een aardappelplaag uitbreekt, neemt de armoede in Zele nog toe. Om de nood enigszins te lenigen zorgt het hospitaal dagelijks voor soep. In 1852 zijn de zusters met twaalf. Aan de intrede van de twaalfde zuster is een anekdote verbonden. Anna Van Craenendonck komt helemaal alleen vanuit Geel per postkoets, trein en diligence naar Zele afgezakt. De pastoor vangt haar op en vergezelt haar naar het klooster. Als postulante (later zuster Constantia) krijgt ze een taak in de keuken. Zodra zuster Philomene, die toen de keuken doet samen met twee oude vrouwtjes, verneemt wat voor zegen de Goddelijke Voorzienigheid die dag voor haar in petto heeft, laat ze in haar geestdrift haar kookpotten in de steek om de nieuwkomer gans het gesticht te tonen. In het algemeen laten de zusters zich lovend uit over hun omgang met de residenten, die ze soms hun beschermelingen en *oprechte heilige zielen* noemen. Toch zit er af en toe een *knorrig en kijfachtig wijffe* tussen. Een wel héél speciaal geval is *Mie den Bater, die in den fransschen tijd als godinne bewierookt was*. De mannen worden vooral gewaardeerd naarmate ze bijspringen bij zwaar werk zoals het dragen van lasten en het oppompen van grondwater. Dat de zusters de handen meer dan vol hebben, is intussen wel duidelijk. Als ze op communiedagen naar de kerk gaan, gebeurt dat in twee ploegen. Het werk gaat voor! Om een grotere verplaatsing af te leggen gebruiken de zusters soms de boerenkar, overspannen met een *wijte*.

In 1855 wordt het 25-jarig bestaan van het hospitaal gevierd. Na een plechtige misviering bezoeken de weldoeners en notabelen het gesticht. In haar gedenkschriften vermeldt zuster Cecile enkele aanwezigen: *Vier Heeren*

De Decker: een Vicaris, een kanunnik, een minister, een kasteelheer. De achtbare familiën Van Meldert en Boel; Juffrouw Julie Schicks, de overheden der parochie, de heeren der Commissie zijnde de heeren Boel, Verlaeckt, Belie, Goossens (secretaris). Pastoor Van Oosthuysse biedt de genodigden een *deftig* middagmaal aan in zijn pastorie ... en moeder Engelberta ontvangt ook wat, *om met hare beschermelingen iets meerder te nemen als naar gewoonte*. Kortom, ook in het hospitaal is het feest.

In 1863 viert pastoor Van Oosthuysse zijn gouden priesterjubileum en zijn zilveren jubileum als pastoor van Zele. Voor een misviering in het godshuis verwelkomen de Zusters en weesjes pastoor en *weldoeners* aan de grote poort. Weesjongen Charles Van Hecke, in herder verkleed en een weesmeisje als herderinnetje, leiden een mooi versierd schaapje. Ze dragen in de hand een vlagje waarop dankbaarheid verbeeld is. Het hele gebouw is binnen en buiten opgesmukt met gedichtjes. In de valavond wordt nog een vuurwerk afgestoken op het hofland en twee muziekmaatschappijen brengen beurtelings een serenade.

Als in 1866 de cholera uitbreekt, maken de zusters harde tijden mee. De weesjongens moeten zowaar hun intrek nemen in het oudemannenhuis, om plaats te maken voor zieken. Vooral Wezepoel en 't Eindeken zijn zwaar getroffen. Uit de gedekschriften kunnen we volgend uittreksel niet negeren... *Op dezen laatsten wijk waren de huizekens zoo klein en ongezond, dat de wet het op haar nam ze te reinigen en te verbeteren. Dan vond men hunne woningen, ten grooten deele in konijnenkoten herschapen. Deze diertjes hadden hunne nesten onder de bedden, kassen en tafels, in keuken en slaapkamers. Dit maakte eene ware*

Ciborie, geschonken door mijnheer en mevrouw Van Meldert in 1875.

Kelk, geschonken door juffrouw Julia Schicks in 1877.

Kruisbeeld (hout, leer, biscuit). Inscriptie op achterzijde: Opgedragen door de weezen-jongens 1888. Th. De Mol / Jos. Roosendans / Jan - / Alf. De Waele / Pet. Roels / I. Quintelier / F. - / Th. Velleman / FB. De Mol / Pet. Seghers / Fn. De Moerloose / Fr. Piron / J.B. Baert / Aug. Baert. Inv. CRKC.0159.0678. (Museum Zeels Erfgoed. Schenking Zusters van de H. Vincentius a Paulo, 2014)

luchtbederfenis. Ook achte men niets noodzakelijker dan deze dieren daar weg te brengen. Men bracht ze naar het hospitaal, en al de inwoners hadden er eene smakelijke kermis aan. De ziekte duurde van 18 juli tot 8 september. Vele zieken geneesden en trokken vol blijdschap huiswaarts, met luide stem en dankbaarheid den lof van de zusters van het Hospitaal die hen zoo wel verzorgd hadden, verkondigende. Verder lezen we: *Typhuslijders hebben wij jaarlijks, den eenen keer min, den anderen keer meer, daar moet men niet van spreken.* Arm Vlaanderen, arm Zele! Niet te verwonderen dat er in die tijd een massale emigratie op gang kwam naar het zuiden van het land en naar andere oorden.

Niet alle voorzieningen voor de groeiende zustergemeenschap vinden een onderdak binnen de hospitaalmuren. Zo is er nog geen geschikte woning voor een geestelijk begeleider of directeur. In 1875 dient zich

een buitenkans aan. Pastoor Marquenie kan baron de Waepenaert overhalen om zijn herenwoning langs de Kouterstraat voor 13.000 fr. te verkopen, ten behoeve van de directeur van het hospitaal en het Kapelhof.⁵³ Deze woning staat langs de Kouterstraat, naast de inrit naar de boerderij. Voor de vergroting van de kapel in 1877 komt de grote weldoenster Julia Schicks nog maar eens ter hulp. Meerdere notabelen schenken in die periode liturgische gewaden en kerkzilver aan de zustergemeenschap. In 1890-91 wordt Zele getroffen door een zware tyfus- en pokkenepidemie. Velen bezwijken ondanks de goede zorgen van de zusters.

⁵³ Eduard de Waepenaert (*Grembergen 1811), landbouwer en grondeigenaar, was gehuwd met Maria-Catharina Van Langenhove (*Zele 1826), borduurster, dochter van onderwijzer Jan Frans Van Langenhove. Het gezin verhuisde op 24 februari 1875 naar Erondegem.

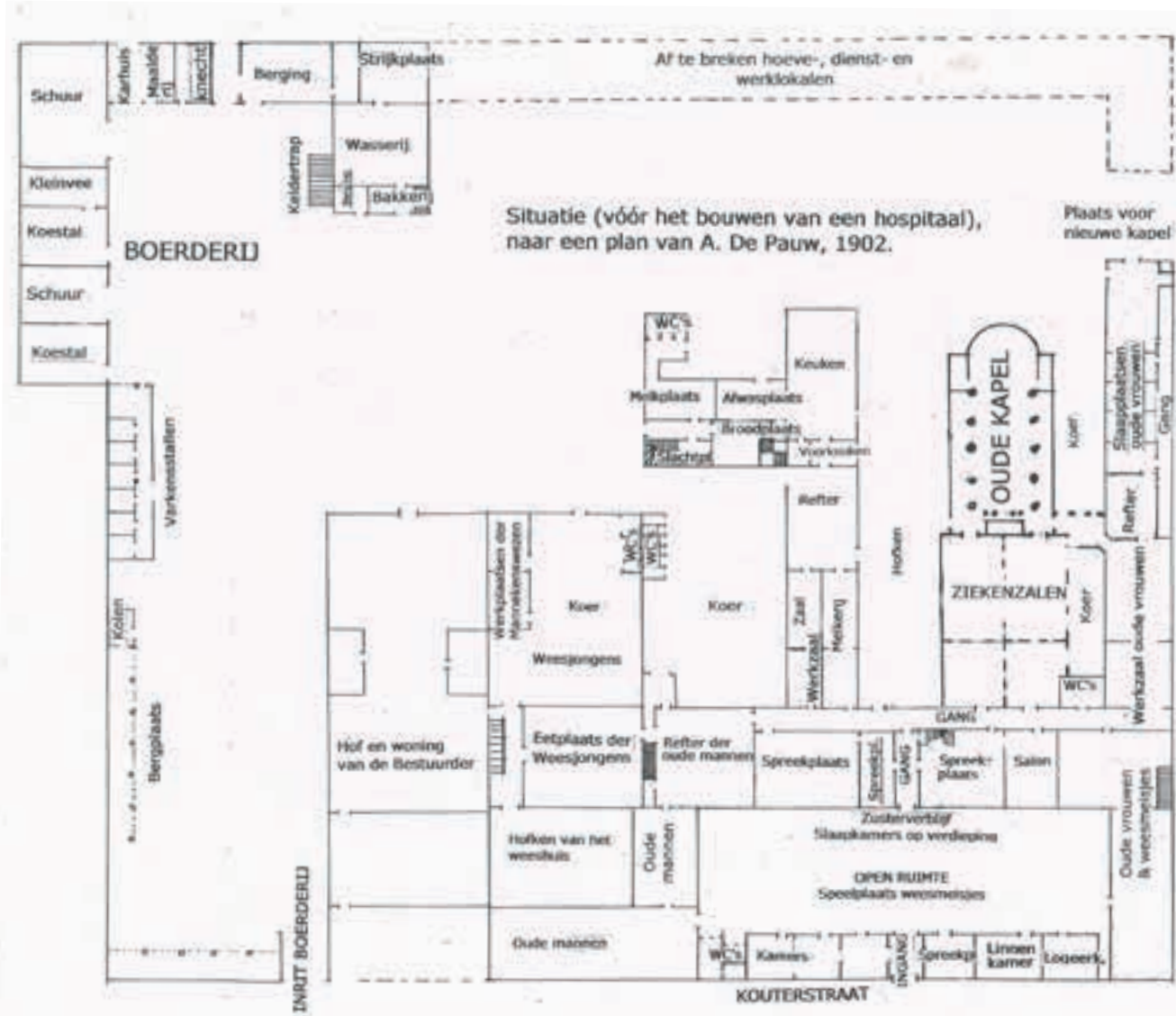
HET GODSHUIS WORDT TE KLEIN EN VOLDOET NIET MEER

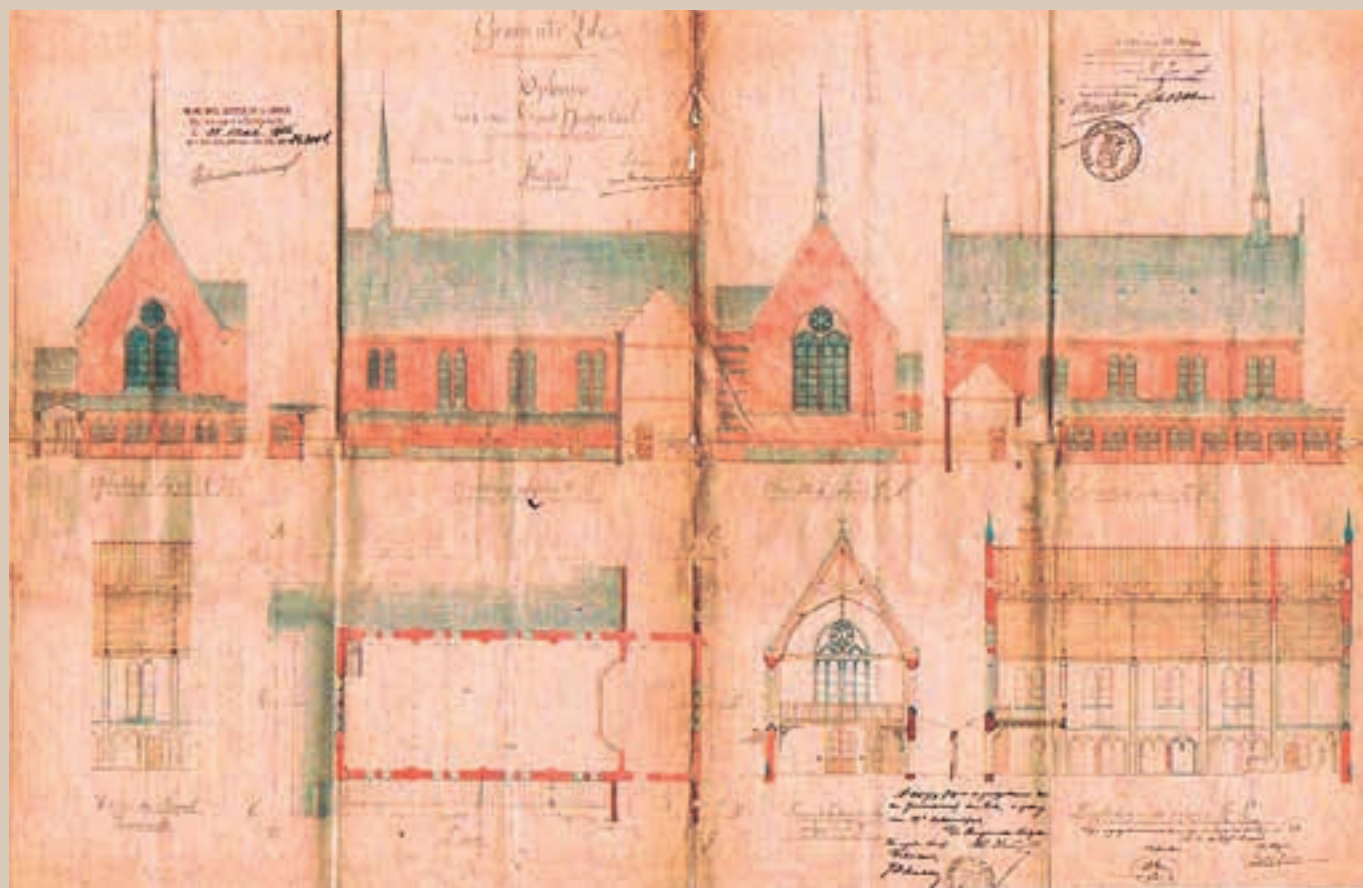
Daar zowel oude als zieke mensen in het godshuis terecht kunnen en er heelkundige ingrepen uitgevoerd worden, dringt een scheiding tussen ouderlingen en zieken zich meer en meer op. Het zal nog aanslepen tot 1902 vooraleer het godshuis uitgebreid wordt met een afzonderlijk hospitaal (eigenlijk een kliniek) met een volwaardige operatiezaal.

Op 20 april 1899 uiten drie Zeelse dokters hun bezorgdheid over deze gang van zaken. In een brief aan *la commission des hospices civils de la commune de Zele* - inderdaad, de brief is opgemaakt in de taal van Molière - roepen ze op om dringend werk te maken van een nieuw hospitaal. De aanhef luidt als volgt:
Messieurs, Depuis quelques années déjà notre hôpital civil ne répond plus aux conditions que les progrès modernes nous permettent d'exiger de ces établissements si éminemment humanitaires.
Anders gezegd, het hospitaal beantwoordt niet langer aan de voorwaarden die men mag stellen aan deze uitermate menslievende instellingen.
Volgt dan een opsomming van niet minder dan drie bladzijden met vaststellingen en aanbevelingen. Vrij vertaald komt hun pleidooi hierop neer.
Vooreerst zijn er de armen die naar het hospitaal komen om er in de mate van het mogelijke genezen te worden, in een aangename en gezonde omgeving. In de gebrekkige infrastructuur, in strijd met alle regels van de hygiëne, kunnen we geen passende verzorging bieden. Competente mensen verzekeren ons dat zelfs omvangrijke ingrepen niet zullen volstaan om de situatie aanzienlijk te verbeteren. Dit houdt geen enkele blaam in voor degenen die gedurende vijftig jaar

de oorspronkelijke hospitaalgebouwen stelselmatig vergroot hebben, zij konden de nieuwe wetenschappelijke inzichten niet voorzien. Integendeel, we zijn verwonderd en verrukt dat dankzij de liefdadigheid zulke grote werken konden uitgevoerd worden. De ziekenzalen echter voldoen helemaal niet meer. Winter en zomer zijn ze overstelpt met ouderlingen van beide sexen, waarvan de ellende als het ware afdruipt. Ze nemen de plaats in van echte zieken die we moeten weigeren. Bovendien zijn die zalen veel te hoog, zeven à acht meter, waardoor ze onmogelijk te verwarmen zijn. In geval van een epidemie hebben we geen uitwijkmogelijkheid. Zo heeft een pokkenepidemie gewoed in de gemeente, wat niet te voorkomen was met onze huidige voorzieningen.
Dan is er de operatiezaal, enkele jaren geleden ingehuldigd. Daardoor zijn de gemeentelijke financiën gevoelig ontlast, daar we nu niet langer moeten doorverwijzen naar gespecialiseerde instellingen. Maar ook hier schieten we tekort en ondervinden we zware moeilijkheden door de onaangepaste installaties.
Na deze overwegingen komen de dokters terzake: ze stellen voor om nieuwe ziekenzalen te bouwen: *De verlaten ziekenzalen kunnen dan dienen voor een betere huisvesting van ouderlingen en wezen. Vooral voor de oude vrouwen is het de hoogste tijd voor grote verbeteringen.*
Wat de financiering betreft verwijzen ze naar de tussenkomsten van staat en provincie, er aan toevoegend: *De te leveren inspanningen wegen niet op tegen de immense voordelen voor de werkende bevolking die jaar na jaar toeneemt. Het is voor hen dat we deze oproep doen.*
De ondertekenaars: dokters Karel Verbelen, Armand Rubbens en Henri Peeters.

Indeling van het godshuis, naar een opmetingsplan uit 1902 door architect A. Depauw. (tekening L. B.)

Ingekleurd plan van de kapel. (AGZ)

V Een nieuw hospitaal, te voegen bij het bestaande godshuis (1905)

EEN AFZONDERLIJK HOSPITAAL EN
EEN NIEUWE KAPEL

Een afzonderlijk hospitaal (1905)

Na tussenkomsten van de provinciale bouwmeester en *het Bureel des Provincialen gezondheidscomiteits* wordt een plan opgemaakt door architect Alphonse Depauw uit Lokeren.⁵⁴ Het definitieve ontwerp is klaar in 1901. Het gaat om een nieuw hospitaal, te voegen bij het bestaande godshuis en het gedeeltelijk veranderen en vernieuwen van dit godshuis. Ook een plan voor een nieuwe kapel hoort bij het project. Deze zal

opgetrokken worden op de plaats van de oude ziekenzalen met bijhorende kapel. De bouwwerken van het nieuwe hospitaal omvatten:

- een ingangsgebouw langs de zijstraat;
- vier zalen, een aanpalende galerij, een operatiekwartier en bijgebouwen;
- een dodenhuis en een lijkschouwingskamer;
- een wasplaats, een strijkplaats, een bakkerij en kelders.

Op 10 november 1902 gaat het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen over tot de openbare aanbesteding van de uit te voeren werken. De kostprijs is geraamd op 161.910,26 fr. De voordeligste aanbieding komt van aannemer Polydor Back uit Lokeren. Ook de *meerdere werken der constructie van het hospitaal* verlopen onder toezicht van architect Depauw.

⁵⁴ Alphonse Depauw (°Oostende 1867 †Brugge 1937) was een aanhanger van de neogotiek. Hij werd in 1896 *bestuurder* van de Stedelijke Beroeps- en Nijverheidsschool van Lokeren. In 1904 verhuisde hij naar Brugge, waar de neogotiek toen hoogtij vierde. Het toegangsgebouw van de kasteelvilla van Zele-Dijk wordt aan hem toegeschreven.

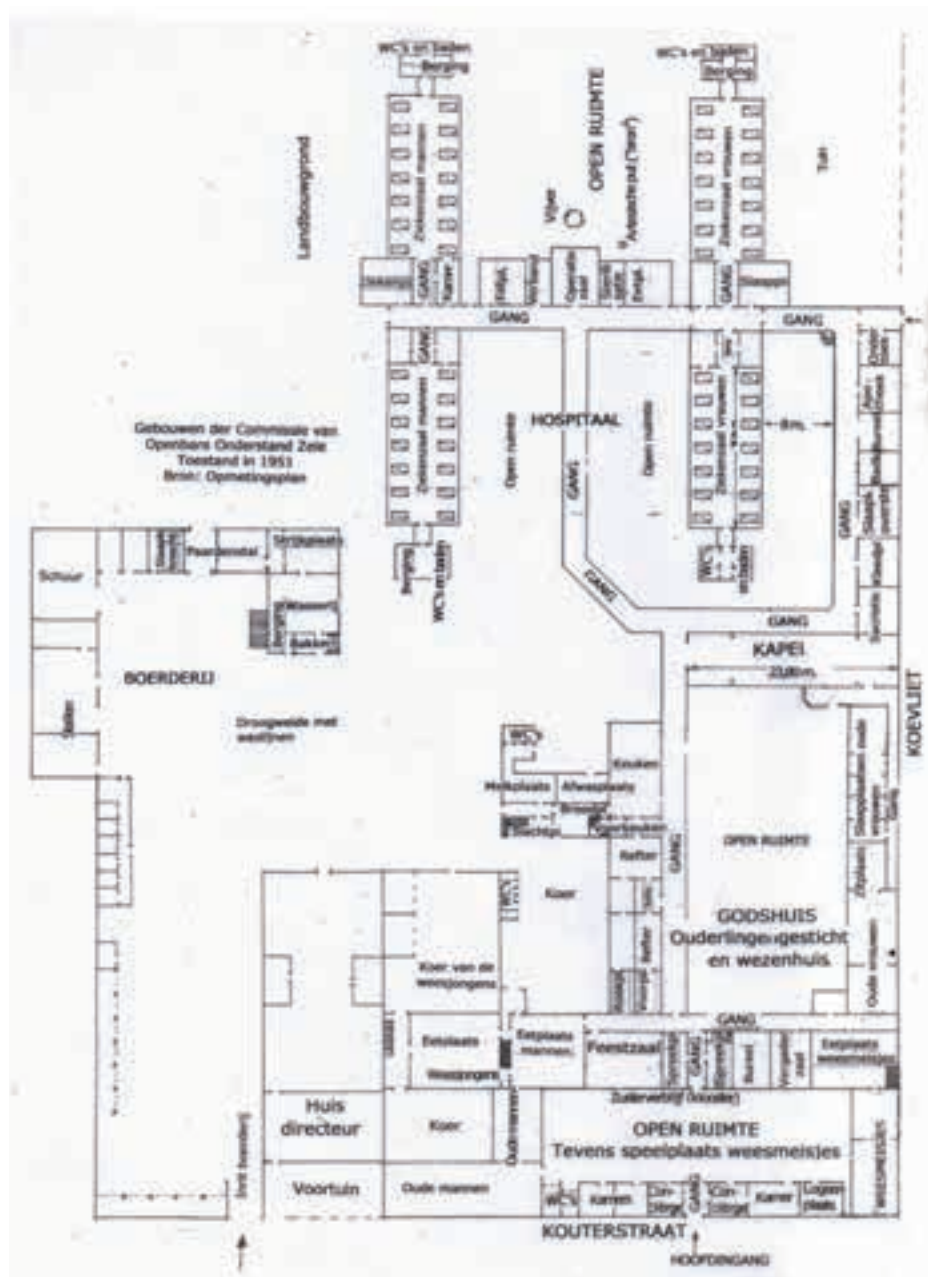
Affiche van de openbare aanbesteding van het nieuw hospitaal.

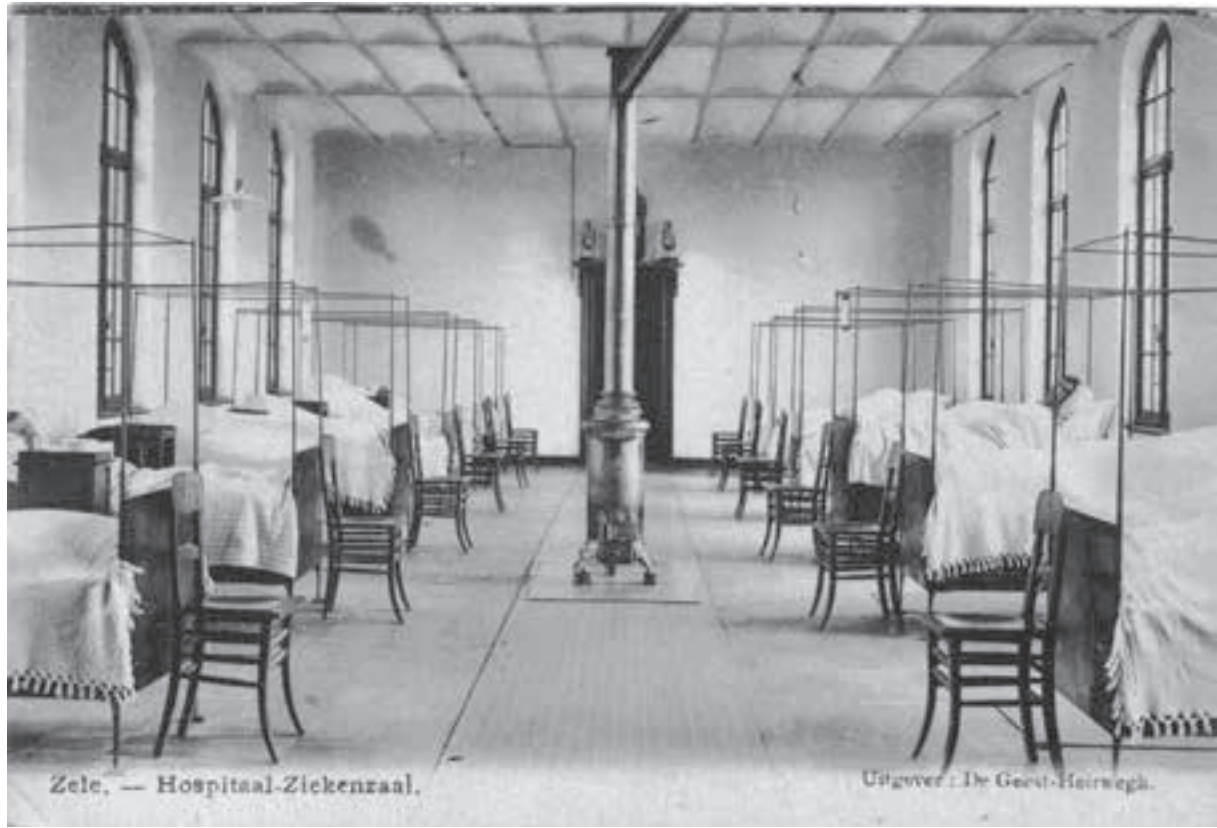
Indeling van het godshuis, uitgebreid met een nieuw hospitaal, naar het plan van architect A. Depauw uit 1902 (tekening L.B.). De kapel is pas voltooid in 1907. Waar de oude ziekenzalen en de oude kapel stonden is er nu een open ruimte voor het Godshuis, ouderlingengesticht en wezenhuis. Het dodenhuisje verder langs de Koevliet (richting Driesstraat) staat niet op dit plan. Op het voorontwerp was ook een afgezonderd lazaret voorzien, maar daar zijn verder geen sporen van te vinden.

Een uitgestrekt gangenstelsel verbindt de gebouwen van godshuis en hospitaal.

Kamers en dienstlokalen langs de Koevliet, met ingang naar het hospitaal.

Een gloednieuwe ziekenzaal, verwarmd met een kolenkacheltje, de patiënten flink ingeduffeld.

De gebouwen langs de Kouterstraat, kregen hun neogotisch uitzicht tijdens de oprichting van het hospitaal in 1905. De trapgevel rechts hoort bij het meisjesweeshuis. Op de verdieping is er een slaapzaal en een werkzaal. Het gelijkvloers kwam pas ter beschikking van de weesmeisjes na het bouwen van het hospitaal. De smalle Zeven Weeënweg (Koevliet) ligt naast en achter een dienstgebouwtje dat aansluit op de schoolgebouwen van het Kapelhof.

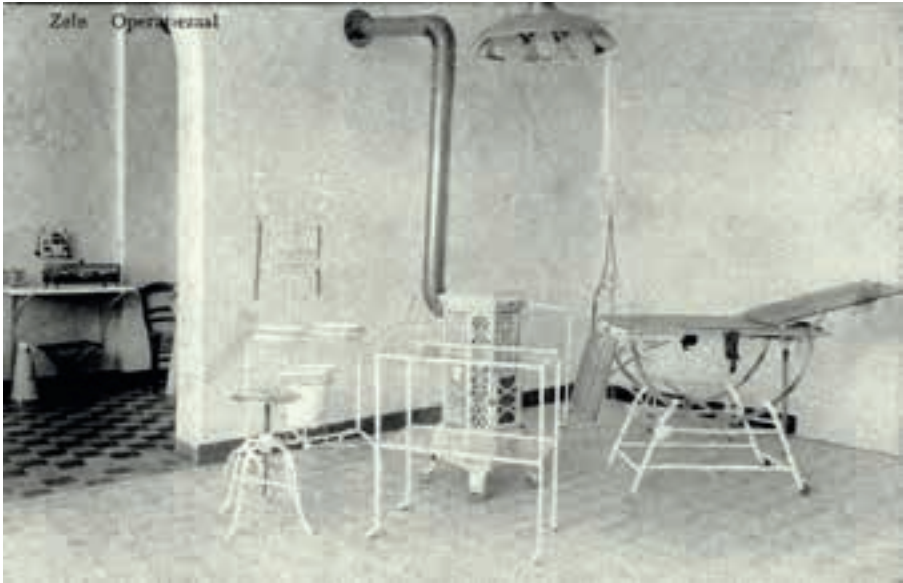
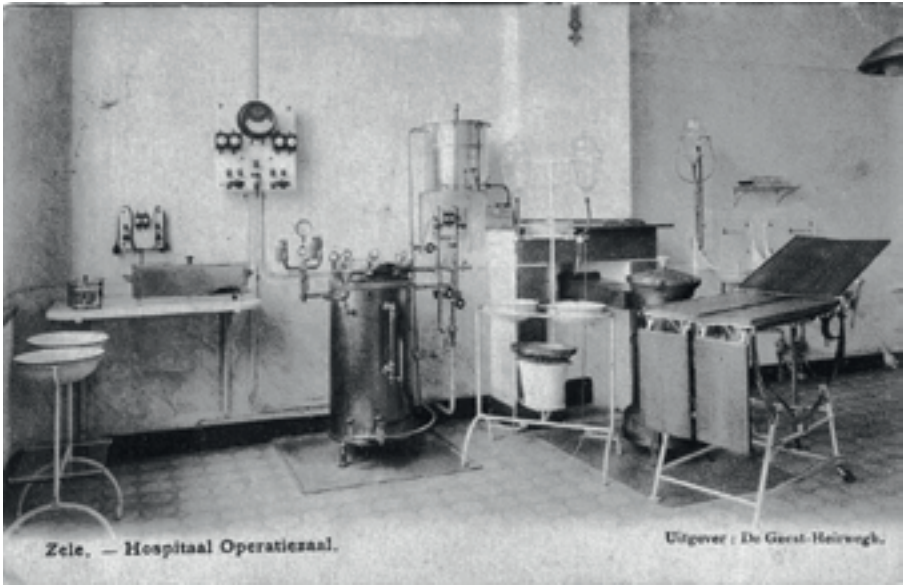
Het godshuis, ingangsgebouw langs de Kouterstraat, na de verbouwing in 1905. Voortaan zal het uitzicht van het godshuis langs de Kouterstraat ongewijzigd blijven tot aan de afbraak van het complex in 1964.

Ze worden uitgevoerd in 1905 door Back Gebroeders uit Lokeren. Het hospitaal voldoet aan de normen van die tijd: goed verlichte en verluchte ruimtes, een open- of paviljoenstructuur met door tuinen en open ruimtes van elkaar gescheiden zalen. Alle zalen en lokalen zijn verbonden door een brede circulatiegang. Vooral de gangen vertonen een neogotische bouwstijl, met aan de buitengevels getrapt uitgemetselde korfbogen die telkens twee vensters met gedrukte spitsbogen overspannen. Tegelijk krijgen de gebouwen langs de Kouterstraat en de Koevliet een nieuwe indeling én een nieuwe voorgevel.

Het hospitaal telt vier paviljoenen met telkens een grote zaal, enkele ziekenkamers en een operatiekwartier. In de nochtans ruim bemeten zalen is aan een goede verluchting gedacht, met per vleugel een buizensysteem dat uitmondt in een centrale schouw.

Omwille van de vele schouwen noemt men het hospitaal wel eens *de zeven schouwken*. Drie identieke zalen hebben in totaal 42 ijzeren bedden met nachttafels. Per bed is er een stoel en per zaal is er een *gemakzetel*. Een vierde zaal (toegewijd aan de H. Aloysius) is iets luxueuzer, want er staat een kleerkast en er zijn tien wastafeltjes. Verder zijn er nog enkele afzonderlijke ziekenkamers, één grote en drie kleinere. Deze kamers bieden wat meer comfort dan de zalen: ze beschikken over een *Engelsche bedstoel*, een nachtkastje, een wastafel, een *gemakstoel*, een tafel, enkele stoelen en een kapstok. Twee zalen komen ter beschikking van het ouderlingenhuis om bedlegerige en zieke ouderlingen te verzorgen. De valide bejaarden blijven op hun oude stek, in de gebouwen van het godshuis.

Wat de gemeenschappelijke voorzieningen betreft is er een *badplaats* met twee zinken baden en een fornuis. De verpleegsters

De operatiekamer met volledige inrichting. De verwarming gebeurt met een kolenkacheltje.

moeten het stellen met een kast voor geneesmiddelen, een tafel, drie stoelen en een spoelbak. De apotheek heeft een toog, een buffet, twee weegschalen, twee tafels en enkele stoelen. Bij het complex hoort een operatiekwartier

Bij de ingebruikname van het operatiekwartier wordt dr. Fritz De Beule (°Buggenhout 1880 †Gent 1949) diensthoofd. Hij komt regelmatig naar Zele om er operaties uit te voeren. In 1907 (tweede jaar van het nieuw hospitaal) laat *chef de service* dr. Fritz De Beule een boekje verspreiden onder zijn *confrères* met een *Liste des opérations chirurgicales pratiquées à l'institut chirurgical St.-Vincent à Zele (desservi par les soeurs de St Vincent) durant l'année 1906*.⁵⁵ Zijn collega's en/of assisterende artsen zijn, naast externe chirurgen, de Zeelse dokters Karel Verbelen en Armand Rubbens. Dokter Jules Poot is *narcotiseur*. Als in 1934 de Zusters een materniteit bouwen met een moderne operatiekamer zal het operatiekwartier al in 1935 opgegeven worden en krijgen twee ziekenzalen andere bestemmingen.

Een nieuwe kapel (1907)

In augustus 1903 dient architect Alphonse Depauw, *bouwkundige tot Lokeren*, het lastenboek in voor de *opbouw van eene kapel in het zijdestraatje op de reeds bestaande grondvestingen*. Uiteindelijk komt ze op een andere plaats, met een kopgevel langs de Koevliet. Uit de omschrijving van de materialen en de aan te wenden technieken kunnen we een en ander leren over het uitzicht en de kwaliteit van het gebouw:

- *Metselwerk in steen van de Kempen, genoemd Papesteen*
- *Blauwe steen* gezegd “*Petit Granit*” voortkomende uit de groeven van *Soignies* of van andere Belgische groeven, [...] gekapt met den fijnen beitel, de plinten gebouchardeerd
- *Vloerwerk in stenen van Jurbise*
- *Schaliën* voortkomende uit de oude Belgische groeven
- *Timmerwerk in rood noordsch dennenhout van eerste hoedanigheid, rechtdradig gezaagd*
- *Plafond der kapel in pitchpine 1ste keus*
- *Schrijnwerk in inlands eikenhout 1ste keus*
- *Glaswerk in groen en geelachtig Engelsch glas, gezegd “cathedral glas”, in loodjes...*

Bij de openbare aanbesteding in 1905 voor het bouwen van de nieuwe kapel aan het godshuis en het afbreken van de oude kapel bedraagt de raming 24.194,89 fr. Architect Depauw woont dan al in Brugge.

Uit de gedenkschriften van zuster Berchmans, over de ingebruikname van de nieuwe kapel in 1907: *De allereerste ziekenzalen palende aan de oude kapel zijn sedert 't jaar 1905 afgebroken. De 16 mei 1907 zijn wij in de nieuwe kapel verhuisd. Mr. Den Deken van Dendermonde wijdde op dien dag onze kapel, daarna wierd het heilig Sacrament processiegewijs onder*

⁵⁵ Dr. Fritz De Beule was voordien, gedurende bijna vier jaar, assistent in de chirurgische klinieken van Leuven, Wenen, Berlijn, Hamburg en Bern. Bron: Boekje in het bezit van Guido Geerinck. In 1925 wordt hij benoemd tot hoogleraar en diensthoofd van de heelkundige kliniek en de polikliniek van het Bijlokeziekenhuis (Wikipedia). Op zijn overlijdensprentje staat: *professor der Heelkundige Kliniek aan de Rijksuniversiteit te Gent*.

De nieuwe kapel, ingewijd in 1907.

Remonstrans. Verguld zilver met emailplaatjes in de voet. Onderaan de voet is gegraveerd: Aan de Zusters van den H. Vincentius a Paulo te Zele door de Jufvrouwen A. en E. Van den Eynde. Aangeboden 1905. Lambrecht Van Rijswijck-Bogaerts Fecit – Antverpia.

De kapel van het hospitaal, met het gangenstelsel. Op de achtergrond zien we het torentje van de kloosterkapel, gebouwd in 1875, door de Zusters van O.L.V. van Namen (foto eind jaren '50).

het zingen van de Pange lingua⁵⁶ naar zijne nieuwe verblijfplaats gedragen. Al de menschen van ons lief kloosterken gingen, net en zuiver gekleed, diep bewogen en vol eerbied mede, en in de nieuwe bidplaats gekomen zongen zij allen gelijk uit ganscher harte Tantum Ergo voorafgegaan van het dank- en loflied Te Deum. De oude kapel werd kort daarop afgebroken. Bij de kapel horen een sacristie en een plaats voor de priesterkleren.

De tijd van de grote schenkingen is intussen achter de rug. De vroegere weldoeners van het hospitaal zijn bijna allemaal overleden, nieuwe komen er niet meer bij. Toch dragen nog enkele Zelenaars en familieleden van de zusters hun steentje bij, ditmaal voor de inrichting van de kapel. De juffrouwen Van den Eynde schenken een remonstrans en een harmonium. De familie Nijssens-Convent schenkt een altaar met ornamenten en een godslamp.

⁵⁶ Gregoriaanse melodie.

BEHEER EN BESTUUR VAN GODSHUIS EN HOSPITAAL

Tijdens de ingebruikname van het hospitaal is pastoor De Stoop voorzitter van de Commissie. De overige leden zijn notaris Albert Meeus, griffier Alfons Burm (secretaris-ontvanger), gemeentesecretaris Julien De Meulder, Odilon Nelis (tevens armmeester), J. B. Van Eetvelde en Remi Famaey. In 1911 overlijdt Alfons Burm, secretaris en dienstdoend ontvanger van het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen. Zijn opvolger is Odilon Nelis, die al geruime tijd in dienst is als bediende-ontvanger en bedeler. Ook hij zal een dubbele functie bekleden: secretaris én ontvanger. In 1935 wordt Nelis opgevolgd door Frans Certijn als ontvanger en door Valentin De Bruyne als secretaris.

Inkomsten en uitgaven vóór, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog

Na de uitbreiding van het godshuis met een hospitaal komt er zeker nog geen einde aan de algemene armoede. Integendeel. Liefdadigheid verloopt nog steeds via twee openbare instellingen (het armbestuur en het burgerlijk godshuis) én via de kerk die zelf aan liefdadigheid doet en op haar beurt het godshuis ondersteunt. De jaarlijkse rekening en verantwoording, opgemaakt door de ontvanger van het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen, leert ons heel wat over de toenmalige (gewone en buitengewone) inkomsten en uitgaven om godshuis en hospitaal draaiende te houden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog draait de hulpverlening terug op volle toeren.⁵⁷ Vergelijken we het verloop van enkele posten vóór, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. De ontvanger is Odilon Nelis. Centiemen laten we vallen.

57 Over de hulpverlening in deze periode, zie ETIENNE QUINTYN, Zele tijdens de Grote Oorlog, p. 118.

GEWONE INKOMSTEN	1911	1916	1919
<i>Geldzamelingen en Aalmoezen, Z.E.H. De Stoop</i>	225	-	-
<i>Gemeentelijke toelagen</i>	25.000	25.000	25.000
<i>Opbrengst verkocht vee</i>	3.863	446	2.760
<i>Werk der Jongens</i>	1.317	802	2.272
<i>Werk der weesmeisjes</i>	958	726	2.300
<i>Verkoop van een paard aan de Antwerpsche Natie</i>	1.775	-	-
<i>Gebruik en opbrengst der kliniek</i>	2.500	3.700	7.700

Verder zijn er de gebruikelijke landpachten en huuropbrengsten. Niet onbelangrijk zijn de opbrengsten van vlas, kemp, granen, enz... Minder belangrijke posten zijn het werk der oude mannen en vrouwen, de opbrengst der boter, enz... Daartegenover staan de uitgaven. Die leren ons nog meer over de gang van zaken in het hospitaal. Enkele belangrijke of merkwaardige posten:

GEWONE UITGAVEN	1911	1916	1919
<i>Graan, meel, bloem en maalloon</i>	3.822	4.982	23.493
<i>Vleesch</i>	2.565	3.500	4.985
<i>Varkens en spek</i>	420	873	2.977
<i>Aardappelen</i>	35	996	6.634
<i>Voeder van het vee</i>	3.168	1.829	1.996
<i>Drank</i>	1.535	817	-
<i>Huur van knechten en werklieden</i>	1.873	1.080	1.000
<i>Kleding der Zusters</i>	2.600	2.700	2.700
<i>Brandstoffen</i>	1.875	2.958	19.945
<i>Olie, keersen en Elektrische Verlichting</i>	538	655	562
<i>Elektriciteit voor verwarming, geleverd door Caesens</i>	82	48	270
<i>Onderwijs der Weezen (zuster Cecile)</i>	105	105	105
<i>Toelage Weezen Alg. Spaar & Lij-frentekas</i>	250	-	-
<i>Aankoop van een paard</i>	-	-	2.500

Andere uitgavenposten zijn o.m. *landbouwvoedsel*, zaaigoed, kruidenierswaren. Aan de geneesheren (Jules Poot, Karel Verbelen en Armand Rubbens) wordt een jaarwedde toegekend. De aankoop van drank is netjes verdeeld over de tien Zeelse brouwers die elk om de maand enkele tonnen oud bier en *uitzet* mogen leveren. Het valt op dat er na de oorlog, pas in 1920 terug drank aangekocht wordt, zij het voor een bescheiden bedrag van 50 fr. Het jaar nadien is er voor deze uitgavenpost een budget bepaald van 500 fr. De jaarlijkse verkoop van gras gaat naar notaris Albert Meeus.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog kan het Bureel beroep doen op ondersteuning door het Nationaal Comité voor Hulp en Voeding. Na de oorlog is de opkomende sociale zekerheid, met o.m. de *werkloozen-onderstand*, meer dan welkom om de armoede enigszins in te dijken. In 1925 zullen het Bureel en de Commissie vervangen worden door de Commissie voor Openbare Onderstand (COO). Bij de overdracht van de Burgerlijke Godshuizen wordt door ontvanger Odilon Nelis een inventaris opgemaakt van de roerende goederen. Van een weelderige inrichting is hoegenaamd geen sprake. De slaapzalen zijn uitgerust met ijzeren bedstoelen. Alledaags meubilair, zoals stoelen, wordt omschreven als *gemeen* of van weinig waarde. In alle zalen staat een stoof met toebehoren en in de ziekenzalen zelfs een *gemakzetel*. De drie lessenaars van de weesjongens zijn *zeer gemeen* (alledaags). In de kliniek staat een *Engelsche bedstoel met toebehoorten*. De operatiezaal met volledige inrichting wordt op 500 fr. geschat. Ter vergelijking: een ijzeren bed is 50 fr. waard, het zesjarig paard 1500 fr., een bekalfde koe 2000 fr. Wat nog opvalt is de uitrusting van enkele werkplaatsen. De schoenmakerij beschikt over twee naaimachines, maar de schrijnwerkerij moet het stellen met twee werkbanken en wat handgereedschap. Beter uitgerust zijn de bakkerij, de keuken, de wasserij en de strijkplaats. In de melkplaats staat een afromer, wat wijst op een eigen boterproductie. De inboedel van de boerderij omvat alle gangbare landbouwwerktuigen, ook voor vlasbewerking. De complete inboedel wordt op 77.100 fr. geschat.

De Commissie voor

Openbare Onderstand (COO)

Theodoor Troch, vlashandelaar en nijveraar, is de laatste voorzitter van het Bureel van Weldadigheid. Deken Adolf De Stoop is de laatste voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen. Door de Wet van 10 maart 1925 worden de twee *weldadige besturen* vervangen door de Commissie van Openbare Onderstand (COO). De opdracht omvat het geven van onderstand aan hulpbehoevenden, met inbegrip van bejaardenzorg, hospitaalverzorging voor noodlijdenden en voogdij over arme weeskinderen en vondelingen. De commissies zijn samengesteld uit burgers die voorgedragen en verkozen worden door de gemeenteraadsleden. Ze worden bijgestaan door een secretaris en een ontvanger. De raad van de COO kan ook een maatschappelijk werker inschakelen. De eerste voorzitter van de COO is notaris Albert Meeus (1925-1938). De eerste secretaris is Odilon Nelis. Theodoor Troch neemt vanaf 8 november 1938 het roer over van Albert Meeus. In 1941 wordt hij door de bezetter onder aanhoudingsmandaat geplaatst. Textielfabrikant Alfons Goossens vervangt hem vanaf 27 september 1941. Een maand later (25 oktober 1941) is het de beurt aan Joris Smet, handelsreiziger bij Stokerij Rubbens. Op 27 december 1941 wordt het contract tussen de COO en de zusters hernieuwd. In feite verandert er niets. De kloostergemeenschap verzekert de huisdienst. Het gaat om 18 zusters, waaronder de overste en minstens twee zusters met het diploma van ziekenverpleegster. Allen zetten zich in voor de verzorging van arme weeskinderen, ouderlingen en zieken. De zusters mogen zich laten bijstaan door de oudste weeskinderen en een meid. Indien noodzakelijk mogen er meer meiden in dienst komen. Voor deze jobs krijgen de oudste weeskinderen voorrang. De zuster-overste regelt al het werk van

zusters en meiden. Boven kost en inwoon betaalt de COO aan de *kloostergemeente* 300 fr. per maand voor elke zuster. Van dit loon betalen de zusters enkele persoonlijke onkosten zoals schoenen, handdoeken, kledij (behalve werkkledij), bed, matras en bedlinnen. Ook zusters ouder dan 65 jaar mogen in dienst blijven, maar indien ze minstens 30 jaar dienst hebben mogen ze, met behoud van hun maandelijkse vergoeding, overgeplaatst worden naar een bijhuis van de kloostergemeenschap. De COO stelt volgende infrastructuur ter beschikking van de zusters: een eetplaats, een kapittelzaal, slaapvertrekken en een kelder. De COO betaalt een jaarlijkse vergoeding van 1000 fr. aan de kloostergemeenschap voor miswijn, hostiebrood, was, olie voor de godslamp, linnen, ornamenten en allerlei benodigdheden voor de kapel, waarvan een deel van de inboedel eigendom is van de zusters. In november 1944 wordt Theodoor Troch voor de vijfde maal gekozen als voorzitter van de Commissie, een functie die hij waarneemt tot zijn overlijden. Vanaf 1 juli 1947 wordt jeneverstoker Benoit Rubbens de nieuwe voorzitter. Hij ijvert om een bezoldiging te bekomen voor de werkende weeskinderen. Ondanks de gewijzigde structuren en maatschappelijke ontwikkelingen worden sommige tradities van liefdadigheid nog altijd voortgezet. Men heeft weet van dokters die weinig of niets aanrekenen aan de hospitaalbewoners en van begoede families die bij feestelijke gelegenheden de residenten én de zusters trakteren op koffiekoeken. Schoenfabrikant Trifon De Beule schenkt jaarlijks een paar pantoffels aan de weeskinderen. In 1953 wordt houthandelaar Louis Walrave (schoonzoon van gewezen voorzitter Theodoor Troch) voorzitter. Dokter Eugène Van Cauteren volgt hem op vanaf 1 juli 1971 en dit tot 1977. Wat intussen flink op gang komt is het stelsel van sociale zekerheid, waardoor de meerderheid van de bevolking allerlei rechten

opbouwt en de armoede zienderogen afneemt. Het sociaal zekerheidsstelsel komt stilaan in de plaats van de liefdadige hulpverlening. De COO's richten zich niet meer uitsluitend tot de hulpbehoevenden. Nieuwe initiatieven komen tot stand, zoals dienstencentra, ontmoetingslokalen, aan huis bestelde maaltijden, enz. Toch zal het nog tot 1977 duren vooraleer de Commissie hervormd wordt tot Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW).

LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN GODSHUIS EN HOSPITAAL

Dagelijkse bezigheden van de zusters

In haar gedenkschriften (aangevat in 1908) geeft zuster Cecile een kleurrijk relaas over de dagelijkse gang van zaken in het godshuis en het hospitaal.

Ziehier de tegenwoordige zusters en hun bedieningen. Onze goede Moeder Antonia gansch het huis. Zusters Benedicta, oud en ziekelijk en Egidia, in den apotheek. Zusters Colette, Marie en Berchmans: zieke mannen. Zusters Augustine en Aloysia, zieke vrouwen. Zusters Philomena, Martha en Adolfine in de keuken. Zusters Anna en Clara bij de oude vrouwen. Zusters Vincentia en Josephina bij de oude mannen. Zuster Theresia verzorgt de kostenkoopsters en de kiekens. Zuster Barbara voor wasch, mis en autaargewaden en het dingen (lees: kleren) der zusters. Zuster Julie, kapel kuischen en zusterverblijf boven rein houden. Zuster Ursula alles proper houden beneden en waar 't meest praamt, een handje toesteken. Zuster Eugenie voor de zieke zusters zorgen en in het meisjesweeshuis wat helpen. Zuster Ignatia op de naaikamer en voorts naar de wasch, die door de jonge zusters en door de weezenmeisjes gedaan wordt. Zuster Livine zorgt voor de weezenmeisjes en Zuster Angeline voor de jongens. Zuster Clara gaat ook alle dagen eenigen tijd de jongens bewaken. Zuster Rafaël zorgt voor melk en boter en is voorts op de naaikamer. Zuster Cecile houdt haar ledig met te schrijven, de jongens en meisjes te onderwijzen en het muziek aan te leren die Eerwaardige Vader en Moeder goedvinden. We hebben ook eene postulante met name Palmyre die 's morgens in de keuken werkt en voorts op den naad en den wasch. Onze goede Moeder is ook novicemeesteres. Zuster

Barbara is onder de recreatie met postulanten en novicen in het naburig kamertje, tusschen refter en keuken, onder ons noviciaat genaamd.

We tellen op dat moment 26 zusters en een postulante.

Zuster Cecile weet alles nogal te relativeren, want ze voegt eraan toe: *Wij hebben goed onze bezigheid, 't is waar, maar toch vinden wij doorgaans tijd om dagelijks te communiceren en de heilige mis bij te wonen, welke een blinde rustende Pastoor, Mijnheer Hermans geboren in Zele Dorp, in ons kapel komt opdragen.*

Wel en wee van zusters en residenten

Uit alles blijkt dat het kloosterleven in een hospitaalomgeving geen lachertje is. Hoewel elke gelegenheid tot een feestje of een viering graag aanvaard wordt, lezen we in de gedenkschriften toch af en toe iets over kommer en kwel. Om het leven van de zusters voldoende genuanceerd weer te geven mag ook dit aspect aan bod komen. Wat de residenten overkomt kan ook de zusters treffen die hen verzorgen, of omgekeerd.

Zo lezen we in haar relaas van 1908: *Onze goede zuster Livine is reeds tweemaal geopereerd aan hare ogen door een oogmeester te Sint-Nicolaas. Zuster Angeline is op 16 juli laatst in haren buik, in ons gesticht geopereerd. Een vleeschboom. En zuster Philomene heeft dezelfde operatie onderstaan op 21 mei 1907, dus verleden jaar. Onze goede Moeder is ook op 18 januari in Gent,*

De zustergemeenschap in 1907.

van eene catarakte aan hare linkeroog geopereerd.

De blinde pastoor Hermans biedt in die tijd de nodige troost en toeverlaat. ‘s Zondags geeft hij *een schoon sermoen* en na zijn ontbijt geeft hij beurtelings catechismusles aan weesjongens en -meisjes.

Dit alles leert ons toch wat over de leefomstandigheden van destijds. Zuster Cecile vervolgt haar relaas: *Ik moet hier tot eer van onze eerste zusters nog bijvoegen dat zij in spaarzaamheid en zorg uitmunten. Zo gebruikte men hier zeer zelden phosphorstekskens om stoof en licht aan te steken zodat men met één doosje een gansch jaar deed. Om 's morgens de eerste stoof, die der keuken, te doen branden, nam men licht uit de kapel van de Godslamp, met een solferstek, dien de mannen zelf vervaardigden en voorts met een ongesolferd steksplinterken ontstak men de fornuizen en voordere stoven. Zeep gebruikten zij ook weinig want om deze te sparen voegden zij bij*

het weinigsken dat zij moesten gebruiken zand en aarde, om hunne zwarte handen te reinigen. Mochten wij ze, in hunne geest van armoede, navolgen.

Zitten hier bruikbare ideeën in voor onze huidige rusthuisbeheerders?

Geluk kan ook in dingen schuilen die we al allang als vanzelfsprekend beschouwen. In het jaar 1905 wordt elektriciteit aangelegd. Licht met een knip, overal tot in de stallen toe. Wat een verschil met vroeger. *Moesten de oudste zusters nu weerkeren! Wat hebben ze destijds gesukkeld, met hun olielampen en lampe-belges.*

Tot er op 30 augustus 1905 in de late namiddag een zwaar onweer uitbreekt. Als de bliksem inslaat maken de zusters, en ongetwijfeld niet alleen zij, de schrik van hun leven mee. Een rode gloed loopt door het gesticht, lampen springen aan stukken en draden worden afgerukt. Een bliksemafleider kan de schade nog enigszins beperken.

En het leven gaat zijn gewone gang. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog is zuster Cecile nog vol goede moed: *Het jaar 1914 lachte ons toe. Immers, Moeder en zusters waren gezond, het werk raakte goed van onder de voeten en alleman was tevreden. De overvloed die er dan was, liet toe aan onze beschermelingen nu en dan al een feestmaalken, iets buitengewoons te geven.* Op 22 juni 1914 vierden zuster Vincentia (Maria Van Lint °Grimbergen 1842 †ZeLe 1932) en zuster Anna (Maria Van Langenhove, ° Denderbelle 1843 †ZeLe 1916) hun gouden jubileum. De feestelijkheden zijn gespreid over drie dagen: een dag met en voor de geestelijke en tijdelijke overheid, een dag voor de jubilerende zusters en hun familie en een slotfeest in het weeshuis, waar de weeskinderen wedijveren in creativiteit om de zusters te vermaken. Op het menu in het weeshuis, met dank aan keukenzuster Filomena: goede soep, gebraden vlees met aardappelen en een lekker pintje bier... de kinderen daarenboven een glas wijn. Zuster Anna is ongeneeslijk ziek maar viert nog hartelijk mee. In haar laatste levensjaren zal ze nog veel onheil meemaken...

Belevenissen tijdens de

Grote Oorlog

Enkele weken later lopen de geruchten dat de oorlog, begonnen op 28 juli na een conflict tussen Servië en de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie, als in een kettingreactie uitwaait over Europa en dat ook België niet zal gespaard worden.⁵⁸ Op 29 juli in de vroege ochtend meldt een gemobiliseerde Zelenaar zich aan de hospitaaldeur, om afscheid te nemen van zijn bejaarde moeder. Het is oorlog! Verslagenheid alom. In een eerste reactie denken de zusters én de commissie aan een mogelijk tekort aan levensmiddelen. Alles wat te krijgen is wordt aangekocht. Secretaris Odilon Nelis doet zijn uiterste best, maar vraagt af en toe de zusters om te vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid. Uit de gedenkschriften van zuster Cecile leren we dat de zusters wel diepgelovig maar zeker niet naïef zijn... en dat een milde vorm van humor hen niet vreemd is: *Wij hebben aan Gods voorzienigheid nooit getwijfeld. Zij heeft het hospitaal in moeilijke omstandigheden altijd geholpen. Onze oude zusters getuigen dat sedert zij de Litanie van de Goddelijke Voorzienigheid bidden, hun nooit het nodige ontbroken heeft. [...] Maar wij moesten toch de Heeren die de werktuigen der Voorzienigheid waren, bijtijds aanspreken, opdat de menselijke hulp zoverre strekke, dat de Goddelijke haar tegemoet kome en er geen vermetel betrouwen besta...* De zusters bidden voor vrede in de hoop dat alles nog zal goedkomen. Tevergeefs. Op 4 augustus overschrijden Duitse troepen de Belgische grens en rukken

⁵⁸ Meer over die periode en over de Slag bij Berlare lees je in ETIENNE QUINTYN, *ZeLe tijdens de Grote Oorlog*, Zele, Samkoburo, 1987. Zie ook *100 jaar Groote Oorlog. De Eerste oorlogsmaanden in ZeLe* (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 44 (2013).

verder op. Ons leger vecht moedig en lijdt zware verliezen. Bij de minste weerstand gaan de invallers meedogenloos tekeer en de bevoking slaat massaal op de vlucht. De gevechten in en rond Dendermonde gaan in Zele niet onopgemerkt voorbij: *Op 4de September geraakten de Duitsers na ontzettelijke pogingen en veel menschenlachtigen in Dendermonde. [...] Onze soldaten moesten zich achter de Schelde terugtrekken en al de inwoners vluchtten onder het gesuis en geschuifel der kogels en kanonballen. Eenigen vonden er hun dood, anderen (het grootste getal) kwamen op Zele af en de armen, de zieken, de weezen, de kloosterzusters zochten schuilplaats bij ons. Gansch ons gesticht was ten dienste gesteld der gekwetste soldaten...* Op 5 september worden enkele Zelenaars beschoten in de buurt van het station. Eén van hen, Alfred Verbeeck, is zwaar gekwetst. Hij wordt overgebracht naar het hospitaal maar overlijdt nog dezelfde dag. De zusters komen meer en meer in contact met de oorlogsgruwel, met de Slag van Berlare (4-8 oktober) als dramatisch hoogtepunt. Bij Schoonaarde aan de Schelde wordt de overtocht van de Duitsers verijdeld door Belgische troepen. Een 60-tal dappere soldaten, grotendeels Walen, laten hun leven in de Vlaamse Scheldemeersen of komen nog om tijdens de aftocht. Sommige gewonden worden opgehaald met een kruiwagen. Nadat ze in een huis of hoeve de eerste zorgen toegediend krijgen, worden ze vervoerd naar het veldhospitaal of het klooster en de school in de Gaver. Van daaruit brengt men hen per automobiel naar het hospitaal van Zele.⁵⁹ Zuster Cecile noteert: *Einde September en begin van October werden vele gekwetsten aangebracht. Twee hunner overleden in ons*

⁵⁹ THEO ROELS, *Hoe het er aan toe ging tijdens de gevechten om Berlare* (art.), tijdschrift HOK Berlare, november 2004. ETIENNE QUINTYN, LUCIEN BOONE en THEO ROELS, *100 jaar Grote Oorlog. De Eerste oorlogsmaanden in ZeLe* (art.), Jaaarboek 44 (2013).

gesticht [...]. Officier Lebrun, in September doodelijk gewond op de veerbrug van Dendermonde, bezweek 5 uren ’s morgens als hij in de opereerzaal aankwam [...]. Een ander officier, Bronchard van Brussel, stierf op 7de oktober en werd tijdelijk in onze hof begraven uit schrik voor de Duitse tijgers, die den 8ste de Schelde overstaken en Zele binnenstormden. Bijna gansch de parochie ging op de vlucht. De heeren geneesheren en andere overheden van ’t leger wenschten ons op 6de en 7de October proficiat omdat wij allen samen gebleven waren.

Er is sprake van een 300–tal grenadiers en carabiniers die in het hospitaal verzorgd worden. De zusters denken nog niet onmiddellijk aan vluchten, maar weten wel dat ze desnoods over een schuur en enkele kamers kunnen beschikken bij familieleden van zuster Berchmans, dichtbij het neutrale Nederland. E.H. Livinus De Wilde, rector van de zusters in het kapelhof en geestelijk directeur van de zusters in het hospitaal, slaat op 8 oktober zodanig in paniek *dat hij de kloosters en met hen den grooten helpt van Zele op de vlucht hielp*. Zuster Cecile vervolgt: *Van ’s avonds te voren waren de meeste zusters van ’t Kapelhof op zijn aandringen naar Gent vertrokken. ’s Nachts om half twee komt Heer Directeur de zusters die waakten, aansporen Moeder en zusters te wekken en aan te zetten om te gaan vluchten, dat Zele ging gebombardeerd worden.*

Intussen worden enkele voorzorgen genomen. Zolder- en kelderruimtes worden gebruikt als bergplaatsen voor kerkgewaden, matrassen, nachttafels en andere kostbaarheden en vervolgens dichtgemaakt en gecamouflleerd. De mooiste remonstrans, de beste kelk en de kleine ciborie worden ingegraven in de tuin

en in de wortelkelder onder het washuis. Een goed bewaard geheim! Acht zusters blijven ter plekke (Benedicta, Vincentia, Theresia, Egidia, Juliana, Raphaël, Philomena en Josephine). De andere vertrekken nog dezelfde dag, beladen met kleren en enig proviand. Voor de zwaar zieke zuster Anna, medezuster Constance die haar verzorgt en een ouderling wordt een jong paard voor de boerenkar gespannen. Dat paard mag niet in handen van de vijand komen! Eerst vinden ze onderdak in Lokeren bij de Zusters van Liefde, vanwaar ze het in Zele zien branden. Het gaat om de textielfabriek Goossens Gebroeders op de Kouter. Ook in Lokeren slaat de vijand toe en de zusters maken zware beschietingen mee. Nog dezelfde avond gaat de tocht naar Daknam waar ze kunnen slapen op stoelen of op de vloer in de pastorie. Om drie uur in de ochtend vertrekken ze alweer, richting Moerbeke. Een verhuishagen komt ter hulp. In het station van Moerbeke komen ze even tot rust, tot ze op een overvolle trein geraken, tussen andere vluchtelingen en soldaten. Zo belanden ze heelhuids in Kaprijke, Boekhoute, Watervliet, Koewacht en Bassevelde, bij familieleden en kennissen van zuster Berchmans.

Na enkele dagen keren de meeste zusters terug. Hun geliefde klooster heeft enige schade opgelopen: een bom is op de slaapkamer van de mannen gevallen. Vrees voor de Duitsers maakt plaats voor afkeer. Niet zonder reden, want het oorlogsleed neemt toe, met allerlei opeisingen en hatelijke maatregelen. *Als de duitsch schuifelde moest de Belg springen [...]. Na vele tegenkantingen raakten wij in 't jaar 1916 onze twee peerden kwijt, vier koeien en evenveel runders. Drij zwijnen moesten wij ook afleveren, zoodanig dat wij zonder geraakten.* Toch durven de zusters wel eens buiten de lijntjes kleuren, weliswaar in oorlogstijd...

Een enkele keer hebben wij een rund en een verken mogen slachten, doch wij deden er dan ook een dood zonder oorlof en geraakten daarmee aan eene geldboete van 500 mark of 625 fr. die onze goede Moeder, tot haar grote spijt, in Dendermonde op 't commandantuur betaald heeft. Verder weet men af en toe de vijand te verschalken door op alle mogelijke plaatsen opgeëiste goederen te verstoppert, zoals koperwerk en gesponnen wol. Als men dan toch wol levert, gaat het om minderwaardige kwaliteit *het oprapen niet waard.* Hulp, zowel voedsel als kleren, komt er van het plaatselijk bestuur van het Nationaal Hulp- en Voedselcomiteit. Intussen betonen de Duitsers weinig respect voor de hospitaalgebouwen. Dat ze de kapel gebruiken voor protestantse erediensten zit de zusters hoog, maar de ciborie met het Heilig Sacrament hebben ze voor alle zekerheid in veiligheid gebracht. Kapelstoelen en ander meubilair worden voor alles en nog wat gebruikt. Toch is ook hier nog plaats voor een anekdote. Zuster Cecile vertelt: *Daar valt mij nog iets te binnen. Onze goede zuster Benedicta uit vreeze dat de duitschen mochten te weten komen dat de zusters op de zon- en heiligdagen een slagsken deden met de kaarten, had al onze speelkaarten verbrand. Zij was nochtans hevige liefhebster van dat spel en 't was haar later wel hard gespeten dat zij zulke dwaasheid gekuischt had...* Tijdens de Duitse bezetting wordt het hospitaal intensief gebruikt. Aan de toegangspoort wordt het opschrift *Krankenhaus* aangebracht. Alle lijders aan besmettelijke ziektes uit het omliggende worden er verzorgd. De boerderij wordt verder uitgebaat, met als nieuwigheid het aanbrengen van een oormerk bij de runderen. De oogst moet naar verzamelplaatsen gebracht worden, maar voor alle zekerheid wordt er, op gevaar van bestraffing, eerst een flinke hoeveelheid graan uitgeklopt...

Naar het einde van de oorlog toe wordt de sfeer grimmiger. In januari 1918 worden drie weesjongens opgeëist om loopgraven te delven in Waasmunster. Na enkele dagen mogen ze terugkeren. Als de oorlog ten einde loopt stijgt de spanning. De zusters worden zelfs *onder gekrijs en getier van de Duitse zwijnen* met uitzetting bedreigd. Op 10 september 1918 breekt de hel los. Een Duitse legerarts beveelt al schreeuwend en behoorlijk over zijn toeren dat het gesticht binnen de 24 uren moet ontruimd worden. In het Kapelhof krijgen ze hetzelfde bevel. Eerst wordt de kliniek ontruimd. Zieken en geopereerden worden naar hun familie gevoerd. Alles moet vlug gaan, want nog dezelfde avond zullen er gekwetsten aankomen, maar niemand daagt op. Gedurende een maand is men in de weer om alle diensten te verhuizen. De oude mannen, weesjongens, boerderij en keuken worden naar het kasteel van Zele-Hoek overgebracht. De oudjes worden met de kar vervoerd. Tranen en tandengeknars alom. Het kookfornuis moet na enkele dagen al onder dreigement van *de onbermhertige grijze paljassen* teruggebracht worden. Gelukkig heeft deken De Stoop nog een kookfornuis in reserve. Van Goddelijke Voorzienigheid gesproken. De fabrikantenfamilie Goossens staat enkele werklieden af om te helpen bij de verhuis. Het kasteel staat er maar verlaten bij, wonen is er verre van aangenaam. Acht zusters doen er dienst. Anderzijds is er voldoende beloop voor de meegebrachte neerhofdieren... De familie Nijssens-Convent stelt haar herenhuis in de Oudburgstraat, eigenlijk hun buitenverblijf, ter beschikking van de zusters en de weesmeisjes. Ook de moeder-overste neemt hier haar intrek. De huisknecht blijft ter plaatse en de tuin levert een mooie opbrengst op aan groenten en fruit. Op zonnige zondagnamiddagen, na de vespers en lof, wandelen de weesmeisjes naar het kasteel, waar het heerlijk toeven is. Ze worden er getrakteerd op koffie of cacao en mogen spelen in het bos. De kliniek met

Het H. Hartbeeld, ingezegend door E.H. De Stoop, kreeg in 1920 een plaats op het einde van de grote hospitaalgang naar de kapel.

operatiekamer komt naar de Plezantstraat (sinds 1933 Dr. Armand Rubbensstraat) in het grote herenhuis bewoond door sloefenfabrikant Baras, maar eigendom van de familie Schicks. Hier werden ook “lijdende opgeïschten” geheeld.

Met de oude vrouwen kan men nergens terecht. Samen met enkele zusters blijven ze het langst in het hospitaal, tot er plaats gemaakt wordt in de bewaarschool naast de kerk. Hun eten wordt geleverd vanuit het huis Nijssens-Convent. Op de koop toe worden in de bewaarschool ook zieke vluchtelingen opgevangen. Op 29 oktober wordt het gebouw bestookt door vliegtuigen en worden enkele vrouwen bedekt met glasscherven. De

dag nadien worden de vrouwen dan maar tijdelijk overgebracht naar de Plezantstraat.

Naarmate de krijgskansen keren, wordt de sfeer almaar grimmiger. Enkele ondergedokenen zoeken voorwaar onderdak en bescherming bij de zusters in het huis Nijssens-Convent. Gevaarlijk! Na de wapenstilstand op 11 november druipten de bezetters af. Het hospitaal laten ze achter als een zwijnenstal. Met twintig zusters en helpers duurt het een maand om de gebouwen te reinigen en de stank weg te krijgen. Toch komen er gewonde Belgische soldaten en andere patiënten en vluchtelingen terecht, die dan maar op draagbedjes van het Rode Kruis gelegd worden. Vanuit Berlare worden tientallen dompelaars, ouderlingen en weeskinderen tijdelijk naar Zele gebracht. De zusters slaan er zich doorheen en zorgen ervoor dat de lege magen gevuld worden. Stilaan raakt de groep terug volledig. Uit dankbaarheid voor de uiteindelijke goede afloop van de oorlogstijd wordt in 1920 het hospitaal toegewijd aan het Heilig Hart. De familie Goossens schenkt voor die gelegenheid een H. Hartbeeld.

Plaatselijke zuster-oversten

Hoewel de zustergemeenschap vanaf 1934 over eigen gebouwen beschikt in de Koevliet, blijft moeder-overste Cecile (De Landtsheer) op haar vertrouwde plek in het godshuis. Ze sterft in 1956. Haar opvolgster, moeder Odile (Madeleine Hermans) verblijft in het hoofdklooster. Vanaf dan wordt een zuster-overste aangesteld in het godshuis en hospitaal van de COO

- Zuster Berchmans (Clara Gillis) is overste in het bijhuis te Hofstade van 29 april 1929 tot 3 december 1956. Ze komt dan terug naar Zele in het godshuis/hospitaal en wordt er plaatselijke overste om de taak van moeder Cecile te verlichten. Ze raakt er

gekend als *het kleine Moederke*. Met haar beminlijke persoonlijkheid en door haar voorzichtigheid en discretie, geniet ze het vertrouwen van allen die haar ontmoeten. Ze viert haar diamanten jubileum in 1968 en wordt Ridder in de Kroonorde op 1 april 1969. Zuster Berchmans overlijdt in 1971 op 86-jarige leeftijd.

- Na haar fungeren zusters Theophila (Madeleine Certijn) en Maria (Celine De Wilde) als plaatselijke oversten.

Zuster-overste Berchmans.

INFRASTRUCTUUR EN DAGELIJKSE WERKING VAN HET GODSHUIS EN HET HOSPITAAL

Verbeteringen en modernisering

In 1924 wordt de wasserij vernieuwd en heringericht. De Gentse constructeur Emile D'Hooge installeert een *buanderie mécanique*. De machines worden aan het draaien gebracht met een transmissieas en aandrijfriemen. In 1933 komt er een badinrichting met twee baden. In 1935 wordt een centrale verwarming geplaatst. De aankoop van een AGA-fornuis in 1939 betekent een grote verbetering voor de keuken.

Het ouderlingenhuis

Hoe brengt men, zeker vóór de Eerste Wereldoorlog, de dagen door? Uit het relaas van zuster Cecile, geschreven in 1908. *Onze oude mannen hebben lange jaren geweven en gedrold en onze oude vrouwen gesponnen voor de inwoners van Zele, om aldus het huis in zijne armoede onderstand te geven. Heden spinnen de vrouwkens, ja zelfs sedert verschillende jaren, uitsluitelijk voor ons, wij doen dat dan weven door iemand van de parochie omdat wij bij de oude mannen geen wever hebben en op die manier hebben wij dan toch echt lijnwaad.*

1939. De zusters van de keuken (Engelberta, Egidia, Barbara, Clara en Augustina) nemen afscheid van hun oud kookfornuis. Let op de fraaie buitengevels van het gangenstelsel.

De oude mannen ca. 1928, met zusters Coleta (Maria Verlaeckt) en Ursula (Maria Christiaens).

De vrouwelijke ouderlingen ca. 1928. Een circulatiegang paalt met een paviljoenvormige uitsprong aan de nieuwe kapel. De kanten half-mutskens behoren ongetwijfeld tot hun zondagse kledij. Links zien we zuster Philomena (Leonie Joos en rechts zuster Anna (Celestine Siau)

Enkele foto's en een inventaris uit 1925 geven ons een beeld van de leefomstandigheden in het godshuis voor ouderlingen. Beginnen we met de vrouwen. In de slaapzaal, op de eerste verdieping, staan 15 ijzeren bedjes. Op het gelijkvloers is er de ziekenzaal, met 13 ijzeren bedjes, acht stoelen en vier *gemakzetels*. In hun werkruimte staan enkele tafels, stoelen en een kastje. De eetplaats is bemeubeld met vijf tafels, vijf banken en bijhorende stoelen. Voor de mannen is er een gelijkaardige indeling. Op de verdieping een slaapkamer met vier bedden en een slaapzaal met 18 bedden. In de slaapzaal beschikken ze over vijf *gemakzetels*... Beneden is er een ziekenzaal, met zeven bedden en het gebruikelijke toebehoren. De eetzaal is uitermate sober ingericht, met tafels, banken en zestien stoelen. Overall is er verwarming met kolenkachels (stoven). Maar de tijd staat niet stil. Hoewel... Als in 1935 de centrale verwarming geïnstalleerd wordt, blijft er links en rechts nog een kachel of stoof ter plekke, allicht voor de gezelligheid.

Regelmatig is er feest in het godshuis. Een eerder zeldzame gelegenheid is de honderdste verjaardag van een resident. Mensen die honderd jaar worden, dat moet gevierd worden, liefst groots.⁶⁰ Dat de bewoners van het hospitaal dan van een feestmaal genieten spreekt voor zich. In de meeste gevallen steken ook de (ex-) burens en andere Zelenaars een tandje bij, zoals op 31 mei 1953 met een heuse praalstoet voor eeuweling Petrus Van Puyenbroeck (*Peeken Puy*), die al sinds eind 1941 met de beste zorgen omringd wordt in het *oudemannenhuis*.

⁶⁰ Over deze en andere vieringen, zie ETIENNE QUINTYN, *Honderdjarigen te Zele* (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 16 (1985).

Maaltijdbedeling in de sober ingerichte eetplaats.

De keuken in de jaren 1950.

Zitkamer van de vrouwen, langs de Koevliet, eind jaren 1930. Het meubilair sluit aan bij de huiselijke sfeer die ze gewoon zijn. Er is al centrale verwarming, maar de Leuvense stoof met waterketel (moor) draagt zeker bij tot de gezelligheid. Met brei- haak- en ander handwerk tikken de uren langzaam voorbij.

Reglement voor het inwendige van het Weezenhuis te Zele.

1° De Weezen moeten de stilzittigheid onderhouden. 1° Van het opstaan tot na het ontbijt. 2° Op hunne slaaphaaren. 3° Van lof en fraidtegeen alleen uitgenoden; 4° In het gaan en terugkeeren van de Kapel of Kerk, welk altijd twee entwee moet geschieden.

2° Na het maaltijd moeten zij de lessen bij vrouwen en het kneden opmaken hun door den Onderwijzer opgelegd.

3° Zij moeten te zamen hunne spoechuren overbrengen, welkander geen byna men of scheldwoorden toebrengen en het is hun streng verboden binnen de spoechuren bij de oude of zieke menschen te gaan. Slecht is de Weezen ook volatbrekt niet toegelaten in de keuken te komen, zonder oorlof van de Husters.

4° Die God zal lasteren, slechte zaken doen, van dezelve spreken, slechte liederkens zingen of leeren, zal zeer streng gestraft worden en bij hervelling uit het Weezenhuis moeten verlaten.

5° Tegen de Husters, de Veden der Connoissie of anderen over hun gesteld, moeten zij gehoorzaam en eerbiedig zijn. Die zich aan opstand of scheldwoorden tegen de Husters zal plichtig waaken of zijne medegesellen daartoe gultuen, zal zeer streng gestraft en bij hervelling uit het Weezenhuis veggelonden worden.

6° Als de Weezen naar het veld, op denzelfden daker moeten gaan werken zullen zij er te zamen naerlosse gaan en ontkomen en het is hun allen strengst verboden zonder oorlof in de huizen te gaan. Die dik op de eerste verneming niet zal laten, zal het Weezenhuis moeten verlaten.

7° De Husters, zijn van wegens de Connoissie der Goetshuizers met de nauwkeurige uitvoering van dees tegenwoordig reglement belooft. Zele, den 22 der maand Januari 1876.

De Veden der Connoissie:

Selekend: E. Marquessie. Rector. Cesar Meewis. C. Burns.

Theodoor Blanequaert. J. De Caluwe. E. De Beule.

Reglement voor het inwendige van het Weezenhuis te Zele, 1876.

Het weeshuis

Een weeshuis is een gedroomde instelling om aan liefdadigheid te doen. Keren we even terug in de tijd. In juni 1849 schenkt Joseph Van Langenhove, grondeigenaar en fabrikant, honderd frank om verlot te worden onder de weesjes en deze som op de spaerkas te plaatsen in voordeel van der weeze die het lot aanwijst. De heer Van Langenhove zal deze gift nog vijfmaal hernieuwen. Juffrouw Nathalie Van Langenhove (echtgenote van Benedictus Jozef Vermeire, fabrikant doet er in 1860 nog een flinke schep bovenop. Naast enkele legaten schenkt ze duizend fr. om er jaarlijks honderd fr. van te laten verloten onder de weesmeisjes. De commissie aanvaardt gretig deze giften, want de opgelegde schikkingen zullen deze kinderen die door het lot begunstigd worden, in staet stellen om zich te kleeden, mantels en andere benodigdheden te verschaffen, nadat zij het gesticht zullen hebben verlaten.

Veelzeggend over de opvoedkundige aanpak is het reglement van inwendige orde. In het archief van het OCMW wordt een exemplaar uit 1876 bewaard dat destijds uithing in het weeshuis. Na de Eerste Wereldoorlog is Theodoor Troch voorzitter van het Bureel van Weldadigheid. De zusters omschrijven hem als een vastberaden en doorijverd man, kalm en optimistisch, de blijde allemans vriend. En de weeskinderen varen daar wel bij. Die nodigt hij ieder jaar uit met de kermis en op hun plechtige communie voor een lekker koffiefestje. Zijn grootste genot is het feest van St.-Maarten, om als een moderne Barmhartige Samaritaan rond te gaan met allerlei geschenken.

Regelmatig worden toneelstukjes ingeoeft en opgevoerd, zeker bij feestelijke gelegenheden. De jongens mogen de zolder van het oudemannenhuis gebruiken om er toneelstukjes te spelen. Niet te verwonderen dat de weeskinderen er enig acteertalent aan overhouden. In het archief van de Heem- en Oudheidkundige Kring (H.O.K.) Zele wordt een reeks tekstboekjes bewaard, veelal geschonken door Edmond Rubbens, met welluidende titels zoals *De Verloren Zoon: Samenspraak rakende het gevaer van het slecht gezelschap, Vlaemsche en Fransche Stukjes en Declamatiën* en *De vieze apotheke of vergif en tegengif*. In het blijspel *Proces tusschen eenen Wael en eenen Vlaming* wordt danig gelachen met een dom Waaltje dat het in stuntelig Nederlands moet opnemen tegen een pientere Vlaming... Dolle pret verzekerd! Andere stukjes waren dan weer doodernstig, zoals *Maria's laatste dag*, gespeeld in 1910 door de weesmeisjes.

Weesjongens spelen Aloysius van Gonzaga in 1907. De kledij is geleend bij het Davidsfonds. Een fotograaf uit Gent vereeuwigde dit gebeuren.

Maria's laatste dag, opgevoerd door de weesmeisjes in 1910.

1920. De weesmeisjes met Zuster Livina (Maria Geerinck). Let even op het muurkapelletje. Het beeld stelt Maria Onbevlekt Ontvangen voor. De Maagd staat op een maansikkel en vertappelt de slang (symbool van het kwaad) die de aarde wil overheersen. Het serpent reikt in haar opengesperde muil de verlokkelijke appel aan...

Weesmeisjes en zusters staan klaar om mee te stappen in de praalstoet, gehouden voor het jubelfeest van deken De Stoop op twee september 1923. Ze dragen paneeltjes met daarop de basiswaarden van de kloosterregel: zuiverheid, gehoorzaamheid, armoede. De zusters zijn Egidia (Maria Rombaut), Angeline (Maria De Landtsheer) en Stanislas (Celesta Certijn).

Iets meer over de leef- en werkomstandigheden putten we uit de inventaris van 1925. De weesmeisjes slapen in een zaal met 27 ijzeren bedjes. In hun werkzaal, sober gemeubileerd, staat een naaimachine. Er is voor hen ook een leerhoekje ingericht, met vier lessenaars. Voor de jongens is er een

slaapzaal met 16 bedden en vier kinderbedjes. Verder enkele tafels en stoelen en twee kleerkasten. In hun eet- en werkplaats staan beelden van de H. Aloysius en van Onze-Lieve-Vrouw. Verder een reeks lessenaars, een werktafel, banken, eettafels en stoelen.

De weesmeisjes met Zuster Angeline (Maria De Landtsheer), 1928.

Weesmeisjes op de voorkoer van het godshuis, tevens hun speelpleintje, 1929. Het meisjesweeshuis staat op de achtergrond. Rechts zien we de achtergevel van het toegangsgebouw.

De weesjongens met zusters Constance (Marie De Telder) en Elisabeth (Margareta Meeus), 1934.

De weesmeisjes met zuster Angeline (Maria De Landtsheer), 1934.

Weeskinderen hebben zo hun verzetjes. Deelnemen aan stoeten en processies hoort daar zeker bij. Af en toe is er een uitstapje, op de koer staat een stevige schommel en van dokter Verstraeten krijgen de meisjes een *trottinet*. Communicantjes worden op gepaste wijze gevierd, in onberispelijke kledij. Dat het in een weeshuis niet alle dagen feest is, hoeft geen betoog. De oudere meisjes worden ingeschakeld om de was

op te hangen of te helpen in 't strijkhuis. De jongens vinden hun verzet ook op de boerderij. Maar het zijn wel de goede herinneringen die uiteindelijk de bovenhand halen. En waarover allicht iets geschreven is of waarvan fotomateriaal bewaard bleef.

In De Potter & Broeckaert lezen we over volksgebruiken die ook het weeshuis beroeren.⁶¹

⁶¹ DE POTTER & BROECKAERT, p. 139.

De stuwdam van de Gileppe, reisbestemming in de jaren '30 tot '50.

Onnozele-Kinderdag of Vaderkensdag, wordt gevierd in de geestelijke gestichten der gemeente [...]. In het weezenhuis kleedt men de jongste kinderen als oude mannekens of vrouwkens, en deze geven die dag het bevel. 't Spreekt wel van zelf dat de eenigste bekommernis dier gebieders van de eerste broek is... kermis houden! In dezelfde gestichten zetten de kleinen, op

St.-Thomasfeest, de oversten aan de deur, die dichtgesloten en niet weder geopend wordt vóór dat de gelofte is gedaan dat jonge volkje op de eene of andere lekkernij te vergasten...

Over dit gebruik bestaan foto's die we kunnen suturen in de jaren '40.

Aan creativiteit geen gebrek op het Feest van de Onnozele Kinderen.

In het Reglement voor het weeshuis te Zele (1941) staan enkele belangrijke punten. De voogd zal als een vader waken op de zedelijke en stoffelijke belangen van de weeskinderen. Volgens de aanleg van de kinderen zal hun toekomst verzekerd worden door hen een beroep aan te leren, *een landbouw- en studieopleiding niet uitgesloten*. Ze verlaten het huis wanneer ze meerderjarig zijn (21 jaar) en voor hun eigen onderhoud kunnen instaan. Dan worden zowel de jongens als de meisjes verzocht om zelf voor een onderkomen te zorgen, hoewel nogal wat jongens die op leercontract gaan al ergens inwonen. En er is ook de militaire dienstplicht.

De opvoeding, met inbegrip van de schoolkeuze of plaatsing in een gesticht, is een taak van de COO, niet van één der ouders noch van andere familieleden. Bij oudere weeskinderen (of verlaten kinderen) moet de COO wél rekening houden met de wil van de eventuele ouders. Dat daarbij regelmatig conflictsituaties ontstaan, ligt voor de hand. Toen al was er sprake van vrije schoolkeuze: de COO mag geen kinderen verplichten om naar een officiële school te gaan... De meeste kinderen gaan naar de aangenomen vrije jongensschool in de Rotstraat. Een enkeling verkiest de gemeentelijke jongensschool, tot ongenoegen van deken De Keukelaere die daarover een scherpe polemiek voert met de COO, die het liefst alle jongens naar de gemeentelijke school wil sturen. Niet dus... De weesmeisjes gaan in een rij van twee, tot hun 14 jaar, naar de lagere school in het Kapelhof. Vanaf dan werken ze in het hospitaal: wassen, strijken, gangen schuren, kamers onderhouden... Voor handwerk, voornamelijk borduren en breien, hebben ze nog nauwelijks tijd. Op zondagnamiddag mogen ze naar het *patronaat*, in de zgn. bovenschool op het dorpsplein. Daar zorgen enkele dames en juffrouwen voor een resem ontspannende activiteiten, waaronder het opvoeren van toneelstukjes.

De meeste meisjes gaan in dienst bij welstellende families. Een enkeling kan

verder aan de slag bij de COO, als helpster of werkmeisje in het godshuis. Zo vergaat het ook Yvonne Verbeken (°Zele 1931). Samen met haar halfzus Suzanne kwam ze in november 1939 in het weeshuis. Hun vader verloor op korte tijd zijn eerste en tweede echtgenote. Yvonne is een begaafde leerlinge, maar verder studeren is haar niet gegund. Tot ze op 27-jarige leeftijd dan toch de kans krijgt om - met dank aan de Zeelse dokter Verstraeten - alsnog verpleegstersstudies aan te vatten in de Gentse kliniek Toevlucht van Maria (toen beter gekend als *de Refuge*), waar ze ruim 25 jaar werkzaam is in de operatiezaal.

Na de oorlog wordt het weeshuis geleidelijk afgebouwd. In 1948 wordt de driejarige Odila De Loose (°Zele 1946) als laatste weesmeisje opgenomen. Haar ouder zusje Paula ging haar vooraf.

In 1951 wordt het reglement nog eens aangepast, op voorstel van deken De Keukelaere. De COO gaat echter niet akkoord met het uur van opstaan van de jongens: dit zou vijf uur worden! Na vinnige discussies en harde stellingnames komt er een compromis uit de bus: ze mogen pas gewekt worden om kwart na vijf... Voor kinderen jonger dan zes jaar is dit zeven uur. De anderen moeten gelegenheid krijgen om ter communie te gaan. De achterliggende gedachte ligt er niet om: *te lang in bed liggen werkt noodlottig op de zedelijkheid der kinderen. Vlug uit bed is karakterversterkend*. Er komt ook een clausule dat de zusters toezicht zullen houden op *lezingen* en radio-uitzendingen. Een puntensysteem, waarbij de deelname aan vermakelijkheden of het bekomen van prijzen afhankelijk is van de behaalde score, wordt ingevoerd.

Het hoeft niet te verwonderen dat heel veel belang gehecht wordt aan beleefdheid, gehoorzaamheid, onderlinge behulpzaamheid en andere deugden die horen bij een goede opvoeding...

De weesmeisjes op de voorkoer, met zuster Theophila (Madeleine Certijn), 1952.

Plechtige communie van een weesmeisje (1948).

31 mei 1953. Feestmaaltijd voor de honderdjarige Petrus Van Puyenbroeck (Peeke Puy), die al sinds 1941 verblijft in het oudemannenhuis. Alle bewoners, ook de weeskinderen, vierten mee.

De zeven laatste weesjongens, waaronder vijf gebroeders De Coen, met zuster Vincentia (Garmaine De Donder). Foto genomen in 1952 aan de werkplaats van de weesjongens. Op de achtergrond zien we het gebouw van de bakkerij en de wasserij. Net als bij de meisjes staat er een stevige schommel op de speelkoer.

In 1956 is het onherroepelijk voorbij. De COO maakt afspraken met internaten om een geschikt onderkomen te zoeken voor de resterende weeskinderen. In de grotendeels leegstaande gebouwen zouden ze vereenzamen en verloren lopen. Enkele bijna volwassen meisjes krijgen in afwachting van een huwelijk of een andere verbintenis nog een kamer toegewezen. Ze mogen af en toe de grote refter van de zusters gebruiken om er al lezend de tijd door te brengen.

De laatste zes weesmeisjes, in gezelschap van drie buurmeisjes, 1955. Vooraan: Odila (Francine) De Loose en buurmeisje Rosa De Waegemaker. Tweede rij: Suzanne Verbeken, Julienne De Ridder, Suzanne Burm en Paula De Loose. Achteraan: Yvonne Verbeken tussen buurmeisjes Marie-Constance Fiers en Thea De Waegemaker.

De laatste weesmeisjes nog eens samen op de foto.

Maar hoe herinneren de oud-
weeskinderen zich hun jeugdjaren
in het weeshuis?

Getuigenissen over het dagelijkse
leven in *het gesticht* vertellen
ons meer dan cijfergegevens of
werkingsverslagen. Het gaat hier wel
over herinneringen uit de 20ste eeuw,
als het weeshuis al meer dan een
halve eeuw verleden tijd is.

HET VERHAAL VAN ROBERT.⁶²

31 Oktober 1928. Robert De Gols (°Zelee 1923) komt op goed vier-en-een halfjarige leeftijd, samen met zijn broertjes Frans (drie en een half jaar) en Isidoor (zeven jaar) en zusje Madeleine (vijf en een half jaar), naar het weeshuis. Hun moeder, Maria Verhelst, is op 26 oktober overleden in het burgerlijk hospitaal. Vader Hyppoliet De Gols verdient de kost in de koolmijnen van Charleroi, waar hij bovengronds werk verricht. Na het overlijden van zijn vrouw woont hij in de mijnstreek, maar komt regelmatig met de trein naar Zelee. Hij overlijdt in Wallonië en krijgt er als meervoudig gedecoreerd oud-strijder 14-18 *een mooie begrafenis*.

⁶² Interviews door Lucien Boone in juni 2009.

De kinderen De Gols, op hun paasbest: Madeleine, Frans, Isidoor en Robert.

Robert kan zich zijn jeugdjaren als weeskind nog haarscherp herinneren. In de slaapzaal van het weeshuis hadden een 20-tal jongens een ijzeren bed. Hun persoonlijke spullen bewaarden ze in een gemeenschappelijke wandkast. Zuster Vincentia (Germaine De Donder) zag nauwgezet toe op het reilen en zeilen. Aan de slaapzaal was geen toilet. Daarvoor moest men langs de trap naar een buitentoilet. Voor overdag was er de benedenzaal, met lessenaartjes en een grote eettafel. In het midden stond een stoof die door het oudste weeskind onderhouden werd. Rond de stoof was wit zand uitgestrooid, in fantasierijke kronkels. Het reinigen van de zaal en het uitstrooien van zand gebeurde dagelijks door vier kinderen in een beurtrol. De kleuters werden dagelijks naar de bewaarschool van het Kapelhof gebracht langs de Koevliet, goed begeleid door Margriet Slabbaert, een *kostenkoopster* van het godshuis. Voor het lager onderwijs trokken de weesjongens naar de Kapellestraat. Tijdens de speeltijd werkte Robert in de schooltuin waar de bestuurder, Raymond Geerinckx, allerlei groenten teelde. Robert volgde zaterdag- en zondagvoormiddag ook lessen in de tuinbouwschool van Raymond Geerinckx, een man aan wie hij de beste herinneringen overhoudt. De weeskinderen brachten hun tijd niet in ledigheid door, integendeel. Al vanaf hun twaalfde werden ze tewerkgesteld in het weeshuis, althans tijdens de vakanties. Ze deden dan de grote kuis en namen ook schilderwerk en het witten van muren voor hun deel. Lichte karweitjes op de boerderij kwamen er bovenop. Een andere bezigheid was het repareren van schoenen, in opdracht van schoenhandel Flandria. Een zekere Aloïs, de schoenmaker genoemd, leerde hen het vak. Luiheid, het gevreesde oorkussen van de duivel, had hier geen kans.

Eens 14 jaar oud eindigde de schoolcarrière van de meeste weeskinderen. Ze moesten nog tot hun meerderjarigheid in het weeshuis wonen. Een enkeling kon ergens anders op school gaan, een andere ging op leercontract bij een schoenmaker, slager of kleermaker, nog een andere kon aan de slag bij de *posterijen*, maar dat waren toch de uitzonderingen. Fabrieksarbeid was in elk geval taboe. Sommigen bleven werken in het *hospitaal*, vooral in de boerderij, waar ze op die manier een stiel leerden. Als de slachter langskwam mochten enkele jongens meehelpen. Robert De Gols werd hovenier, zijn broer Frans werd bakker. Gedurende al die tijd bouwden ze een bescheiden spaartegoed op. Aan deze gang van zaken kwam abrupt een einde bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De zes oudste weesjongens sloegen, zoals de meeste weerbare mannen, op de vlucht naar Frankrijk. Na hun terugkeer hervatte het dagelijks leven, maar niet voor lang. Ook weesjongens ontsnapten niet aan de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Robert De Gols kwam in 1943 in Freiburg terecht, in gezelschap van zijn broer Isidoor en twee Lokeraars. Samen met Duitse arbeiders werkten ze in een grote Mercedesgarage. De werk- en leefomstandigheden waren er relatief goed, maar Robert is nog altijd aangedaan als hij terugdenkt aan de hevige bombardementen die hij meemaakte. Bij alarm moesten ze naar een schuilkelder, onwilligen werden zomaar neergeknald. Ze werden bevrijd door Franse troepen en per trein op transport gezet naar Frankrijk waar ze voor korte tijd onder de hoede kwamen van het Rode Kruis, dat hen ook van het nodige proviand voorzag om de terugreis naar België aan te vatten. Het waren volwassen mannen die terugkeerden naar Zelee, naar de Kouter. Een feestelijk onthaal was hun deel, maar in het weeshuis was de toestand nog verre van rooskleurig. Het meegebrachte proviand werd prompt verdeeld onder de overige weeskinderen. Geldelijke middelen hadden

ze niet. Hun Duits geld werd afgenomen aan de Frans-Belgische grens. Hun spaarcenten in België waren ingeleverd voor de operatie Gutt, voor hen een onverklaarbare maatregel. Hiermee eindigde het leven als weeskind van de broers De Gols. Isidoor vond werk in een Mercedes-garage in Brussel, Robert ging als hovenier aan de slag in Antwerpen. Frans trok eveneens naar Antwerpen en beoefende er de bakkersstiel. Madeleine De Gols (°1922) trad in 1942 als *zuster Angelina* in bij de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo te Zele. Haar werk in de materniteit, met de zorg voor pasgeboren kindjes, deed ze dolgraag. Tot op hoge leeftijd was ze bedrijvig in haar congregatie, met als bijkomende taak onder meer het onderhoud van de kloosterkapel. Zuster Angelina overleed op 29 december 2009. Robert en Frans kwamen na verloop van tijd terug naar Zele. Robert bekwaamde zich in het metselen en werkte voor verschillende *bazen* vooraleer hij ploegbaas werd bij de firma Nido. Met zijn ploeg werkte hij mee aan de nieuwe kerk van de Kouterparochie, op de terreinen van het godshuis... Zijn broer Frans baatte, op de hoek van de Padweg en de Kouterstraat, zijn eigen bakkerij uit.

**HET VERHAAL VAN PHARAÏLDE...
VIA ZUSTER BERNADETTE**

Pharaïlde Buysens (°1901 †1976) komt in 1910, samen met twee broertjes, naar het weeshuis. Haar moeder (Barbara De Varez) is gestorven in het kraambed. Nog drie andere zusjes worden geplaatst in pleeggezinnen, waaronder het gezin van kantwerkster Rosalie Vergeylen in de Driesstraat. Eens 18 jaar geworden kan Pharaïlde terug naar huis, bij haar vader. Ze huwt met Adolf Poppe, wever in de fabriek Phormium, bij wie ze zes kinderen krijgt, waaronder Barbara (°1929) die in 1953 intreedt bij de Zusters van de H. Vincentius a Paulo te Zele, met als kloosternaam zuster Bernadette. Als verpleegster en vroedvrouw werkt zuster Bernadette tot 1979 in de materniteit van de zusters. Als vroedvrouw geniet ze het vertrouwen van generaties jonge moeders... en bijhorende vaders. Eind 1975 is ze hoofdverpleegster in de nieuw opgerichte V-dienst. In augustus 1976 komt ze terug naar de materniteit tot aan de sluiting in 1979. Daarna krijgt ze een directiefunctie in de kliniek. Als geen ander kan ze herinneringen ophalen over haar jeugd en haar leven als kloosterlinge en vroedvrouw. Over haar moeder, en meer bepaald over diens jaren in het weeshuis, kan ze een en ander navertellen.

In het weeshuis leefden jongens en meisjes strikt gescheiden. Zo verging het ook Pharaïlde Buysens en haar twee broertjes. Tot haar 14 jaar mocht ze naar school. De vrije tijd bracht ze door met handwerk: naaien, haken, breien en naaldkant. Omwille van haar mooie stem mocht ze meezingen met de zusters tijdens de misviering en het lof. Onder elkaar en met enkele zusters moesten ze om de week afwisselend Nederlands en Frans spreken, iets waarover ze zich niet beklagde, integendeel. Pharaïlde

was leergierig, en het opdoen van enige talenkennis aanzag ze als een buitenkans. In het weeshuis heerste, vergeleken met onze huidige normen en gewoontes, een streng regime. Verder studeren zat er niet in en Pharaïlde bleef, zoals de meeste andere weesmeisjes, vanaf haar 14 jaar werken bij de zusters in de kliniek, met allerlei opdrachten in de keuken en het bejaardenhuis. Als afwisseling bleef er het handwerk, ook voor derden. Haar herinneringen aan dit alles lieten een dubbel gevoel na. Met enkele zusters had ze een nauwe band, anderzijds beleefde ze als weesmeisje niet de gelukkigste jaren van haar leven. Maar steeds liet ze zich dankbaar uit over de diepgelovige opvoeding die ze meekreeg en die ze op haar beurt doorgaf aan haar kinderen. Ook na haar huwelijk bleef Pharaïlde in contact met de zusters van het weeshuis. Haar kinderen werden er vriendelijk ontvangen en mochten af en toe komen spelen met de weeskinderen. Met Pasen of Sinterklaas kon er zelfs een geschenkje af. Voorzichtig werd wel eens gepolst naar een mogelijke roeping voor het kloosterleven... En bij Barbara Poppe (zuster Bernadette) was dit duidelijk het geval.

Pharaïlde Buysens (links achteraan) en haar broers Alfons (4de van links vooraan) en Gerard (rechts achteraan) krijgen bezoek in het weeshuis. Vader François staat achteraan in 't midden. Zittend: de tantes Pharaïlde en Philomène De Varez. De meisjes zijn Stefanie, Cesarine en Maria Buysens.

**DE DROOM VAN JULIENNE:
EEN GROTE REÛNIE**

Julienne De Ridder (°Zele 1933) werd in 1939, samen met haar broers Alfred en Robert, opgenomen in het weeshuis. Na hun vader was ook hun moeder op jonge leeftijd overleden. Julienne was toen amper vijf jaar oud. Julienne koestert heel wat herinneringen aan het weeshuis, zowel goede als minder goede en ronduit slechte. Zoals dit klein maar voor de betrokkenen belangrijk detail: de mooie en verzorgde krullenbol van haar broers werd onmiddellijk afgeschoren, omwille van de hygiëne. Over de oorlogstijd weet ze dat de braafste meisjes de zuster mochten helpen met *zegeltjes plakken*. Regelmatig kwamen er Duitse soldaten overnachten in het weeshuis, de meisjes sliepen dan beneden, op strozakken. Als kind mocht ze meehelpen in de wasserij. Het wasgoed spoelen gebeurde in een grote bak. Omwille van haar kleine gestalte stond ze op een verhoogje, voor alle veiligheid vastgemaakt met een riem om niet in de spoelbak te kunnen vallen. Verder herinnert ze zich dat ze erwtten mocht plukken, aardappelen raspen voor de bereiding van aardappelbloem, strooisel knippen voor de processie en ... appels raspen voor de bereiding van cider. Zuster-kokkin Engelberta kon volgens haar uitstekende cider maken, goed voor de feestelijke gelegenheden. En met kermis was er karnemelk met siroop... Toch wel leuk om te vermelden: de kinderen verzamelden *appelsienpapier*, als zacht aanvoelend toiletpapier voor moeder-overste... Zoals de andere meisjes ging ze naar school in het naburige Kapelhof. Door hun geruit sjaaltje, een kapje en een zwart-wit gestreept hemdje waren *die van 't weeshuis* duidelijk herkenbaar. Bij begrafenissen hadden sommige meisjes koordienst. Ze mochten dan van school wegblijven om een begrafenisstoot te begeleiden, met een brandende kaars in de hand en gekleed in zwarte jurk. De kleine vergoeding die aan de koordienst vastzat ging in de *koffiebeurze*.

Vanaf haar 14 jaar kon ze aan de slag bij de COO, aan een vergoeding van 100 fr. per maand. Op haar 21ste ging ze werken als inwonend dienstmeisje bij een kroostrijk gezin. Julienne huwde met Zelenaar Jozef Piessens en intussen is ze een trotse moeder, grootmoeder en overgrootmoeder. Julienne baande zich een weg door het leven, steeds vol goede moed en met een aangeboren talent om er het beste van te maken. En om te handelen, zeg maar organiseren.

Haar grote droom: de nog levende weeskinderen van destijds eens samenbrengen. Voorwaar makkelijker gezegd dan gedaan. Maar het lukte haar, en hoe! Geholpen door zuster Caroline vond Julienne, uit een adressenbestand van ruim 220 oud-weeskinderen, er 127 terug. Sommigen zelfs tot in het buitenland en buiten Europa. Zaterdag 25 september 1993 is een dag die ze nooit meer zal vergeten. Niet minder dan 40 oud-weeskinderen, waaronder enkele met partner, kwamen naar de ontmoetingsdag. Geen sinecure, want het weeshuis is al na de Tweede Wereldoorlog geleidelijk afgebouwd en sinds 1956 gesloten. Het werd een ronduit feestelijk gebeuren. Op hun paasbest uitgedost verzamelden ze in de feestzaal van het OCMW. Velen vlogen elkaar om de hals, de enen met een lach, anderen met een traan. Of een combinatie van beide. Om 11 uur volgde er een misviering in de bebloemde rustoordkapel,

voorgegaan door pater Norbert D’Hooghe en opgeluisterd met vioolspel. ’s Middags boden het gemeentebestuur en het OCMW een receptie aan. Welgezind schoven de deelnemers aan voor een feestmaal en een gezellig samenzijn. Julienne verwelkomde haar gasten en haalde, hoe kan het anders, enkele herinneringen op. De nodige toespraken van burgemeester en OCMW-voorzitter ontbraken niet, al was het maar om de reglementen en dagindelingen nog eens op te roepen. De zusters van vroeger en nu werden nadrukkelijk in de hulde betrokken. *En er werd échte champagne gedronken*, zegt Julienne. Overigens had ze enkele lokale handelaars gevonden die een toelage of een bijdrage in natura leverden om het feest betaalbaar te houden. De sfeer zat er goed in, zeker toen Julienne en twee vriendinnen een plezant toneelstukje opvoerden met het leven van toen als inspiratiebron. De avondrituelen met de afgedreunde gebedjes vóór het slapengaan en het op een vast tijdstip wekken voor de *toiletpotceremonie* werkten danig op de lachspieren. De koffie wordt opgediend door enkele jongedames, voor de gelegenheid uitgedost in weesjesoutfit met satijnen schort en een witte strik in het haar. Dat iedereen wel een verhaaltje had over vroeger en nu hoeft niet te verbazen. Door de jaren heen hebben de bittere pillen een zoeter laagje gekregen.

Enkele oud-weeskinderen, met vooraan (derde van links) Julienne De Ridder. Burgemeester Jozef De Bruyne en OCMW-voorzitter Hubert Temmerman (achteraan) kijken goedkeurend toe.

Het hospitaal

Over de extra werkzaamheden van de zusters in het nieuw hospitaal is niet zoveel geweten. In haar memoires spreekt zuster Cecile (zie hoger) over een zuster in de apotheek, twee zusters bij de zieke mannen en twee bij de zieke vrouwen. De zusters hebben geen verblijf in het nieuwe hospitaal. Om dienst te doen in de hospitaalgebouwen doorkruisen ze de lange gangen. Ook ’s nachts.

Zuster Thérèse en verzorgster Lisette De Vos bij een bedlegerige bejaarde (1960). Lisette is verpleegster in opleiding. Ze beschikt over een kleine slaapkamer in het hospitaal.

Een ziekenzaal. Een vrouw zit op haar stoel, de andere patiënten liggen in bed.

De koetsier van dokter Armand Rubbens wacht geduldig op zijn meester tot deze zijn zieken heeft bezocht. Armand Rubbens voert, net als zijn vader Camille Rubbens, ook heelkundige ingrepen uit in het godshuis. Foto genomen vóór de Eerste Wereldoorlog. Het toegangspoortje naar de Koevliet is verdwenen.

Een kijkje in de ziekenzaal voor vrouwen

Belevenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog

Zoals overal in oorlogstijd is veiligheid de eerste zorg. Zo wordt op een dak van het oud hospitaal het embleem van het Rode Kruis geschilderd. Bij alarm worden de bedjes van de weeskinderen naar een gewelfde en veilig geachte voorraadkelder ondergebracht. Oorlog brengt schaarste mee, niet in het minst van voedingsmiddelen. Het bestuur van Winterhulp helpt de grootste noden lenigen. Zo ook in het weeshuis.⁶³

⁶³ Zie QUINTYN ETIENNE, *Tussen pletwals en boekhamers* (Zele 1940-45), S.V. Reinaert Uitgaven, Zele, 1982. (p. 84)

Paasfeest 1942. Weesmeisjes met zuster Theophila (Madeleine Certijn). In volle oorlogstijd zorgen de COO-leden en het Winterhulpcomité voor een extraatje. Op een schoolbord staat dat de eetwaren te danken zijn aan (het neutrale) Portugal. Op de voorgrond een mand vijgen.

Paasfeest 1942. Weesjongens met zuster Vincentia (Germaine De Donder). Brouwer René Amelot bood gratis flesjes tafelbier aan, voor de meeste weeskinderen een eerste kennismaking met het edel gerstenat.

Op 20 mei 1942 krijgt het Godshuis 260 kg vis vanwege Winterhulp Oost-Vlaanderen. Het zo goed als leegstaande hospitaal wordt af en toe gebruikt om vluchtelingen of doortrekkende Duitse soldaten tijdelijk onderdak te geven. Bij de bevrijdingsperikelen in september 1944 raken de zusters verwikkeld in een merkwaardig dispuut dat we de lezer niet willen onthouden. Een van collaboratie verdachte familie is op de vlucht geslagen en laat 14 *kiekens* en 4 konijnen onbeheerd achter. Een lid van de Commissie vreest voor het lot van de diertjes en vraagt aan een weerstander om ze over te brengen naar de Burgerlijke Godshuizen. Waar kunnen ze een betere bestemming krijgen dan in het hospitaal, ten behoeve van zieken en ouderlingen? In januari 1945 krijgt dit geval een nijdig staartje. Een advocaat komt tussenbeide om de diertjes terug te eisen... Na heel wat briefwisseling zorgt zuster-overste Berchmans voor een verklaring. Van de kiekens en poeljen waren er bij afgifte nauwelijks enkele nog in leven. De konijnen en de haan zijn intussen geslacht... Het geval komt zelfs voor de procureur des konings! De discussie escaleert in die mate dat de COO dan maar als tegeneis een vergoeding vraagt voor het voeder van enkele kippen die het vertikken om eieren leggen...

Tijdens de oorlog is het Rode Kruisembleem aangebracht op een ziekenzaal. Op de aanpalende boerderijkoer is een stromijt in opbouw. Bovenaan: paardenknecht Richard Van Driessche. Zittend: weesjongens Robert en Frans De Gols, Theofiel Verniers en Alfred De Ridder.

Na de oorlog worden de bureaumeubelen en de voorraden van het Nationaal Werk voor Hulpverlening overgenomen. Al vlug raakt ook in bredere kring bekend dat zuster Berchmans betrokken was bij het drukken van De Patriot, een sluik-blaadje van de verzetsbeweging B.V.L. (Belgisch Vrijwilligerslegioen).⁶⁴ Een gevaarlijke onderneming, maar sommige hospitaalruimtes, zoals langs de toen nog smalle Koevliet of op de zolder van het jongensweeshuis zijn voldoende afgeschermd van de buitenwereld, niet alleen om het sluikblad te drukken maar ook om de apparatuur te verstoppert.... De toenmalige COO-voorzitter Joris Smet zou vanuit het verzet dit initiatief ondersteund hebben. De naweeën van de bevrijding hebben ook gevolgen voor het weeshuis. Enkele kinderen van opgepakte collaborateurs worden er tijdelijk opgenomen.

⁶⁴ Meer hierover in ETIENNE QUINTYN, *Tussen pletwals en bookhamers*, p. 211.

Bergruimtes genoeg, zoals langs de smalle, sombere en zandige Koevliet.

Weeskind Alfred De Ridder (°1928), als 15-jarige knaap, behulpzaam op de boerderij.

De boerderij

Van de boerderij is enig beeldmateriaal bewaard, zij het uit de jaren 1930 en later. De bakstenen gebouwen stralen degelijkheid uit. Sommige poorten en ramen zijn gevat in rondbogen. Ze zal, mits allerlei verbouwingen, dienst doen tot in de jaren 1950. Over het werk op de boerderij en het werk van de weesjongens kan Robert De Gols (zie hoger) zich nog heel wat herinneren. Robert spreekt over spitten en bemesten (*beiren met de loete*), over zaaien, wieden, hooien, oogsten of rooien van allerlei gewassen zoals aardappelen, koren, tarwe, bieten, rapen,... Ook stonden ze in voor het onderhoud van de koe- en varkensstallen, het melken van koeien en het kweken van varkens.

Van de *oude mannen* vernam hij dat in de hospitaalboerderij vroeger aan vlasteelt en vlasbewerking werd gedaan. De werkzaamheden op de boerderij werden geleid door Leo De Schrijder, een gepensioneerd boer. Deze had ook een knecht en een *koeter* (koehoeder) in dienst. De COO-akkers bevonden zich in de wijken Veldeken, Meerskant, Dijk, Durmenbroek, Bos, Heikant en Stokstraat. Na de Tweede Wereldoorlog dooft de landbouwontginning langzaam uit. Een loods dient nog als standplaats van twee *corbillards* (lijkwagens). De laatste weesjongens verlaten de instelling, van hen is alvast geen hulp meer te verwachten. En het rusthuis heeft dringend een nieuwbouw nodig. De grond is er en de boerderij zelf is niet meer van deze tijd. Een tijdsperiode is onherroepelijk vervlogen.

De bron

Het is algemeen gekend dat het hospitaal over een heuse waterbron beschikte. Wat moeten we ons daarbij voorstellen? In de gedenkschriften van de zusters lezen we dat ze tijdens de eerste jaren (1830 en later) niet over zuiver drinkwater beschikten. Dat haalden ze aanvankelijk met kannen bij een overbuur, later beschikten ze over enkele pompen. Water om te wassen en te kuisen daarentegen konden ze putten *van achter op het hofland*. Lag daar een soort bron? Robert De Gols, die zijn jeugd doorbracht in het weeshuis, wist waar die bron ergens opborrelde, en welke zware problemen dit zou meebrengen bij eventuele bouwwerken...

Ten tijde van het oud hospitaal werd het bronwater omhooggestuwd naar een betonnen reservoir (de *citerne*) op de zolder van een ziekenzaal. Enkele weesjongens reinigden jaarlijks dit reservoir, wat een hele karwei was. Het ging om een zaal langs de Koevliet, nog gebruikt als lokaal voor Kind en Gezin, die pas in 2007 is afgebroken. Bij het afbreken van deze zaal kwam *de citerne* tevoorschijn.

Het is in deze omgeving (sinds 2010 een groenstrook langs de oprit tussen het parochiedomein en de OCMW - gebouwen) dat *de bron* zich nog steeds bevindt. Uit verder onderzoek leren we dat het gaat over een geboorde of Artesische put.⁶⁵

Naast het betonnen reservoir was er ook een netwerk met metalen opslagvaten die over de zolders van het hospitaal verspreid waren. Het water was niet drinkbaar, maar

65 Genoemd naar Artesië (Artois), een streek in Frankrijk (Arras, Atrecht) waar deze putten veelvuldig voorkomen. Bij Artesische bronnen komt het water via een natuurlijke weg (een breuk of scheur) door hoge druk naar boven vanuit een diepere waterdoorvoerende laag. Deze laag zit ingesloten tussen twee lagen die geen water doorlaten. Afhankelijk van de natuurlijke druk en de topologische omstandigheden komt het water naar de oppervlakte, hetzij met vrije uitstroom hetzij opspuitend. Het water kan ook aangeboord worden, wat in het hospitaal het geval was. We spreken dan beter van een artesische put dan van een bron.

had een ideale samenstelling om kleren te wassen en vloeren te schuren. Er liep zelfs een leiding naar *de Zeven Weeën*, een wegje dat deel uitmaakt van de straat Koevliet. De bewoners van de Kouterstraat en zelfs de Gentsesteenweg kwamen hier in droge zomerperiodes water aftappen. Boven de kraan hing een plank met daarop de waarschuwing: *Geen drinkbaar water - Sodawater*.

Het water werd verder afgevoerd naar een vijvertje, gelegen in de moestuin achter de ziekenzalen en het operatiekwartier, waarna het door een buis naar een waterpoel in de kloosterweide liep, om verder via een beek langs de Driesstraat naar de Lokerenbeek te vloeien. En het drinkbaar water dan? Zele beschikt pas vanaf de jaren 1950 over leidingwater (eerste verwezenlijkingen in 1949). Drinkbaar grondwater werd links en rechts opgepompt, zoals dat toen in de huishoudens het geval was. Sinds de afbraak van het oud hospitaal en de omvorming van twee ziekenzalen tot parochiegebouwen is de bron definitief afgesloten. De daaropvolgende jaren stelde men een daling van het waterpeil vast en steeg het water niet meer naar de oppervlakte. Bij de bouwwerken van het woon- en zorgcentrum De Meander kwam de stijgbuis van *de bron* tevoorschijn...

Meer zelfs: tijdens de funderingswerken in 2008 begon het bronwater, ondanks bemaling, spontaan op te wellen tot geruime tijd na heraanvulling en oprichting van het gebouw. Nadien zakte het waterpeil tot +/- 7 à 8 m. diep. Een werfleider van bouwonderneming Jan De Nul onderzocht de situatie. Uit zijn verslag:

De “bron” bestaat uit een metalen buis van ongeveer 10 cm diameter. In de buis heb ik door middel van een schietlood aan een metserstouw een diepte gemeten van 153 meter. Aangezien de bodem zacht aanvoelde zal de buis waarschijnlijk nog een stuk dieper gaan en is het onderste deel dichtgeslibd. Bovenaan de buis zat een flens

met een afsluitkraan. Daaromheen was een put gemetst van +/- 1 m x 1 m x 1m diep. De put en de kop van de buis werden door ons afgebroken; de rest bestaat nog. Bij de bouw van het woonzorgcentrum zijn inderdaad problemen geweest met de bemaling van de bouwput alsook met de funderingsmethode die mogelijk een gevolg waren van het fenomeen “bron”.

De eetzaal van de zusters.

De zusters van het oud hospitaal in de ontvangstplaats (jaren '50). Op de muren lezen we: Heilig Hart van Jezus, ik geloof in Uwe liefde tot mij en Zoet Hart van Jezus wees mijn toevlucht.

Foto's: E.H. De Keukelaere en moeder Cecile. Zittend: zuster Adolfine, plaatselijke zuster-overste Berchmans, zuster Ignatia. Staand: zusters Caroline, Victorine, Thérèse, Godelieve, Livine, Julia, Barbara, Lutgarde.

De Zusters en hun laatste jaren in het oud hospitaal.

In 1949 wordt het contract tussen de COO en de congregatie nogmaals aangepast. De zusters nemen verder de *huisdienst* van de Burgerlijke Godshuizen op zich. Hun aantal wordt bepaald op 17, waaronder de overste. Allen stellen zich uitsluitend ten dienste van de Openbare Onderstand. Ze mogen zich laten helpen door de oudste weeskinderen en door meiden. Voor hun werk krijgen ze een vergoeding, kost en inwoon. Godshuis en hospitaal worden in de volksmond het *oud hospitaal* genoemd. In de jaren '50 weten de zusters die in deze COO-instelling leven en werken dat er grote veranderingen op til zijn. Hun verblijf aldaar is in 1929 deels heringericht. Van de gemeenschappelijke ruimtes bestaat er beelmateriaal uit de jaren '50.

VAN GODSHUIS EN HOSPITAAL TOT PAROCHIEKERN EN OPENBAAR DOMEIN

In 1963 wordt Het Beukenhof, een nieuw rustoord voor ouden van dagen, ingehuldigd. Bouwheer is de Commissie voor Openbare Onderstand (COO). Het complex verrijst in de Koevliet, achter het oud hospitaal. Twee voormalige ziekenzalen, destijds voor mannen, blijven overeind op het COO-domein. Het Rode Kruis krijgt een dienst- en opslaglokaal. In een andere zaal wordt een ruimte afgebakend om dodelijke slachtoffers van ongevallen op te baren. Een omvangrijk terrein langs de Kouterstraat en de Koevliet wordt verkocht met het oog op een heel andere bestemming. Al in augustus 1962 heeft de ontvanger van het Kantoor van Registratie en Domeinen een schattingsverslag opgemaakt van een rechthoekig perceel met daarop alle gebouwen van het godshuis, twee ziekenzalen van het oud hospitaal en het operatiekwartier. Aan de kapel wordt geen waarde toegekend, wegens de bijzondere aard ervan. De bouwvallige directeurswoning wordt evenmin in rekening gebracht. Men komt uit op een totaalbedrag van 2.675.000 fr. Alles wordt uit de hand verkocht, in drie loten.

- * Een deel gaat naar de gemeente Zele, ter verwezenlijking van het goedgekeurde plan van aanleg. Dit plan voorziet in de oprichting van een pastorie, de verbreding van de Koevliet en de inlijving bij het openbaar domein van de grond voor en langs de te bouwen kerk met het oog op parkeergelegenheid;
- * Een deel gaat naar de Kerkfabriek van O.L.V. van Zeven Weeën voor de oprichting van een parochiekerk;
- * Een deel gaat naar de vzw Parochiale Werken der Kouterparochie te Zele om te gebruiken als parochiale infrastructuur. De directeurswoning en de gebouwen van het verlaten godshuis worden in 1964 gesloopt. Een gekend straatzicht, met langgerekte

gevels en een inkompoort, maakt plaats voor een parking, een kerk, een pastorie en een toegang tot het parochiedomein. De gebouwen langs de Koevliet gaan tegen de vlakte, de straat kan nu verbreed worden. Alleen de kapel staat nog in de weg. De Kouterparochie krijgt op die manier de nodige armslag om tot bloei te komen. Twee voormalige ziekenzalen en het operatiekwartier komen ter beschikking, zij het in een troosteloze toestand. Daarin zal spoedig verandering komen, want de nieuwe eigenaars hebben zo hun plannen. Bij de stichting van de Kouterparochie werd beslist om een jongensschool op te richten. In 1964 gaat het om een wijkafdeling van de Vrije Jongensschool in de Rotstraat en vanaf 1 september 1966 een zelfstandige school. Petrus Van Kerckhove is de eerste directeur. Tegelijk gaat het BLO (Bijzonder Lager Onderwijs) van start met als eerste directeur Etienne Van Malderen. Een ziekenzaal die bereikbaar is langs de Kouterstraat biedt onderdak aan de pas opgerichte parochiale jongensschool. Het BLO kan terecht in de ziekenzaal langs de Koevliet. Deze zaal, ooit toegewijd aan St.-Barbara, zal later omgevormd worden tot parochiezaal, maar fungeert eerst nog als schoolrefter en turnzaal en als eerste locatie van Jeugdcentrum Juvenes. Het voormalig operatiekwartier leent zich uitstekend voor het inrichten van gezellige school- en vergaderlokalen. Mits enig timmerwerk in een brede gang beschikt ook de pas opgerichte jongens-Chiro van de Kouter over een lokaaltje. Een oude boerderijstalling wordt ingericht als chiroheem... Echter niet voor lang, want de achterliggende terreinen zijn bestemd voor een nieuwe lagere school. Deze komt er in 1968.

Het BLO⁶⁶ verhuist tijdens de paasvakantie in 1967 naar nieuwe lokalen in de Rotstraat. De voormalige ziekenzalen worden dan definitief omgevormd tot Parochiaal Centrum De Zeven. De oude hospitaalggebouwen zullen voortaan bruisen van activiteiten zoals handelsbeurzen, Kouterfeesten, duivenshows, kaartingen, tentoonstellingen, enz. De open ruimte tussen beide zalen maakt plaats voor een sporthal.

⁶⁶ Huidige benaming: Vrije Lagere School voor Buitengewoon Onderwijs - De Zonnewijzer (www.dezonnewijzerzele.be).

Zicht op het de "koer" van de school.

De parochiekerk O.L.V. van Zeven Weeën, de zogenaamde Kouterkerk (1976).

Op 16 oktober 1971 wordt de symbolische eerste steen gelegd van de nieuwe parochiekerk. De kapel, al vanaf november 1956 erkend als openbare kapel, zal dienst doen als voorlopige kerk van de bij KB van 31 augustus 1962 opgerichte parochie. Ze wordt afgebroken in 1973. Van het altaar zijn de medaillons hergebruikt in het Sint-Jozefskapelletje in de Stokstraat. De nieuwe kerk is intussen in gebruik genomen. Ze is ingewijd op 8 oktober 1972.

De resterende gebouwen in OCMW-bezit doen ook nog enkele jaren dienst. In 1972 wordt een zaal langs de Koevliet verbouwd tot lokalen voor het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn. Een hele verbetering tegenover de vorige huisvesting in de kelderverdieping van de kliniek. De ouders kunnen er terecht om hun baby te laten wegen en onderzoeken tot september 1997, wanneer deze dienst (inmiddels herdoopt in Kind & Gezin) een nieuwe stek vindt in de De Deckerstraat. Buitenschoolse Kinderopvang OKO maakt nog van februari 1997 tot eind juni 2000 gebruik van deze COO-accomodaties. De daaropvolgende maanden is het de beurt aan vluchtelingen die er een weinig benijdenswaardig onderdak vinden. De gebouwen worden gesloopt in 2007 om plaats te maken voor een toegangsweg naar het nieuw te bouwen OCMW-complex De Meander.

DEEL II

In dit deel gaan we dieper in op de stichting, de spiritualiteit en de beheersstructuren van de Congregatie; de verwezenlijking van een eigen materniteit, kliniek en hoofdklooster en de leef- en werkomstandigheden van de Zusters in drie vestigingen.

De zusters zingen de psalmen in de kapel. Het Latijns officie (de getijdengebeden van het kerkelijk brevier die over de hele dag en nacht verdeeld gebeden of gezongen worden) is begonnen op de feestdag van de H. Cecilia in 1899. Het psalmodiëren (in beurtzang zingen van de psalmen) van het Heilig Officie in 1907.

VI De congregatie der zusters van de H. Vincentius a Paulo van Zele

STICHTING EN EERSTE ZUSTERS

Een nieuwe zustergemeenschap ontstaat (1830-31)

De geschiedenis van het Zeelse burgerlijk godshuis en de daaropvolgende instellingen is onlosmakelijk verweven met de stichting van een lokale zustergemeenschap: de Congregatie van de Heilige Vincentius a Paulo.⁶⁷

⁶⁷ Een congregatie is een vereniging van mannen of vrouwen, die zich door geloften verbonden hebben aan een religieuze vereniging binnen de rooms-katholieke Kerk.

In hun albums en gedenkschriften verwoorden de zusters hun ontstaans-geschiedenis als volgt:
Het uitbreken van een zeer besmettelijke ziekte (Cholera) en de ellende ermee gepaard bij de arme bevolking van Zele, brachten de toenmalige Pastoor Van Belle in het begin van 1829 op het initiatief om, samen met andere notabelen, een hospitaal te laten bouwen om in de noden van zijn parochianen te voorzien. Reeds in 1830 werden de eerste ouderlingen opgenomen. Enkele zusters van de toen bestaande Congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen in Zele, met als doel onderwijs en opvoeding te geven aan arme kinderen, stelden zich actief ten dienste voor de verzorging van zieken, wezen en ouden van dagen.
Volgens een (noch gedateerd noch gesigneerd) pro memorie *begin van 't hospitaal* en een register⁶⁸ heeft zuster Pelagie, *eerste Meesteres der pensionnaires van het Kapelhof* op 12 maart 1830 het hospitaal⁶⁹ helpen openen met drie nieuw ingetreden medezusters. En het vervolg kennen we (zie deel I).

Kort samengevat: als de algemeen overste vanuit Namen op 20 juni 1831 op bezoek komt, bepaalt ze dat het hospitaal moet gescheiden worden van het klooster in het Kapelhof. Een nieuwe zustergemeenschap is ontstaan.

In juli en augustus 1831 treden er nog twee nieuwe zusters in als postulante. Ze zijn nu met vijf.

Enkele *arme huisjes*, op het terrein van het pas opgerichte burgerlijk godshuis, doen dienst als voorlopig onderkomen.

⁶⁸ Register van inkomen en beloften der zusters in 't hospitaal te Zele in het Jaer 1829. Archief van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo, Zele.
⁶⁹ Eigenlijk ging het om een *godshuis*, maar de benamingen godshuis, hospitaal en zelfs ziekenhuis worden in alle geraadpleegde bronnen afwisselend gebruikt.

Stichting van de congregatie (1833)

11 januari 1833 is de dag waarnaar de zusters al lang uitkijken. Na een moeilijke aanlooperperiode komt pater Van Kerckhove, van de Sociëteit van Jezus (de Jezuïeten), retraite geven. Bij die gelegenheid worden de vijf zusters geprofest en de twee postulanten gekleed en toegelaten als novice. De plechtigheid gaat door in de kapel van O.L.V. van Zeven Weeën. De zusters leggen hun kledij van het Kapelhof af. Ze nemen niet alleen een eigen kledij aan, maar krijgen ook een nieuwe kloosternaam: zuster Vincentia (De Winde), zuster Engelberta (Stevens), zuster Livine (De Clercq), zuster Theresia (Van Cauteren) en zuster Benedicta (Van Bel). De twee novicen zijn zuster Carolina (Henrica De Leenheer), ingetreden op 19 februari 1832 en zuster Aloysia (Marie Bran(c)kaert), ingetreden op 14 september 1832. Een nieuwe congregatie is nu gesticht: **de Congregatie der Zusters van de H. Vincentius a Paulo**. Zuster Vincentia is de eerste overste. Zuster Carolina is de eerste Zeelse zuster. 11 januari 1833 wordt beschouwd als de officiële stichtingsdatum.

Wie was Vincentius a Paulo (Vincent de Paul)?

Vincent de Paul is in 1581 geboren in het dorpje Pouy, in de Landes, een departement in het zuidwesten van Frankrijk. Het dorpje draagt thans de naam Saint-Vincent-de-Paul. Hij is het derde kind in een landbouwersgezin van zes. Zijn vader ziet voor hem een toekomst als priester. Het priesterschap is toen een middel bij uitstek om de sociale ladder op te klimmen. Vincent gaat studeren in Dax aan het Collège des Cordeliers, en later aan de universiteit van Toulouse. Hij is een knappe leerling en wordt in 1600 priester gewijd; hij is toen nog geen 20 jaar oud! Hij wordt achtereenvolgens huiskapelaan, aalmoezenier aan het Hof en pastoor. Hoe is Vincent de Paul de man geworden die in één adem vernoemd wordt met de naastenliefde, meer bepaald voor armen, kinderen, gehandicapten? In 1617 doen zich twee gebeurtenissen voor die een invloed zullen hebben op zijn leven. Op een nacht wordt Vincent geroepen om een stervende man bij te staan, een voorname burger. Deze biecht hem zonden op die hij nooit eerder durfde opbiechten. Vincent ziet in hem een *arme*, die zijn hele leven lang nooit het begrip van een priester noch de liefde van God mocht ervaren. Iets later hoort hij van een gezin dat ziek is en in erbarmelijke ellende in een afgezonderd huis verblijft. Dankzij zijn tussenkomst zal heel het dorp zich het lot van dit gezin aantrekken. Hetzelfde jaar nog sticht Vincent de Paul, te Châtillon, de eerste *Confréries de la Charité* waarvoor hij later een regel uitschrijft waarin zijn respect voor de behoeftigen vervat is. Vincent de Paul is een man van daden. *Wij moeten overgaan van affectieve liefde tot effectieve liefde* zegt hij. Met effectieve liefde bedoelt hij hulpverlening. Hij richt nog meerdere menslievende en educatieve instellingen op. Zelfs over het

schrijnende lot van galeislaven durft hij zich te ontfemen. Maar om structuren in vraag te stellen is de tijd nog niet rijp. Hij sterft op 27 september 1660 te Parijs. In 1737 wordt hij heilig verklaard. Zijn feestdag valt op 27 september. Dan wordt hij herdacht als de patroonheilige van alle verenigingen voor liefdadigheid.

Glasraam in de kathedraal van Saint-Etienne (F), toegewijd aan de H. Vincentius a Paulo.

De kloosterregel

Op 4 februari 1833 geeft de bisschop van Gent, mgr. Jan Frans Van de Velde⁷⁰, zijn goedkeuring aan de kloosterregel, opgesteld door pater Van Kerckhove, van *de communiteit van de dienstmaagden der armen in het hospitaal van Zele*, ook genoemd *de Zusters van Liefde van den H. Vincentius a Paulo of Paulinen*. Voortaan zijn ze een diocesane congregatie. De

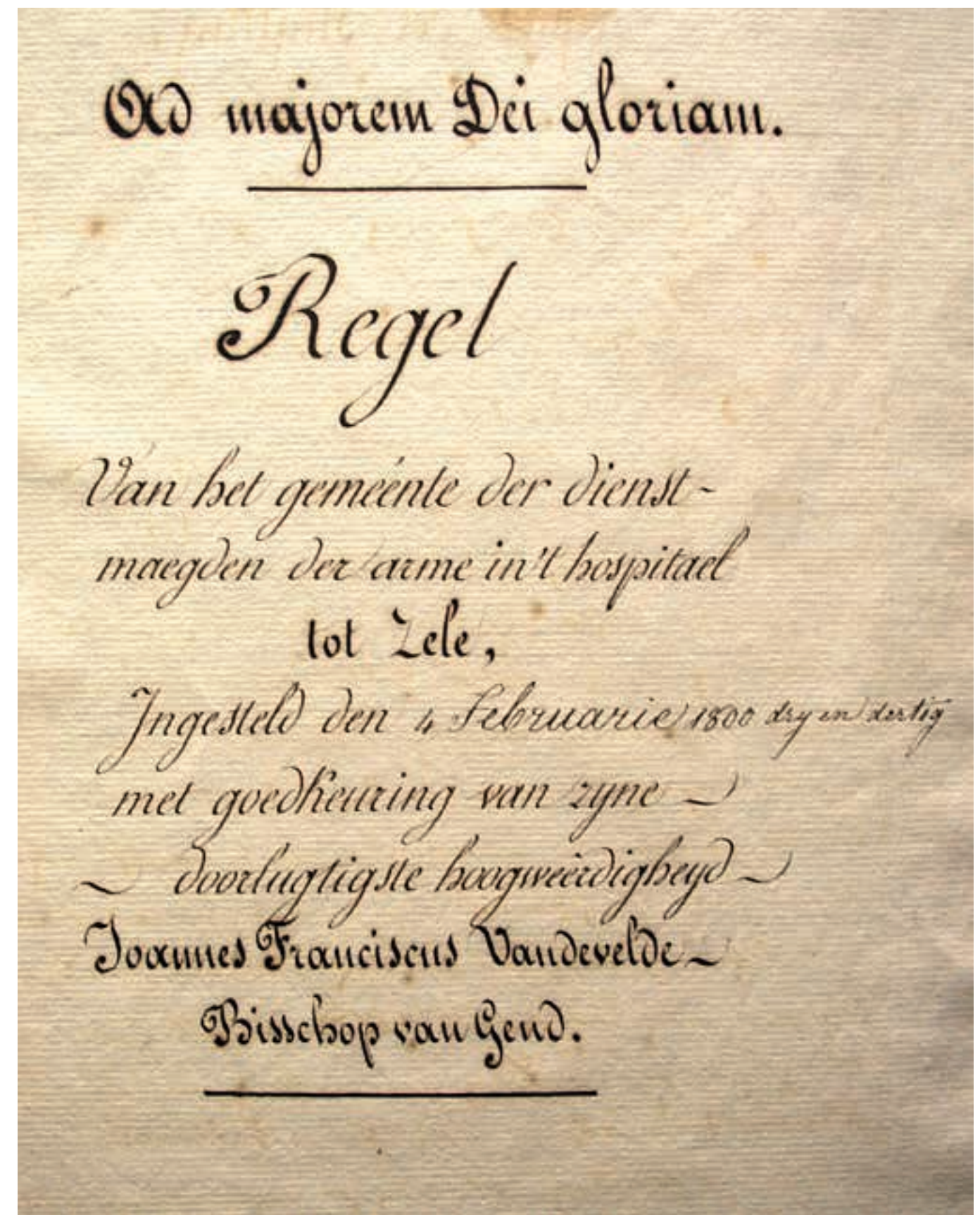
zusters bewaren zorgvuldig dit handgeschreven document. Het telt 23 bladzijden en is stevig ingebonden. De regel telt 21 *kapittels*.

We sommen ze op, met de titels in de oorspronkelijke schrijfwijze. Elk kapittel wordt verduidelijkt met een aanhaling uit de herschreven versie van 1931 en/of een korte commentaar.

⁷⁰ Mgr. Van De Velde (*Boom 1779 †Gent 1838) werd in 1802 priester gewijd. Dit gebeurde, net als bij pastoor Van Belle, in Emmerich (Duitsland).

Z 91 Cartouche op de kaft van de leefregel.

De leefregel is geschreven in sierlijk handschrift.

Eerste kapittel

Eynde der stigting.

Het gaat over het doel van de stichting: God glorie bezorgen door aan de arme en gebrekkige menschen van allen ouderdom troost en bijstand te verleen.

Tweede kapittel

Weerdigheid der zusters – grootachting van den staet.

Groot is de waardigheid van den christen door zijn hoedanigheid van kind van God, lidmaat van Christus Jezus. [...] Deze eeretitels hebben de zusters gemeen met de overige christenen, maar ze zijn niet de volle uitdrukking van hun waardigheid. Immers, door het heilig verbond dat zij met God aangaan, als zij zich aan Hem toeheiligen door hun beloften, krijgt hun leven een bijzondere wijding. [...] De gemeente staat onder het gezag van zijn Doorluchtige Hoogwaardigheid, den Bisschop van Gent, en onmiddellijk onder dit van den Heer Directeur, die door Hem tot zijn plaatsvervanger wordt benoemd; zij wordt bestuurd door een overste die gekozen wordt door de geprofeste zusters en die de naam van 'Moeder' draagt; aan haar zijn alle zusters gehoorzaamheid, eerbied en behulpzaamheid verschuldigd.

Derde kapittel

Aenveêrding der dogters – novitiaet.

Onderscheid zal er niet gemaakt worden tusschen rijken en armen, alleen hierop zal men acht geven, dat er alleen eerbare personen worden aangenomen, die geschikt zijn zo naar ziel als naar lichaam. [...] Die verlangen in de congregatie te worden opgenomen zullen aanvaard worden door den Heer Directeur en door Moeder Overste; zij zullen zes maanden proeftijd doen; de laatste week zullen zij elken dag een halfuur besteden aan het overwegen van de verplichtingen die hun nieuwen levensstaat hen oplegt. [...] Indien er verder geen beletsels zijn, zullen den Heer Directeur en de Moeder Overste hen toelaten hun noviciaat te beginnen; het

zal een gansch jaar duren en na verloop van hetzelfde zullen de geprofeste zusters door stemming moeten beslissen of de novice al dan niet tot de professie mag worden toegelaten.

Vierde kapittel

Form der kleederen.

In de regel wordt ook de kloosterkledij nauwgezet omschreven. De zusters zullen dragen een zwart kleed, een zwart schapulier van voren kort mits er den voorschoot over hangt - een zwarten voorschoot, een blauwen om te werken -, een grooten paternoster met kruis en medaille aan hunne zijde, een witten doek of hoofdband om het hoofd met een zwarte sluier er boven over, een wit kinnebandeken, een witten borstsluier, een effen gouden ringetje, zwarte kousen en effen schoenen zonder gespen.

Zuster Joanna (Joanna Van Herp (†Zelev 1869). Oudste foto van een zuster in kloosterkledij.

Vijfde kapittel

Het profes.

Vóór de Professie zal de novice een retraite houden van minstens acht dagen waaronder zij haar biecht zal spreken. [...] Op den dag van haar Professie zal zij ter H. Tafel naderen en haar kloostergeloften afleggen voor den Eerwaarden Heer Directeur. Volgen dan een reeks gezangen, waaronder het Veni Creator en gebeden die bij de plechtigheid passen. In dit hoofdstuk is ook sprake van een jaarlijks hernieuwingsritueel: De vernieuwing van de beloften zal gebeuren op den feestdag van den H. Vincentius; de Overste zal eenige dagen te voren de zusters er toe opwekken om zich met zorg daartoe voor te bereiden. [...] Als de duur van de tijdelijke beloften voor eene zuster om is mag de Overste, om gegronde redenen en met instemming van den Heer Directeur, de tijdelijke professie nog eens laten hernieuwen, maar dit slechts voor den tijdduur van drie jaar en niet langer. Als deze tijd om is, moet de zuster haar plechtige professie afleggen, of het klooster verlaten. Een professie is een plechtige én feestelijke gebeurtenis, want dien dag mogen de zusters langer recreatie houden onder elkander en op tafel mag er wat bijzonders worden opgediend.

6de kapittel

Kiezing der Overste.

Op den dag van de verkiezing zelve zullen zooveel mogelijk alle zusters tot datzelfde doel, ter eere van den H. Geest de H. Mis bijwonen en ter H. Tafel naderen. De verkiezing gebeurt voor de bisschop of zijn afgevaardigde, volgens een welomschreven reglement en gaat gepaard met toespraken en gebeden. De aanstelling gebeurt voor drie jaar, maar kan hernieuwd worden.

7de kapittel

Van de gehoorzaamheid.

Gehoorzaamheid ... is volgens de leer van de heilige Moeder Theresia, het krachtigste middel om zijn driften te beteugelen en zijn kwade lusten te bestrijden. Dit klinkt nogal zwaar, maar het komt hierop neer dat de zusters steeds alle vertrouwen moeten hebben in hun overste en zich best geen vragen stellen indien hun taken toevertrouwd of ontnomen worden.

8ste kapittel

Van de armoede.

Na een opsomming van allerlei regels rond eigendoms- en erfenisrecht, volgt deze boodschap: De geest van de belofte van armoede moet er hen toe aanzetten, om het nooit kwalijk te nemen dat er hun in den dienst van het huis iets wordt geweigerd; om nooit uit zinnelijkheid iets te gebruiken, om altijd tevreden te zijn met kost, kleederen en slaping [...]; zij zullen veeleer hun genoegen vinden in een armoedig leven en in de beoefening van de versterving als in een gemakkelijk, burgerlijk leven volgens de wereld.

9ste kapittel

Van de zuiverheid.

Breedvoerig moet er niet gehandeld worden over deze deugd; het is duidelijk klaar, dat de bruiden van Christus engelachtig zuiver leven moeten. Volgen dan een reeks praktische wenken om het lot niet al te zeer te tarten...

10ste kapittel

Van de liefde-werken tot de arme van het huys.

De Zusters zullen zich voorstellen den Heer Jezus Christus zelf te dienen in den persoon van zijn lijdende ledematen. Beziel van dat gevoelen zullen zij hun voedsel, verschooning en geneesmiddelen bezorgen en ze behandelen met hartelijke goedheid, medelijden, zachtheid, eerbied en voorkomendheid en dat ook voor de meest lastigen en meest

weerbarstigen of voor degenen voor wie ze een afkeer mochten gevoelen.

11ste kapittel
Van de geestelijke oefeningen.
De Zusters zullen zich steeds bereid toonen om zich trouw op tijd te kwijten van hun geestelijke oefeningen.
Het gaat hier vooral om het spreken van de biecht.

12ste kapittel
Van de liefde en eendrachtigheyd.
De zusters zullen niets zozeer ter harte hebben, als de eendracht te bewaren in de gemeente, en zij zullen elkander liefhebben spijs hun wederzijdsche gebreken.[...] Niet alleen liefde zullen zij elkander betoonen, maar ook nog passende eerbied.

13ste kapittel
Van de oeffeningen der boetveêrdigheyd.
Een belangrijk onderdeel van dit hoofdstuk handelt over de vastendagen. Tegelijk worden ook de beperkingen opgesomd wat betreft contacten met familieleden en de buitenwereld.

14ste kapittel
Van de stilzwijgendheyd.
Na lang uitgesponnen beschouwingen volgt deze korte en bondige samenvatting: *Neem daarenboven in overweging het getuigenis van de H. Schriftuur, dat veel spreken zonde medebrengt en dat degenen die los zijn in hun spreken er de kwade gevolgen van zullen ondervinden.*

15ste kapittel
Van de verdeeling des tijds.
Dit is veruit het lijkigste hoofdstuk. Het begin luidt als volgt: *In den Zomer staan de Zusters op te vier uur, in den Winter te vijf uur.* Dit klinkt weinig bemoedigend voor wie niet sterk in de schoenen staat, maar dit vroege uur is meer dan noodzakelijk als we de verdere dagindeling bekijken.

- Twintig minuten na het wekken: morgengebed en meditatie;
- daarna doet elkeen wat haar te doen staat: de mensen wekken, het brood snijden enz.;
- om vijf uur (of 6 u.): mis horen in de kerk; wie thuisblijft wekt de oude mensen, maakt haar bed op en maakt alles klaar voor het ontbijt;
- onmiddellijk na de mis gaat men naar huis, het ontbijt van de ouderlingen wordt opgediend en men komt bijeen voor een gezamenlijk ontbijt;
- na het ontbijt gaat elk naar zijn werkring;
- om negen uur wordt het Veni Creator gebeden, gevolgd door een periode van gebed en bezinning in stilzwijgen;
- om half twaalf: middagmaal met de oude mensen, met gebeden vóór en na het eten;
- om 12 uur: middagmaal van de zusters, met gebeden;
- na het middagmaal is er een uur recreatie, hetzij binnen hetzij buiten in de tuin;
- om half twee gaat elkeen naar zijn werk;
- om drie uur: bidden met intenties; ook met de ouderlingen zal men minstens één keer per dag samen bidden;
- rond vier uur: lichte maaltijd en terug aan het werk;
- om zes uur: avondmaal voor de zieken, halfzeven voor de oude mensen; rond zeven uur zal hun avondgebed gedaan zijn en gaan ze slapen;
- om zeven uur: avondmaal voor de zusters, met voorlezing, gevolgd door recreatie;
- na de recreatie: avondgebed, gewetensonderzoek, voorlezing en meditatie;
- daarna begeeft men zich stilzwijgend naar de slaapzaal, prevelt de gebruikelijke gebeden en tracht zo vlug mogelijk in te slapen.

Voor de zon- en heiligdagen gelden bijzondere regelingen, met ’s zondags vespers en lof.

16ste kapittel
Van de pligten der Overste.
Voor de zusters zal zij liefderijk zijn, minzaam en zachtmoedig, geen voorkeur of voorliefde laten blijken en zich zeer bezorgd toonen om den vrede en de eendracht te bewaren.
Van veel administratief werk is er nog geen sprake. Integendeel, de moeder-overste wordt geacht om zoveel mogelijk de zieken te bezoeken en mee te helpen in het godshuis.

17ste kapittel
Van de plichten der zusters ten opzichte van de Overste.
De zusters die weten dat het gezag waarmede de Overste bekleed is, van God komt, moeten haar weederkerig liefde betoonen, door haar in hun hart hoog te achten en haar alle goed te wenschen en te gunnen, [...] door hun volmaakte gehoorzaamheid, door hun dienstvaardigheid om de lasten van het huis te dragen, door hun vlijt bij de arbeid, hun wijzen raad en hun vurige gebeden.

18ste kapittel
Van de plichten der novitie-meestersse.
Het noviciaat moet voor het geestelijk leven zijn, wat de eerste opleiding is voor het kind in het huisgezin.
De novicemeesteres begeleidt, ondersteunt en onderricht de nieuw ingetreden zusters: *over het algemeen zal zij door de schoonheid en de waarde van de deugden in het licht te stellen, hen voorbereiden om dezelve te beoefenen.*

19ste kapittel
Van de wekelijksche schuld-belijdenis of kapittel.
Elke week, ’s vrijdags na het avondgebed, wordt er kapittel gehouden in de bidplaats. De zusters, ook de moeder-overste, leggen dan een openbare schuldbelijdenis af over fouten die ze begaan hebben tegen de regel. Af en toe wordt de geestelijk directeur

uitgenodigd om een conferentie te geven over de plichten van de religieuzen.

20ste kapittel
Van het weggaen of wegzenden der zusters.
De zusters mogen niet weggezonden worden, tenzij om zeer gewichtige redenen. Deze maatregel kan maar genomen worden nadat alle andere middelen uitgeput zijn en na toestemming van de bisschop. De zuster wordt dan ontslagen van haar beloften. Indien een geprofeste zuster uit eigen wil de congregatie wil verlaten, zal de gemeenschap negen dagen lang voor haar bidden en gesprekken voeren, om haar uiteindelijk via de bisschop alles te laten regelen.

21ste kapittel
Over het onderhouden en voorlezen van den regel.

Het onderhouden van de regel brengt de zusters tot een hoge graad van volmaaktheid, met een verzekerd vooruitzicht op de eeuwige zaligheid. De regel zal alle maanden worden voorgelezen, niet onder de maaltijd maar tijdens geestelijke bezinningen.

Al deze kapitels of hoofdstukken, doordacht en krachtig geformuleerd, vormen een lijkig handboek. Uit de slotbeschouwing en goedkeuring door de bisschop, halen we graag volgende passage aan: *uit het verslag dat ons werd opgemaakt, is overtuigend gebleken, dat al deze regelen geschikt zijn tot het bereiken van het tweevoudig doel dat de Zusters betrachten moeten, te weten, de religieuze volmaaktheid na te streven en zo volmaakt mogelijk de werken van naastenliefde te beoefenen, in het bijzonder de verzorging der arme zieken.*

Een moeilijk begin

Van bij de aanvang is er een nauwe samenwerking met de Commissie van het Hospitaal (vanaf 1846 omgedoopt tot de Commissie van het Burgerlijk Godshuis). Het aantal zusters wordt bepaald door *het Bestuur*. Tijdens de eerste kwarteeuw van de congregatie zijn twaalf zusters toegelaten. De beginjaren zijn getekend door moeilijkheden en ontberingen. Dit belet niet dat de gemeenschap aangroeit en dat de zusters, ook in dramatische omstandigheden, hun roeping blijven volgen en niet terugdeinzen voor gedurfde initiatieven. Dat moet via via zijn ronde doen, want in 1837 kan een zuster overhaald worden, op vraag van burgemeester Karel Stroo en pastoor Dhondt van Eeklo, om over te stappen naar een nieuwe congregatie in Eeklo. Ook deze congregatie is toegewijd aan de H. Vincentius a Paulo en staat in voor de bediening van ouderlingen en wezen in het hospice aldaar.⁷¹

De verstandhouding met het bestuur verloopt niet altijd even vlot. Pastoor Van Oosthuysen moet regelmatig tussenbeide komen om wat meer respect af te dwingen voor de inzet van de zusters. Er is zelfs sprake van een niet mis te verstane boodschap vanwege het bisdom: *wanneer de Heren hulp bleven weigeren, de zusters onmiddellijk zouden overgeplaatst worden naar de Zusters van Liefde te Gent*. Deze moeilijke situatie zou aangesleept hebben tot 1838. In een pro memorie uit het archief van de zusters lezen we: *Deze zusters hebben tot het jaar 1838 zeer veel geleden en hebben dikwijls op het punt gestaan om 't Hospitaal te verlaten. In 't jaar 1838 is de Eerweerde Heer Van Oosthuysen Pastoor op Zele gekomen*

en dan is het vooruitgegaan. In het jaar 1846 scheen het wederom in duigen te vallen, doch door Gods voorzienigheid, door de gebeden der zusters en hulp van goede menschen is het wederom verbeterd. Mijnheer Lucas Verlaeckt zegde aan de bedroefde Moeder Engelberta, heb maar moed. Eendracht maakt macht, wij zullen er wel komen. Als zij van 's woendags geen vleesch meer hadden wierden ze nog uitgescholden en bekeven wie het al opat en dronk. In één woord: zij hebben veel verdriet en veel armoede gehad. Het valt op dat de eerste zusters geen hoge ouderdom bereiken. Met drie overlijdens is 1849 een heus rampjaar. Volgens de overlevering komt dat door de precaire omstandigheden waarin ze leefden, in kille gebouwen, hard werkend en met weinig of geen rust noch ontspanning. De spiritualiteit van Vincentius a Paulo drukt zich vooral uit in het onderkennen en lenigen van de noden van de medemens. Trouw aan die geest beleven de zusters hun apostolaatswerk door, zoals in hun leefregel wordt gesteld: *Het beoefenen van de naastenliefde, door dienstbare medemenselijkheid in de eigen religieuze gemeenschap en in de ziekenverpleging en door de zorg aan ouden van dagen en door de hulp aan stervenden in het hospitaal en in de parochie.*

71 Bron: KRISTIN SUENENS en THEO BAUWENS, Congregatie van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo van Eeklo (1840-1957).(http://www.odis.be/lnk/OR_21010)

De zusters en kanunnik

Benoit De Decker

Uit de gedenkschriften van zuster Cecile. *Van 1829 tot 1838 hadden onze eerste zusters hier veel te lijden, niet alleen van gebrek en slechte huisvesting, maar ook aan raad en hulp. (...) Doch de goede God die de zijnen nooit verlaat, had voor hen nog goede herten bewaard. De Eerweerde Heren De Decker, alhoewel van Zele verwijderd, waren onze zusters hard genegen. Zij kwamen hier van tijd tot tijd; doch onze goede zusters hadden dikwijls zoveel last en verdriet dat zij naar hun bezoek niet kunnende wachten en anders niemand kennende om hunne zaken aan toe te vertrouwen, verplicht waren zelf naar Gent te gaan.* 't Is alzo dat onze goede Moeder Engelberta en onze goede zuster Livine zaliger, te voet naar Gent gingen. Zij namen eenen boterham mede en aten die onderweg op, gezeten op eenen grachtkant. Zij waren zeer afgemat en weenden als zij Mr. de kanunnik zagen. Doch deze, als een teêrheartige vader, ontving ze met de meeste liefde en vertroostte hun, alle mogelijke hulp belovende en dreigde ook Zele zijne zusters te ontnemen indien men niet beter voor hen ging zorgen. Maakt geen verdriet, zoo sprak hij hen minzaam toe, ik zal voor U zorgen. Blijft Zele hardnekkig weigeren, ik zal U in mijn gesticht (de Zusters van Liefde te Gent) opnemen (...) Daar kunt gij ook uwen lijdenden medemensch verzorgen en vereenigd blijven tot aan uwen dood. Alles ging gelukkiglijk voort tot in 1838. Dan werd Mr. de Pastoor Van Oosthuysen door Gods voorzienigheid te Zele benoemd en deze stichtte weldra voor goed het Hospitaal. (...)

Mr. de Canunnink De Decker die voor de zusters altijd een ware Vader geweest was en die ook van alle hunne noodwendigheden op de hoogte was, ging voort met al te doen wat hij kon om hun lot te verbeteren. Hij stond de zusters geldelijk bij en schonk hun voorts al wat hun naar ziel en lichaam kon nodig en voordelig zijn. Zoo kregen zij van hem bijna eene gansche bibliotheek boeken. Hij was het ook die Mr. de Pastoor met raad en daad bijstond. Zoo zegde hij hem ook zoo garen, mogelijk ook voor een kapelleken te zorgen, want zegde hij, een klooster zonder bidplaats is een lichaam zonder ziel. (...)

Mr. de Pastoor deed van zijnen kant al wat hij kon en sprak ook voor zijne kleine schaar bij de goede en brave menschen ten beste. Onder dit getal moeten wij bijzonder melden de Achtbare familie De Decker aan wie het hospitaal zijn bestaan verschuldigd is, hunne liefde, bezorgdheid en liefdadigheid hadden geene perken; zij hadden het oog op alles. ... Maar ook aan pastoor Van Oosthuysen hadden de zusters een pleitbezorger.

... Zo sprak hij aan den burgemeester: Indien gij niet gaat meêwerken voor 't behoud en den voortgang van het armengesticht, zal ik de zieken en noodlijdenden dagelijks op den dorpel van Uw huis brengen: zoo zult gij tenminste hunne ellende zien en tegen wil en dank hunne smeekende en treurende stem tot U horen opklimmen. Mr. de Pastoor moest God dank dit middel niet gebruiken, want velen getroffen door zijn woord en voorbeeld schonken rijkelijk hunne medehulp.

Uitbeelding van de kloostergeloften door René De Cramer. Samen met drie andere glasramen (geloof, hoop en liefde) kregen ze in 1984 een plaats in een kleine bid- en bezinningsruimte van het klooster, door de zusters het cenakel genoemd.

Het kloosterleven, stap voor stap

1. **Het postulaat** (Lat. *postulatum*: hetgeen men vraagt; vordering). Een postulante is iemand die streeft naar het religieuze leven maar nog niet tot een bepaalde kloosterorde is toegelaten. Postulantie is een inleidende fase van minstens zes maand, voorafgaande aan het noviciaat.
2. **Het noviciaat**. Een novice is iemand die vóór de intrede in de kloosterorde een proeftijd doormaakt. Deze proeftijd is verplicht voordat men de tijdelijke geloften kan afleggen. De opname in het noviciaat gaat gepaard met de inkleding. Tijdens een liturgische plechtigheid worden het kleding en de sluier gewijd. Het noviciaat duurt in principe een jaar. Behalve de proeftijd heet ook het kloostergebouw waar de novicen verblijven, *het noviciaat*. De kloosternaam is de naam die iemand aanneemt als hij/zij in een kloosterorde wordt opgenomen.

3. **De tijdelijke of eerste professie** (Lat. *profiteri*, belijden) of tijdelijke gelofte, is de openlijke aflegging van de kloostergeloften (evangelische armoede, godgewijde maagdelijkheid en religieuze gehoorzaamheid) tegenover de overste en de gemeenschap. Door de professie krijgt de toewijding aan God een publiek karakter in de Kerk. Tijdens een liturgische plechtigheid worden de sluier, de ring en het kruisje van de novice gewijd. De religieuze wordt dan opgenomen in de congregatie, met alle rechten en plichten daaraan verbonden.
4. **De professie voor het leven, of eeuwige gelofte**, gebeurt in principe 4 jaar na de intrede. De geloftes zijn in 1943 mooi uitgebeeld in de glasramen die de inkomdeur van de kloosterkapel sierden. Beeldend kunstenaar René De Cramer was de ontwerper.⁷²

⁷² René De Cramer (*Aalter 1876 †Gent 1951) was een veelzijdig kunstenaar die zich (o.m.) toelegde op monumentale en decoratieve schilderkunst. Zie bijdrage van François De Geest in brochure *Ze le toon mij uw schoonste kant*, HOK-Zele, 2011.

In welke sfeer verliepen deze stappen naar het kloosterleven? Vanaf de jaren 1950-'60 beschikken we over beeldmateriaal.

Zuster Ria (Maria Raemdonck), ingetreden op 8 september 1959, gekleed als novice op 27 maart 1960.

Zuster Margriet (Irma Van Puyenbroeck) ontvangt het kloosterkleed in 1962. Samen met haar familie, waaronder haar eerder ingetreden zus, zuster Victorine (Celine Van Puyenbroeck), poseert ze voor het Lourdesgrotje in de kloostertuin.

19 maart 1958. Twee nieuwe postulanten (Elza Herwege en Suzanne Verbeken) bezoeken de binnenkoer van het godshuis (beter gekend als het oud hospitaal). Let op hun speciaal kapje. Ze maken er kennis met enkele weesmeisjes en toekomstige medezusters. Zuster Gudula (Troch), twee dagen voordien aangesteld als novice-verantwoordelijke, staat tussen de postulanten.

Voor de professie van een zuster gebeurt met een ingrijpende ceremonie, aangereikt door het bisdom. Zowel voor de betrokkene als voor haar familieleden en de hele kloostergemeenschap is het een hoogtepunt in het religieuze leven. Op 24 september 1959 worden zuster Elza (Elza Herwege, °Ze 1934) en zuster Cecile (Suzanne Verbeken, °Ze 1935)

geprofest. Een reeks foto's toont ons het verloop van de plechtigheid. Plaats van het gebeuren: de kapel van het hoofdklooster. Algemeen directeur Felix Mollaert leidt de plechtigheid en de eucharistieviering, geassisteerd door onderpastors Frans Vermoesen en Omer Vermeersch en in aanwezigheid van talrijke familieleden.

1. Beide zusters nemen plaats in de kapel. Ze dragen nog de witte novicekap.
2. De zusters knielen voor het altaar en leggen zich plat ter aarde, terwijl de gemeenschap de litanie van Alle Heiligen zingt.
3. 4. 5. Na het uitspreken van de geloften ontvangen de zusters het kruis, de zwarte sluier en de ring als teken van Jezus' bruid.
6. Kom, bruid van Christus, ontvang de kroon welke de heer U voor eeuwig heeft bereid.
7. De zusters verlaten de kapel: de plechtigheid is afgelopen.
8. 9. Gelukwensen alom.
10. Ook voor de ouders is dit een bijzondere dag.

Het afleggen van de eeuwige geloften, enkele jaren na de professie, is eveneens aanleiding tot een religieus feest. In het geval van zuster Beatrijs (Josefa De Wilde, geprofest in 1967) gebeurde dat in groep, op 22 augustus 1970, samen met andere Oost-Vlaamse zusters, in de St.-Baafskathedraal van Gent.

Zusters van diverse congregaties leggen hun eeuwige geloften af in de Sint-Baafskathedraal van Gent.

Als teken van eeuwige verbondenheid krijgt zuster Beatrijs een ring, aangereikt door mgr. Van Peteghem. Kanunnik Roets, primator van de religieuzen, leidt de plechtigheid. Rechts van de bisschop: mgr. De Kesel. Links van hem: visitator Claeysens.

In vreugde dienstbaar: naar een bloeiende congregatie

En de tijd verstrijkt. De twintigste eeuw vat rustig aan. Stille vóór de storm? Op 21 mei 1904 geeft mgr. Stillemans, bisschop van Gent, de toelating om het kapje dat onder de kin gesloten is, vrij te maken. Dit is blijkbaar een hele ommekeer, want wat lezen we in de gedenkschriften van zuster Cecile?

Dit is immers eene gansche verandering [...]. Onze goede Zuster Egidia, ten tijde dier kapverandering, in dienst zijnde bij de oude mannekens, liep 's morgens vroeg al vlug en snel, gelijk zij altijd is, in 't huis van 't één naar 't ander. Hare lievelingen, haar niet kennende, stonden verbaasd te kijken en vroegen zich af, van waar die vreemde zuster mocht komen [...]. In den beginne durfden wij ons bijna aan de menschen niet tonen, maar nu zijn wij reeds lang op ons gemak en zeer tevreden over deze kleine verandering ...

De kloosterkledij in 1904 (getekend door zuster Elza Herwege).

Op 1 februari 1931 wordt de kloosterregel herschreven, zeg maar gemoderniseerd, met goedkeuring van vicaris generaal Van Crombrugghe. Op 19 april 1958 is dit terug het geval, deze keer met goedkeuring van vicaris generaal Oscar Joliet. De aangepaste tekst van *de Heilige Regel* wordt dan omschreven als *de Constitutiën*.

Tijdens een algemeen kapittel op 28 april 1970 worden de constituties nog eens herwerkt, met goedkeuring van monseigneur Leonce-Albert Van Peteghem, bisschop van Gent. Steeds blijft men het

echter hebben over de leefregel. Voor het eerst is hier sprake van de kenspreuk *In vreugde dienstbaar*.

In 1950 telt de congregatie 36 leden, weliswaar verspreid over drie vestigingen (COO-complex, materniteit- en kliniekcomplex van de zusters en een bijhuis in Hofstade).

Zoals in de meeste kloostergemeenschappen is sinds de jaren 1960 een sterke afname van het aantal roepingen merkbaar. Maar de Zeelse zusters geven niet op. Integendeel.

Het logo. Glasraam in het klooster, jaren '80. (LB)

BEHEERSSTRUCTUREN

De Zeelse congregatie van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo is een autonome gemeenschap. Wel gaat het om een diocesane congregatie, m.a.w. het bisdom heeft een toezichhoudende en ondersteunende rol. Naast een diocesane raad voor algemene oversten heeft het bisdom een permanent comité dat de besturen van de diocesane congregaties met raad en daad ondersteunt. Tijdens ontmoetings-, rust-, studie- en vormingsdagen in stemmige omgevingen worden vooral religieuze maar ook organisatorische onderwerpen uitgediept.⁷³ De congregatie wordt geleid door een algemeen overste of moeder (moeder-overste). In haar dienende en leidende taak wordt de algemeen overste bijgestaan door een algemene raad. De algemeen overste en de algemene raadzusters worden verkozen door al de zusters met professie. De verkiezing vindt plaats in de kapel en gaat gepaard met gebeden en gezangen. De verkiezingsprocedure verloopt in overleg met de bisschop. Een visitor (de bisschop of zijn afgevaardigde) zit de verkiezing voor, deelt de naam mee van de algemeen overste en nodigt haar uit tot het aanvaarden van haar opdracht. De nieuwe algemeen overste nodigt de raadsleden (doorgaans twee) op haar beurt uit tot het aanvaarden van hun opdracht. Eén van de raadsleden is de algemeen assistente. Zij vervangt de algemeen overste bij langdurige ziekte of in bepaalde omstandigheden. De verkiezingsplechtigheid eindigt met het zending lied. In een recente versie luidt dit lied als volgt:

*Mens voor de mensen zijn, herder als God,
trooster voor groot en klein, zo lief als God
God roept de mensen, Hij roept ze bij naam
opdat zij toegewijd Zijn wegen gaan.
Genade zaait Hij als zaad in hun hart,
Zijn Geest vernieuwt de tijd en heelt de smart.
Klein met de kleinen zijn, vriend onverwacht,
niet op zichzelf maar op and'ren bedacht.
Zieken omarmen, hun tranen verstaan,
met hen de kruisweg ten einde toe gaan.
Gods woorden spreken, aanstekelijk echt,
Zijn liefde tonen en doen wat Hij zegt.
Licht in het duister zijn, laaiende vlam,
mens van vertrouwen zijn, zijn wie men kan.
Van God gezonden zijn, deemoedig en vrij,
teken van vrede zijn, zo trouw als Hij.*

Hoeft het gezegd dat dit lied als het ware het levensideaal van de zusters samenvat?

Maar naast de organisatie van het kloosterleven komen ook wereldse dingen kijken. Meer en meer zelfs. In 1930, nagenoeg honderd jaar na haar ontstaan, verwerft de zuster gemeenschap, door het statuut aan te nemen van een vereniging zonder winstgevend doel (Vereniging der Zusters van den Heiligen Vincentius a Paulo te Zele), de burgerlijke rechtspersoonlijkheid. Hierdoor kan de gemeenschap zelf eigendommen verwerven, weliswaar altijd in dienst van de behoeftige medemens. De stichters zijn pastoor-deken Theofiel De Keukelaere, moeder-overste Cecile en vier medezusters. E.H. De Keukelaere is de eerste algemeen bestuurder van de vzw.

⁷³ Enkele locaties met vormingshuizen: Mariahove (Bellegem), Groenhove (Torhout), Retraitehuis Kasteel van Moerzeke, Huize Herkenrode (Kuringen), Apostolische Karmel en herstellingsoord (Waregem), Ter Dennen (Westmalle), Monasterium Magnificat (Westmalle), Het Cluyseken (Arme Klaren, Brugge), Het Cenakel (Kortenbergh), Abdij Roosenberg (Waasmunster), Bezienscentrum Maria Reparatrix (Maastricht).

Het doel van de vereniging bestaat (samengevat) uit:

- het verrichten van liefdadigheidswerken;
- het bijstaan van zieken en ouderlingen;
- het verzorgen van ouderloze en verlaten kinderen;
- het beoefenen van de christelijke volmaaktheid door het gemeenschappelijk kloosterleven;
- het oprichten en in werking houden van alle liefdadige inrichtingen zoals gasthuizen, godshuizen, klinieken, dispensaria, weeshuizen, enz...

De vereniging wordt beheerd door een beheerraad, benoemd door de Algemene Vergadering.

De eerste beheerraad bestaat uit E.H. De Keukelaere (voorzitter), moeder Cecile (Amelie De Landtsheer, schatbewaarster) en zuster Berchmans (Clara Gillis, secretaris). Er komen meerdere vestigingen waarin de zusters actief zijn. In de verschillende locaties staat een plaatselijke overste (of zuster-overste) aan het hoofd van de lokale zustergemeenschap. Ze wordt benoemd door de algemeen overste. De plaatselijke overste is dan de schakel tussen haar medezusters en de algemeen overste.

DE CONGREGATIE EN HAAR ALGEMEEN OVERSTEN (MOEDER-OVERSTEN)

Aan het hoofd van de congregatie staat de algemeen overste, beter gekend als moeder-overste.

De moeder-overste tracht een harmonieuze samenwerking te bevorderen zowel binnen de gemeenschap als tussen het werkmilieu en de gemeenschap. Ze waakt over de eenheid in de communautiteit, zowel voor het religieuze leven als voor de apostolische inzet.

De eerste - dienstdoende - overste van de pas ontstane gemeenschap is zuster Pelagie, van de Zusters van O.L.V. van Namen, de toenmailge *bestuurster* van het meisjespensionaat in het Kapelhof. Pas in augustus 1831, na het overlijden van zuster Pelagie *tengevolge van een kwade ziekte*, krijgt de zustergemeenschap haar eerste algemeen overste.

1. MOEDER VINCENTIA (1831 - 1844)

Met de voorlopige aanstelling omstreeks 4 augustus 1831 van zuster Vincentia (Wilhelmina Catharina De Winde) als overste is de grondslag gelegd voor de oprichting van de nieuwe congregatie. Ze is ingetreden in het Kapelhof op 28 augustus 1829 en gekleed op 14 juli 1831.

Na haar proeftijd wordt ze geprofest. Dit gebeurt op 11 januari 1833, de officiële stichtingsdag van de congregatie.

2. MOEDER ENGELBERTA (1844 - 1881)

In september 1844 wordt medestichtende zuster Engelberta (Joanna Catharina Stevens) na enig aandringen de nieuwe moeder-overste. Onder haar leiding kent de kloostergemeenschap een flinke groei. Dit is noodzakelijk gezien de stijgende zorglast. De oprichting van het jongensweeshuis in 1858 brengt meer werk mee en sommige zusters zijn zelf ziekelijk en hulpbehoevend geworden.

Tot haar laatste dag op 20 september 1881 blijft ze overste. Een goed jaar na de viering van haar gouden jubelfeest wordt moeder Engelberta ten grave gedragen. In de gedenkschriften van de zusters lezen we: *Geheel de gemeenteraad, het armbestuur, de hospiceraad en al wat te Zele notabel was, was hierbij aanwezig.*

3. MOEDER ANTONIA (1881 - 1927)

De zusters kiezen in september 1881 zuster Antonia (Maria Rosalia De Landtsheer) als hun derde overste. Ze trad in het klooster in december 1872, amper 21 jaar. Als haar de taak wordt toevertrouwd om de zustersgemeenschap te leiden, is ze nauwelijks 28 jaar. Dit belet haar niet om de congregatie tot grote bloei te brengen.

Moeder Antonia, in de lange gang achter het hoofdgebouw van het oud hospitaal.

Moeder Antonia met burgerlijk erekruis van eerste klas, uitgereikt in 1903 t.g.v. haar 25-jarig moederschap. Het ereteken bestaat uit een wit Maltezer kruis en een vergulde kroon.

In 1885 besluit het Bureel der Burgerlijke Godshuizen om nog enkele zusters te aanvaarden. Na vijf jaar bereikt men het toegelaten aantal van 22. Gedurende de rest van de 19de eeuw blijft deze bezetting bewaard. Het aantal *gehospitaliseerden* bedraagt in die tijd gemiddeld honderd *oudjes* en vijftig weeskinderen.

In 1905 zijn er 26 zusters. In de periode 1902-1906 is moeder Antonia nauw betrokken bij de nieuwbouw voor het hospitaal. Andere wereldse zaken zijn niet zonder belang: vanaf 1907 krijgen de zusters van de Commissie 100 fr. per jaar en per persoon voor hun dienst. Onder impuls van moeder Antonia worden de kapel en nadien de refter - meer bepaald de ontvangstplaats voor grote gelegenheden en belangrijke bezoeken - vergroot. Er staat zelfs een piano. Gewone stervelingen, zusters inclus, komen er maar zelden binnen...

Met het uitbreken van de oorlog breekt een rampzalige periode aan. Na de verwoestingen die de Duitsers aanrichten in Dendermonde vluchten heel wat mensen uit de geteisterde

stad naar Zele. Heel het gesticht staat ten dienste van gekwetste soldaten. Daarna slaan ook de inwoners van Zele op de vlucht. De zusters blijven nog een tijdje samen, maar de meeste verlaten ook voor enkele dagen hun vertrouwde Zele, op zoek naar veiliger oorden.

Na het doorstaan van de dramatische oorlogstijd komt het gewone leven terug op gang. De eerste grote plechtigheid na de Eerste Wereldoorlog is de inhuldiging van het beeld en de toewijding van gans het hospitaal aan het H. Hart.

In 1923 viert moeder Antonia haar gouden jubileum. Ze wordt dan Ridder in de Kroonorde. In 1925 wordt ze ziek. Gedurende meer dan 45 jaar was ze overste. Ze laat in de zustergemeenschap een blijvende goede indruk na. Uit de gedenkschriften van de zusters: *Op 3 maart 1927 gaf ze haar schone ziel terug aan de Heer. Bij haar was alles oprechte deugd, geen komedie. Onze goede en veelbeminde Moeder was een voorbeeld aller kloosterdeugd en een ware levende regel.*

Groepsfoto met 25 zusters, na W.O. I. Vooraan in het midden moeder Antonia. De novicen dragen een witte kap.

4. MOEDER CECILE (1927 - 1956)

Zuster Cecile (Marie Amélie De Landtsheer, nicht van moeder Antonia), ingetreden in november 1890, wordt de vierde algemeen overste. Voor de weeskinderen is zij een ware moeder, vooral bekommerd om hun nuttige bekwaamheden bij te brengen. Bij haar mogen ze zich eens uitleven en grapjes uithalen. Ze is een begaafde muzikante. Tegenover de medezusters is ze toegankelijk, kan onderhoudend vertellen, maar waakt met de nodige gestrengheid over het naleven van de kloosterregel.

Rond 1908 schrijft ze haar herinneringen, aangevuld met informatie die ze optekent bij de oudste zusters. Onder impuls van deken De Keukelaere wordt in 1929 een bijhuis in Hofstade gesticht. Eveneens onder haar beleid wordt in 1933-34 de materniteit gebouwd. Hoewel in 1941 aan dit complex ook een klooster toegevoegd wordt, blijft moeder Cecile in haar vertrouwde omgeving wonen, intussen het *oud hospitaal* genoemd. Op 10 januari 1956 neemt ze eervol ontslag. Eremoeder Cecile overlijdt op 7 november 1957 in de gezegende leeftijd van 85 jaar.

De begrafenis van eremoeder Cecile (1957). De lijkwagen (corbillard) is ingespannen door landbouwer-begrafenis-ondernemer Alfons Van Damme uit de Wezepoelstraat. De wagen had een stelplaats in een bijgebouw van het OCMW.

5. MOEDER ODILE (1956 - 1972)

Zuster Odile (Madeleine Hermans), ingetreden in 1932, is de opvolgster van moeder Cecile. Ze studeerde in Aalst (Mijlbeek) voor verpleegster en begeleidde vanaf 1942 de novicen. Onder haar bestuur wordt in 1962, met dank aan het Tweede Vaticaans Concilie⁷⁴, het kloosterkleed vereenvoudigd en de sluier aangepast. Ook in 1962, wordt het klooster uitgebreid met een nieuwe vleugel, met op het gelijkvloers een ruime refter en een nieuwe keuken. Stilaan ontstaat een heuse binnentuin, een klooster waardig. De congregatie telt dan niet minder dan 34 leden, waarvan één novice.

Al enige tijd uitgeput, neemt ze eervol ontslag op 13 december 1972.

Vereenvoudigd kloosterkleed, aangenomen op Witte Donderdag 1962.

Kloosterkleed in 1967, na het Vaticaans Concilie. Tekeningen door Zuster Elza.

⁷⁴ Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), ook wel bekend onder de Latijnse naam Vaticanum II, stond in het teken van de modernisering van de Kerk.

De congregatie in 1962, na de inzegening van de nieuwe vleugel van het kloostercomplex.

6. MOEDER GUDULA (1972 - 1999)

Zuster Gudula (Maria Troch), ingetreden in 1948, wordt, in opvolging van moeder Odile novice-verantwoordelijke in 1958. Op 12 december 1972 wordt ze algemeen overste. Onder haar beleid wordt in 1978 een beheerscomité gesticht en in 1979 geeft ze een nieuwe impuls aan de algemene vergadering en de beheerraad. Ze ontpopt zich ook als een verdienstelijke archivaris van de congregatie. In 1973 viert ze haar zilveren jubelfeest.

Zij geeft haar ontslag op 1 februari 1999. Na moeder Gudula spreekt men, op vraag van het bisdom, niet langer van de *moeder* maar van de *algemeen verantwoordelijke* of, beter ingeburgerd, van *algemeen overste*.

Zuster Gudula, als hoofdverpleegster aan het werk in de kliniek. Ze stond in voor de wondverzorging in de heelkundige afdeling.

Zuster Gudula in gesprek met zuster Francine, in de stemmige ruimte van het noviciaat.

Moeder Gudula met al haar medezusters, in de zithoek van de kloosterrefter. Groepsfoto uit 1980, t.g.v. de 150ste verjaardag van de zustergemeenschap.

7. ZUSTER MARIE-LOUISE (1999 - 2007).

Marie-Louise Stevens, ingetreden in 1970, doet haar noviciaat in het diocesaan vormingshuis Groenhove in West-Vlaanderen. In 1973 komt ze in de administratie van de kliniek. Ze wordt novice-verantwoordelijke in 1983. Als jongste lid van de congregatie volgt zij vanaf 20 april 1999 zuster Gudula op als algemeen overste. Ze neemt ontslag op 8 mei 2007 maar blijft nog een tijdlang ten dienste staan van haar medezusters.

8. ZUSTER BERNADETTE (2007-2008)

Barbara Poppe, ingetreden op 19 maart (feest van Sint-Jozef) 1953, behaalde in 1962 in Gent het diploma van verpleegster-vroedvrouw. Op 8 juni 2007 wordt ze

aangesteld als algemeen overste. Als gewezen directrice van de kliniek kent ze de dagelijkse beslommingen van de congregatie, niet in het minst op administratief gebied, maar al te goed. Op 26 maart 2008 vraagt ze wegens gezondheidsredenen haar ontslag als algemeen overste. Wel blijft ze lid van de raad van bestuur.

9 ZUSTER ELZA (2008 - HEDEN)

Elza Herwege, ingetreden op 19 maart 1958 viert haar gouden kloosterjubileum in 2008. Op 26 maart 2008 wordt ze algemeen overste. Ze was gedurende 23 jaar (van de inrichting in 1958 tot aan de sluiting in 2002) de zorgzame verantwoordelijke voor een mortuarium op het kloosterterrein.

De zustergemeenschap in 1998. De kledij is van 1992.

Vooraan: zuster Francine (Odila De Loose). Zittend: zuster Bernadette (Barbara Poppe), zuster Martha (Helena Jacobs), zuster Emerence (Emerentia De Neef) en zuster Caroline (Ivonna Van Goethem).

Staand: zuster Ria (Maria Raemdonck), zuster Beatrijs (Jozefa De Wilde), zuster Angelina (Magdalena De Gols), zuster Angèle (Angéla De Leenheer), zuster Victorine (Celine Van Puyenbroeck), zuster Marie-Louise (M.-L. Stevens), moeder Gudula (Maria Troch), zuster Margriet (Irma Van Puyenbroeck), zuster Maria (Celine De Wilde) en zuster Elza (Elza Herwege).

Ontbreken wegens ziek of bedlegerig: zuster Theophila (Madeleine Certijn) en zuster Thérèse (Cesarine Jacob).

VII Een bijhuis van de zusters in Hofstade (1929)

Een tehuis voor

‘beter gesitueerden’

In februari 1929 staat in Hofstade bij Aalst het kasteeltje van ene mijnheer De Naeyer te koop. Het staat in een domein van iets meer dan een hectare. De lokale overheid stelt alles in het werk om de verkoop, met het oog op de vestiging van een rusthuis, in goede banen te leiden. De Zeelse zusters worden aangesproken om er een mooi bijhuis te openen. Van ganser harte gaat dat niet, zeker wanneer blijkt dat het om een rusthuis zou gaan voor *rijkelui*, wat niet strookt met het levensideaal van de zusters. Mooie voorstellen doen nochtans het beste verhoppen. Hun taak zal er in bestaan *de man of vrouw die nog wel een stuiver heeft, maar die de pijn van de eenzaamheid niet kan dragen, op te beuren en bij te staan in hun lichamelijke en geestelijke nood*. Kortom, het wordt een rusthuis voor

kostgangers. De drie eerste zusters vestigen zich in het kasteeltje op 29 april 1929: Zuster Berchmans (Clara Gillis) als zuster-overste, zuster Egidia (Maria Rombaut) en zuster Godelieve (Eveline De Landtsheer). Later zal ook zuster Stanislas (Celesta Certijn), een dienstmeisje (Leonie Van Driessche) en een tuinman (René Stroobants) het gezelschap vervoegen. Het kasteeltje, voortaan gekend als Rusthuis Sint-Jozef (ofwel *Repos Saint Joseph...*), heeft een rijkelijk interieur zoals we van een dergelijk gebouw kunnen verwachten. Een stemmige kapel wordt ingericht.

Moeder Cecile (van het moederhuis te Zele) kan het moeilijk vinden met het COO-bestuur van Hofstade. Blijkbaar wordt, ondanks hun tomeloze inzet, het werk van de zusters er niet naar waarde geschat. De burgemeester van Hofstade, molenaar Frans Van Wezemaal, vindt dat deken De Keukelaere (algemeen

Zo zag het kasteeltje er uit bij de aankoop.

directeur van de zusters) zich onvoldoende bij de zaak betrokken voelt. Althans, dat lezen we in de gedenkschriften van de zusters. Al bij al had de tijd in Hofstade ook zijn goede kanten. De zusters konden er af en toe op bezoek komen. Ook de weesmeisjes konden een zondags uitstapje naar Hofstade appreciëren.

Eind jaren 1960 ziet het er niet zo goed uit voor het rusthuis Sint-Jozef. Inspecteurs van het Ministerie van Volksgezondheid stellen talrijke wijzigingen voor om aan de wettelijke voorschriften te voldoen. Na moeizaam overleg besluiten moeder-overste en haar raad om het domein te verkopen. Voor de inwonende kostgangers wordt een andere instelling gezocht. Op 8 oktober 1969 wordt de goedkeuring tot verdere uitbating van Rusthuis Sint-Jozef

ingetrokken. Het kasteeltje wordt verkocht aan dokter Frans Bessens uit Hofstade. Op 17 maart 1970 komen de drie zusters terug naar Zele.

Veertig jaar lang hebben ze in Hofstade ten dienste gestaan, niet alleen van het rusthuis, maar ook van de zieken en stervenden van de parochie. De bevolking neemt dan ook bedroefd afscheid van hen. De trouwe dienstmeid Leonie Van Driessche (*Leonie van 't kasteelken*) en de knecht René Stroobants worden opgenomen in rustoord Beukenhof waar ze zich nog verder dienstbaar kunnen maken.

Op 1 september 1970 verkoopt dokter Bessens het kasteeltje aan de staat, die het openstelt voor de opvang van gehandicapte kinderen.

Plaatselijke zuster-oversten

- **Zuster Jan Berchmans** (Clara Gillis) is overste in Hofstade vanaf 29 april 1929. In 1956 komt ze terug naar Zele en wordt er plaatselijke overste in het godshuis/hospitaal. Volgende zusters volgen haar op als overste in Hofstade:
- **Zuster Vincentia** (Germaine De Donder): 1956 - 1959.
- **Zuster Theophila** (Maria Magdalena Certijn): 1959 - 1966.
- **Zuster Antonia** (Marie-Justine Walraet): 1966 - 1970. Zuster Antonia is de laatste overste van het bijhuis in Hofstade.

Een zondagnamiddag in Hofstade. De zusters samen met enkele dames in de tuin.

Trotse moeders, in een zaal voor zes, en het verzorgend personeel. Yvonne De Kinder, een weesmeisje dat tewerkgesteld is in de materniteit, houdt een kindje in de arm.

VIII Een materniteit, een hoofdklooster, een kliniek en een directeurswoning

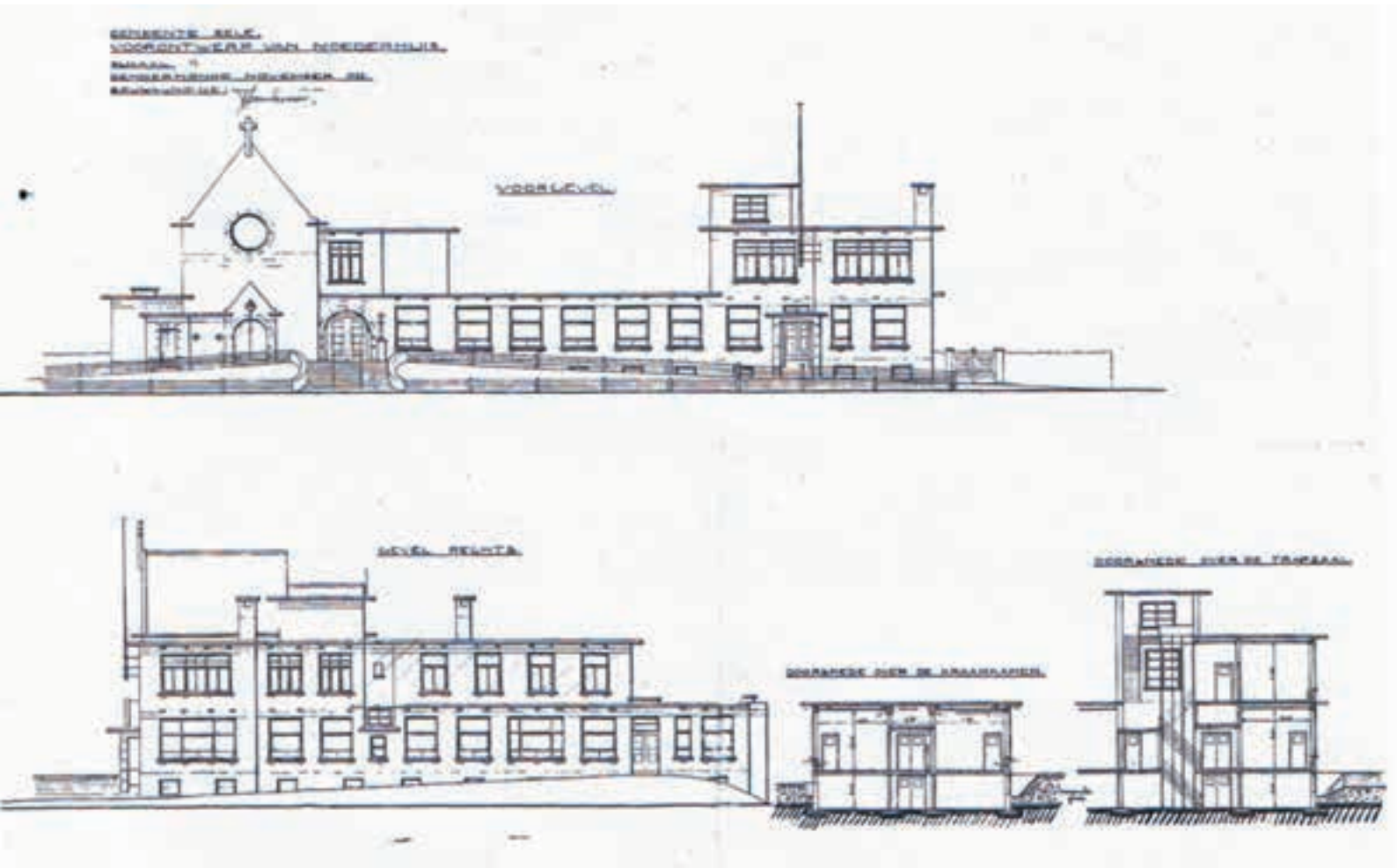
OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN (1934)

In het COO-hospitaal worden weliswaar zieken verzorgd en heelkundige ingrepen uitgevoerd, maar van een materniteit is in Zele geen sprake. Daarin zal verandering komen op initiatief van deken De Keukelaere en de Zusters van de H. Vincentius a Paulo. Op 10 oktober 1932 koopt (de VZW van) de congregatie een stuk braakliggende grond van ongeveer één hectare van de COO, gelegen langs de Koevliet, met de verplichting er binnen de vijf jaar een moederhuis of bevallingskliniek te bouwen. In hun gedenkschriften verantwoorden de zusters dit als volgt:

In het jaar 1930 bestonden er in Zele nog vele krotwoningen. In vele families verdiende men een aardige stuiver door een huiswerk dat zeer ongezond en vuil was, namelijk haarsnijderij of staartjesknippen. In die ongezonde woningen werden vele kinderen geboren en vaak waren de pasgeborenen slachtoffers van het ongezonde milieu, ofwel waren ze voorbestemd om later astma te krijgen.

E. H. De Keukelaere, toen deken van Zele, nam het initiatief te zorgen voor Moeder en Kind.

Samen met de zusters, van wie hij geestelijk bestuurder was, kocht hij in 1932 op 10 oktober gronden van de COO en van een paar andere eigenaars.

Voorontwerp van het moederhuis, november 1932. Het centrale gedeelte, uitgevend op een binnentuin, bestaat uit een kelderverdieping en een verheven gelijkvloers. Vijf privékamers hebben vensters langs de straat (Koevliet). Een zaal met zeven bedden geeft uit op de binnentuin. Links staat een klooster en een kapel, rechts staat een blok met wachtkamers, kraamzalen, een onderzoekskamer, een kamer voor geopereerden of bevallenden, e.d. Het verhoogde blok bestaat uit een broeikast (een ruim lokaal met couveuses), een wachtkamer en een slaapkamer. Ouders van een vroeggeboren baby kunnen hier in de nabijheid van hun kindje blijven. De deur achteraan de zijgevel geeft toegang tot een lange circulatiegang en tot de verloskamer en bijhorende lokalen. De gevels hebben sobere art-decokenmerken.

Nog in hetzelfde jaar tekent architect Frans Van Severen uit Dendermonde een voorontwerp.

De plannen worden verder bijgewerkt en op 1 mei 1933 wordt de eerste steen gelegd voor een materniteit met 20 bedden. De kapel en het klooster zijn een zorg voor later. De werken schieten zodanig goed op dat een jaar nadien, op 1 mei 1934, de bevolking al een rondgang kan maken in de nieuwe kraamkliniek. De infrastructuur bestaat dan uit een volledig ingerichte verloskamer, twee zalen van 6 bedden, vijf privé-kamers, een operatiezaal, dienstruimtes voor sterilisatie en medische diensten, een keuken, een linnenkamer, een lokaal voor de verpleegsters, toiletten, enz. Bij de opstart ontbreken nog een keuken en een washuis, met als gevolg nog een tijdlang heen-en-weergeloop naar het COO-hospitaal aan de overkant. Er is zelfs sprake van een leiding om bronwater van het COO-terrein naar de nieuwe instelling te brengen.

Moeder Cecile is dan algemeen overste. In een nota vernoemt ze alle persoonlijkheden die op een of andere manier betrokken waren bij dit project: monseigneur Coppieters, burgemeester Armand Rubbens, Albert Meeus (voorzitter van de COO), E.H. deken De Keukelaere (algemeen directeur van de zusters) en E.H. Leyman (geestelijk directeur in het COO-godshuis en -hospitaal). Het metselwerk wordt uitgevoerd door aannemersbedrijf Ch. De Brauwer-Lesire & Zonen uit Zele. Ze besluit haar opsomming als volgt:

Op 1ste Mei 1934 3 ure namiddag het eerste jaar der regeering van Koning Leopold III werd het Moederhuis toegewijd aan Onze Lieve Vrouw Middelaes aller Genaden, ingezegend door den Zeer Eerwaarden heer Th. De Keukelaere, Pastoor-Deken te Zele. Remi Arens, hoofdonderwijzer en heemkundige, schreef voor het Zeelse weekblad Eigen Aard een lijvig verslag over

deze gebeurtenis.⁷⁵ Een getuigenis uit eerste hand, waarvan enkele passages hier niet mogen ontbreken.

... Inderdaad, de stichters hebben aan eene groote hedendaagsche behoefte tegemoet gekomen en het sierlijke gebouw kan door zijne doelmatige schikking en zijne volmaakte innerlijke inrichting gelden als een model in zijnen aard. [...] Deken De Keukelaere hield een treffende aanspraak, waarin hij zich richtte tot allen die aan den opbouw medewerkten, van den genialen ontwerper tot den eenvoudigsten arbeider...

Remi Arens eindigt met een lyrische beschouwing: *Er mag dus op geheel de lijn worden verklaard dat hier schoon en nuttig werk werd verricht. Moge de zegen, afgesmeekt aan den Almachtige, door de tusschenkomst van de Patroon-heilige, Maria Middelaes, overvloedig nederdalen over dit huis. Mogen de bittere barensweeën hier immer gevolgd wezen door zoete moedervreugden.*

In het beginstadium bestaat het verplegend personeel uit vijf zusters en een lekenhelpster. Hoe de materniteit (en later de kliniek) vervolgens tot bloei komen vernemen we eveneens van de zusters. Moeder Cecile getuigt: *In het begin scheen de Zeelse bevolking het nut van de materniteit niet te begrijpen, maar de gedachte naar meer hygiëne drong stilaan verder door en de aanvragen tot bevallen werden met de dag meer gericht naar de kraamkliniek en minder kindjes werden thuis geboren.*

⁷⁵ Uit het archief van Remi Arens, met dank aan Etienne Quintyn.

Inzegening van de materniteit. De genodigden, gevolgd door weeskinderen, betreden het gebouw.

De verloskamer, 1934.

De operatiekamer op de eerste verdieping.

1935. Een jonge moeder (Emma Van Driessche) verlaat de materniteit. Haar kindje (Suzanne Verbeken) wordt gedragen door Yvonne De Kinder.

Om de moekes wat rust te gunnen worden de pasgeborenen 's nachts samengebracht in de kinderkamer (de kribbe). Destijds een taak voor zuster Antonia (Walraet).

Zuster Stanislas (Celesta Certijn), hier nog als novice in 1934, aan het werk in de sterilisatiekamer. Ze heeft de zorg over de chirurgische instrumenten.

EEN HOOFDKLOOSTER VOOR DE ZUSTERS (1942)

Bouwen in oorlogstijd

Het gebouwencomplex met de materniteit groeit stilaan uit tot de nieuwe hoofdzetel van de congregatie. Om de nieuwe instelling te besturen en te bedienen moet het aantal zusters verdubbelen. De bouw van het geplande klooster dringt zich op. De zusters mogen hun wensen formuleren: *De bestemming van een gebouw bepaalt bouw en inrichting. Ons klooster wordt nu een apart gebouw. Dit verlangen wij te realiseren in een sfeer van gezelligheid en tevens soberheid, waar we naast de drukte van werk in de kliniek een soort reservaat vinden waarin we doorheen ons geroepen zijn de rijkste betekenis weer vinden.*

Het is aan architect Frans Van Severen om alles uit te werken. In december 1939 legt hij een plan voor. Het klooster, met een binnenhuiskapel, krijgt een strakkere gevelpartij dan op het voorontwerp van 1932. Op het halfverheven gelijkvloers komen een ingang met twee spreekplaatsen, een salon, een kapel met een sacristie en een doopnis. Op de verdieping komen twee kamers voor de novicen, een kleine gemeenschapsruimte en een grote slaapzaal. Gans het gebouw is halfverheven onderkelderd. In de kelders komen een keuken, een broodkeuken en een wasserij, met afzonderlijke dienstingang.

De kapel wordt het centraal punt, te bereiken vanuit de spreekkamers via een lange gang. Er is een aparte biechtkapel met biechtstoel, dat spreekt jonge mensen meer aan. De overste heeft een eigen bureau. Palend aan de kapel is er een kamer voor zieke zusters, die op die manier de gebedsdiensten kunnen meevieren. De refter is groot genoeg om gasten te ontvangen bij feestelijke gelegenheden. De living heeft een kleine bibliotheek, de oudere zusters hebben een leef- en handwerkruimte. Daarbij komen allerlei dienst ruimtes,

voorraadkamers, een kelder, een naaikamer, een was- en strijkrumte, een apotheek, kleedkamers en een lift. Op de verdieping zijn er 25 slaapkamers met toilet en lavatory, een logeerkamer, een grote linnenkamer, een kapsalonnetje en een bidkamer (bidkapel) voor een achttal personen.

In volle oorlogstijd worden de werken aangevat. De voorlopige inzegening gebeurt in 1941. Monseigneur Coppieters, bisschop van Gent, komt op 23 november 1942 het altaar inzegenen. Een mooie granieten doopvont, opgesteld in een doopnis, behoort tot de inrichting. Nog vele decennia zal het de gewoonte zijn dat kindjes zo snel mogelijk na de geboorte met het doopwater besprenkeld worden.

Het gebouwencomplex is nu de voornaamste vestigingsplaats én het hoofdklooster van de zuster gemeenschap. Het *oud klooster* in het godshuis van de COO is voortaan een bijhuis met huiskapel en zusterverblijf.

De eerste twee postulanten in het nieuwe klooster, ingetreden in 1942, zijn Helena Jacobs en Madeleine De Gols. Ze krijgen als novice de namen Martha en Angelina.

Materniteit en klooster ca. 1942.

Klooster en kapel. In het torentje hangt een klok, gegoten in Doornik door Michiels JR. in 1940. Het klokje kreeg de naam Cecilia en is geschonken door architect en mevr. Van Severen.

De kapel en de doopnis zijn van elkaar gescheiden door een sierlijk hekje. De herkomst van de doopvont is onbekend.

Inkomhal van het klooster, met zicht doorheen de kapel, tot aan het altaartje.

Dooplechtigheid in de doopnis van de kapel, in 1944. Het kind is Leon Van Lokeren, zoon van Gaston en Georgette Vermeire. V.l.r.: Leon Van Lokeren (grootvader van de dopeling), zuster-overste Josephine, E.H. Emiel Ivens (onderpastoor), Gaston Van Lokeren, Achiel Vermeire (de peter), zuster Gabrielle (nog als postulante) en mevr. Leon Van Lokeren - Valerie Bracke (de meter).

Architect Van Severen maakte in augustus 1941 enkele foto's van de nagelnieuwe kapel.

Aanvankelijk is ze in het wit geschilderd, zonder noemenswaardige decoratie. Dat zal een paar jaar later veranderen, en hoe! In 1943-44 wordt de kapel kunstig gedecoreerd. De decoratie is ontworpen en uitgevoerd door beeldend kunstenaar René De Cramer uit Gent. Ook de glasramen dragen zijn signatuur.⁷⁶

Plaatselijke zuster-overste

Bij de ingebruikname van de materniteit in 1934 wordt ook hier een plaatselijke overste gekozen die de moeder-overste zal bijstaan. Immers, moeder Cecile (†1956) blijft liever wonen in de vertrouwde lokalen van het oud hospitaal. Het gaat om Zuster Josephine (Hortence De Landtsheer, °Lebbeke 1901 †Ze 1979), ingetreden in 1923, verpleegster en vroedvrouw. Samen met zuster Antonia en een vertrouwd dienstmeisje Yvonne De Kinder begint zij haar nieuwe taak. Dat de nieuwe inrichting de startproblemen te boven komt is mede aan haar te danken. Ze is minzaam en streeft een goede verstandhouding na met alle medewerkers.

Bij de aanstelling van moeder Odile in 1972 is er niet langer een zuster-overste in het hoofdgebouw.

Deur naar de kapel, na de voltooiing van de decoratiewerken.

De kapel, versierd voor de aanbiddingsdag (31 mei 1948).

Zuster Josephine.

⁷⁶ Over de muurschilderingen en de glasramen, zie FRANÇOIS DE GEEST, *De Gentse kunstschilder René De Cramer en zijn relatie met Zele* (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 45 (2014).

EEN AFZONDERLIJKE KLINIEK EN EEN DIRECTEURSWONING (1945)

Omdat de kraamkliniek over een mooi en modern ingericht operatiekwartier en sterilisatie beschikt, komen chirurgen zich aanbieden om daar hun zieken te opereren. De eerste chirurg (bijgestaan door dr. Bert) is dr. Fritz De Beule, die overkomt van het COO-hospitaal. In 1935 wordt dr. De Beule (†1949) opgevolgd door dr. Jozef Defauw. Kortom, de materniteit krijgt ook een kliniekfunctie.

Een eerste uitbreiding van het gebouwencomplex, tevens een scheiding tussen materniteit en kliniek, komt er in 1945. In de tuin wordt een afzonderlijk paviljoen voor (gebeurlijk) besmette zieken opgetrokken. Het centraal blok tussen de hoofdingang en de ingang naar het klooster krijgt er een verdieping bij.

De materniteit wordt op de eerste verdieping geïnstalleerd. Alle diensten voor heelkundige interventies en kamers voor chirurgische patiënten worden naar het gelijkvloers overgebracht.

De COO (aan de overkant van de straat) kan zich nu volop toeleggen op de zorg voor bejaarden en weeskinderen. Mits duidelijke afspraken en taakverdelingen schijnt dit vlot te verlopen. Het hospitaal van de COO kan gebruikt worden voor de opvang van een stijgend aantal hulpbehoevende en bedlegerige bejaarden. Eveneens in 1945 wordt, links van het klooster, een afzonderlijke directeurswoning opgetrokken. Eredeken De Keukelaere is de eerste bewoner.

Architect Frans Van Severen (1887-1975).

Gebouwencomplex in 1946, na de vergroting. Links de ingang van het klooster, rechts de ingang van de materniteit en de kliniek.

De directeurswoning

Gedenksteen uit 1945. Worden vermeld: E.H. De Keukelaere (stichter-directeur), F. Van Severen (architect) en Zonen De Brauwer-Lesire (aannemers).

Directeurswoning, klooster met kapel, materniteits- en kliniekgebouw: een fraai en evenwichtig geheel. Uiterst rechts zien we het torentje van het Kapelhof.

Materniteit en kliniek, klooster en directeurswoning, gezien vanaf de tuinzijde (1946). Het geheel is opgetrokken in een sobere, stijlvolle architectuur.

Nog gedurende vele jaren spreken de Zelenaars steevast over het *moederhuis*, zelfs als ze het over de kliniek hebben, met als gevleugelde uitdrukking: *ze hebben haar/hem naar 't moederhuis gebracht*.

In 1948 volgen er terug uitbreidingswerken. Er komt een röntgenafdeling (radiografie) in het ziekenhuisblok en in 1950 wordt een moderne wasserij geïnstalleerd. In 1951

wordt een laboratorium ingericht voor de dokter-internist. Een nieuwe operatiezaal en een modern ingerichte sterilisatie zijn klaar in 1953. Alles verloopt naar ontwerp van architect Van Severen. De kliniek wordt een heuse onderneming.

De genees- en heelkundige diensten worden verzekerd door dr. Jozef Defauw (heelkunde en gynaecologie), in 1963 opgevolgd door zijn zoon dr. Jacques Defauw; dr. Mertens (radiografie), dr. Jozef Boedts (1941-1971, oor-, neus- en keelziekten); dr. Paul Rubbens (inwendige ziekten) en dr. R. Coffijn (1950-1960, oogziekten). Naast Zele behoren ook Overmere, Uitbergen en Berlare tot de gemeenten waarvan de inwoners in eerste instantie aangewezen zijn op de Zeelse kliniek.

Het aantal chirurgen en specialisten varieert en neemt onafgebroken toe, maar de bespreking hiervan valt buiten het opzet van deze bijdrage.

Het radiografietoestel.

Zuster Stanislas in de nieuwe sterilisatiekamer.

Zuster Cecile in het laboratorium, ca. 1966.

LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN MATERNITEIT EN KLINIEK

Dagelijkse bezigheden van de zusters

Naast een steeds groeiende tewerkstelling voor leken kan de bloeiende instelling ook heel wat zusters inschakelen voor zinvolle en verantwoordelijke taken. Het gaat om administratie, verpleging, verzorging en dienstverlening in ruime zin. Vanaf de jaren 1960 beschikken we over heel wat beeldmateriaal over de gang van zaken in de materniteit en de kliniek. Nemen we een kijkje achter de schermen...

1964. Opschudding in Zele en wijde omgeving: er is een drieling geboren in de materniteit!

Fernand Buyle en Jacqueline Van Doorselaere uit Overmere zijn de trotse en wellicht verbouwereerde ouders. Zuster Bernadette (links) hielp huisarts Antoon Lippens uit Overmere bij de bevalling. De kindjes (Guy, Brigitte en Filip) liggen in de armen van zusters Bernadette (Poppe), Maria (De Wilde) en Stanislas (Certijn).

Zuster Gabriëlle (Charline Hellemans) verzorgt de kindjes in de kribbe.

Zuster Antonia (Marie-Justine Walraet) bedeeft een maaltijd in de materniteit.

Zuster Bernadette (Barbara Poppe) is gedurende ruim 23 jaar vroedvrouw in de bevallingskamer.

Zusters Emerence (De Neef) en Ria (Raemdonck). Alle dagen verse groenten klaarmaken. Je moet het maar doen! Zuster Ria is ook verantwoordelijk voor de broodmaaltijden.

Zuster Margriet (Van Puyenbroeck, 1951) zorgt voor een doorgedreven hygiëne in de nieuwe operatiekamer.

Zusters Caroline (Van Goethem) en Angeline (De Gols) in de naai- en handwerkkamer. Ze verstellen en vervaardigen kledij en witgoed.

Minder zichtbaar is de keuken in de kelder-verdieping. Daarin zijn een wasserij, een strijkplaats, een stookplaats (met stoomketel) en een keuken ondergebracht. Dagelijks gaat het er hectisch aan toe om maaltijden te bereiden en klaar te maken voor de bedeling. Of, hoe de zusters het zelf verwoorden: *Midden potten en pannen, doch altijd met dezelfde vreugde, plaatsen zij zich in dienst van de Heer en de mensen en bidden voor gans de gemeenschap: Heer, verwarm alle keukens van de wereld en verlicht ze met uw vrede.*

En de vrije tijd? Ja, die is er ook nog. Naar gelang van de tijdsomstandigheden wordt hij vooral besteed aan handwerk, lezen, bloemschikken, de kapel versieren, naar de radio luisteren en televisiekijken. Buiten de zusters neemt het aantal externe medewerkers sterk toe naarmate de instelling groeit en het aantal zusters afneemt.

Zusters Franciska (Suys) en Emerence (De Neef) in de keuken.

Opmaken van de bedden: één van de dagtaken van zuster Beatrijs (De Wilde) en zuster Elza (Herwege).

Voor zuster Martha (Jacobs) hebben moderne wasmachines geen geheimen.

Ook het strijken gebeurt met professionele machines, bediend door een groeiend aantal personeelsleden.

Zuster Maria (Celine De Wilde) aan het werk als directrice van de kliniek.

Zuster Elza (Herwege) in het mortuarium (opgericht in 1958, uitgebreid en gemoderniseerd in 1982). Moeder Gudula getuigt: Hoeveel doden heeft zij opgebaard, hoeveel vingers heeft zij gevouwen in een tijdloos gebaar?

BEHEER EN BESTUUR VAN MATERNITEIT EN KLINIEK

De tijd staat niet stil, ook niet in een zuster-gemeenschap. Zeker sinds de uitbouw van de materniteit en de kliniek. In de kleine dorpskliniek kan men terecht bij verschillende specialisten, meestal voor kleine ingrepen en dringende gevallen. Bij zware aangelegenheden worden de zieken naar grotere centra overgebracht.

Eind 1975 telt de congregatie 29 leden. Moeder-overste Gudula verblijft met twintig medezusters in het klooster. In het rustoord Beukenhof van de COO (ingehuldigd in 1963) verblijven acht zusters, met als overste zuster Theophila.

Het besturen van een ziekenhuis wordt een professionele aangelegenheid. De zusters voelen meer en meer aan dat ze zelf niet meer bij machte zijn om ingrijpende beslissingen te nemen. Ze brengen het bisdom op de hoogte van hun beheersproblemen. Op een vergadering in juni 1977 beslissen ze om samen met enkele deskundigen en vertrouwenspersonen een beheerscomité op te richten dat de zusters zal bijstaan voor

het beheer van het ziekenhuis. Dit comité bestaat uit deken Jean Van Driessche, Etienne Cooreman, Louis Walrave, Paul Verbeeck, Gilbert Troch, moeder Gudula, zuster Maria en administratief directeur Gustaaf Meersman. Eerste beslissing: ondanks de terugval van de geboortes, de materniteit voorlopig behouden.

Op 31 oktober 1978 neemt zuster Maria (Celine De Wilde) afscheid als directrice van het ziekenhuis. Ze wordt zuster-overste in het Beukenhof. Zuster Bernadette (Barbara Poppe) wordt de nieuwe zuster-directrice en Gustaaf Meersman wordt aangesteld als ziekenhuisdirecteur. Op 10 juni 1988 neemt zuster Bernadette ontslag om gezondheidsredenen en wordt mw. Gaby Bogaert algemeen directeur van het ziekenhuis. Ze zal mee onderhandelen over de toekomst van de kliniek. Mevrouw Christiane De Poorter wordt directrice van het verplegend personeel.

DE KLINIEK WORDT TE KLEIN

Uitbreidingen en uitbreidings-plannen (1963-1977)

In 1963 worden er drie kinesisten aanvaard, die over nieuwe lokalen beschikken. Intussen dreigt een acuut gebrek aan ruimte. In 1964 wordt een tweede verdieping bijgebouwd. In 1966 worden de diensten volledig per verdiep heringericht:

- Gelijkvloers: de dienst interne geneeskunde in de straatvleugel, een nieuw labo en een polikliniek in de zijvleugel. Dokter Achiel Decuypere wordt internist.
- Eerste verdieping: de heelkundige dienst, met achteraan de zijvleugel een nieuw operatiekwartier, sterilisatie en reanimatiekamer. Dokter Jacques Defauw is chirurg. In 1971 wordt hij opgevolgd door dokter Noël Van Den Berghe.
- Tweede verdieping: een totaal nieuwe materniteit.

In 1968 zijn er twintig zusters werkzaam in de instelling, samen met nog acht verplegenden en negen personeelsleden voor het huishoudelijk werk.

Eind jaren '60 hoeven toekomstige vaders niet langer nagelbijtend te wachten tot ze, uitgenodigd door een zuster of verpleegster, kort na de bevalling de rustkamer mogen betreden. De moedigsten onder hen mogen hun vrouw bijstaan in de verloskamer (ook bevallingskamer genoemd).

De nieuwe operatiezaal.

Uitzicht van het complex na het aanbrengen van een tweede verdieping, naar plannen van architect Frans Van Severen, Dendermonde.

In 1973 stelt men nieuwe capaciteitsproblemen vast. De interne dienst kampt regelmatig met overbezetting, ten nadele van de heelkundige dienst. Ook de administratie is aan uitbreiding toe. Met de verhuis en herinrichting van de dienst kinesitherapie naar de kelderruimtes is dit probleem alvast opgelost. Ook het labo krijgt een nieuwe inrichting.

Maar een betekenisvolle schaalvergroting wordt onvermijdelijk.

Jos De Saeger, minister van Volksgezondheid en Gezin, gaat principieel akkoord met een uitbreiding van de interne dienst tot 30 bedden. Hiervoor dient echter het klooster te wijken, dat pas sinds 1962 volledig afgewerkt is. Er moet dan maar een nieuw klooster komen in de tuin. Architect Herman Van Acker mag een voorstel indienen. In 1974 zijn de eerste plannen én een maquette klaar. Een droom... maar al vlug blijkt dat het project te groot uitvalt en financieel moeilijk haalbaar is. In 1975 wordt een eenvoudiger plan voorgelegd. Het blijft bij plannen maken. Uiteindelijk heeft iedereen het er moeilijk mee dat het klooster moet wijken voor de uitbreiding en worden andere mogelijkheden overwogen. In 1976 wil oud-burgemeester Van Acker de Christelijke Mutualiteit betrekken in het dossier om de uitbreiding van de kliniek te financieren. De zusters en hun beheerraad wijzen dit af want alle zieken, ongeacht hun ideologische opvatting, moeten welkom blijven in hun kliniek. In het bisdom is men evenmin enthousiast. De besprekingen met het Ministerie van Volksgezondheid en andere instanties gaan verder. Waarom geen aansluiting zoeken met de kliniek O.L.V. van Troost uit Dendermonde? Er wordt nog geen beslissing genomen, tenzij dat de materniteit moet blijven bestaan.

Intussen, in 1976, heeft het OCMW een dienst chronisch zieken opgericht, in een nieuwbouw met 60 bedden. Deze dienst, waar langdurig zieken verpleegd worden, wordt later omgedoopt tot geriatriesch ziekenhuis.

Er zijn nu twee Zeelse instellingen actief die onder het begrip kliniek (of ziekenhuis) vallen.

De instelling van de zusters noemen we bij voorkeur de *kliniek*, de OCMW-instelling *het geriatriesch ziekenhuis*.

De uitdrukkelijke vraag van het OCMW om de kliniek van de zusters te kopen leidt weerom tot nieuwe besprekingen. Op 20 april 1977 heeft in de raadzaal van rustoord Beukenhof een cruciale vergadering plaats. Vicaris generaal Achiel Roets en kanunnik De Wilde (beiden afgevaardigd door het bisdom Gent), deken Van Driessche, burgemeester Avil Geerinck, gemeentesecretaris Maurits Anthuenis, OCMW-voorzitter Theofiel Nies en zijn secretaris Wilfried Thienpondt, moeder Gudula, administratief directeur Gustaaf Meersman en zuster-overste Maria krijgen te horen dat het OCMW aandringt op de aansluiting van de kliniek bij rustoord Beukenhof en de nieuwe instelling voor chronisch zieken (de zgn. V-dienst). Deze vraag wordt doorgegeven aan mgr. Van Peteghem die formeel weigert dat de congregatie haar eigendom zou verkopen. Een delegatie van het OCMW vraagt een onderhoud met monseigneur, maar de ontmoeting gaat niet door. In 1977 beslaan de drie diensten van de kliniek samen 65 bedden, waarvan 20 voor de materniteit, 31 voor heelkunde en 14 voor interne geneeskunde. Om alle takken van de instelling te bedienen, zijn 56 personeelsleden (zusters en leken) ingeschakeld, in een ploegensysteem en met nachtdiensten. De nachtdienst op de materniteit en in de bevallingskamer wordt verzekerd door de zusters.

De materniteit wordt afgeschaft, de kliniek breidt uit (1979)

Een instelling waar zowel vroedvrouwen als verplegend en verzorgend personeel tewerkgesteld worden en waar ook externe leveranciers diensten en goederen verstrekken mogen we, los van het sociaal en menselijk aspect, gerust als een belangrijke humanitaire én economische meerwaarde voor Zele bestempelen. Toch ziet de toekomst er niet rooskleurig uit. De bezetting van de materniteit daalt gestaag. In 1964 zijn er 419 bevallingen, in 1977 nog maar 200. Ongeveer de helft van de Zelenaars wordt in andere instellingen, vooral in Lokeren en Dendermonde, geboren. Het komt dan ook hard aan als blijkt dat het voortbestaan van de materniteit, met een onderbezetting van 30 %, niet langer gegarandeerd is. Een herstructurering dringt zich op. Op 31 december 1978, 45 jaar na de ingebruikname, wordt de materniteit gesloten. Een pijnlijke beslissing voor de zusters en voor alle betrokkenen.

Door de sluiting van de materniteit komt er ruimte vrij voor de uitbreiding van de dienst interne geneeskunde. Deze eenheid wordt uitgebreid van 14 naar 30 bedden en gehergroepeerd op de tweede verdieping. De kliniek zal voortaan een C-dienst (diagnose en heelkundige behandeling) en een D-dienst (interne geneeskunde) aanbieden. Zonder bij te bouwen is het objectief van 30 bedden voor de interne dienst dan toch bereikt. De heelkunde blijft ongewijzigd met 31 bedden, waarvan drie met apparatuur voor hartbewaking. De kliniek heeft voortaan 61 bedden. Ook na de uitbreidings- en verbouwingswerken stapelen de problemen zich op. Er moeten aanpassingen gebeuren voor de brandveiligheid en zowel het laboratorium als de radiografie zijn aan vernieuwing toe. Bovendien worden er

plannen gemaakt om een bijkomende ziekenhuisvleugel te bouwen voor een zgn. R-dienst (revalidatie). Het bouwwerk zal er uiteindelijk komen... in 1994, maar dan als polikliniek en dagziekenhuis (zie deel III). Dit is maar klein bier in verhouding tot wat de Zeelse klinieken te wachten staat. De omstandigheden veranderen drastisch. Wetswijzigingen liegen er niet om: ziekenhuizen moeten zich organiseren in grotere eenheden van minimum 150 bedden. Fuseren heet dat. Al in 1972 opteren de drie Dendermondse ziekenhuizen (COO, O.L.V. van Troost en Sint-Blasius) voor de oprichting van één centraal ziekenhuis⁷⁷. Gelijkaardige operaties vinden overal te lande plaats. Tegen 1987 moeten acute ziekenhuizen minstens 150 bedden hebben om erkend te worden. Ook op technisch, kwalitatief en organisatorisch vlak verstrengen de voorwaarden. Daartoe wordt in mei 1985, naar ontwerp van ir. arch. Louis Cooreman, een nieuw inkomgebouw voor ambulancewagens (toen *de 900* genaamd) in gebruik genomen. Een evacuatietrapp komt in een moderne halfronde toren. Het behoud van een acuut ziekenhuis in Zele wordt hoogst problematisch. Om verder te blijven bestaan moet men uitkijken naar verregaande oplossingen.

Naar een Zeelse fusiekliniek? (1987)

De verantwoordelijken van OCMW en O.L.V. Middelares gaan over tot fusiegesprekken. Het komt zelfs tot een principeverklaring: de fusiekliniek zal een openbare instelling worden, met de naam Sint-Vincentiuskliniek. Gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu Jan

⁷⁷ Deze fusiekliniek wordt in 1993 in gebruik genomen.

Lenssens geeft op 19 oktober 1987 zijn goedkeuring voor een fusie tussen de twee ziekenhuizen. Zele mag dan een acuut ziekenhuis behouden met, in de beginfase, 121 bedden. Toch stranden de fusiegesprekken in eisen en tegeneisen. De cultuurverschillen zijn te groot. Wie neemt wie en wat over? Welke beheersvorm geniet de voorkeur? Een organisatorisch, juridisch, politiek en ideologisch kluwen moet ontrafeld worden. De beheerders van de kliniek geven te kennen dat ze ten einde raad de instelling willen omvormen tot een rust- en verzorgingstehuis. Zele zonder kliniek? Ondenikbaar! Als er geen fusie komt sluit de kliniek op 1 januari 1988. Dit alles wordt door ene *Spectator* en andere scribenten waaronder dokter Luk De Waele grondig uit de doeken gedaan in de *Gazet Van Zele*. Het zal een heel feuilleton worden, waaraan ook de regionale pers een stevige kluihf heeft.⁷⁸ Al vlug is de bevolking op de hoogte van de discussies, om van het ziekenhuis- en rustoordpersoneel nog te zwijgen. De publieke opinie wordt onafgebroken bestookt met oproepen en pamfletten. Vooral *de politiek* moet het nu ontgelden. Er hangt spanning in de Zeelse lucht en de nakende parlementsverkiezingen op 13 december 1987 zorgen voor een vergiftigde sfeer.

⁷⁸ Veel van wat nu volgt is o.m. geput uit edities van *Gazet van Zele* (weekblad) en uit *Dagblad Het Volk*, verzameling Marcel Verbelen.

JA voor een ziekenhuis! (1987)

Maar het personeel laat niet lijdzaam begaan. Her en der verschijnen raampamfletten aan de Zeelse vensters: **JA voor een ziekenhuis!** Er komt een petitie die 8355 handtekeningen en 500 kindertekeningen oplevert. Personeelsdelegaties, gesteund door hun vakbond, doen hun opwachting bij politici en beheerraden. Het ziet er stilaan hopeloos uit. En weeral kan *Spectator* een onverwachte wending aankondigen. Op de valreep, 3 december 1987 (één week voor de verkiezingen), doet minister Lenssens een afwijkingsvoorstel: zowel het OCMW als vzw Kliniek O.L.V. Middelaars mogen hun ziekenhuis blijven beheren, maar ze moeten dan wel tot een functionele samenwerking komen. Kliniek O.L.V. Middelaars zal over 85 acute bedden beschikken, het OCMW-ziekenhuis over 36 sub-acute bedden geriatrie en 30 bedden voor chronisch zieken (V-dienst). Om dit mogelijk te maken moeten er, naast samenwerking met andere ziekenhuizen uit de regio, allerlei omvormingen gebeuren. We besparen u de bijzonderheden. Op politiek vlak stijgt de spanning tot ongekenende hoogte. In een avondlijke optocht, op de vooravond van de verkiezingen, gaat minister Lenssens voorop. De kliniek lijkt uit de problemen, zij het tijdelijk.

Raamaffiche met rouwstrikje.

De regeling gaat in voege op 1 januari 1988 en geldt voor vier jaar. In persberichten verheugen zowel burgemeester en schepenen als de beheerraad van de kliniek O.L.V. Middelaars zich over het bereikte akkoord... Zo ‘n 250 personeelsleden en (naargelang van de interpretatie?) 121 of 151 ziekenhuisbedden, blijven ter beschikking van de bevolking van Zele en omgeving. Voorlopig toch. De kliniek O.L.V. Middelaars wordt in 1988 nog maar eens gemoderniseerd. Op het gelijkvloers komen de patiëntgerichte diensten, zoals polikliniek, radiografie en nooddienst. Op de verdieping komen de ziekenhuisbedden. Minister Jan Lenssens komt op werkbezoek en bevestigt nogmaals dat er, dankzij de toegestane afwijkingen, een ziekenhuis werkzaam blijft in Zele. Op 24 februari 1989 heeft de kliniek af te rekenen met een tot dan toe ongekend fenomeen: een nationale 24-urenstaking in de *zachte sector*! De term *witte woede* zal nog lang nazinderen.

De kliniek sluit haar deuren (1992)

De toegestane afwijking op de exploitatie-norm loopt eind 1992 ten einde. De kliniek telt slechts 85 bedden en ziet geen mogelijkheid meer om het vereiste aantal 151 te bereiken. Zelfs niet met de volle medewerking van het OCMW. Bovendien zijn er grondige renovatiewerken nodig. Rond de jaarwisseling moet er een beslissing komen. O.L.V. Middelaars onderzoekt volop de mogelijkheden in de bejaardenzorg en in een ruim opgevatte polikliniek. Dit zijn zinvolle initiatieven waaraan ook een belangrijke tewerkstelling gekoppeld is. In oktober 1991 valt het verdict: er is geen hoop meer voor het voortbestaan van de

kliniek.⁷⁹ Maar de vergunning loopt nog tot eind 1992. Weeral laaien de discussies op en worden pamfletten gedrukt: *Onze kliniek moet blijven!*. Ook het OCMW blijft niet buiten schot. De raad overweegt allerlei fusies en samenwerkingsmodellen met andere openbare instellingen. Uiteindelijk komt er, op aandringen van minister Lenssens, een globaal plan voor de bejaardenzorg in Zele. Het OCMW zal in vervanging van rustoord Beukenhof een nieuw rust- en verzorgingscentrum bouwen. De vzw Zusters van de H. Vincentius a Paulo zal 60 rusthuisbedden uitbaten in de gebouwen van de kliniek en later overgaan tot een bouwen van een nieuwe rust- en verzorgingsinstelling voor bejaarden. De kliniek O.L.V. Middelaars staakt haar ziekenhuisdiensten op 30 juni 1992. De 85 bedden worden overgedragen aan diverse ziekenhuizen uit de regio. De infrastructuur krijgt bijna onmiddellijk een nieuwe bestemming. De vergrijzing van de bevolking impliceert een toenemende vraag naar voorzieningen voor zorgbehoevende ouderen. Maar er zijn nog andere noden voor de zorgverstrekking en verpleging. Nieuwe uitdagingen dienen zich aan.

Eén der laatste foto's, genomen in de operatiekamer van de kliniek. Oogarts dr. Marcel De Keyser voert, onder microscopie, een katarakt-operatie uit. Van L naar R zien we dr. Eggers (anesthesist), Chris De Leenheer en Rita D'Hondt (verpleegsters).

⁷⁹ Zie ook: *1200 jaar Zele* (HOK), p. 431.

Een rusthuis en een polikliniek met dagziekenhuis in de voormalige kliniek

De zusters en beheerders slagen erin om tegen 1 mei 1992 de gebouwen een nieuwe invulling te geven. Onmiddellijk wordt gestart met de uitbouw van een rusthuis (De Vliet) voor bejaarden enerzijds en met een polikliniek en chirurgisch dagziekenhuis anderzijds. Een ziekenhuisvleugel, al in aanbouw sinds 1986, wordt verder afgewerkt als nieuwe polikliniek en dagziekenhuis. Voor het rusthuis zal in de nabije toekomst een nieuwbouw opgetrokken worden.

Nieuwe eigenaars en een nieuwe bestemming

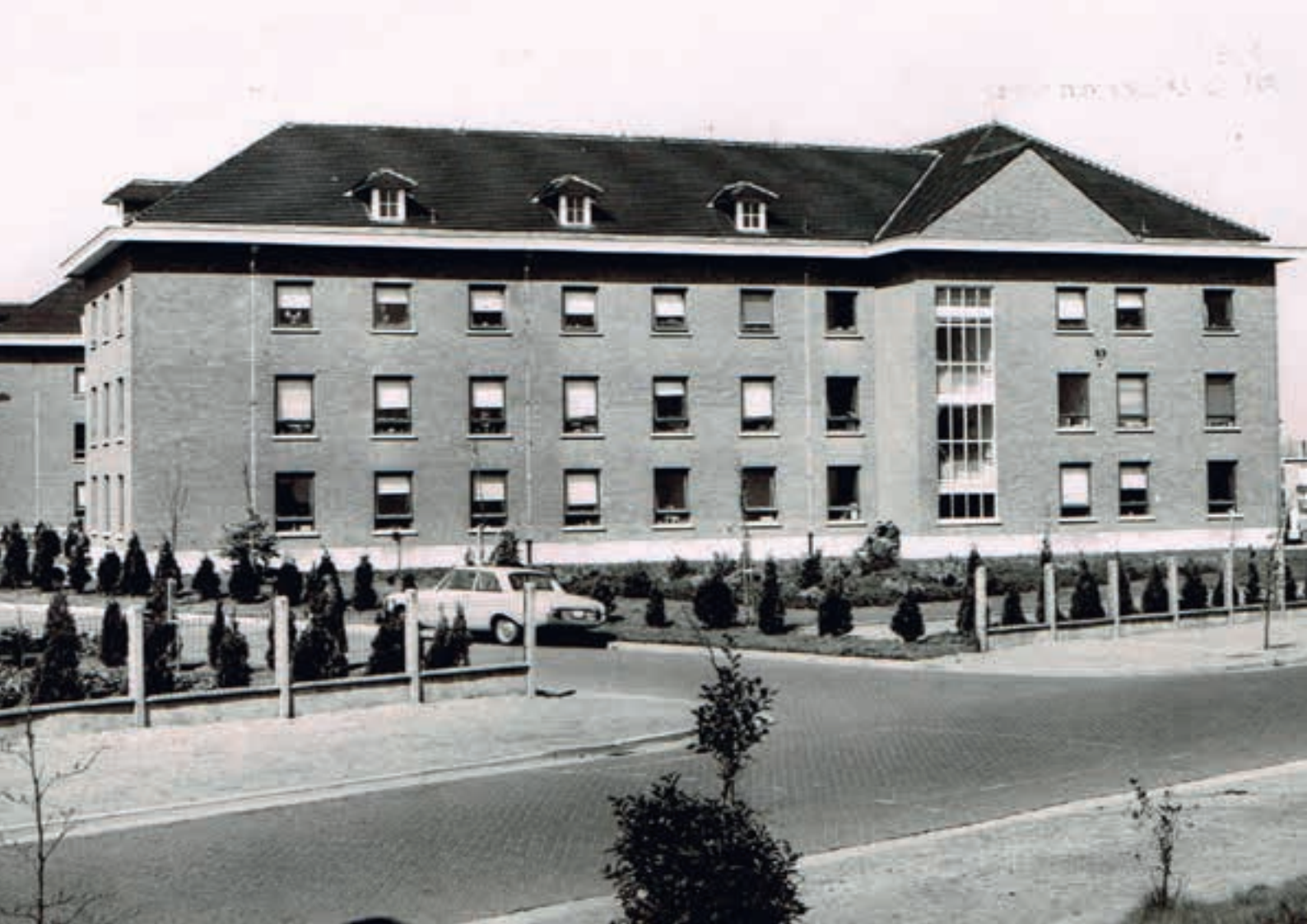
Rusthuis De Vliet blijft in de oude kliniek tot eind september 1997. De fraaie en stevige gebouwen worden, samen met de inkompartij van het klooster, in april 1998 verkocht aan de Zeelse bouwonderneming JURI. Andere kandidaat-kopers of huurders waren het OCMW, het Belgische Rode Kruis en de aanpalende school. Een deel van het stijlvol gebouwencomplex doet, na ingrijpende verbouwingswerken, verder dienst als appartementen (aanvankelijk ook service-flats genoemd) voor zelfstandig wonende 55-plussers. *Residentie Koevliet*, geopend eind 1999, wordt een begrip in Zele. Een ander deel wordt doorverkocht aan de provincie Oost-Vlaanderen en omgebouwd tot campus van het PCVO (Provinciaal Centrum voor Volwassenenonderwijs). De opening hiervan gebeurt op 5 november 2003.

Het grootste deel van de kliniek en een deeltje van het klooster zijn nu ruime en heldere appartementen voor senioren. De inkompartij van het klooster is verdwenen. En zeggen dat het complex als rijp voor de sloop leek! Links zien we de inkompartij van polikliniek en dagziekenhuis (zie verder, 1994).

De inkompartij van Residentie Koevliet en de transparante nieuwbouw van de provinciale school, in combinatie met een deel van de voormalige kliniek- en materniteitsgebouwen, zijn architecturale blikvangers voor Zele-Kouter. Een geslaagd voorbeeld van restauratie, renovatie én hergebruik.

Rustoord Beukenhof, gezien vanuit de Koevliet.

IX Het rustoord Beukenhof van de COO (1963)

OPRICHTING EN EERSTE GEBOUWEN

Ondanks de inspanningen van de COO om het *godshuis* (intussen uitgebreid met het *oud hospitaal*) regelmatig een onderhoudsbeurt te geven, raken zowel de gebouwen als de uitrusting hopeloos verouderd. De grote zalen zijn niet meer van deze tijd. Ook de capaciteit is onvoldoende om aan de vraag naar opvang te voldoen.

De nood aan bijkomende voorzieningen wordt na de Tweede Wereldoorlog scherp aanvoeld. In 1948 wordt een vijfjarenplan opgemaakt van uit te voeren werken.

Architect Maurice Vermeiren raamt de modernisering van het *hospitaal* op 4.242.000 fr. Het bouwen van een nieuw ouderlingen- en weeshuis raamt hij op 27.977.200 fr. Er valt nog geen beslissing. Louis Walrave, COO-voorzitter sinds 1953, spaart tijd noch moeite om naar oplossingen te zoeken. Aanvankelijk wordt nog aan uitbreiding en hergebruik van het bestaande complex gedacht.

Het is burgemeester en volksvertegenwoordiger Benoit Van Acker die, na jarenlang wikken en wegen, de knoop helpt doorhakken. Er moet een totaal nieuw rustoord komen, met individuele kamers, waar de ouden van dagen in menswaardige omstandigheden kunnen opgenomen worden. Een bouwterrein is probleemloos voorhanden. De boerderij heeft haar beste tijd gehad. Er is daar ruimschoots plaats om een nieuwbouw op te richten. Het godshuis langs de Kouterstraat en de twee aanpalende vleugels van het *oud hospitaal* kunnen op termijn verkocht worden en een andere bestemming krijgen.

Architect-stedenbouwkundige Lucien Van Kerckhove uit Lokeren (BVA-wijk, later ook gemeentehuis en brandweerkazerne) wordt aangesteld als ontwerper van een nieuw te bouwen rustoord in de Koevliet. De eerste plannen worden opgemaakt.

Het zal nog een tiental jaren duren vooraleer het nieuwe rustoord er komt, met alle gevolgen van dien. Begin jaren 50 zijn de huisvestingsbehoeften helemaal niet te vergelijken met de behoeften in de jaren 60... Zo worden individuele toiletten nog als een luxe beschouwd. De komende generatie zal er anders over denken!

In augustus 1953 wordt het definitieve ontwerp goedgekeurd door de minister van Volksgezondheid en Gezin. Het ministerie zal tussenkomen met 60% van de kosten. Maar de administratieve molen maalt langzaam. Pas in mei 1958 mag overgegaan worden tot de openbare aanbesteding.

Op 17 maart 1959 ontvangt de COO van het *Bestuur van de Stedebouw* het machtigingsbesluit voor het oprichten van een *tehuis voor ouden van dagen*, gelegen in de Koevliet.

Camiel Van Acker en Gerard Van Hese zijn de laatste boeren die de OCMW-akkers bewerken waarop het nieuwe rustoord zal verrijzen.

De eerste werken worden onmiddellijk aangevat door hoofdaannemer Heirman uit Gentbrugge. Na het beëindigen van de ruwbouw volgen nog aanbestedingen voor sanitaire installaties, centrale verwarming, liften, elektriciteit, enz.

Op deze luchtfoto uit 1962 zijn de bouwwerken aan rustoord Beukenhof voltooid, maar de binnenafwerking is nog aan de gang. De gebouwen van het godshuis en het klooster (Kouterstraat), het hospitaal (Koevliet) en de boerderij doen nog dienst of staan al een tijdje leeg. (MC)

Op 8 december 1963 wordt het nagelnieuwe rustoord ingewijd door vicaris generaal mgr. Schelfhout. Bij de ingebruikname wordt gestipuleerd dat alle behoeftige ouderlingen die de leeftijd van 65 jaar bereikt hebben, bij voorrang aanvaard worden. Ook gehuwde paren zijn welkom. In die tijd hebben de meeste sprekers het nog over *behoefte en zieke oudjes*... COO-voorzitter Louis Walrave spreekt in zijn toespraak over *een ultra modern tehuis dat door elkeen mag gezien worden en dat Zele tot eer strekt*.

76 bewoners van het *oud hospitaal* verhuizen naar het nieuwe rustoord.

Op 25 februari 1967 wordt de benaming Rustoord Beukenhof aangenomen door de Commissie. De benaming verwijst naar de beukendreef die de Koevliet afboordt. Met deze naam wil men ook de geborgenheid benadrukken die uitgaat van de hele site, ingebed in een tuin die loopt tot aan de Driesstraat.

De totale kostprijs van het complex, berekend op 24 juni 1967, is 27.348.740 fr. De kostprijs per bed, berekend op 120 bedden, bedraagt ca. 227.000 fr.

Inzegening van Rustoord Beukenhof. Enkele genodigden en hoofdrolspelers maken hun opwachting. Van links naar rechts herkennen we (1) dr. Eugène Van Cauteren, (2) prof. Raphaël Hulpiau, (3) burgemeester en kamerlid Benoit Van Acker, (4) mgr. Schelfhout, (5) COO-voorzitter Louis Walrave. Verder: deken Frans Rooms, schepen Frans Bracke, raadslid Antoine Rosseels en secretaris Wilfried Thienpondt.

De voorkoer, met parking en inkompartij.

BEHEER EN BESTUUR VAN HET RUSTOORD

Voorzitters, secretarissen en nieuwe diensten.

In de jaren dat het rustoord gepland, opgericht en uitgebouwd wordt kent de Commissie haar gebruikelijke periodieke wisselingen. Benoit Rubbens is voorzitter van 1 juli 1947 tot 1 juli 1953. Louis Walrave is zijn opvolger. In 1957 wordt Angèle De Loose de eerste vrouw in de commissie. Sinds mei 1961 is Wilfried Thienpondt (opvolger van Valentijn De Bruyne [sept. 1961] COO-secretaris. Hij zal meer dan de handen vol hebben om naast zijn vele taken ook de bouw dossiers van het nieuwe rustoord op te volgen.

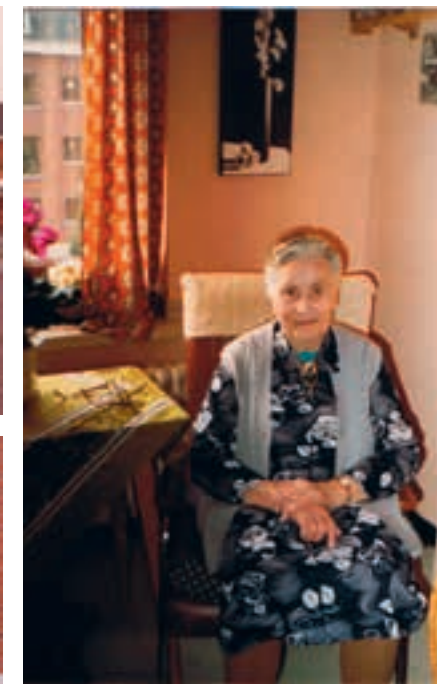
Bij de ingebruikname worden enkele reglementen over netheid en hygiëne, uitgangsuren, bezoeken, gedrag, enz. geformuleerd. Als *overheden* vernoemt men in deze volgorde: de voorzitter en secretaris van de Commissie, de geestelijk directeur, de geneesheer en de zuster-overste. In 1966 wordt het contract met de zusters aangepast aan de nieuwe omstandigheden. De COO vertrouwt de bediening van het nieuwe rustoord voor bejaarden toe aan de congregatie. De opdracht bestaat uit het herbergen en eventueel verplegen van de *gehospitaliseerden* (hiermee bedoelt men de bewoners), inbegrepen het uitvoeren van medische voorschriften, de hygiënische verzorging, de *voedingsdiensten*, het toezicht op de gehospitaliseerden, het beheer van de huishoudelijke diensten, daarin begrepen de keuken, de wasserij, de linnenkamer, het onderhoud van de lokalen en van de uitrusting, het toezicht op de voorraad. De huisvesting en toewijzing van lokalen gebeurt in overleg met de COO. Het lekenpersoneel van de huishoudelijke- en verplegingsdiensten staat onder het gezag van de bedienende kloostergemeenschap. De congregatie

zal voortaan minstens negen leden ter beschikking stellen. Vanaf 70 jaar mogen ze hun activiteiten verderzetten, maar behoren ze niet meer tot het bezoldigde kader. De vergoeding wordt bepaald op 3500 fr. forfaitair, per maand en per zuster. De lokale communiteit krijgt de beschikking over individuele slaapkamers, een refter, een recreatiezaal, een naaikamer, een bureau voor de overste en een kapel. De kapel is ook toegankelijk voor de bewoners.

Op 25 augustus 1969 wordt het rustoord erkend voor de huisvesting van maximum 124 bejaarden en met een *slot* voor het inwonend personeel. Het gaat om 12 kamers voor de zusters. Voorzitter Louis Walrave wordt, na drie mandaten, op 1 juli 1971 opgevolgd door geneesheer en politicus Eugène Van Cauteren. Hij is de laatste voorzitter van de COO (wet van 8 juli 1976: omvorming tot OCMW). Het voorbereidende werk voor de oprichting van een dienst voor chronische zieken is dan volop aan de gang. Sinds 1971 staan dagelijks drie sociaal assistenten ter beschikking van de bevolking. Voor de meest uiteenlopende problemen zoals bestaansminimum en budgetbeheer verlenen ze de nodige bijstand. In 1973 wordt een dienst gezins- en bejaardenhulp opgestart. Op 1 oktober 1973 gaat de huisbedeling van warme en koude maaltijden van start. Een zegen voor heel wat bejaarden! Een opleidingscentrum voor bejaardenhelpsters start eind maart 1974.

1969. Mannen en vrouwen kijken uit naar de Volksfanfare De Leerzuchtige Broeders, die hen vanop de mobiele kiosk vergast op een concert.

Geborgenheid in het rustoord. Twee 95-jarigen in 1996: Josephine en Alfons.

Een babbeltje slaan met de burens in een kamer van rustoord Beukenhof: de beste levensvitaminen!

Tevreden bejaarden

Op 7 januari 1970 bezoekt een journalist van de Gazet van Antwerpen het rustoord, met een uitgebreide bijdrage als resultaat. Een bijdrage met niets dan lof over het tehuis ... *met brede gangen, ruime zithoeken, aangenaam ingerichte zalen waar licht en lucht binnenstromen... De 120 individuele kamertjes en de acht appartementjes voor oude echtparen kunnen de aanvragen niet slikken.*

De journalist spreekt met een 10-tal bewoners over hun ervaringen. Over de bediening, de behandeling, de sfeer, ... Een 87-jarige noemt zichzelf in een humoristische bui een prins met een leger bedienden. En het eten? *Van alles te veel en zeer goed klaargemaakt.* De (toenmalige) spijskaart spreekt dat niet tegen:

- ontbijt: wit of bruin brood, leverpastei, speculoos;

- middagmaal: kervelsoep, varkensribben, groene kool, aardappelen, dessert;
- 3 uur: wit of bruin brood, confituur, smeerkaas;
- 's avonds: zoetmelkpap of bottermelkpap. Uiteraard wordt bij sommige bewoners rekening gehouden met dieetvoorschriften. Er gelden ook enkele reglementen. De bewoners mogen van 8 tot 20 u, en tot 21 u in de zomer, vrij uitgaan. Men mag bezoek ontvangen in de namiddag, behalve op vrijdag. De kamers moeten kunnen gereinigd worden tussen 10 en 16 u. De TV-toestellen worden uitgeschakeld te 21.30 u. Op woensdagen en zaterdagen kan men zich laten scheren en om de vier weken het haar laten knippen. Gratis. *Eén zaak*, vertrouwt secretaris Thienpondt nog toe aan de interviewer, *kunnen we onze oudjes niet geven: dat is het familieleven, maar door regelmatige bezoeken blijven de banden bestaan.*

Uit het leven gegrepen...

In 1998 verschijnt het eerste nummer van 't Beukenootje, een driemaandelijks huiskrantje met een woordje van voorzitter, directeur en/of animatieverantwoordelijke, nieuwtjes over het reilen en zeilen, over lief en leed in het rustoord. Nieuwkomers worden er in verwelkomd en jarigen vermeld. Afscheid nemen van de overleden bewoners hoort er onvermijdelijk bij. Van de 100-jarigen wordt telkens hun levenverhaal geschetst, soms met een interview. Dat is ook het geval bij verjaardagen en jubilea. Aangevuld met nuttige weetjes en een animatiekalender, een mopjesrubriek, verslagen over vergaderingen van de bewonersraad en de familieraad, is het een gewaardeerd bindteken voor de grote OCMW-familie.

Uit een toespraak t.g.v. het gouden jubileum van Benoit Heirman en Lydia Clincke (11 juni 2005) plukken we enkele passages. *Lydia, nu 70, werd geboren in Berlare op 10 januari 1935. Ze was woonachtig in de Broekstraat in Berlare, nu Turfputstraat. Benoit, nu 77, werd geboren in Zele op 17 november 1928 en woonde in d'Elst. Benoit en Lydia leerden elkaar kennen op dansavonden zoals dat in die tijd de mode was. Ze huwden voor de wet op 9 juni 1955 en kerkelijk op 11 juni, in 1955. Ze hebben zowat overal in Zele en Berlare gewoond. [...] Op 28 februari 2004 besloten Lydia en Benoit om hun intrek te nemen in rustoord Beukenhof. [...] Benoit werkte aanvankelijk als wever in de bedrijven Haegens, Phormium en een dekenfabriek in Dendermonde. Later werkte hij 21 jaar als mijnwerker in Marcinelle en Marchienne-au-Pont in de Walen. Door de achteruitgang in die sector kon Benoit in prepensioen op zijn 47ste. Lydia hield geruime tijd een café open en werkte meer dan 20 jaar bij het bedrijf Borremans waar ze paling stroopte. Ook had ze een goede ronde met vast cliënteel waar ze schoonheidsproducten aan de man bracht en*

Een vleugel van het oud hospitaal, met uitweg naar de Koevliet, deed nog tot 1980 dienst als mortuarium.

koffie van de koffiebranderij Rimbo op de Heikant.

Van Benoit weten we dat Lydia zeer goed paling kon klaarmaken op verschillende wijzen.

Beiden waren actief in de Koninklijke Fanfare De Vriendenbond en later bij muziekkapel Den Bookhamer. Lydia was begeleidster bij de majoretten.

Wat een schat aan levensverhalen kan in een rustoord zoal niet opgetekend worden! Maar we kunnen er toch niet omheen dat een rustoord veelal ook een laatste woonplaats is. Zowel met de palliatieve eenheid als de revalidatiedienst van het geriatriesch ziekenhuis bestaat een functionele samenwerking. Ondanks de goede zorgen moet men regelmatig afscheid nemen van een bewoner.

Ontspanning en reisjes

Met de nieuwe gebouwen kondigen zich ook nieuwe tijden aan. Meer en meer wordt een degelijke verzorging gecombineerd met creatieve ontspanning, een uitstapje, een familiale activiteit, amusement of een vleugje cultuur.

Van een heuse animatieploeg is nog geen sprake als COO-raadslid Angèle De Loose, niet aan haar proefstuk toe als creatieve duizendpoot binnen christelijke organisaties, enkele ontspannende activiteiten uitwerkt. Te beginnen met een (gemengd!) zangkoor. Vooral Zeelse liedjes en andere meezingers, op teksten van onderwijzer op rust Achiel De Meirsmen, vallen in de smaak. Voor een heuse kerstevocatie vindt ze acteurs en figuranten tussen de bewoners. Ook hier zorgt De Meirsmen voor beklijvende teksten. Zuster Julia bespeelt een orgeltje, de kledij komt uit het processiedepot. In dezelfde periode start Angèle met een knutselgroep. Tijdens de Week van de Derde Leeftijd worden de werkjes tentoongesteld. Op 11 juni 1964 wordt voor het eerst een uitstap naar zee georganiseerd. Voor 47 deelnemers is het een onvergetelijke ervaring en voor sommigen allicht de eerste kennismaking met de Belgische kust. Vanaf dan zijn er jaarlijks enkele dagreizen of uitstapjes. Een 50-tal reizigers en begeleiders zijn geen uitzondering. Veelal worden zelfs

COO-secretaris Wilfried Thienpondt vergezelt meestal de reizigers, zoals hier in Doel (oktober 1969). Ook zuster Thérèse (Jacob) is van de partij.

twee autocars ingeschakeld, waarvan één geschikt voor rolstoelgebruikers. Al deze reisjes worden gratis aangeboden door de Commissie.

Op bijzondere dagen zoals Pasen, Pinksteren, Sint-Maarten, kermis, Kerstmis, Nieuwjaar, enz... worden de bewoners, naargelang de gelegenheid, bedacht met een receptie, een feestmaal, geschenkjes en extra animatie, zoals kaart-, teerling-, holbak- en vogelpiktornooien of een tombola. Op O.L.V. Lichtmis worden er pannenkoeken gebakken en op meiavond komt minstens één groepje meizangers gegarandeerd even langs. Moeder- en vaderdag krijgen de nodige aandacht: een optreden, een aperitiefje, en na de maaltijd koffie met gebak. Zelfs een carnavalsfeestje wordt door het animatieteam in goede banen geleid. Enkele organisaties doen regelmatig hun opwachting in het rustoord, zoals de Koninklijke Volksfanfare De Leerzuchtige Broeders met een jaarlijks kerstconcert, het Gilda-cabaret, KBG-zanggroep Het Schurend Scharnierken, Focidi (foto, dia en film), kunstkring Were-Di, turngilde Vlug en Vroom, blaaskapel Den Bookhamer, de Koninklijke Muziekkapel van de Brandweer, zangmaatschappijen De Eendracht van Zele-Heikant en De Vlamingen Vooruit van Huivelde, enz. Ook particulieren laten zich niet pramen om eens iets extra te doen. Aloïs De Wilde vertoont af en toe een diamontage. In 1972 bezorgen Etienne en Marc Quintyn de bewoners twee onvergetelijke namiddagen met hun succesmontage over Oud Zele. Geestelijk directeur Georges De Jonghe is een graaggeziene gast met zijn filmpjes over Zeelse gebeurtenissen.

Het wordt een traditie om tijdens de Week van de Derde Leeftijd (telkens in november) in sporthal De Zeven een grootse ontspanningsnamiddag te organiseren waaraan naast het OCMW alle bonden van gepensioneerden en vrijwilligers meewerken. In 1985 komt er een decreet dat de aanstelling van een animator regelt. Hiermee wordt de omvorming van bejaardenhuis naar

Jolijt alom als de Sint langskomt. Bezielster Angèle De Loose begeleidt het gezelschap.

een meer open gemeenschap benadrukt. Niet te verwonderen dat de animatiekalender stilaan de hoofdmoot wordt van het huis-krantje. Hedwig Thienpondt is de eerste animatrice. De zondagse misviering in de rustoordkapel mag hier zeker niet vergeten worden. Maandelijks worden de jarigen van de afgelopen maand vergast op koffie met taart. Honderdjarigen, en dat zijn er meer en meer, worden extra in de bloemetjes gezet. Mét bezoek van de burgemeester. Een wekelijkse traditie is de marktbus op dinsdag. In een eigen minibusje kunnen ook rolstoelgebruikers mee. Mét boodschappenlijstje voor wie niet meekan. Vanaf 2004 duiken er meer vormen van actieve ontspanning op: zitturnen, kaarsen maken, knutselen, rad van fortuin en andere gezelschapsspelen, bingospel, een krantenuurtje, een muziekquiz... Af en toe komen de kinderen van de lagere scholen langs met zang, voordracht en muziek. Met zintuiglijke- en verwenactiviteiten worden ook de zwaardere hulpbehoevenden niet vergeten. Wat te denken van een demonstratie *doggy-dance*, waarbij de liefste viervoertertjes hun opwachting maken om eens geaaid te worden? Het animatieprogramma wordt meer en meer opgedeeld naar kleinere doelgroepen. Ook hier is de inbreng van vrijwilligers en familieleden onontbeerlijk.

Een vrijwilligerscoördinator ondersteunt deze inbreng. Trouwens, zowel personeel als vrijwilligers worden ook al eens in de bloemetjes gezet tijdens een of ander tuinfeest. En denk maar niet dat een rustoord een wereldvreemde bedoening is. Neem nu de interculturele tweedaagse op 30 en 31 mei 2006. Eerst bereiden de bewoners samen met Nezahat (van vzw Plint) en haar vriendinnen, typische Turkse hapjes. Tijdens een optreden van een kinderdansgroep uit Aalst genieten een aantal bewoners en bezoekers uit de allochtone gemeenschap van de hapjes en een kopje thee. Sommigen wagen zich zelfs aan een dansje met een Turks meisje. Of de Europese week, in november 2007, met de kinderen van de gemeentelijke basisschool. Met Roefeldag (eind juni) kunnen de Zeelse schoolkinderen een dagje meebeleven in het WZC. En waar kan men beter de tijd van toen ervaren als in ons eigenste museum Zeels Erfgoed? Zo kunnen we nog wel een tijdje doorgaan. Wat we uit dit alles zeker niet mogen afleiden, is dat de dagelijkse verzorging en begeleiding, ook in moeilijke omstandigheden, minder belangrijk zou zijn. Integendeel! Maar een zinvol en afwisselend animatieaanbod draagt onbetwistbaar bij tot het welbevinden van heel de rustoordgemeenschap.

Wandelen langs de Oude Durme (2005).

EEN ZIEKENHUIS VOOR CHRONISCH ZIEKEN (1976)

Al vlug na de realisatie ziet men in dat rustoord Beukenhof (ingewijd in 1963) niet volledig kan voldoen aan alle behoeften. In 1964 kan COO-voorzitter Louis Walrave zijn raad al overtuigen dat chronisch zieke mensen nood hebben aan een afzonderlijk onderkomen en passende verzorging. Dit wordt een zgn. V-dienst (V staat voor verzorging), met een capaciteit van 60 bedden voor chronische zieken, in een op te richten nieuwbouw. Architect Herman Van Acker (Zelee) wordt aangesteld als ontwerper. In juni 1970 wordt het voorontwerp goedgekeurd. Een nieuwe inkompartij en een feestzaal horen bij het project. Op 1 juli 1971 wordt een nieuwe commissie gekozen, met dokter Eugène Van Cauteren als voorzitter. Onder zijn voorzitterschap zal de COO in 1976-77 omgevormd worden tot OCMW.

Op 25 juni 1973 starten de bouwwerken. Het wordt een modern en stijlvol gebouw. De plechtige inhuldiging gebeurt op 24 september 1976, in aanwezigheid van Placide De Paepe, minister van sociale voorzorg, in opdracht van Jos De Saeger, minister van volksgezondheid en gezin. Na enkele toespraken is het de beurt aan mgr. Van Peteghem, bisschop van Gent, om de nieuwe gebouwen in te zegenen. In deze kliniek wordt zuster Bernadette (Poppe) hoofdverpleegster en rechterhand van dr. Achiel Decuypere (later opgevolgd door dokter-geriater Lucien De Cock), weliswaar slechts tot juli 1977, wanneer ze teruggeroepen wordt naar de materniteit. Ze is de enige zuster die er werkte.

Ingangspartij voor het rustoord Beukenhof en het ziekenhuis voor chronisch zieken. Links een cafetaria, aansluitend op het rustoord. Rechts het ziekenhuis. Naar verluidt hoopte de architect dat op termijn gans de OCMW-site, in aansluiting met het parochiedomein, de Kouterkerk en de pastorie, een speels en modern tintje zou krijgen.

LEVEN EN WERK VAN DE ZUSTERS IN RUSTOORD BEUKENHOF

Een nieuw begin

Op 8 december 1963 verhuizen de zusters naar hun nieuwe werk- en verblijfsomgeving. Ze noteren: ... *nog even omgekeken, misschien met een tikje weemoed, of wat twijfel voor het onzekere.* Om er onmiddellijk aan toe te voegen: *Ja, daar zijn nog blijde dagen in 't leven! Een nieuw begin ligt open. 't Was een dag van sjouwen en sleuren, maar ook een dag van onvergetelijke dienst, niemand dacht aan zichzelf.*

Bij de ingebruikname van het rustoord Beukenhof zijn de zusters al lang niet meer de enige werknemers. Toch blijven ze een aanzienlijk aantal taken op zich nemen. Dit gebeurt mits duidelijke afspraken. Zo worden alle aankopen uitsluitend door de commissie gedaan.

De zusters voelen zich al spoedig thuis in de nieuwe instelling en worden er gewaardeerd om hun inzet, aanwezigheid en organisatietalent. Ze vormen er een hechte gemeenschap en beschikken over een gerieflijk onderkomen, zeg maar een eigen kloostervleugel⁸⁰ (ook wel *slot* genoemd) en een ruime, stijlvolle kapel. Talrijke bewoners vinden trouwens de weg naar de kapel, om er te bidden of troost te vinden, maar ook om er samen met de zusters de zondagse mis bij te wonen. Zuster Berchmans, al overste in het vorige godshuis/hospitaal, zet haar taak verder in het nieuwe rustoord. Een nieuwe bloeiperiode dient zich aan, maar de veroudering van de zustergemeenschap zet zich onafwendbaar voort. In 1972 telt de lokale gemeenschap tien zusters (waarvan

acht actieve) om vanaf dan geleidelijk te verminderen. In december 1975 werken en verblijven er acht zusters in het Beukenhof. Zuster Theophila is overste; zuster Godelieve is kosteres en zorgt voor de naaikamer; zuster Julia is hoofdzuster in de wasserij; zusters Thérèse, Maria Van Driessche en Edmonda verlenen hulp bij de bejaarden; zuster Angèle is keukenzuster en zuster Victorine is hoofdzuster in de keuken en raadzuster.

Zuster Victorine (Van Puyenbroeck) en haar helpsters in de keuken (1972). Op de achtergrond, onder de vensters, staan de kookketels. Het beheer van de keuken is sinds juli 2004 toevertrouwd aan de firma Sodexho.

80 Voor de overheid gaat het om kamers voor inwonende personeelsleden.

Zuster Maria (Van Driessche) helpt een residente bij het ontbijt.

Zuster Edmonda (De Vos) ontfermt zich over een residente.

Als vrijetijdsbesteding, ook na de opruiming, beoefent zuster Lutgard (Van Kerckhove) de kunst van het kantwerk.

Zowel de actieve als de gepensioneerde zusters van het Beukenhof voelen zich thuis in hun klooster. En de boog moet niet altijd gespannen staan. Een kaartje leggen is een geliefkoosde ontspanning.

De zusters in het Beukenhof in 1970. Zittend: Godelieve (De Landtsheer), Theophila (Certijn), Ignatia (Wittenberg) en Lutgarde (Van Kerckhove). Staand: Angèle (De Leenheer), Victorine (Van Puyenbroeck), Thérèse (Jacob), Julia (Maria De Maesschalck), Maria (Van Driessche) en Edmonda (De Vos).

Ora et labora: twee zusters

getuigen over hun dagindeling

Augustus 2009. Zuster Angèle (Angéla De Leenheer, °Ze 1925 †Ze 2009) en zuster Victorine (Celine Van Puyenbroeck, °1930) verblijven nog met zijn tweeën in het klooster van het OCMW-rustoord Beukenhof. Beide zijn al enige tijd met pensioen. Zuster Angèle overlijdt op 6 november 2009, enkele maanden na ons gesprek.

Met begeestering vertellen ze over hun leven in het klooster en over hun taken in het godshuis/hospitaal en in rust- en verzorgingshuis Beukenhof. Hun verste herinneringen gaan terug tot halfweg de jaren 1950, toen het *oud hospitaal* nog volop functioneerde. Beide deden dienst in de keuken. Hun dagindeling zag er als volgt uit:

- 5.00 u: opstaan.
- 5.30 u: naar de kapel voor het morgengebed.
- 6.00 u: aanvang van de dagtaak in de keuken. Koffie zetten en boterhammen klaarmaken voor gans het huis. Daarbij kregen ze hulp van een 7-tal grotere of bijna volwassen weesmeisjes, die daarvoor vergoed werden door de COO.
- 7.00 u: naar de misviering. Deze ging afwisselend door in de hospitaalkapel en in de witte kapel van het Kapelhof. 's Zondags, in de hospitaalkapel, kwamen talrijke gelovigen uit de buurt de mis meevieren met de zusters.
- 7.45 u: ontbijt in de refter van de zusters.
- 8.00 u: verderzetten van de dagtaak, bereiden van de warme middagmalen.
- 12.00 u: middaggebed in de kapel en middagmaal.
- 13.00 u: vervolg van de dagtaak.
- 19.00 u: avondgebed in de kapel, gevolgd door een brood- en papmaaltijd.

De avond werd afgerond met een uurtje ontspanning, voornamelijk handwerk. Zuster Angèle was zeer bedreven in het maken van Zeelse kant. Om 21 uur was het bedtijd.

Beide zusters herinneren zich ook enkele seizoensgebonden uitschieters. Toen het fruit rijp was, maakte men grote potten confituur, *met emmers tegelijk*. Het fruit kwam uit de eigen boomgaard of werd aangekocht op de fruitveiling. Ook de personeelsleden wisten waarheen met hun overvloedige fruitopbrengst. Tijdens de oogsttijd steriliseerde men vruchten, een werkje dat kon uitlopen tot middernacht. De boerderij zorgde nog voor wat extra werk tijdens de slachtpperiodes. Om de maand werden vier varkens tegelijk op het erf geslacht. Slachtrijpe runderen en af en toe een kalf werden geslacht in het slachthuis. Een slager (o.a. Hilaire Van Wouwe) versneed alles in porties. De zusters hielpen mee alles inpakken met het oog op bewaring of voor onmiddellijke bereiding. Vanaf het begin van de jaren 1960 beschikte men over diepvriezers, wat natuurlijk ook heel wat werk meebracht om alle voedingswaren deskundig te behandelen.

Niet te vergeten zijn de feestmaaltijden, bij bijzondere gelegenheden, zowel voor de zustergemeenschap als voor de hele instelling. De keukenzusters en hun helpers toonden zich dan van hun beste kant om het ieder naar zijn zin te maken.

Zoals eerder aangehaald waren er wel helpende handen van voldoende valide bewoners en weeskinderen, maar in 1953 gaat Thea De Wagemaker als eerste externe medewerkster aan de slag om de keukenzusters bij te staan.

Het takenpakket van de andere zusters omvatte een hele waaier aan diensten, nodig voor het functioneren van het oud hospitaal. Zo stonden ze in voor de wasserij, de strijkplaats en de bakkerij (geleid door zuster Ignatia (Maria Wittenberg). Andere zusters hielpen met de schoonmaak van gangen, kamers en zalen, deden aan ziekenoppas, beheerden het weeshuis en het ouderlingenhuis. De nachtdienst mag hier zeker nog vermeld worden. Daarvoor hadden ze een beurtrol. Voorzien van een petroleumlantaarntje, schreed de zuster-van-

Zusters Victorine en Angèle in hun keuken

dienst destijds langs de slaappleatsen, altijd bereikbaar voor wie in nood verkeerde. Nog enkele voorbeelden illustreren hoeveel werk de zusters op zich namen. Voor de bedeling van de maaltijden naar de kamers en de zaal werden alle beschikbare zusters ingeschakeld. Hoewel de keukendienst een zwaar en gecompliceerd takenpakket inhield, was zuster Angèle vanaf 1976 in de namiddag ook ambulancier voor de mobiele hulpdienst, beter gekend als *de 900*. Hiertoe volgde ze een opleiding bij het Rode Kruis.

In de wasserij werden ook de liturgische gewaden gewassen (de zgn. *kerkwas*). Zuster-verpleegster Lutgarde (Anna Van Kerckhove °Ze 1898 †1975) assisteerde in de operatiezaal. En zo kunnen we nog wel even verdergaan.

Ora et labora (bid en werk) en in vreugde dienstbaar... Hoe men het ook bekijkt: het kloosterleven van deze zusters getuigt van een idealistische en diepgelovige ingesteldheid die lof en waardering verdient.

Zusterverblijf en kapel

Eén van de mooiste ruimtes van rustoord Beukenhof is de kapel. Ze oogt intiem, maar is toch groot genoeg voor een 60-tal gelovige bewoners die er samen met de zusters de mis kunnen bijwonen. De zusters houden er ook hun bid- en bezinningsstonden. Zoals in alle gewijde ruimtes is de aankleding verzorgd en kunstvol. De kruisweg, het altaar en het tabernakel zijn aangekocht door de COO, veelal na bemiddeling van geestelijk directeur De Jonghe. Hij zet zich daadwerkelijk in voor alles wat de kapel en de liturgie aangaat, tot en met de aankoop van kunstvolle kerkgewaden. Enkele Zeelse ambachtslieden laten ook hun sporen na. Meubelmaker Oscar Van den Hof vervaardigt de biechtstoel en het onderstel voor het tabernakel. Schrijnwerker en houtsnijder Edmond Poppe maakt een hangend kruisbeeld.

De rustoordkapel, ca. 1970. In 1982 worden hier vier glasramen geplaatst, afkomstig van de afgebroken hospitaalkapel. De restauratie ervan gebeurt door de Zeelse glazenier Gilbert De Geest. Op palmzondag 28 maart 2010 wordt voor het laatst eucharistie gevierd in de rustoordkapel.

De rustoordkapel vóór de afbraak in 2010.

Zuster Godelieve (De Landtsheer) schikt de bloemen in de kapel.

Plaatselijke zuster-oversten

- **Zuster Berchmans** (Clara Gillis), van december 1956 tot 1969.
- **Zuster Theophila** (Maria Magdalena Certijn), tevens vroedvrouw, van 1969 tot 1978.

Zuster Theophila in haar bureau.

- Zuster Maria (Celine De Wilde) komt eind 1978 van de kliniek (en het hoofdklooster) naar het Beukenhof. Ze zal er als zuster-overste met heel veel toewijding de lokale zustergemeenschap begeleiden en de bestuurstaken op zich nemen. Ze is de laatste zuster-overste in het Beukenhof. Zuster Victorine (Van Puyenbroeck) wordt de contactpersoon tussen de resterende zusters en het OCMW-bestuur. Samen met zuster Angèle (De Leenheer) blijft ze nog tot november 2009 ter plaatse. Als laatste zuster van het Beukenhof verlaat ze haar vertrouwde omgeving om voortaan deel uit te maken van de zustergemeenschap in het hoofdklooster.

De COO wordt openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) (1977)

Door de Wet van 8 juli 1976 wordt de Commissie voor Openbare Onderstand hervormd tot Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW). De nieuwe instelling gaat van start op 1 april 1977. Dokter Eugène Van Cauteren is

bijgevolg de laatste COO-voorzitter. De omschakeling van COO naar OCMW betekent méér dan een naamsverandering. De openbare liefdadigheid heeft definitief afgedaan. Het OCMW moet evolueren tot een instelling waarop iedereen beroep kan doen. Men spreekt nu van het individueel *recht* op onderstand: recht op sociale hulp, recht op menselijke waardigheid, recht op een bestaansminimum en op maatschappelijke dienstverlening. De OCMW-leden worden (zoals de COO-leden) door de gemeenteraad gekozen voor een legislatuur van 6 jaar. Naast de secretaris en de ontvanger komt er ook een maatschappelijk werker. De OCMW-raadsleden kiezen de voorzitter en het vast bureau. De eerste voorzitter is Theofiel Nies, met Wilfried Thienpondt als secretaris en Marcel Roels als ontvanger. De dienstverlening omvat niet enkel materiële hulp, maar kan ook bestaan in het verstrekken van inlichtingen en raadgevingen, het verschaffen van psycho-sociale, morele of opvoedende hulp, het deelnemen aan de kinder- of jeugdbescherming en het treffen van preventieve maatregelen. Op 1 oktober 1977 wordt een nooddienst opgericht, de zogenaamde 900.

De nooddienst staat in voor de regio Zele en omgeving. Op 1 oktober 2003 wordt de nacht- en weekenddienst overgenomen door de brandweer. Op 1 juli 2005 gaat heel de dienst over naar het hulpcentrum voor noodsituaties van de brandweer (oproepnummers 112 of 100). De ambulancedienst voor niet-dringend ziekenvervoer (oproepnummer 105) blijft in handen van het Rode Kruis.

DEEL III

Het hoofdklooster van de congregatie, in de beginjaren nog zonder eigen kapel, bevond zich van 1829 tot 1942 in het burgerlijk godshuis en vanaf 1942 in een eigen gebouw, palend aan het materniteit- en kliniekcomplex. In de vorige hoofdstukken schetsten we de stichting van de congregatie, bleven we stilstaan bij hun spiritueel leven en dienstbaarheid en blikten we terug op hun realisaties. In dit deel blikken we terug op hun directeurs, op de vormings- en ontspanningsmomenten die mee hun leven kleurden en op de bouwwerken aan het hoofdklooster en aan de instellingen waarin ze actief waren.

De kloostergemeenschap in 1930, met pastoor-deken De Keukelaere.

X Algemeen en geestelijk directeurs

Wie was wie?

De algemeen directeurs (of bestuurders) van de congregatie zijn aanvankelijk de pastoors of pastoor-dekens van Zele. Ze wonen in de pastorie (vanaf mei 1910 dekenij) en handelen in naam van de bisschop van Gent. Deze priesters hebben nauwelijks de tijd om aan geestelijke begeleiding te doen. Maar af en toe een korte retraite, soms samen met de zusters van het Kapelhof, maakt al veel goed. Anderzijds is er vanaf de stichting altijd een priester aangesteld die als geestelijk directeur of *bestuurder* de geestelijke begeleiding behartigt. Deze priesters wonen aanvankelijk *in het dorp* en vanaf 1875 op de Kouter, in een woning, palend aan het godshuiscomplex. Over 't algemeen zijn ze tegelijk rector van de zusters van het Kapelhof.⁸¹

81 MICHEM maakt melding van priesters die in de nabijheid van het Kapelhof en het hospitaal verblijven om de dagelijkse H. Mis in de Kouterkapel en in de hospitaalkapel te verzeker en op die manier de parochiale geestelijkheid ter hulp komen. Voor de voorafgaande loopbaan van de algemeen directeurs als priester, leraar, aalmoezenier of professor, verwijs ik naar MICHEM en naar de bijdrage van Godfried Dauwe in H.O.K Zele, Jaarboek 11 (1979-80).

Met de oprichting van een directeurswoning in 1945 in de Koevliet, naast het hoofdklooster van de zusters, wordt het iets ingewikkelder. De zusters in het godshuis en hospitaal van de COO behouden een geestelijk directeur en de zusters in de kliniek krijgen een eigen geestelijk directeur die ook algemeen directeur is van de congregatie. In 1966 wordt de directeurswoning van het godshuis gesloopt en de laatste geestelijk directeur van het COO-rustoord betreft voortaan een privéwoning in de Van Hesedreef. In 1986 gaat ook de directeurswoning in de Koevliet tegen de vlakte. De laatste algemeen directeur betreft dan een lokaal in het klooster van de zusters.

Algemeen directeurs van de congregatie

1. PASTOOR VAN BELLE (1829 - 1838).

Livinus Van Belle (°Mariakerke 26.05.1771 †Zelee 23.02.1838). Pastoor te Zelee sinds 1824, als opvolger van de legendarische pastoor Sinave. Hij is de eerste directeur van de Zusters van de H. Vincentius en staat aan de oorsprong van het godshuis. Hij overlijdt plotseling op 23 februari 1838.

2. PASTOOR VAN OOSTHUYSE (1838 - 1874).

Egidius Judocus Van Oosthuyse (°Gent 22.12.1789 †Zelee 31.12.1874) volgt in 1838 pastoor Van Belle op als pastoor van Zelee. De zusters beschouwen hem als de grote promotor van de verdere uitbouw van het godshuis. Dat hij ijvert voor het bouwen van een godshuiskapel hoeft niet te verbazen. Op 6 juli 1863 viert pastoor Van Oosthuyse een dubbel jubileum: 25 jaar pastoor en 50 jaar priester. In de namiddag trekt een stoet door Zelee, met o.m. *een Praelwagen verbeeldende het Hospitaal en het Ouderlingen- en Weeshuis*. Namens de weeskinderen wordt hem een schilderij geschonken met de afbeelding van de H. Vincentius a Paulo.

In 1873 sticht hij de Zeelse Conferentie van het Genootschap van de H. Vincentius a Paulo (het St.-Vincentiusgenootschap), een christelijke vereniging die hulp biedt aan noodlijdende Zelenaars. Hij overlijdt op 31 december (oudejaarsavond) 1874. Tot aan zijn dood is hij voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen.

3. PASTOOR MARQUENIE (1875 - 1888).

Livinus Marquenie (°Wachtebeke 16.01.1818 †Zelee 20.02.1888) wordt pastoor benoemd op 19 januari 1875 en volgt pastoor Van Oosthuyse op

als voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen. In 1877 laat hij de godshuiskapel vergroten. Hij wordt getroffen door een beroerte waarvan hij nooit herstelt.

Pastoor Marquenie. Kledij: een soutane, singel (band) en bef (halskraag).

4. PASTOOR BROUTYN (1888 - 1892).

Augustinus Broutyn (°Ronse 6.06.1837 †Zelee 16.02.1892) wordt tot pastoor benoemd te Zelee op 2 maart 1888 en volgt pastoor Marquenie op als voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen. Onder zijn voorzitterschap krijgt het godshuis een nieuwe mannenafdeling.

5. PASTOOR HAEMS (1892 - 1898).

Jacobus Eugenius Haems (°St.-Gillis-Dendermonde 5.07.1844 †Zelee 13.07.1898) wordt tot pastoor benoemd te Zelee op 20 maart 1892. Hij volgt pastoor Broutyn op als voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen.

6. PASTOOR-DEKEN DE STOOP (1898 - 1929).

Adolf Vital De Stoop (°Vinkt 28.02.1849 †Zelee 20.08.1929) wordt op 1 augustus 1898 tot pastoor benoemd en volgt pastoor Haems op als voorzitter van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen. Op 13 mei 1910 wordt hij de eerste deken van Zelee. Op 4 mei 1929 neemt hij eervol ontslag en overlijdt enkele maanden nadien.

7. DEKEN DE KEUKELAERE (1929 - 1953).

In 1929 wordt Theofiel De Keukelaere (°Oostakker 06.12.1872 †Zelee 20.03.1953) aangesteld als pastoor-deken van Zelee. Tevens wordt hij algemeen directeur van de zusters. Deze dynamische priester ontplooit een buitengewone bedrijvigheid, zoals bij het bouwen van de materniteit, de kliniek en het bijhorende klooster. Onder zijn impuls wordt de vzw Zusters van de H. Vincentius a Paulo opgericht. Na zijn eervol ontslag als deken op 1 oktober 1945 betreft E.H. De Keukelaere de nieuwgebouwde directeurswoning in de Koevliet om zich volledig te geven aan het bestuur van de zustergemeenschap en aan de verdere uitbouw van het klooster, de kliniek en de materniteit. Ook de volgende algemeen directeurs betrekken deze woning.

8. KANUNNIK MANNAERT (1953 - 1953).

Victor Mannaert (°Lebbeke 19.06.1884 †Zelee 7.09.1953), ere-kanunnik van St.-Baafs te Gent⁸² en rustend pastoor-deken van Geraardsbergen, wordt door mgr. Callewaert benoemd tot algemeen bestuurder van de zusters op 7 april 1953, maar overlijdt vier maanden na zijn aanstelling in de kapel van de

⁸² Een erecanonicaat werd door de bisschop verleend aan een priester die een belangrijke functie vervulde. Zoals (o.m.) geestelijke directeurs van kloostercongregaties, proosten van belangrijke instellingen, inspecteurs in het onderwijs, hoogleraren, enz.

Zusters van Onze-Lieve-Vrouw, tijdens een eucharistieviering in het Kapelhof. Kanunnik Mannaert was ere-aalmoezenier 1914-1918 en behaalde verschillende eretekens, waaronder het vuurkruis, uitgereikt aan soldaten die aan het front onder vuur hadden gelegen.

E.H. Mannaert, als kanunnik in ceremoniële winter-koorkledij. Deze kledij bestaat, boven de soutane, uit een rochet (koorhemd) met franjes en kantstrook, een zwarte wijde mantel, een mozetta (hermelijnen schouderstuk) en een pectoraal (borstkruis). In de hand draagt hij een baret, ook wel bonnet genoemd.

9. E.H. MOLLAERT (1953 - 1968).

Arsene Felix Mollaert (°Baardegem 24.01.1885 †Zelee 21.03.1974), pastoor op rust van Rupelmonde, wordt benoemd tot directeur van de zusters op 28 september 1953. Op 1 september 1968, op 83-jarige leeftijd, neemt hij eervol ontslag, waarna hij zijn intrek neemt in een gehuurde kamer van de kliniek.

10. EREDEKEN ROOMS (1968 - 1969).

Frans Rooms (°Hamme Sint-Anna 21.02.1901 †ZeLe 23.05.1969), is superior van het H. Maagdcollege van Dendermonde wanneer hij in 1952 aangesteld wordt als deken van Zele. Als aalmoezenier tijdens de mobilisatie en de 18-daagse veldtocht draagt hij de oud-strijders een warm hart toe. Op 3 oktober 1968 wordt hij directeur van de zusters. Eredeken Rooms overlijdt plots op 23 mei 1969, in de directeurswoning.

11. E.H. OSTE (1969 - 1981).

Jozef Oste (°Bazel 1901 †ZeLe 1981) wordt als rustend pastoor van Burst tot directeur van de zusters benoemd op 9 juni 1969. Wegens ziekte kan hij gedurende zijn laatste levensmaanden niet langer fungeren als algemeen directeur.

12. IN AFWACHTING VAN EEN NIEUWE DIRECTEUR, WORDT E.H. OSTE TIJDELIJK VERVANGEN DOOR DEKEN E.H. JEAN VAN DRIESSE (°LOKEREN 1920 †ZELE 1986).

13. E.P. D'HOOGHE (1983 - 2002).

Norbert D’Hooge (°Overmere 22.08.1917 †ZeLe 29.12.2002) was van 1946 tot 1964 missionaris (orde van Scheut) in Congo. In 1964 keert hij om gezondheidsredenen terug naar België. Hij wordt onderpastoor te Zele-Kouter (1964-1969) en vervolgens pastoor in Roborst en Kalken, aalmoezenier in Wetteren en onderpastoor in Nazareth. Op rust gesteld in 1983 komt hij terug naar Zele, als algemeen directeur van de Zusters van de H. Vincentius en als aalmoezenier in de kliniek. Om een nieuwe polikliniek te kunnen bouwen staat de directeurswoning in de weg. Ze gaat in 1986 tegen de vlakke. Pater D’Hooge neemt zijn intrek in een afzonderlijk lokaal van het klooster, in 1997 in residentie De Vliet.

Ondanks zijn wankelende gezondheid zet hij zich ten volle in, niet alleen voor de congregatie, maar ook voor zieken en ouderlingen. In de opbloeiende Kouterparochie is hij een gewaardeerde hulp priester. Hij overlijdt onverwacht op 29 december 2002. Hij is de laatste algemeen directeur. Voortaan fungeert de pastoor van de Kouterparochie als begeleidend priester.

Geestelijk directeurs van

de zusters in het burgerlijk

godshuis / hospitaal en

rustoord Beukenhof

De zusters spreken altijd met lovende bewoordingen over de priesters die als *directeur* van hun klooster fungeren. Het valt op dat de priesters die zich van deze taak kwijten, niet alleen geestelijk directeur zijn van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo (campus burgerlijk godshuis, hospitaal en rustoord Beukenhof van de COO, later het OCMW), maar tegelijk (althans tot 1984) *rector* of geestelijk leider van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen (of de zusters van het Kapelhof).⁸³ Wat moeten we verstaan onder *geestelijk directeur*?

Omdat de dagelijkse leiding en de bijhorende administratie altijd in handen is van een zuster-overste gaat het eerder om een begeleiding op religieus gebied, zeg maar zorg voor het zielenheil van de zusters. Dat daarbij ook materiële beslommeringen horen, zoals de inrichting van een kapel, is wel duidelijk. Kortom, om alles naar behoren te laten functioneren is een goede verstandhouding tussen de

zuster gemeenschap en hun geestelijk directeur noodzakelijk. Aanvankelijk nemen enkele onderpastoors de taak op zich. Vanaf 1836 verblijft er een priester in de nabijheid van het godshuis en het Kapelhof. Dagelijks verzorgen ze de H. Mis in de Kouterkapel en vanaf 1841 in de kapel van het godshuis. Vanaf 1875 gaat het meer en meer om priesters die zich na een actieve loopbaan verder verdienstelijk maken voor de zuster gemeenschap en tegelijk verzekerd zijn van een goede zorg. Dit neemt niet weg dat ze uitstekend werk verrichten, niet alleen voor de zusters, maar ook occasioneel in de parochie. Nogal wat residenten stellen de aanwezigheid van een priester zeer op prijs, al was het maar voor een deugddoend gesprek.

Voor sommige priesters is de aanstelling als geestelijk directeur een kortstondige passage, in afwachting van een andere taak ergens te lande. Wat de tijdsperiode betreft, rondt we soms af naar volledige jaren, wat uiteraard niet helemaal overeenstemt met de werkelijkheid. Van sommige priesters is geen exacte woonplaats terug te vinden.

- **Amatus Wuisbecqz** (1836-1837), afkomstig van Geraardsbergen. De man overleed op 8 mei, op 25-jarige leeftijd *in zijne woning, gestaen alhier op den Cauter*. Hij woonde in het godshuis, in een kamer langs de Zeven Weënweg. Toch was hij gedomicilieerd in Geraardsbergen. Op zijn gedachtenisprentje staat klaar en duidelijk: *Geestelijk bestuurder van het hospitaal en opvoedingsgesticht te Zele*. Ook de meeste van zijn opvolgers zijn tegelijk geestelijk directeur van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo (campus godshuis/hospitaal/rustoord) én van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen (Kapelhof).
- **P. Hoste** (1837 - 1842).
- **Albert Vermeersch** (1842 - 1846).

- **Charles Mortiers** (1846 - 1852). Woonde *in het dorp* (maar niet in de pastorie).
- **Jan Baptist Impens** (1852 †ZeLe 1853).

Volgende onderpastoors, tevens geestelijk directeur, woonden in de Oudburgstraat:

- **Ivo De Reu** (1853 - 1870).
- **Jan Baptist Lavaut** (1870 - 1875). Auteur van het *Handboekje der godsvrucht tot O. L. V. der Zeven Weeën in de aloude en vermaarde Kouterkapel te Zele*. Hij verhuisde in augustus 1875 naar Michelbeke.

Volgende *bestuurders* woonden op de Kouter, in de directeurswoning van het burgerlijk godshuis, langs de Kouterstraat. Allen waren ook bestuurder van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen.

- **Leo Pycke** (1876 - 1880).
- **René Bické** (1881 - 1895).
- **Emile Vercauteren** (1895 - 1912).
- **Livinus De Wilde** (1912 - 1919). Deze priester was volop actief in de woelige periode vóór, tijdens en kort na de Eerste Wereldoorlog.
- **E. Van den Bossche** (1919 †ZeLe 1919). Was wel héél kortstondig geestelijk directeur. Aangekomen in april 1919 overleed hij in december 1919.
- **Maurits Walraet** (1919 - 1923).
- **Remi De Smet** (1924 †ZeLe 1927).
- **Jan Jozef (Joannes) Leyman** (1927 - 1950) (†Ename 1951).

De dagen van deze priesters zijn goed gevuld. Het gaat om meer dan een erepostje. Voor hun werk in het godshuis/hospitaal krijgen ze trouwens een vergoeding van *het Bureel* (het bestuur van het burgerlijk hospitaal). In 1919 gaat het om 350 fr., uitbetaald aan E.H. Walraet.

In het archief van de zusters vinden we een dienstregeling terug voor *de directeur in ’t hospitaal*. Ze dateert van het jaar 1935.

- **Ziekenverzorging: tweemaal per week de gewone zieken bezoeken en meermalen deze die berecht of stervend zijn.**

⁸³ POL VAN MOSSEVELDE e.a., *175 Jaar Instituut O.L.V. Zele*, Zusters van Onze-Lieve-Vrouw, Zele, 1986, p. 93.

- **Lering voor de wezen:**
 - *eenmaal per week godsdienstles - op zondag*
 - *drie dagen voorbereiding op eerste en plechtige communie*
- **Biecht horen**
 - *voor zusters moederhuis en kliniek: maandag 6 uur*
 - *voor zusters van 't hospitaal: woensdag 6 uur*
 - *voor de kinderen: vrijdag 4.30 uur*
 - *donderdag vóór 1ste vrijdag voor al degene die het begeren*
 - *op kerstavond voor die het begeren*
- **Mis en communie**
 - *op zondagen en geboden Heiligdagen: H. Communie te 5.45 u*
 - *H. Mis – gezongen te 7 u; op zondag met onderrichting*
 - *in de week: 6.10 u*
- **Lof**
 - *op zondagen en geboden heiligdagen te 3.30 u*
 - *in de week te 5 u*
- **Heilig uur, donderdag vóór 1ste vrijdag:**
 - *'s Winters van 6 tot 7*
 - *'s Zomers van 7.30 tot 9.30 u.*

Verder is er een regeling voor onderpastoors die de biecht komen horen bij zieken, kinderen en ouderlingen in de passieweek, in de kersttijd of op de vooravond van kerkelijke hoogdagen.

Van zodra in 1945 de campus van het hoofdklooster een eigen directeurswoning heeft, behouden de zusters die op de campus van het godshuis / hospitaal (en later in rustoord Beukenhof) verblijven, hun eigen geestelijk directeur.

GEORGES DE JONGHE (oktober 1950 tot november 1984).
 Georges De Jonghe (°Deinze 1914 †Zelev 1988) kampte van in zijn prille jeugd met gezondheidsproblemen, het gevolg van de hachelijke levensomstandigheden bij zijn geboorte, in volle oorlogstijd. In het St.-Hendrikscollege te Deinze krijgt hij les van de Zeelse kanunnik Caesar Van Kerckhove. Na zijn priesterwijding in 1938 wordt hij leraar aan het St.-Gregoriuscollege te Ledeberg. Mgr. Coppieters stuurt hem naar Leuven waar hij baccalaureus kerkelijk recht wordt. In 1939 wordt hij leraar aan het H. Maagdcollege te Dendermonde. In 1950 komt hij naar Zele, als godsdienstleraar aan het Instituut Onze-Lieve-Vrouw (Kapelhof). Tegelijk wordt hij aangesteld als aalmoezenier van het hospitaal. Directeur De Jonghe wijdt zich met hart en ziel aan zijn werk bij zieke, bejaarde en vereenzaamde mensen. Elke hoogdag doet hij de ronde van het hele gebouw om alle bewoners te vergasten op een versnapering of een sigaartje. Tijdens de wintermaanden zorgt hij geregeld voor projectie van (vooral komische) zwart-witfilms. Handig en leergierig als hij is, maakt hij graag gebruik van technische media, waaronder film en televisie. Zijn geestelijke taak in het godshuis, na de nieuwbouw gekend als rustoord Beukenhof, vult hij aan met godsdienstlessen in het Kapelhof, het schrijven van catechetische artikels en het samenstellen van handboeken voor het katholiek technisch onderwijs. Ook voor het tijdschrift De Rots van de Lekenorde van Sint-Paulus levert hij geregeld bijdragen.

Vroegtijdig op rust gesteld blijft E.H. De Jonghe, bekend als *den directeur*, actief en toegewijd, met bijzondere zorg voor een stijlvolle eredienst en voor de inrichting van de rustoordkapel. Hij geldt als pleitbezorger voor de oprichting van de nieuwe Kouterparochie. Al van in de jaren 1950 wordt het weeshuis geleidelijk afgebouwd. E.H. De Jonghe zoekt, met hulp van de COO, onder het

Directeur De Jonghe met de laatste weesjongens (1952).

voorzitterschap van Louis Walrave, naar een geschikt onderkomen voor de weesjongens. De laatste vijf, de gebroeders De Coen, verhuizen in 1954 naar Ronse. Drie van hen volgen les in de technische school van de Broeders van Oostakker (Instituut Glorieux), een vierde wordt schilder in het Sint-Antoniuscollege, waar de vijfde zijn humaniorastudies voortzet. Deze laatste gaat daarna inwonen bij E.H. De Jonghe en trekt naar de Katholieke Universiteit te Leuven waar hij afstudeert als licentiaat Germaanse filologie. Na de afbraak van de directeurswoning naast het godshuis, rond 1966, verhuist E.H. De Jonghe naar een privé-woning in de nabijgelegen Van Hesedreef.

De directeurswoning in de Kouterstraat. Maurits De Coen (rechts) verwelkomt een vriend. Links van het huis ligt de oprit naar de boerderij van de COO.

EN VERDER?

E.H. De Jonghe is de laatste priester die zich geestelijk directeur mag noemen van de zusters van beide congregaties (Kapelhof en campus rustoord). Maar geen nood, vanuit de dekenij komt nog geruime tijd een priester langs, die in de rustoordkapel dagelijks een mis opdraagt, om vervolgens, samen met de zusters, te genieten van een ontbijt en een deugddoende babbel. Pastoor Frans Vermoesen (†2001), de stichtende pastoor van de Kouterparochie, brengt zijn laatste levensjaren door in rustoord Beukenhof. Hij betreft er vanaf mei 1994 een kamer tussen de andere residenten. Dat hij regelmatig de zieken bezoekt én de zusters bijstaat, hoeft dan ook niet te verwonderen.

Academische zitting t.g.v. 150 jaar Congregatie (1980).
Het koor Makeblyde is ontstaan in het Instituut Onze
Lieve Vrouw, dus in de historische bakermat van
de Congregatie.

XI Bedevaarten, uitstappen, vieringen en vermaak

Dat de boog niet altijd moet gespannen staan, kan iedereen onderschrijven. Voor een zuster-gemeenschap met als kenspreuk In vreugde dienstbaar geldt dit eveneens. Af en toe de batterijen opladen, het kan... In de eerste plaats door zich in afzondering te bezinnen. Maar de zorgen even opzij zetten kan nog op vele andere manieren.

Processies en jaarlijkse gebruiken

In de gedenkschriften van de zusters lezen we wat sommige feesten en gebruiken zoal inhielden. Zo vierden ze jaarlijks op 10 februari de feestdag van de heilige Martha, patrones van de koks en de huisvrouwen. Voor de gelegenheid tooiden ze de potten en pannen met bloemen. Een aangeklede stropop die Martha moest voorstellen, werd aan het fornuis gebonden, roerend in de papketel... Op het feest van Sint-Thomas (21 december) sloot men de moeder buiten totdat hun een traktatie werd beloofd. Voor de grap werden de postulanten dan *gekleed* (in kloosterkledij), waarbij sommigen ei zo na geloofden dat het echt was. Want zusters liegen toch niet?

Een aloud hoogtepunt van vermaak was het Feest van de Onnozele Kinderen op 28 december.⁸⁴ De Potter & Broeckaert vermelden bij Onnozele Kinderdag: *Dien dag is moeder, in het hospitaal de jongste Zuster, die tot teeken harer waardigheid, den sleutel en eene snuifdoos in de zak heeft.* Lange tijd vierden de zusters dit feest, een gelegenheid voor de jongste zusters om zich eens creatief uit te leven, tot grote pret van hun medezusters. In de annalen lezen we dat geluk soms schuilde in héél kleine dingen. Met kermis kwam pastoor Van Oosthuysen langs met suikerbabbelaars. Hij vertelde dan mopjes en had een vriendschappelijk woordje met alle zusters.

Deelnemen aan mariale ommegangen, zeker voor zusters die als het ware in de schaduw van een mariaal bedevaartsoord wonen, hoort vanzelfsprekend bij het kloosterleven. Ooit verzuimden ze dit te doen, maar wat lezen we? *Rond het hospitaal zijn enkele kleine legenden ontstaan: zoo de genezing van 't kindje Moreaens en 't afvallen van 't prentje van O.L. Vrouw in den refter der zusters bij 't nalaten van den ommegang omwille van 't slechte weer.*

Het vermelden waard is de jaarlijkse deelname van enkele zusters aan de parochiale processie. Hier zusters Stanislas (Celesta Certijn), Maria (Celine De Wilde) en moeder Odile (Madeleine Hermans).

⁸⁴ Het is de herdenking van de moord op alle jongetjes onder de twee jaar in Bethlehem op bevel van Herodes.

Ook in recentere tijden doorbreken de zusters graag de dagelijkse sleur. Zo mag Sint-Maarten jaarlijks langskomen op de vooravond van 11 november. Andere *wereldse* nieuwigheden, zoals het feest voor ouden van dagen, worden op gepaste wijze op de agenda gezet. Oude zusters worden dan vergast op een leuke attentie.

November 1971. Feest van de ouden van dagen. Enkele zusters verkleden zich als oudjes van vroeger om een bezoekje te brengen aan hun medezusters en aan de oudere zusters die op hun beurt zorgbehoevend zijn.

Het naamfeest van moeder-overste gaat evenmin onopgemerkt voorbij. Na een aangepaste eucharistieviering zijn alle zusters uitgenodigd op een feestmaal en een gezellig samenzijn. Dat rond Kerstmis gans het klooster baadt in een passende sfeer, hoeft ons niet te verwonderen. In 1974 gaan de zusters op stap om een 20-tal eenzame mensen uit te nodigen om samen met hen Kerstmis te vieren. Na een zang- en bezinningsstond verzamelen

alle gasten zich in de refter om samen met de zusters van een lekkere maaltijd te genieten en hun verhaal te doen. Een enkelinge mag zelfs een dansje wagen met moeder-overste. En zo kunnen we nog even verdergaan, maar we eindigen met een niet-alledaags gebeuren. Allerlei nieuwigheden, van een nieuwe lift tot klinische uitrusting, worden met de nodige eerbied en dankbaarheid onthaald. Als de gemeenschap in 1984 over een eigen voertuig beschikt, een Peugeot 305, wordt deze tijdens een korte ceremonie gezegend. Pater-directeur Norbert D'Hooge maakt er een fijnzinnig gebedje voor. De wagen wordt omschreven als een uitstekend hulpmiddel om de kloostertaken te vervullen, om de mooie wereld te ontdekken, vrienden en familieleden te bezoeken. Maar vooral als ... *een vrucht van het vernuft dat God aan de mensen heeft geschonken, als teken van wat mensen kunnen bereiken wanneer ze zoekend samenwerken...*

Aanstellingen en huldigingen

De aanstelling van een directeur is altijd een zingevend gebeuren. Hoe het er dan aan toegaat? Op 1 juli 1969 wordt E.H. Jozef Oste met de nodige luister onthaald in het klooster. Alle zusters en novicen nemen deel aan een feestmaaltijd en ze zorgen voor aangepaste animatie.

Schoon is de dag en dankbaar klinkt ons lied... Bij zijn aanstelling op 1 juli 1969 wordt E.H. Jozef Oste vergast op een heus vreugdelied!

Een zuster van elke vestiging mag een geschenkje overhandigen. Hier zuster Angele (De Leenheer) van COO-rustoord Beukenhof.

Jubilea en vereremerkingen

Feestelijke gebeurtenissen zoals jubilea van zusters of hun directeurs, worden met gepaste luister gevierd. We pikken er enkele uit.

Als pastoor Van Oosthuysen in 1863 zijn vijftigjarig priesterschap viert, is gans Zele drie dagen in feeststemming. Er gaat een prachtige stoet uit langs de versierde straten. Uiteraard is ook het godshuis betrokken bij de feestelijkheden om de nodige eer te betonen aan *zijn vader en stichter*. De zusters en hun beschermelingen sloven zich uit in het maken van versieringen, opschriften, kransen en vlaggen. Naar het schijnt had men in Zele *nooit zoveel schoonheid gezien...*

Ook zusters hebben jubilarissen, en dat gaat zelden onopgemerkt voorbij. Zeker niet als het om een drievoudig gouden kloosterjubileum gaat. Op de vooravond van 30 juli 1888 kondigen klokken en kanongebulder het jubelfeest aan van zusters Maria (Petronilla Verheggen), Josephina (Maria Van Rijswyck)⁸⁵ en Ignatia (Felicita Lefebure). Burgemeester Meeus en zijn schepenen hebben deze zusters voorgedragen *tot het bekomen van belooningen voor daden van moed en zelfopoffering*. Motivatie: *Sedert het jaar 1838, dus gedurende vijftig volle jaren, hebben de Zusters van den H. Vincentius à Paulo, zich in het Burgerlijk Hospitaal van Zele, geslachtetofferd voor het heil der zieken, ouderlingen en weezen, welke aldaar verpleegd en onderhouden worden.* Gans Zele viert mee. In een plechtige jubileummis in concelebratie met zeven priesters brengt pastoor Broutyn een

ontroerende hulde. Wat een eer voor de zusters!

Het feestbanket *voor de tijdelijke en geestelijke overheid* vindt plaats in het godshuis, in de grote slaapzaal van de zusters. Enkele dames en *jonge dochters* helpen bij de versiering en brengen hun beste tafelzilver mee. De zusters brengen alles naar boven en zorgen voor de bediening aan tafel.

De drie jubilarissen krijgen het Burgerkruis van Eerste Klas opgespeld, uitgereikt door de minister van Justitie. In zijn gelegenheidstoespraak verwoordt Clemens Ide, ondervoorzitter van de Commisie, de roeping van de zusters als *een algehele toewijding aan God en het lijdende mensdom bijstaan in al zijn ellende [...]* Het Burgerkruis prijkt nergens zo *schoon en waardiger als op de borst van onze goede nonnekens, de toonbeelden van menslievendheid, van moed en zelfopoffering, van toewijding en totale inzet...*⁸⁶

’s Namiddags zetten de weesjes hun beste beentje voor met voordracht, zang en toneel. Op de voorkoer van het godshuis brengen niet minder dan drie muziekmaatschappijen een flinke serenade. Gans de Kouter is verlicht en tot slot wordt nog een prachtig vuurwerk afgestoken.

Zuster Constance (Anna Van Craenendonck) krijgt in maart 1902 het Kruis van eerste klasse. Ze viert dan tevens haar gouden kloosterjubileum. In 1903 wordt met grote feestelijkheden het nieuwe hospitaalgebouw ingehuldigd. *Er ontbrak niets: ’t was echt een feest! Een traiteur van Dendermonde bereidde het feestmaal voor deze dag.* In september 1907 herdenkt men het 75-jarig bestaan van het gesticht. Twee

Jubilerende zusters Maria en Josephina, in 1888.

zusters delen in de vreugd. Zuster Benedicta (Anna Stevens, *zuster verpleegster in het gasthuis van Zele*) viert haar gouden jubelfeest en zuster Antonia (Maria De Landtsheer) haar 25-jarig moederschap. Speciaal voor die gelegenheid spelen de weesjongens een drama in drie verzen: Aloysius van Gonzaga. De weesmeisjes spelen het stuk De Verloren Juwelen.

Nog heel wat zusters worden voor hun gouden kloosterjubileum onderscheiden met het burgerlijk erekruis van eerste klas. In 1914 is het de beurt aan zuster Anna (Maria Van Langenhove) en zuster Vincentia (Maria Van Lint). In 1923: zuster Thérèse

Zuster Constance, gouden jubilaris in 1902.

(Maria Van Damme) en zuster Egidia (Amelie Moens). In 1926: Zuster Barbara (Paulina Van Osselaere). In 1930, honderd jaar na de Belgische onafhankelijkheid en meer bepaald op de nationale feestdag van 21 juli, worden bijzonder veel eretekens uitgereikt. Onze zusters delen mee in de vreugd. Naast moeder-overste Cecile (Marie Amélie De Landtsheer) krijgen volgende zusters-verpleegsters het erekruis eerste klas, *als belooning der eerlijke en trouwe diensten door hem* (sic) *aan het land bewezen gedurende eene loopbaan van ruim 35 jaar:* zuster Philomena (Leonie Joos); zuster Martha (Maria Peeters); zuster Coleta (Maria Verlaeckt); zuster Clara (Maria Vercauteren);

⁸⁵ Dit was een zuster van Theodoor Van Rijswijk, die voor haar een huldedicht schreef bij haar intrede als gasthuisnon in Zele in 1840. Zie *Volledige werken deel 1*, 1884, p. 73, dbnl (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren). In 1844 schreef hij een *Lofzang op Den Heere De Decker* (lees Pieter De Decker), *Die in de zitting der Kamers van 31 january 1844, de volkstaal verdedigde tegen de aenvallen der Gallomane n (...)*. Zie *Volledige werken deel 1*, p. 373.

⁸⁶ F.D.L., *Hospitaalzusters Maria, Jonatina en Josephina, gedecoreerd met het ‘Burgerkruis voor 50 jaar dienst’* (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 10 (1978-1979). Een kleine rechtzetting: het gaat om de zusters Maria, Ignatia en Josephina.

zuster Augusta (M. Th. Bonamie) en zuster Eugenie (Marie De Rijck). Zuster Ursula (Marie Christiaens) krijgt een medaille eerste klas voor ruim 25 jaar dienst.

Op 24 januari 1958 viert zuster Berchmans haar gouden en in 1968 haar diamanten jubileum. Op 1 april 1969 krijgt ze het ereteken van Ridder in de Kroonorde. Dit alles gebeurt tijdens een groots opgezette huldiging door het COO-bestuur, waarbij alle zusters betrokken worden en burgemeester Van Acker een tafelrede houdt. Op haar 85ste verjaardag wordt ze nog maar eens in de bloemetjes gezet. Huisarrts dokter Vuylsteke trakteert haar op een sigaartje. Op deze gezegende leeftijd kwijt zuster Berchmans zich nog van diverse taken, zoals hulp bij het uitreiken van maaltijden in het Beukenhof. In 1982 worden alle zusters van het Beukenhof, ze zijn dan nog met negen, vereremerkt wegens 35 en meer jaren dienst *als kloosterlinge in het OCMW*.

Als een zuster haar jubileum viert is ook haar familie van de partij tijdens de misviering en op de feestmaaltijd. Van de keukenzuster en haar helpsters wordt dan een extra inspanning verwacht... zoals in 1987, voor het zilveren kloosterjubileum van zuster Ria (Raemdonck). Met een knipoog naar haar landbouwersafkomst werd een heuse boerentafel gedekt, met lekkere *slijtpap*, een gerecht uit *de goede oude tijd*. Wat de jubilea betreft, volgen hier enkele sfeerbeelden uit het rijke fotoarchief van de zusters.

Familieëunie voor het gouden jubileum van zuster Josephine (Hortence De Landtsheer) in 1973.

Eucharistieviering in de kapel van rustoord Beukenhof, t.g.v. het gouden jubileum van zuster Maria Van Driessche op 19 mei 1984. De priesters zijn E.H. Frans Vermoesen (stichtend pastoor van de Kouterparochie), E.P. Norbert D'Hooge (directeur) en E.H. Theo Hebbelinck (medepastoor).

Zuster Maria Van Driessche hernieuwt haar geloften tegenover God, haar oversten en de ganse kerkgemeenschap. Rechts van haar staat moeder Gudula.

150 jaar Congregatie (1980)

In 1980 bestaat de congregatie 150 jaar! Dat dit jubileum met de nodige luister mag gevierd worden, is wel duidelijk. Een feestcommissie o.l.v. Gilbert Troch werkt een indrukwekkend programma uit, met medewerking van talrijke Zeelse organisaties. Het grote publiek is welkom in het klooster tijdens het weekend van 18 en 19 oktober. Op zaterdagmiddag 25 oktober gaat Monseigneur Van Peteghem, bisschop van Gent, voor in een plechtige jubelmis in de St.-Ludgeruskerk, in concelebratie met deken Van Driessche, pastoor Vermoesen, de pastoors van de andere Zeelse parochies en geestelijk directeur De Jonghe. De eucharistieviering wordt opgeluisterd door het Maria Familiekoor (Kouter) en het Familiekoor (Centrum). Medepastoor André Carchon, stichter en bezieler van het Maria Familiekoor (nu Consonanti) van de Kouterparochie, dirigeert. Na de viering is er een academische zitting in het gemeentehuis, opgeluisterd door jeugdensemble Allegro en het koor Makeblyde.

's Avonds is er vuurwerk in de tuin van de zusters en 's anderendaags is er het familiefeest in sporthal De Zeven,

150 jaar Congregatie (1980). Familiefeest in sporthal De Zeven.

De zustergemeenschap in 1980.

met vendeliers, dansers, choreografie, turndemonstraties, een show van senioren-groep 't Schurend Scharnierken en een muzikale afsluiter met het Gilda-cabaret.

1981 wordt uitgeroepen tot Vincentiusjaar. De Zeelse zusters zetten het feestjaar in met een grondige evaluatie van hun leefregel. Daarvoor worden ze begeleid door een pater benedictijn uit Dendermonde. Op 27 september nemen ze deel aan de grote jubeldag te Gent. Mgr. Van Peteghem gaat voor in de eucharistie, samen met de directeurs van de uitgenodigde congregaties. Na de plechtigheid wordt nog een bezoekje gebracht aan het bedevaartsoord van Oostakker-Lourdes. Bij hun thuiskomst worden ze verwend met een feestelijke broodjesmaaltijd.

De zusters gaan per autocar naar Gent. Op de achtergrond: parochiezaal De Zeven. Deze omgebouwde ziekenzaal van het oud hospitaal herinnert enkele religieuzen nog aan hun vroegere werkomgeving.

De zusters brengen hulde aan Maria te Oostakker-Lourdes.

Bedevaarten, dagtrips en korte groepsreizen

Bedevaarten zijn aloude gebruiken waarnaar veel mensen reikhalzend uitkijken. Zo ook onze zusters. Naast de religieuze en maatschappelijke ervaring is een bedevaart ook een reis, soms naar verre streken. Lourdes is en blijft een uitverkoren bedevaartsoord. In 1965 geeft mgr. Van Peteghem aan de jubilerende zusters van zijn bisdom de toelating om een diocesane Lourdesreis te maken. Zes Zeelse zusters, de oudste, mogen deelnemen aan de eerste editie, per autocar. Ter gelegenheid van de heiligverklaring van moeder Julie Billiart (*mère Julie*) op 21 en 22 juni 1969 mogen acht zusters van de congregatie, samen met vier zusters van O.L.V. van Namen, op Romereis. Een bezoek aan de Heilige Stad, wat een onvergetelijke gebeurtenis! En dan nog per vliegtuig... Twee dagen zijn wel wat kort om van een echte Romereis te spreken. Toch laat de heilige stad, na een verkennende rondrit en enkele bezoeken, een onvergetelijke indruk na: *Vóór men er kwam kon men het zich niet voorstellen. Als men er uit is, was het een droom...* Honderden zusters die het levenswerk van *mère Julie* verderzetten in vele landen, verspreid over verschillende continenten, zijn getuige van de heiligverklaring in de prachtige Sint-Pietersbasiliek door paus Paulus VI. Een belevenis waarover onze Zeelse zusters nog jarenlang zullen vertellen.

Samen met enkele zusters van O.L.V. van Namen op de trappen van de Sint-Pietersbasiliek.

Op de binnenkoer van de benedictijnerabdij, horend bij de basiliek van Sint-Paulus buiten de Muren.

Worden de banden met het moederhuis in Namen hierdoor nauwer aangehaald? Op vijf en zes juli 1969 gaan een twaalf-tal zusters samen met de zusters van het Kapelhof naar Namen, waar ze het hoofdklooster (sinds 1809) van de congregatie van de Zusters van O.L.V. van Namen bezoeken. Van hieruit stichtte moeder Julia haar Belgische bijhuizen. Ze zullen er ongetwijfeld *le trésor* bewonderd hebben, een bijzonder waardevolle collectie van Maaslandse edelsmeedkunst uit de 13de eeuw (één der zeven *wonderen van België*) die de zusters er sinds 1818 zorgvuldig bewaren en tentoonstellen in een klein privé-museum.⁸⁷ Vanuit Namen gaat het gezelschap naar Cuvelier (Frankrijk), het geboortedorpje van *mère Julie*, waar ze een plechtige concelebratiemis meevieren ter ere van de nieuwe heilige. Tot slot bezoeken de zusters de stad Amiens, bakermat (van 1804 tot 1809) van de congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen en gekend om zijn prachtige kathedraal.

Aan de kloosterkapel in Namen.

Tijdens de terugreis mag een ommetje naar de abdijruïnes van Villers-la-Ville (Brabant) niet ontbreken.

⁸⁷ De schat kreeg in oktober 2010 een ereplaats in het Museum voor Oude Kunst van Namen. Een reden op zich om deze mooie stad eens te bezoeken.

Elk jaar, de herinneringen gaan terug tot de jaren 1960, trekken de zusters er voor een dagje (of iets langer) op uit en vergeten alle zorgen. De bekendste toeristische trekpleisters van België en de buurlanden worden bezocht, meestal in combinatie met een religieus gebouw of een bedevaartsoord, zoals Dinant, Bouillon, Orval, Beloeil, Bokrijk, Diksmuide, Banneux, Lisieux,... In 1971 trekken ze naar de grotten van Valkenburg en de basiliek van Tongeren. In 1972 combineren ze een bezoekje aan de Heilig Landstichting te Nijmegen met een *safari* in de Beekse Bergen.

Op 21 juli 1977 worden de Zusters van St.-Vincentius a Paulo uitgenodigd om samen met de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw (Kapelhof) deel te nemen aan een symposium te Namen. Ze worden er voorgesteld als een kleine tak, ontsproten uit de congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen.

Op bedevaart naar Banneux, augustus 1965. Directeur Mollaert, zusters Julia (De Maesschalck), Theophila (Certijn), Emerence (De Neef), Maria Van Driessche en dienstmeisje Leonie Van Driessche.

Zuster Gudula en zuster Lucie (van het Kapelhof) samen met algemeen overste suster Mary Linscott en enkele medezusters in het hoofdklooster te Namen (1977).

De zusters in de kloostertuin, 1999.
Zittend: moeder Gudula (Maria Troch), zusters Bernadette (Barbara Poppe) en Maria (Celine De Wilde). Staand: zusters Angeline (Magdalena De Gols), Marie-Louise (Stevens), Elza (Herwege), Ria (Maria Raemdonck), Victorine (Celina Van Puyenbroeck), Beatrijs (Jozefa De Wilde), Margriet (Irma Van Puyenbroeck), Angèle (De Leenheer).

XII De zusters bouwen voor de toekomst

Heroriëntering en vernieuwing van het klooster (1984) en vernieuwing van de kapel (1987)

In het vooruitzicht van toekomstige ontwikkelingen, ook om op termijn de verkoop en de herbestemming van het kliniekcomplex mogelijk te maken, beslisten de zusters om het klooster te heroriënteren naar de tuin. Naast een nieuw toegangsgebouw en een afzonderlijk noviciaat worden de overige gebouwen waar nodig gerenoveerd en aangepast aan de nieuwe kloosterstructuur. Het ontwerp wordt toevertrouwd aan ingenieur-architect Louis Cooreman. De bouwaanvraag wordt ingediend op 1 september 1982. Moeder Gudula legt de symbolische eerste steen op 26 april 1983. Het vernieuwde klooster wordt ingezegend

op 27 december 1984 door monseigneur Leonce Albert Van Peteghem. Hij drukt zich lovend uit over het resultaat en prijst de soberheid en de kloostersfeer die er heerst. De bisschop is hoogst opgezet met de intieme gebeds- en bezinningsruimte, *het cenakel* genoemd. Bij die gelegenheid wordt zuster Gudula herkozen als algemeen overste, de nieuwe benaming voor de moeder-overste. Een aangenaam samenzijn in de refter, in aanwezigheid van monseigneur, besluit deze sfeervolle dag. In 1985 worden de tuinen aangelegd door firma Etienne De Pauw-Van Acker. Een brand- en evacuatietrap wordt eveneens gerealiseerd.

Toegangsgebouw van het vernieuwde klooster. Links staat het noviciaat.

De binnentuin, omsloten door oude en nieuwe kloostergebouwen.

Torengebouw met technische ruimtes. Onder het tentdak: een vergaderruimte, o.m. gebruikt als repetitielokaal door het knapenkoor *In Vehementi Spiritu*.

Monseigneur Van Peteghem maakt een rondgang door het klooster en zegent de kruisbeelden.

Erkertorentje met klokje en galmgaten, ter vervanging van het klokkentorentje uit 1942.

De uitbreiding van 1962, gemoderniseerd in 1984, sluit aan op nieuw toegangsgebouw.

Nu is de kapel nog aan de beurt. Ook deze moet geïntegreerd worden in de nieuwe structuur. De toegangspartij langs de Koevliet wordt afgesplitst van het klooster. Op termijn wordt deze ruimte omgevormd tot een bejaardenflat in de residentie Koevliet. De decoratie rond de oude kapeldeur, geschilderd op doek, zal heraangebracht worden boven de toegangsdeur van de vernieuwde kapel, bereikbaar via een kloostergang en de *dortoir* van het klooster.

Zo zag de ingang van de kapel er uit in 1975. Ook binnenin was het één kleurenweelde.

Vóór de verbouwing en herinrichting in 1986 is de kapel al herschilderd. De decoratie rond het altaar is weggewerkt met gipsplaten.

Nog een zicht op de doopvont. In de buitenrand van de kuip staat de inscriptie: In den naam des vaders en des zoons en des heiligen geestes.

Bij de verbouwingswerken aan de kapel moeten, na de verwijdering van de gipsplaten, zowel de altaardecoratie als de geschilderde kruisweg, de marmerbekleding en het doksaal er definitief aan geloven. De glasramen worden herplaatst door glazenier Luc Mestdagh uit Gent. Door het aanbrengen van een heldere rand met rode bies komen ze beter tot hun recht.

De vernieuwde kapel krijgt een totaal nieuw uitzicht. Hiervoor wordt samengewerkt met de afdeling kerk- en kapelinrichting van atelier Arte/Grossé uit Brugge. Dichter-beeldhouwer Renaat Ramon (eveneens uit Brugge) vervaardigt, naar ontwerp van Louis Cooreman, een stijlvol ensemble van altaar, lezenaar, wijwatervat en tabernakel.

Inmetselen van de relieken onder de altaarsteen, gevolgd door een zegeningsgebed.

Inwijding van de vernieuwde kapel op 3 maart 1987 door mgr. Van Peteghem, in aanwezigheid van pastoor Raf Vermeulen van de Kouterparochie, deken Alfons Willems, ceremoniaris van de bisschop Ludo Collin en algemeen directeur Norbert D'Hooge.

Het eindresultaat: een sobere, eigentijdse gebedsruimte. Het altaar heeft de vorm van een grafzerk, bedekt met een rouwsluier. Deze vormgeving komt tegemoet aan het antwoord van moeder Gudula op de vraag naar de betekenis van altaar.

De zusters bidden dagelijks meermaals in hun kapel (2010).

Een nieuwbouw voor polikliniek en dagziekenhuis (1994)

Een ontwerp voor de uitbreiding van de kliniek met een bijkomende vleugel is al in 1979 toevertrouwd aan architect Octaaf Van Severen (Dendermonde). Diens vader, Frans Van Severen, was de huisarchitect van de zusters (materniteit, kliniek, klooster...). Het gebouw zou dienen om een R-dienst op te richten (revalidatie na ziekte, ongeval of operatie). Door de aanslepende discussies over het voortbestaan van de kliniek komt er geen schot in de zaak. In oktober 1984 wordt het dossier overgedragen aan ir.-arch. Louis Cooreman. Hij was voordien stagiair-architect bij Octaaf van Severen en is door en door vertrouwd met de problematiek van klooster en kliniek.

In september 1986 starten de werken.

Aannemer is Marcel Poelman uit Wetteren.

Het gebouw komt in de Koevliet, links van het klooster. Daarvoor gaat de directeurswoning tegen de vlakte. De kapel en het klooster staan voor enige tijd quasi onbeschut langs een levendige bouwwerf. Omwille van de drassige ondergrond komt de fundering van het gebouw op schroefpalen. Intussen is de bestemming al eens gewijzigd naar een D-dienst (interne geneeskunde), en ook dat zal nog veranderen. Door een ultieme bestemmingswijziging tot polikliniek en dagziekenhuis (en de bijhorende administratieve besommingen) liggen de werken lange tijd stil.

Het complex wordt officieel geopend in mei 1994. De plechtige ingebruikname, in aanwezigheid van federaal minister van sociale zaken Magda De Galan, gebeurt op vrijdag 17 juni 1994. Moeder Gudula verwelkomt de genodigden en dankt allen

Polikliniek en dagziekenhuis, opgetrokken in een eigentijdse architectuur.

die zich onverdroten hebben ingezet. Het fenomeen dagziekenhuis is nog relatief nieuw, want de minister houdt een pleidooi voor een spoedige normering. De inzegening gebeurt door mgr. Arthur Luysterman, bisschop van Gent. Officiële benaming: Polikliniek en dagziekenhuis van de vzw Kliniek O.L.V. Middelaes.

In een dagziekenhuis kunnen ultrakorte opnames gebeuren, zonder overnachting. De heelkunde is toegespitst op operaties en behandelingen met kleinere insnedes, lichtere verdoving, sneller herstel.

Op 1 januari 1998 wordt de exploitatie van de polikliniek en het dagziekenhuis overgedragen aan het az (Algemeen Ziekenhuis) Sint-Blasius van Dendermonde. Directeur Gaby Bogaert beschouwt dit als het sluitstuk van haar opdracht in Zele. Ze wordt adjunct-directeur van het az Maria Middelaes in Sint-Niklaas. De overdracht van de gronden en gebouwen gebeurt op 30 november 1998.

Een nieuwbouw voor rusthuis

De Vliet (1997)

Sinds juli 1992 is de voormalige kliniek omgevormd tot een rusthuis met 60 bedden. Het gaat om een tijdelijke huisvesting. In de kloostertuin is nog voldoende ruimte om een modern rust- en verzorgingstehuis op te richten. Architectenbureau De Vloed uit Melle wordt aangesteld als ontwerper-coördinator. De stabiliteitsstudie is toevertrouwd aan ir.-arch. Louis Cooreman. In juni 1994 zet Vlaams minister Wivina De Meester haar handtekening onder de plannen. Aannemingsbedrijf Cordeel Gebroeders uit Temse wordt hoofdaannemer. De bouwwerken starten op 4 april 1996. Het wordt een modelwerf. Een goed jaar later is het gebouw voltooid.

Het rust- en verzorgingstehuis (ook genoemd Centrum voor Bejaardenzorg) De Vliet biedt

plaats aan 90 bewoners, waarvan 45 voor dementerende bejaarden. Alle kamers zijn even groot (5 op 3,5 meter) en hebben een sanitaire cel.

Met de bouw is een prijskaartje gemoeid van 190 miljoen fr., of circa twee miljoen fr. per bed.

Directrice Gaby Bogaert beschouwt de nieuwe instelling zowat als haar geesteskind. Op zaterdag 20 september 1997 worden de bewoners overgebracht naar hun nieuwe kamers. Personeel, familieleden, het Rode Kruis en vrijwilligers klaren de klus. De voormalige kliniekgebouwen worden te koop gesteld.

Op 10 oktober 1997 wordt Filip Verhoost uit Melle, voorheen zorgcoördinator, directeur van De Vliet.

De officiële opening gebeurt op vrijdag 27 maart 1998. Er is een academische zitting en mgr. Luysterman wijdt de kruisen. Tijdens het weekend wordt het complex voorgesteld aan de bevolking. Een 1200-tal geïnteresseerden is onder de indruk van de ruime en luchtige kamers, de open sfeer, de moderne voorzieningen.

Op 1 oktober 1998 wordt de exploitatie van het Rust- en Verzorgingscentrum van de vzw Zusters van de H. Vincentius a Paulo overgebracht naar de vzw Centrum voor Bejaardenzorg De Vliet. Er werken dan nog twee religieuzen: zuster Francine (bejaardenhulp) en zuster Beatrijs (verpleegassistentie en nachtdienst). Drie zusters maken zich verdienstelijk als vrijwilliger: zuster Ria staat de bewoners bij tijdens verplaatsingen, zuster Bernadette doet administratief werk, zuster Elza geeft pastorale en sfeergerichte ondersteuning (o.a. uitdragen van de communie).

Rust- en verzorgingstehuis De Vliet: een functioneel en aangenaam gebouw in een groene omgeving.

Na al deze gebeurtenissen achten Filip Verhoost en afdelingsverantwoordelijke Hilde Verbelen de tijd gekomen om eens terug te blikken op het verleden. Een verzorgde tentoonstelling *Van Moederhuis tot Rust- en verzorgingstehuis* opent op zondag 7 mei 2000.

Hoeft het gezegd dat massa's mensen deze tentoonstelling weten te waarderen?

De makers van de tentoonstelling, Hilde Verbelen en Filip Verhoost, mogen trots zijn op hun werk. De ouders van de in 1964 geboren drieling, Jacqueline Van Doorselaere en Fernand Buyle uit Overmere, met twee van hun drielingkinderen Brigitte en Guy Buyle, kijken tevreden terug naar de foto's die herinneren aan deze ophefmakende gebeurtenis.

Woon- en Zorgcentrum De Vliet organiseert op een warme en professionele manier huisvesting, dienstverlening en verzorging voor 92 bewoners vanaf 65 jaar met een lage (beperkt) of een hoge zorgbehoefte en personen met dementie. Ook personen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH) en coma-patiënten kunnen er terecht.

Er zijn twee afdelingen of zorgdiensten: De Waterlelie, voor zorgbehoevende personen en personen met NAH en De Parel, voor personen met dementie.

Per afdeling is er een verzorgend en een verpleegkundig team. Maaltijden worden ter plekke bereid, door een chef-kok van de firma Sodexo, bijgestaan door personeel van De Vliet.

Om in te spelen op de grote maatschappelijke noden omtrent ouderenzorg werkt WZC De Vliet volop aan samenwerkingsverbanden. Zo wordt er heel nauw samengewerkt met woon- en zorgcentrum Sint-Jozef te Moerzeke en de vzw IKOO (Initiatieven voor Opvang, Oppas en Kortverblijf - dagverzorgingscentra in Temse en Dendermonde). Ongeacht waar men zich aanmeldt kan men zich inschrijven op de wachtlijst van de betrokken organisaties. Er wordt gewerkt met een eenvormige dienstverleningsaanvraag.

Daarnaast wordt er intensief samengewerkt met az Sint-Blasius.

De dagelijkse leiding berust bij directeur Filip Verhoost en een beleidsteam.

Wat betreft organisatie en voorzieningen is WZC De Vliet ongetwijfeld een hele onderneming, waarbij ook externe partners betrokken worden, zoals een apotheker, een logopedist, een pedicure, een kapster, huisartsen en specialisten. Toch straalt het huis een familiale sfeer uit. Naast de luchtige kamers zijn er meerdere zithoeken en leefruimtes. Een polyvalente zaal, ook dienstig als cafetaria, sluit aan op een stemmige kapel. Therapie- en ontspanningslokalen en een kapsalonnetje vervolledigen de inrichting.

Zowel in de open als de afgesloten tuin is het aangenaam vertoeven.

Residenten die ondanks de goede verzorging toch hun laatste levensfase naderen, kunnen, indien zij dit wensen, in hun eigen vertrouwde kamer blijven in gezelschap van familie, vrienden en personeel. Er wordt veel aandacht besteed aan professionele palliatieve zorg. Er wordt trouwens ook aan vroegtijdige zorgplanning gedaan via een infobrochure, individuele gesprekken of groepsgesprekken. En dan is er het activiteitenaanbod, zowel individueel als in groep georganiseerd. Het animatieteam is voortdurend in de weer om uitstappen, wandelingen, gelegenhedsmaaltijden en allerlei ontspanningsmomenten te organiseren. Een groep vrijwilligers draagt bij tot het wellukken ervan. Ook het openhouden van de cafetaria nemen ze op zich. Een jaarlijkse spaghettidag moet geld in het laatje brengen om busuitstappen te organiseren, zoals naar Oostakker-Lourdes, domein Puyenbroeck, Koopcentrum Waasland, ... Eveneens het vermelden waard is de jaarlijkse marktdag, eind juni. Personeel en vrijwilligers stellen dan om ter mooist hun kraampjes op. Ze bakken wafels en bieden allerlei lekkers aan. Muzikanten van de Kon. Harmonie Kunst Adelt van Zele Heikant spelen vrolijke deuntjes. Aan familiaal getinte feestjes is er geen gebrek, zoals verjaardagen (af en toe voor honderdjarigen), huwelijksjubilea (50 jaar en meer), vader- en moederkesdag. November is de maand van de bejaarden, met een uitgebreid ontspanningsprogramma. Voor de beoefening van volks- en gezelschapsspelen beschikt het huis - met dank aan houtsnijder Edmond Poppe - over een eigen areaal zoals sjoelbak, kegelspel, pitjesbak, toptafel enz. Dat partijtjes kaarten of lottospel de gemoederen flink kunnen beroeren hoeft ons niet te verbazen. Religieuze feesten krijgen bijzondere aandacht. Vooral rond Pasen en in de kerst- en nieuwjaarstijd wordt het rusthuis sfeervol versierd en kunnen de bewoners deelnemen aan bijzondere misvieringen en bezinningsmomenten.

Meer op de folklore gericht maar daarom niet minder aansprekend zijn de jaarlijkse evenementen zoals de rondgang van Sint-Maarten en het driekoningenfeest. Kortom, er wordt hier veel gedaan om de bewoners een thuisgevoel te geven. Er is zelfs een *feestformule*, voor wie een verjaardag wil vieren, of eens gezellig wil samenzitten met familie, vrienden en kennissen. In 2010-2011 wordt de tentoonstelling *Schatten in Beeld* op punt gesteld. In een fototentoonstelling worden de bewoners, *onze schatten*, in beeld gebracht met wie of wat hun dierbaar is. Een felgesmaakte voltrefter, waarbij ook familieleden van de bewoners nauw betrokken worden. Nadien wordt het *Schatten on tour*, want de tentoonstelling wordt ook uitgeleend aan andere woon- en zorgcentra en aanverwante instellingen.

Roeren in de beslagkom (2001): animatrice Agnes Van De Wiele houdt een baksessie met enkele bewoners. Ook bij ander voorbereidend keukenwerk, zoals het schillen van appelen voor het maken van appelmoes, mogen de bewoners af en toe een handje toesteken.

De heilige Drie Koningen komen op bezoek, zij het in uitgezaagde vorm en voor de gelegenheid beschilderd door drie kunstzinnige bewoners (2001).

Op wandel naar het Tuimelaarskapelletje (2006).

Viering van de honderdjarige Marie De Kegel (4 sept. 2006).

Ziekenzalving in de polyvalente zaal, annex kapel (2006) door rustend priester Raphaël Leys (Overmere) en pastoor Marc Van Steen. E.H. Leys verzorgt ook de zondagse eucharistievieringen in de kapel.

Viering van het zestigjarig huwelijksjubileum van Maria De Waele (residente) en Prosper De Donder, op 31 december 2007. Ook burgemeester Patrick Poppe (tweede van links) heft het glas.

Bewoners helpen mee aan de kerstversiering (25 november 2007).

Op 27 september 2005 viert de congregatie haar 175-jaar bestaan. Mgr. Van Looy, bisschop van Gent, gaat voor in een eucharistieviering, samen met deken Willems en medepastoor De Latte. Daarna volgt een bescheiden familiefeest in het klooster.

De Vliet en het klooster liggen in een groene omgeving waar het heerlijk kuieren is. Een link met het verleden wordt jaarlijks gelegd met een ommegang of Mariale gebedstocht naar en in beide domeinen door de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën.⁸⁸

De gebedstocht wordt gehouden op de derde zondag van september. Langs de dienstwegen van De Vliet staan dan vereenvoudigde kapelletjes en het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën uit

⁸⁸ De geschiedenis van de Broederschap en de ommegang (in de volksmond gekend als *kapellefloddering*) gaat minstens terug tot 1651. In 1981 wordt de Confrérie of de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën op de Kouterparochie heropgericht. Zie ook ETIENNE QUINTYN, *De Zeelse kapellen deel 3* (art.), H.O.K. Zele, Jaarboek 39 (2008) blz. 217.

de Kouterkapel wordt meegedragen door leden van de Broederschap.

De gebedstocht eindigt aan het Lourdesgrotje (gemetseld in 1956 door Robert De Gols) in de kloostertuin. Ook heel wat bewoners van beide rustoorden kunnen, dankzij de hulp van familieleden en vrijwilligers, de plechtigheid biddend en zingend meemaken.

Sinds 2016 is de gebedstocht vervangen door een Mariahulde tijdens de zondagsmis in de Kouterkerk (steeds op de derde zondag van september), waarbij het Maria-beeld opgesteld staat links van het altaar.

Al biddend en zingend wordt het Mariabeeld rondgedragen tijdens een Mariale gebedstocht (16 september 2012).

Slotgebeden aan de Mariagrot van het klooster.

XIII Het OCMW bouwt en vernieuwt

Na de omvorming van COO naar OCMW, onder voorzitterschap van Theofiel Nies, wordt in 1979 een kuis- en karweidienst opgericht. Maar ondanks de uitbouw van de opvangmogelijkheden en de voorzieningen voor thuishulp, kunnen noch het rustoord noch de V-dienst voldoen aan de talrijke aanvragen voor opname. Dat wist men al begin jaren '70.

Een Psycho-geriatrisch centrum (1980)

In 1974 besluit de Commissie om het bestaande rustoord uit te breiden met een nieuwe vleugel. De bestemming ervan wordt in 1979 al gewijzigd in een psycho-geriatrisch centrum voor 42 zwaar demente patiënten. De Zeelse architect Herman Van Acker (Kouterkerk, 1972) ontwerpt het gebouw. De inhuldiging gebeurt op 27 juni 1980. Lucien De Cock, hoofdgeneesheer van het OCMW, ziet het centrum als een parel van menselijke opvang. Er doen geen zusters dienst in het centrum. Voor de bewoners wordt een aangepast animatieprogramma uitgewerkt. Ook religieuze en bezinningsdiensten krijgen een eigen invulling.

Een dakverdieping voor de Zusters? (1989)

Enkele jaren later zal het gebouw nog een bijkomende functie krijgen. De zustergemeenschap in het rustoord Beukenhof slankt geleidelijk af en het OCMW denkt aan een kleinere maar comfortabele huisvesting. Een bijkomende verdieping op het psycho-geriatriesch centrum lijkt de meest aangewezen oplossing.

In 1985 maakt architect Jan Strynckx de plannen voor een dakverdieping met opmerkelijke lichtinval. Er komen tien kamers voor inwonende personeelsleden, zeg maar de Zusters van de H. Vincentius. De zusters zullen er ook over een ontvangstruimte en een living beschikken. De realisatie gebeurt in 1989. Maar de zusters verkiezen om in hun vertrouwde omgeving te blijven, in rustoord Beukenhof. Oude bomen laten zich niet zo gemakkelijk verplanten...

De ruime kamers krijgen een andere bestemming: ze worden ingericht als appartementjes voor de huisvesting van bejaarde koppels.

De voorzitters tijdens het aflopend millennium zijn Godfried Dauwe (1983-1989), Hubert Temmerman (1989-1995) en Dirk Blankaert (1995-2001). Tom De Graeve volgt op 1 oktober 1990 Wilfried Thienpondt op als secretaris. In 1998 wordt Dirk Van Wassenhove de eerste rustoorddirecteur.

Het psycho-geriatriesch centrum, met ingerichte dakverdieping.

Woonprojecten van het OCMW

Het OCMW heeft een ruimere opdracht dan zieken- en bejaardenzorg. Ouder wordende mensen, alleenstaand of in gezinsverband, zijn soms beter af met een kleinere woning. Laat dit ook de taak zijn van sociale bouwmaatschappijen, de inplanting in een beschermende omgeving gaat toch een stapje verder. Het woonerf met dienstverlening Lindenhof (1981) is hier een fraai voorbeeld van. Het aanpalend appartementencomplex Berkenhof dateert van 1996.

In het kader van zijn sociale hulpverlening en begeleiding verhuurt het OCMW, verspreid over Zele, ook een aantal woningen en appartementen aan mensen die zowel op de privé- als op de sociale woningmarkt moeilijk aan bod komen. In de OCMW-raad van 26 juni 2006 is de principiële beslissing genomen om tegenover het Lindenhof in de Driesstraat een dertigtal serviceflats (assistentiewoningen of aanleunflats) te bouwen. Dat zijn woningen die kunnen *meegroeien* met de toenemende zorgbehoefte van de bewoners. Maar dit is nog toekomstmuziek.

Het Beukenhof wordt ingedeeld in een Rusthuis en een Rust- en Verzorgingstehuis (1988)

Dankzij de uitbouw van huishoudelijke hulp, thuisverpleging en medische vooruitgang kunnen bejaarden steeds langer in hun vertrouwde omgeving blijven wonen. Een tussencategorie ontstaat: mensen die, mits een minimale ondersteuning, zelfstandig kunnen wonen. Ook het OCMW biedt extra diensten aan zoals maaltijdbedeling, huishoud- en poetshulp. Gevolg: met de toenemende ouderdom van de bewoners evolueren de traditionele rusthuizen meer en meer tot rust- en verzorgingsinstellingen voor zwaar hulpbehoevende (en meestal alleenstaande) bejaarden. En deze mensen hebben andere noden dan de valide ouderlingen van weleer. Zoals degelijke sanitaire voorzieningen in de kamers, ruimtes voor groepsbegeleiding en vrijetijdsbesteding en nog zoveel meer.

Op 1 januari 1988 wordt het Beukenhof ingedeeld in twee categorieën: een rustoord met 45 bedden en een RVT⁸⁹ met 90 bedden, waarvan 19 voor dementerenden. In totaal gaat het om 135 bedden, verspreid over de gebouwen van rustoord Beukenhof en het bijhorend gebouw van het psycho-geriatriesch centrum.

Het administratief centrum (2006)

Rita De Block is OCMW-voorzitter van 2001 tot 2007. Ze zal, net als haar opvolger Freddy Massart (2007-2017,) instaan voor ingrijpende bouw- en vernieuwingscampagnes, te beginnen met een nieuwe huisvesting voor de administratieve diensten.

Dat personen die eigenlijk niets te maken hebben met het rustoord door de gangen lopen voor administratieve zaken en sociaal dienstbetoon, is verre van ideaal. Na rijp beraad wordt in 2004 beslist om een administratief gebouw op te trekken op het OCMW-domein aan de Padweg. De inhuldiging gebeurt op 4 februari 2006.

⁸⁹ Terminologie volgens het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (www.zorg-en-gezondheid.be).

Het Beukenhof wordt een Woonzorgcentrum (2010)

Al in het jaar 2000 lezen we in het OCMW-huiskrantje dat het rustoord Beukenhof een woon- en zorgcentrum zal worden en dat de gebouwen zullen vervangen worden door een nieuwbouw. Een woon- en zorgcentrum (of woonzorgcentrum) is meer dan een rustoord.⁹⁰ De nieuwe naam past beter bij de realiteit. Wat vroeger een rustoord was, is vandaag dikwijls een verzameling van verschillende vormen van zorg- en woongelegenheid.

Vanaf 1 januari 2010 verandert de naam Rustoord Beukenhof in Woonzorgcentrum Beukenhof.

Als permanente verblijfplaats is het woonzorgcentrum de meest verregaande schakel in een hele keten van ouderenzorg. Die begint bij allerlei vormen van thuiszorg en gaat via tussenformules zoals dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf of serviceflats, over naar de permanente opvang en verzorging in een woonzorgcentrum. Het woonzorgcentrum kan ook samenwerken met zorgverleners uit de thuiszorgsector.

Al deze nieuwe ontwikkelingen kunnen niet waargemaakt worden in de bestaande infrastructuur van het OCMW. Een nieuwbouw wordt dan ook noodzakelijk.

⁹⁰ Bron: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid (www.zorg-en-gezondheid.be). Op 1/1/2010 trad het Woonzorgdecreet van 13 maart 2009 in werking. In het nieuwe decreet worden de termen rusthuis - rustoord niet meer gebruikt. De term is overal vervangen door "woonzorgcentrum". Een woonzorgcentrum is een voorziening die bestaat uit één of meer gebouwen die functioneel een geheel vormen en waar, onder welke benaming ook, aan gebruikers van 65 jaar of ouder, die er permanent verblijven, in een thuisvervangend milieu huisvesting en ouderenzorg wordt aangeboden. (Art. 37 Woonzorgdecreet).

Exit Beukenhof (2010)

Een gloednieuw Centrum voor Thuis- en Ouderenzorg zal het Beukenhof (met het gebouw van het voormalig psychogeriatrisch centrum en de feestzaal) vervangen. De afbraak gebeurt in twee fasen. De eerste fase is nog beperkt tot twee resterende, leegstaande vleugels van het oud hospitaal en een deel van de oorspronkelijke inkomhal van het Beukenhof. De beplanting van de binnenkoer wordt verwijderd en de eerste fase van de nieuwbouw kan worden aangevat. Gedurende de werken gaat het leven in het Beukenhof zijn gewone gang, maar de sfeer van *het zijn hier de laatste maanden* wordt stilaan voelbaar.

In de rustoordkapel gaan 's zondags de laatste eucharistievieringen door.

In het nieuw complex is geen kapel voorzien. Wel komen er meerdere polyvalente gemeenschapsruimtes die ook geschikt zijn voor woorddiensten en eucharistievieringen. Op 26 december 2009 geeft de Kon. Volksfanfare haar laatste traditioneel kerstconcert in de cafetaria van rustoord Beukenhof.

Eucharistieviering in de rustoordkapel, enkele maanden vóór de afbraak.

E.H. Karel Verhoeven uit Kalken komt wekelijks naar Zele om de mis op te dragen. Diaken Michel Van Geeteruyen assisteert.

Na de eredienst worden de mindervaliden naar hun kamer gebracht door zuster Victorine en enkele vrijwilligers.

In april 2010, enkele weken na de ingebruikname van het woonzorgcentrum De Meander, worden de gebouwen ontruimd. Liturgische voorwerpen gaan naar de parochies en naar het klooster van de Zusters van de H. Vincentius. De fraaie glasramen van de kapel krijgen een nieuwe bestemming in de kerk van Huivelde.

XIV Het az Sint-Blasius neemt de Zeelse klinieken over (1998)

In 1998 neemt het Algemeen Ziekenhuis Sint-Blasius twee Zeelse instellingen over. Van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo worden het dagziekenhuis en de polikliniek overgenomen en de gebouwen gekocht. Van het OCMW worden de 60 sub-acute bedden overgenomen, met een erfpachtovereenkomst voor het gebouw. Intussen is de feestzaal al omgevormd tot noodlokalen voor de administratie.

De erfpachtovereenkomst, via vzw Onze Lieve Vrouw van Troost (OLVT), loopt vanaf 1 januari 1999 over 33 jaar, waarna de erfpacht kan verlengd worden of het goed kan aangekocht worden.

Voor de personeelsleden geldt een bijzondere regeling. Hun werkzekerheid en statuut worden gewaarborgd.

Het az Sint-Blasius heeft vanaf dan te Zele twee campussen. Enkele gespecialiseerde diensten worden er bestendig, andere zijn nieuw voor de streek.

IN KOEVLiet 6

(voorheen Polikliniek en dagziekenhuis van de vzw Kliniek O.L.V. Middelares): campus dagziekenhuis (tot februari 2012), polikliniek en dialyse (gestart in 1999).

Ook hier staat de tijd niet stil. Integendeel. In het najaar van 2010 wordt een CT-scanner geplaatst. De dienst radiologie wordt zo een volwaardige dienst medische beeldvorming. In 2011 wordt de dialyse uitgebreid tot 11 bedden voor nierpatiënten. Alle specialisaties houden raadplegingen in Zele.

IN KOEVLiet 5

(het OCMW gebouw van het voormalig geriatisch ziekenhuis): campus geriatrie, revalidatie en (sinds 19 januari 2000) palliatieve zorgen, genaamd De Haven. In 2009 wordt de gemeenschappelijke toegangspartij met het OCMW-rustoord afgebroken. Een zij-ingang wordt de hoofdingang.

Mogen we besluiten dat het az Sint-Blasius zich in Zele, naast een polikliniek, vooral toelegt op raadpleging en gespecialiseerde verzorging? Maar de tijden veranderen snel... Het az St.-Blasius opent op 23 januari 2012 een nieuw chirurgisch dagcentrum in Dendermonde. Met deze ingebruikname stopt de heelkundige activiteit en dus ook de dagkliniek in Zele. Alle andere diensten, verdeeld over twee campussen, blijven in Zele behouden. Anderzijds is de toekomst van campus Koevliet 5 onzeker, toch wat het gebouw betreft.

Campus geriatrie, revalidatie en palliatieve zorgen (2016).

Campus dagziekenhuis en polikliniek (2011).

Nieuwbouw, eerste fase, zijgevel, gezien vanuit de achterliggende tuin (december 2009). Een kleurrijk, aantrekkelijk, luchtig en functioneel gebouw.

XV Centrum voor thuis- en ouderenzorg (CTOZ) De Bron van het OCMW

Alhoewel bij dit nieuwe centrum geen zusters meer betrokken zijn en er evenmin verblijven, schetsen we hier toch beknopt de totstandkoming ervan. Het is immers de rechtstreekse opvolger van het burgerlijk godshuis waarvoor de Congregatie van de Zusters van de H. Vincentius gesticht is in 1831, nadat enkele zusters uit het Kapelhof al de eerste diensten leverden en zieken verzorgden sinds de oprichting in 1829-30.

AANKONDIGING EN VERANTWOORDING (2005)

Dat alle nieuwe ontwikkelingen niet konden waargemaakt worden in de bestaande infrastructuur van het OCMW, was al lang geweten. Het gebouwencomplex van woonzorgcentrum Beukenhof kon misschien wel uitgebreid, maar heel moeilijk aangepast worden. Zo bleken o.m. de gangen te smal te zijn.

In het OCMW-huiskrantje van juli 2005 kondigt voorzitter Rita De Block goed nieuws aan: *Half 2006 worden subsidies vrijgegeven voor een nieuwbouw. De nieuwbouw houdt in dat het bestaande rusthuis stuk per stuk afgebroken en weer opgebouwd wordt. In*

het nieuwe complex zal ook een kortverblijf, dagverzorging en een dienstencentrum aanwezig zijn. Als de werken eind 2006 kunnen starten zou het gebouw er na twee jaar moeten staan. (...)

De thuis- en ouderenzorgcampus van het OCMW aan de Koevliet zal CTOZ De Bron heten.

Daarmee wordt verwezen naar de bron die vroeger op het terrein aanwezig was, maar ook naar water als bron van leven en als plaats waar rond mensen zich verzamelen en komen wonen. Het Centrum voor Thuis- en Ouderenzorg moet uitgroeien tot een aantrekkelijke campus waar alles draait om zorg en welzijn.

ENKELE TECHNISCHE GEGEVENS

Opdrachtgevers: OCMW Zele en Dexia Bank (Belfius Bank). Ontwerp: ABETEC nv, architecten & ingenieurs, Dendermonde. Hoofdaannemer: Ondernemingen Jan De Nul nv, Aalst.

De symbolische eerstesteenlegging gebeurt op 15 februari 2008.

De bouw van het nieuwe centrum met plaats voor 158 bejaarden gebeurt in drie stappen. Eerst wordt een T-vormige vleugel opgericht tot vlakbij en met behoud van de bestaande accommodatie. Vervolgens wordt het oude complex (het Beukenhof) afgebroken. Deze twee stappen vormen de eerste fase. Tenslotte wordt de nieuwbouw vervolledigd op de plaats van het afgebroken complex. Dit is de tweede fase.

EERSTE FASE: WOONZORGCENTRUM (WZC) DE MEANDER (2010)

In februari 2010, na twee jaar hard werken, is de eerste fase van WZC De Meander afgewerkt. Er zijn 108 woongelegenheden, waarvan twee kamers voorlopig dienen voor kortverblijf. Al bij al een indrukwekkende realisatie.

Een grondig voorbereide reorganisatie wordt nu doorgevoerd. Op het gelijkvloers komen de valide bewoners (20 kamers). De eerste en tweede verdieping zijn bestemd voor zorgbehoevende bewoners. Voor dementerende bejaarden is er geen afzonderlijk gebouw meer. De derde verdieping is voor hen bestemd. De verdiepingen tellen in de eerste fase 27 kamers, in de tweede fase worden er dat 40. Alle afdelingen

krijgen een naam die verwijst naar water: De Oever (GV), De Stroming (1ste V), De Steiger (2de V) en De Kering (3de V). Per verdieping is er een gemeenschappelijke zit-, leef- en eetruimte (met een keukentje) en zijn er twee comfortabele zithoeken.

Tijdens het eerste weekend van maart 2010 wordt het complex voorgesteld aan de bewoners en hun familie, het personeel en het grote publiek. Bewondering alom! Er wordt ook een gelegenheidspublicatie verspreid, Kronkel genaamd. Dit wordt de naam van het huiskrantje.

Nog enkele weken geduld en de residenten kunnen hun intrek nemen in de comfortabele eigentijdse kamers.

Opendeur in het gloednieuwe woon- en zorgcentrum. De Zeelse bellenman Odilon Wiels verwelkomt het publiek. Raadsleden, personeelsleden en vrijwilligers: allen zijn op post om de bezoekers te verwelkomen en rond te leiden.

De verhuisoperatie is tot in de puntjes voorbereid. Op vrijdag 29 maart is het zover. Om 8.30 u, na het ontbijt, worden de eerste bewoners tot aan de lift begeleid. De eerste afdeling die aan de beurt komt is De Kering, op de hoogste verdieping. Op de kamers worden de mensen verwelkomd door hun familie, zodat ze samen al een beetje kunnen wennen aan hun nieuwe leefomgeving. Voor elke afdeling staan er koeken en koffie gereed in de gemeenschapsruimtes. Rond 10 u is iedereen verhuisd! Eens alle bejaarden hun stek hebben in het nieuwe woon- en zorgcentrum is het Beukenhof klaar voor de sloop.

Op zondag 2 mei heeft de eerste eucharistieviering plaats in een gemeenschapsruimte van het nieuwe Woonzorgcentrum (WZC) dat voortaan De Meander zal heten. Een meander is een bocht in een rivier.

Vanuit hun nieuwe kamers en gemeenschapsruimtes hebben heel wat bewoners nog een onverwacht tijdverdrijf. In recordtempo zien ze het Beukenhof tegen de vlakte gaan. Eens deze klus geklaard kunnen de werken van de tweede fase aanvangen. De diensten voor thuiszorg krijgen een voorlopig onderkomen in container-units.

En de animatie? Die gaat uiteraard verder, nu met nog meer mogelijkheden.

Afbraak van rustoord Beukenhof (juni 2010).

Vanaf de Kouterstraat komt de nieuwbouw duidelijk in beeld. Heel wat residenten van WZC De Meander kunnen hun uitzicht op de speelplaats van de basisschool wel smaken.

12 maart 2012. Op alle afdelingen komen kinderen van De Zonnewijzer langs met koffie en botercake, zowel in de gezelschapszalen als op de kamers. Nadien vermaken ze jong en oud met een muzikaal pak.

Residenten, personeel en vrijwilligers van WZC De Meander op bezoek in het museum Zeels Erfgoed (10 maart 2012). Tussen de voorwerpen en foto's op het gelijkvloers worden volop herinneringen opgehaald uit de tijd van toen. Enkelen kunnen zich nog haarfijn herinneren hoe het er destijds aan toeging in het nijvere Zele. Intussen bezoekt een tweede groepje de kantafdeling.

TWEEDE FASE: VOLTOOIING VAN WZC DE MEANDER EN VOLTOOIING VAN HET CTOZ DE BRON (2012)

In de tweede fase wordt het WZC uitgebreid van 105 naar 140 woongelegenheden en drie bijkomende kamers, op het gelijkvloers, voor kortverblijf. Verder zijn er lokalen voor de dagopvang van tien bejaarden en een dienstencentrum met ontmoetingsruimtes. De volledige nieuwbouw omvat ook bureaus en vergaderlokalen. Een inkompartij leidt naar de onthaaldienst en naar de verbindingssgangen.

In 2011 eindigen de bouwwerken, dan gebeurt de binneninrichting. De zoektocht naar bijkomend personeel kan nu beginnen. Ook naar nieuwe vrijwilligers wordt een oproep gedaan. In oktober 2011 vatten de omgevingswerken aan.

Op de werf, tot en met de technische installaties, de binneninrichting en de tuinaanleg, zijn vaklui van allerlei herkomst en nationaliteit tewerkgesteld. En al bij al zonder Babylonische spraakverwarring tussen deze beoefenaars van knelpuntheroepen. Links zien we het parochiaal centrum De Zeven, met sporthal, en de parochiekerk.

De bijkomende kamers in WZC De Meander worden vanaf maart 2012 geleidelijk aan toegewezen.

De feestelijke opening, met de voorstelling van de bestaande en de nieuwe diensten, gaat door tijdens het weekend van 20, 21 en 22 april 2012.

De uiteindelijke kostprijs van CTOZ De Bron bedraagt, 23.231.000 euro, BTW inbegrepen. Hiervan wordt 14,78 miljoen gesubsidieerd vanuit het VIPA (Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden). De diensten die het CTOZ De Bron aanbiedt moeten de ouderen met een beginnende zorgsituatie aanmoedigen om op een kwaliteitsvolle manier zo lang mogelijk thuis te blijven wonen. Op die manier moeten ze minder snel de stap naar het woonzorgcentrum zetten. Zoals voor de andere OCMW-diensten, wordt voor elke aanvraag de zorgnood eerst besproken met een maatschappelijk assistent.

Voor de diensten kortverblijf en nachtopvang, en bijhorende lokalen, zijn passende namen bedacht. Uit een wedstrijd voor de Zeelse bevolking kregen Het Getij en De Welle de voorkeur.

Het dagverzorgingscentrum richt zich tot senioren die thuis wonen, maar op bepaalde dagen, na afspraak, willen rekenen op opvang in een moderne en toch huiselijke zorgomgeving.

Het lokaal dienstencentrum, gelegen langs de straatzijde, wil een ontmoetingsplaats zijn voor alle Zelenaars, maar richt zich vooral tot thuiswonende senioren. Het beschikt over een centrale ontmoetingsruimte of *lounge bar* (bediend door vrijwilligers), een ruim terras en drie polyvalente lokalen, geschikt voor activiteiten van creatieve of ontspannende aard.

In de groene omgeving is er plaats voor buitenactiviteiten, zoals petanque. Tot het dienstenaanbod hoort ook een seniorenrestaurant. Het is open op werkdagen. De maaltijden worden geserveerd in de *lounge bar*. Lokale verenigingen kunnen, in samenspraak met (of op uitnodiging van) het dienstencentrum cursussen, voordrachten of creatieve activiteiten aanbieden. Een kitchenette voor kookactiviteiten staat ter beschikking. In het dienstencentrum kunnen aanvragers en geïnteresseerden ook kennismaken met het aanbod aan thuiszorgdiensten.

De bestaande diensten worden verstrekt vanuit het CTOZ De Bron. Het gaat om de Dienst Gezinszorg en Aanvullende Thuiszorg; huishoudhulp en poetsdienst met dienstencheques; maaltijdbedeling aan huis en een personenalarmsysteem. Het valt buiten het bestek van onze bijdrage om het takenpakket van al deze diensten te bespreken. Dat de

Ook de cafetaria van WZC De Meander draait op gemotiveerde vrijwilligers.

organisatie van het dienstbetoon gebeurt vanuit een stijlvol en onthaalvriendelijk gebouwencomplex is een meerwaarde voor de gemeenschap. Wie enkele diensten combineert en daarbij nog kan rekenen op familieleden of vrienden, kan langer zelfstandig blijven wonen dan iemand die het op zijn eentje moet beredderen.

Het hoofdgebouw. Een sierlijke luifel markeert de inkom van het complex.

OBSERVATORIUM 51°N4°O: EEN KUNSTWERK OP DE CAMPUS

Als tegenprestatie voor de subsidies die het OCMW van de Vlaamse Gemeenschap krijgt voor zijn nieuwbouwproject, moet een kunstwerk opgericht worden. Na een wedstrijd, rond het thema *de bron*, wordt een project van Niko Van Stichel (NVS Enterprises, Sint-Gillis-Waas) weerhouden. In de tuin tussen het CTOZ De Bron

en het ziekenhuisgebouw bouwt hij *Observatorium 51°N4°O*, een constructie die toegankelijk is, met onderaan een zit- en tentoonstellingsruimte. Een draaitrap leidt naar een loop- en uitkijkzone in de draaibare koepel. De kunstenaar is geïnspireerd door het universum, als bron van leven en ook van de tijd.

Zicht op het complex, kant dienstencentrum en tuin, met rechts het kunstwerk.

ONTWIKKELINGEN NA 2012

- **1 JANUARI 2013.** WZC Sint-Jozef (Moerzeke) en WZC De Vliet (Zelee) nemen de beslissing om hun jarenlange samenwerking te verstevigen door samen te smelten tot Zorgnetwerk Trento vzw. Trento staat voor Transdisciplinaire, Residentiële en Thuiszorgondersteunende Ouderenzorg. Ook andere partners, actief in de wijde regio, treden toe.
- **28 AUGUSTUS 2013.** De Zusters van de H. Vincentius a Paulo verkopen hun klooster aan de vzw O.L.V. van Troost (Dendermonde). De zusters kunnen er nog enkele jaren blijven wonen. Met deze transactie kan het az St.-Blasius op termijn haar Zeelse activiteiten centraliseren, met respect voor de missie van de zustergemeenschap.
- **OP 4 AUGUSTUS 2015** starten de werken aan een nieuwe vleugel met 12 woongelegenheden voor vast verblijf en twee voor kortverblijf in het Woon- en Zorgcentrum De Vliet in opdracht van vzw Zorgnetwerk Trento. De voltooiing is voorzien in 2016. Voor de resterende zusters is in een leefruimte voorzien, te beschouwen als een mini-kloostertje. Aannemer is nv JURI uit Zelee. Architect is Marc Claeys uit Gent. Zie deel IV.
- **17 AUGUSTUS 2015.** Op het gelijkvloers van residentie Koevliet start Groepsopvang Samenwerkende Onthaalouders de kinderopvang vzw Piepekoot! Deze afdeling van OKO&ZO (Dienst onthaalouders Berlare-Zelee) heeft plaats voor 18 baby's en peuters.
- **4 JULI 2016.** Monseigneur Luc Van Looy komt het nieuwe kloostertje en een stemmige kapel van de Zusters van de H. Vincentius inwijden. Het verblijf voor twee nog in het klooster residerende zusters Elza (Herwege) en Bernadette (Poppe) sluit aan bij het WZC De Vliet aan Koevliet 8. Hun medezusters Victorine en Margriet (Van

Puyenbroeck) en Ria (Raemdonck) verblijven al enkele jaren in WZC De Vliet. De kloostergebouwen aan Koevliet 4 zullen in de toekomst een nieuwe bestemming krijgen in de campus van az Sint-Blasius. De doopvont uit de kloosterkapel wordt geschonken aan H.O.K. Zelee en krijgt een plaats in Museum Zeels Erfgoed.

- **15 AUGUSTUS 2016.** De dekenaten Dendermonde, Lebbeke en Zelee vormen voortaan het dekenaat Dendermonde. De drie vroegere dekenaten worden omgevormd tot telkens één "nieuwe parochie", in ons geval de parochie Zelee-Berlare. E.H. Jan Van Raemdonck blijft op post als pastoor van Zelee en is benoemd tot pastoor-moderator van de nieuwe parochie in Berlare en Zelee.
- **11 OKTOBER 2016.** Het az Sint-Blasius maakt bekend dat in 2017 de diensten geriatrie, revalidatie en palliatieve zorgen van campus Zelee zullen overgebracht worden naar Dendermonde. Het gebouw aan Koevliet 5 (eigendom van het OCMW) voldoet niet langer aan de hedendaagse normen. De toekomstige bestemming ligt nog niet vast. Anderzijds zal az Sint-Blasius fors investeren in het gebouwencomplex aan Koevliet 6. Daar bevinden zich de dienst raadplegingen, de medische beeldvorming, de dialyse-eenheid en de pijnkliniek. Ook het voormalig klooster van de Zusters van de H. Vincentius (Koevliet 4) maakt deel uit van dit complex.
- **21 JANUARI 2017.** Tom De Bruyne wordt OCMW-voorzitter.
- Ingevolge het Decreet Lokaal Bestuur van de Vlaamse regering van **30 JUNI 2017** zullen de OCMW's en de gemeentelijke diensten bestuurlijk samensmelten op 1 januari 2019. De voorbereiding van de inkanteling is al gestart.

INFORMATIEBRONNEN (delen I, II en III)

1. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

- GODFRIED DAUWE, In Vreugde Dienstbaar 1830-1980, 150 jaar Congregatie van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo te Zele, HOK, jaarboek 11 (1979-1980), p. 11-29.
- FRANÇOIS DE GEEST, Oud-weeskinderen weer samen, Gazet van Zele, oktober 1993.
- FRANS DE POTTER EN JAN BROECKAERT, *Geschiedenis van Zele*, Gent, 1893 (Heruitgave HOK, 1994).
- J.B. LAVAUT (kanunnik), *Handboekje der godsvrucht tot O. L. V. der Zeven Weeën in de aloude en vermaarde Kouterkapel te Zele*, Gent, drukkerij Vander Schelden, 1872 (derde druk, 1875, coll. E. Quintyn).
- G. MARECHAL, Armen en ziekenzorg in de Zuidelijke Nederlanden, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, II, Haarlem, Fibula-Van Dishoeck, 1982, p. 268-280.
- FRANS MICHEM, *Zele en zijn geschiedenis*, Antwerpen, Standaard Boekhandel, 1957. Thema's: H. Geesttafels (p. 81-82); godsdienstig leven (p. 112-113); armenzorg (p. 145-148); schepenen (p. 161-163); ziekenzorg (p. 211-215).
- ETIENNE QUINTYN, *Zele tijdens de Grote Oorlog*, Zele, Samkoburo, 1987.
- ETIENNE QUINTYN, *100 jaar kloddezakken in woord en beeld*, Zele, 2002.
- ETIENNE QUINTYN, Het Kapelhof jubileert, HOK Zele, jaarboek 17 (1986), p. 97 – 123.

- ETIENNE QUINTYN, *Zele in oude prentkaarten*, Zaltbommel, Europese Bibliotheek, 1972.
- REDACTIETEAM HOK, o.l.v. Etienne Quintyn, *1200 jaar Zele*, HOK Zele, 1999. Thema's: Kerk- en armbestuur (p. 167-169); arm Zele (p. 217-221); het hospitaal (p. 221-222); het Bureel der Burgerlijke Godshuizen; de Zusters van de H. Vincentius a Paulo; de geestelijke bestuurders (p. 223-224); OCMW; privé-verzorgingsinstellingen (p. 429-432).
- HONORÉ STAES, *Schets eener Geschiedenis van de Gemeente Zele*, 1883 (Heruitgave HOK Zele 1969).
- POL VAN MOSSEVELDE e.a., *175 Jaar Instituut Onze-Lieve-Vrouw te Zele*, Zusters van Onze-Lieve-Vrouw, Zele, 1986.
- R. VAN UYTVEN (eindredactie), *De 25 dagen van Vlaanderen*, 2005, Zwolle, Waanders Uitgevers. Deel 14. Thema: De Vlamingen en hun vondelingen en wezen. Deel 14 (periode 1787-1815).
- Zuster LYDIE VAN WICHELEN, 200 Jaar Congregatie van Onze-Lieve-Vrouw (1804 – 2004), HOK Zele, jaarboek 34 (2003), p. 55 - 60.
- Zuster LYDIE VAN WICHELEN en HUGO BROEN, De Zusters van Onze-Lieve-Vrouw van Namen in Nooitrust te Westmalle, Heemkundige Kring van Malle, Jaarboek 2009.
- JOSÉ VERSCHAEREN, *Burgerlijke godshuizen, Burelen van weldadigheid, Commissies van Openbare Onderstand en Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn. Organisatie,*

bevoegdheden, archiefvorming. Algemeen Rijksarchief, Brussel, 2001.

- ZUSTERS HEILIGE VINCENTIUS, In vreugde dienstbaar, 150 jaar Congregatie van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo te Zele, programmaboekje jubelmis, 1980.

2. ARCHIEVEN

- Gemeentelijk Archief Zele (GAZ), afd. Godshuizen / C.O.O / O.C.M.W.
- GAZ 85.211: Verkiezing en aanstelling leden 1807 – 1994. GAZ 472.1: Begrotingen 1848-1996. GAZ 474.1: Kasdagboeken 1817-1918. GAZ 570: Eigendommen, oud + sommier. GAZ 611: Onderstand in geld 1827-1918. GAZ 861.71: Afbraak oud hospitaal 1965. GAZ 861.73: Werken Burgerlijk Godshuis/ Hospitum 1828 – 1904.
- Archief en gedenkschriften van de Zusters van de H. Vincentius a Paulo, Zele.
- Archief van het O.C.M.W. Doos 811.3: Opbouw nieuw hospitaal 1902-1905. Doos allerlei documenten vóór 1947. Doos Bouwen 1902 – verbeteringen. Map Wezenhuis 1876-1951.
- Archief van het bisdom Gent (kloosters).
- Archief van het Kadaster, Gent.
- Rijksarchief te Beveren. Modern Archief Zele 1795-1954 (GM 36). 690: Beraadslagingen van het Bureel van Weldadigheid 1851-1899. 721: Staat der behoeftigen 1854-1868. 722: Briefwisseling betreffende armbestuur en burgerlijke godshuizen, 1815-1830.
- Provinciaal Archief O.-VI. te Beveren. Map 1714, Reglement van het hospitaal te Zele, 1833. Map 1/3872/1 Vergrotingswerken aan het burgerlijk godshuis te Zele.
- Archief en documentatiecentrum van de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele.

3. ANDERE GERAADPLEEGDE BRONNEN, VIA WEBSITES:

- ANDRIES VAN DEN ABEELE (Brugge), Behoeftigen- en armenzorg van de achttiende eeuw tot heden. Gepubliceerd in de tentoonstellingscatalogus *Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove*, Oudenburg, 1986. www.andriesvandenabeele.net
- OMD (Open Monumentendag) Vlaanderen 2009. Thema: Zorg. Inspiratiemodule 2 (www.openmonumenten.be).
- OMD Antwerpen, 2009. Brochure D/2009/0306/189.
- STIJN VAN DE PERRE, *De dokter der armen - Armmeesters en andere vrijwilligers bij de Burelen van Weldadigheid (1796 – 1925)*, Artevelde Hogeschool, Socia-dossier nr. 4, September 2005.
- STANNY VAN GRASDORFF, *Het kerkbeheer of “de H. Geesttafel” of “de Armentafel”*, <http://www.stanny-van-grasdorff.be/armen.htm> ; <http://www.stanny-van-grasdorff.be/kerkbeheer.htm>
- MARCEL VERREYKEN, *Van liefdadigheid, via onderstand, naar maatschappelijk welzijn*. Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome (Boom), www.tenboome.be, Jaarboek 1990-1991.
- www.OCMW.zele.be
- www.canonsociaalwerk.be
- Roots-Web, Skynetblog, *Genealogische en aanverwante weetjes*. <http://gena.skynetblogs.be/archive-week/2006-33> (18.08.2006)

- GROEPSWERK, *Leven in armoede in de 19de eeuw in Gent*, n.a.v. de gelijknamige tentoonstelling in de Sint-Bavohumaniora (2003), via website.
- www.zorgnetwerktrento.be

Met dank aan:

- Eerwaarde Zusters van de H. Vincentius a Paulo: zuster Elza (Elza Herwege); zuster Bernadette (Barbara Poppe); zuster Ria (Maria Raemdonck); zuster Victorine (Celine Van Puyenbroeck).
- Gemeente Zele: archief Dienst Bevolking en algemeen archief.
- OCMW Zele: Tom De Graeve; Isidoor D’Hooge; Godelieve Geers; Freddy Massart; Bart Crombez.

Naast deze instellingen danken we ook volgende personen voor hun getuigenissen, het geven van inlichtingen en/of het beschikbaar stellen van foto’s en documenten

(2012): Eric Arens (K.H. Ste.-Cecilia); Piet Certyn; Etienne Cooreman; Martine Crève; Kamiel De Caluwé; Maurits De Coen (Brugge);, Robert De Gols; Angèle De Loose; Alfred De Ridder; Julienne De Ridder; Rudolf De Schutter; René De Smedt; Lisette De Vos; Arthur De Waegemaeker; Karel De Wilde; Martin Huyghe (Ondernemingen De Nul, Aalst); Julien Maes; Jacqueline Poppe; Etienne Quintyn; Wilfried Thienpondt; Zuster Agnes (Van Beneden, Westmalle); Bert Van Cauteren; Frans Van den Berghe; Peter Van Doorselaere; Willy Van Kerckhove; Etienne Van Malderen; prof. Marc Van Uytfanghe; Christiane Van Wichelen; Zuster Lydie (Lydie Van Wichelen, Westmalle); Rita Van Wouwe; Yvonne Verbeken (Gent); Marcel Verbelen; Zuster Maria-Pia (Maria Wuyts, Westmalle), Marcella Zaman.

(2018): Ingrid Boone, Marc Christiaens (MC, via Mark De Block); familie de Decker (via Benoit de Decker, Edegem); Luc Jocqué (Eeklo); Freddy Pille (Eeklo); Kristien Suenens (KADOC); E.H. Jan Van Raemdonck (archief van de kerkfabriek Sint-Ludgerusparochie);

DEEL IV

De zusters blijven zeer gehecht aan hun kloosterleven, hun kapel, hun strikte dagindeling, hun open venster op de samenleving, hun gastvrijheid en hun dienstbaarheid voor kwetsbare en zoekende mensen.

Maar de zoektocht naar een aangepaste huisvesting dringt zich op.

Omgeven door groen, met de zon van bij het ochtendkrieken en in de vooravond, zijn de zusters fier op hun nieuwe 'thuis'.

XVI Naar een nieuw klooster

WAT VOORAFGING

Bij het begin van het tweede decennium van de eenentwintigste eeuw blijven nog slechts vier zusters over in het grote klooster: zusters Elza Herwege, Bernadette (Barbara) Poppe, Ria (Maria) Raemdonck en Victorine (Van Puyenbroeck). Een vijfde zuster, Margriet (Irma Van Puyenbroeck), is reeds opgenomen in het rusthuis (WZC De Viet).

Op de vroegere zuster-campus hebben verschillende instellingen plaatsgebrek en werken aan uitbreidingsplannen. Sommige van deze instellingen laten hun oog vallen op het klooster zelf of vragen recht van doorrit om hun gebouwen te ontsluiten. Ook voor kinderopvang zoekt men naar een kwalitatief en ruim onderkomen. Het ziekenhuis St.-Blasius uit Dendermonde heeft sinds de jaren '90 vestigingen aan beide zijden van de Koevliet. Van het Zeelse OCMW worden de vroegere gebouwen van het ziekenhuis in erfpacht genomen voor de uitbating van twee sub-acute diensten en een palliatieve eenheid "De Haven". Het vroegere

ziekenhuis van de zusters is vervangen door een dagziekenhuis en polikliniek. De ziekenhuisdirectie wenst haar verschillende vestigingen bijeen te brengen. Ook het woon- en zorgcentrum De Vliet zoekt naar uitbreidingsmogelijkheden, nadat zij bijkomende erkenningen heeft bekomen voor extra woongelegenheden. Beide instellingen benaderen de zusters en doen elk afzonderlijk voorstellen om het klooster aan te kopen. Het zou worden afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

Deze voorstellen worden door de zusters niet op gejuich onthaald. Hun klooster wordt immers piekfijn onderhouden en de zusters hebben er meer dan de nodige ruimte om hun goed gevuld kloosterleven te leiden. Het is een open huis, waar vele gelovigen, vrienden, de gebedsgroep en een jongenskoor graag worden ontvangen. Voor elke activiteit van de zusters en hun gasten is er een aparte plaats. Het klooster telt vele kamers.

HET KLOOSTER WORDT TE GROOT

Gaandeweg blijven slechts twee zusters in het klooster wonen. Meer en meer komen ook de nadelen van dit grote gebouw bovendien, soms letterlijk. Na een hevige regenbui loopt het water via de voordeur naar binnen en moet er gedweild en gehoosd worden. Het onderhoud van gebouw en tuin vergt veel zorg. De loopafstanden worden te groot. De kosten voor onderhoud en energie lopen op. De zusters voelen zich niet onveilig, maar met twee in het grote klooster... Om zorg van buitenaf mogelijk te maken in geval van nood wordt de voordeur nog uitgerust met een automatische badgelezer maar het wordt meer en meer behelpen. De zusters blijven zeer gehecht aan hun kloosterleven, hun kapel, hun strikte dagindeling, hun open venster op de samenleving, hun gastvrijheid en hun dienstbaarheid voor kwetsbare en zoekende mensen. Wat zal daarvan overblijven wanneer zij hun klooster zouden opgeven? Wat zijn de alternatieven? En voorts, wat zal er met hun mooi onderhouden kloostergebouw gebeuren? Toch niet afbreken zeker? Al die gedachten weerhouden de overblijvende residerende zusters Elza en Bernadette niet om verder na te denken over hun toekomst, maar ze zien niet onmiddellijk een pasklare oplossing.

Het is Etienne Van Hecke die, als bestuurder van het St-Blasiusziekenhuis, in 2008 voorzichtige gesprekken aanknoopt met de zusters. Twee decennia eerder heeft hij zich beijverd voor de samenwerking tussen het Dendermondse ziekenhuis en de kliniek OLV-Middelares van de zusters. Dat iss niet gelukt en het kleine ziekenhuis kwam toen in handen van az Maria Middelares in St-Niklaas. Hij heeft in die jaren als CM-secretaris ook voorzichtig aangestuurd op een positieve

samenwerking in plaats van concurrentieel opbod tussen de CM-polikliniek Ste.-Christiana aan de Lokerenbaan (in de villa Prosper Haegens) en de polikliniek van de zusters in het ziekenhuis aan de Koevliet.

Een eerste ontmoeting heeft plaats op donderdagvoormiddag 27 november 2008. Mevrouw Maria Verheirstraeten heeft, met het oog op accomodaties voor kinderopvang, dat eerste contact gelegd. Er wordt toen in heel algemene termen gesproken over de verschillende initiatieven die zich op de zuster-campus hebben ontwikkeld en die verdere uitbreiding of verbetering nastreefden. Kinderopvang komt nadrukkelijk ter sprake, maar ook serviceflats, nabuurschap met het revalidatiecentrum en de school, het rusthuis en de plannen van het ziekenhuis. Besluiten worden vooralsnog niet getroffen. Maar Van Hecke weet nu dat de zusters een nieuw toekomstperspectief nodig hadden. In het grote klooster verder blijven leven zou op een bepaald moment, hoe ver in de toekomst ook, onmogelijk worden. Er zou dan geen pasklaar alternatief zijn en “anderen” zouden beslissen wat er met de zusters zou gebeuren. Dat zou zeer waarschijnlijk de opname in het rusthuis en het einde van de zuster-gemeenschap van Zele betekenen. Er wordt van verschillende kanten aan de zusters gesuggereerd om elders in de gemeente een geschikt appartement te verwerven. Ze krijgen zelfs zeer concrete voorstellen. Dat is voor zuster Elza en voor zuster Bernadette echter geen optie.

In de daaropvolgende jaren worden door de directies van az St.-Blasius en WZC De Vliet afzonderlijke contacten gelegd met de zusters, zonder succes. Medewerkers van het bisdom worden zelfs ingeschakeld om de zusters te overtuigen, maar eveneens zonder waarneembaar gevolg.

In de loop van 2010 ontstaat in Zele enige commotie toen in Dendermonde op de ziekenhuis-campus een volledig nieuw dagziekenhuis wordt gebouwd. Dat doet de vrees ontstaan dat de medische dienstverlening in Zele door az St-Blasius zal afgebouwd worden. Etienne Van Hecke weet dat dit niet de bedoeling is, maar de perceptie blijft hardnekkig. Het CM-afdelingsbestuur van Zele neemt het voortouw om een verdere afbouw van de medische dienstverlening in Zele te voorkomen en duidelijkheid te scheppen. Op 30 september 2010 verwelkomt Zeels CM-voorzitter Johan Antheunis in het Gildenhuis, voor een goedgevulde zaal, de afgevaardigd bestuurder van az St-Blasius Hugo Casteleyn. Die kan de aanwezigen overtuigen dat de medische dienstverlening in Zele niet zal worden afgebouwd door az St-Blasius, integendeel, dat er zelfs wordt nagedacht over nieuwbouw aan de Koevliet.

DE ZUSTERS WILLEN ZEKERHEID VOOR DE TOEKOMST

Op 18 januari 2012 heeft Etienne Van Hecke een gesprek met Hugo Casteleyn, afgevaardigd bestuurder van het az St-Blasius in Dendermonde. Over dat gesprek wordt na afloop gecommuniceerd dat Van Hecke voortaan het ‘dossier Zele’ zelf zal trachten te deblokken. En inderdaad, er worden in de volgende dagen informele, bilaterale gesprekken gevoerd met verantwoordelijken van het bisdom, met de kinderopvang, met de directies van het WZC De Vliet en van het ziekenhuis; uiteraard ook met de zusters Elza en Bernadette. Aldus kan Van Hecke reeds op 20 januari 2012 volgende vaststellingen en voorstellen aan de ziekenhuisdirectie in Dendermonde versturen:

De rest van 2010 en heel 2011 wordt geen vooruitgang geboekt. Er worden vooralsnog geen concrete uitbreidingsplannen getekend door ziekenhuis of rusthuis, waarbij al rekening gehouden wordt met het kloosterperceel.

Rond de jaarwisseling 2011-’12 komt beweging in het dossier van de verdere ontwikkeling van de zorg-campus. De algemeen overste zuster Elza wordt nu van alle zijden bestookt met nog vage voorstellen en vooral met de bewering dat haar klooster “nog enkel goed is voor de sloophamer”. Dat stemt de zusters zeer ongelukkig. Zuster Elza wil nu vooral zekerheid voor haar kleiner wordende communiteit: “er moet een regeling komen voor de toekomst en de zusters willen liefst van al blijven wonen in hun klooster of ten minste ‘ergens’ op hun campus”.

De zusters willen nu vooral nog in hun klooster blijven wonen en nu reeds zekerheid hebben voor de toekomst. Ik denk dat we op basis van een tijdslijn haalbare garanties kunnen geven, indien we vanuit het ziekenhuis

- ♦ *een vertrouwensklimaat kunnen scheppen waarin we tot deugdelijke afspraken kunnen komen;*
- ♦ *een allesomvattend masterplan voor de ‘katholieke kant’ van de Koevliet kunnen formuleren;*
- ♦ *een timing opstellen voor dit alles tegen einde jaar en verdere realisatie tegen medio 2014.*

Dit betekent alvast dat we tegen de zusters zouden kunnen zeggen dat:

- ze zeker nog twee jaar kunnen blijven wonen;
- intussen een alomvattende regeling wordt uitgewerkt voor de nabije en verdere toekomst;
- een deugdelijke en eerlijke financiële regeling wordt getroffen; (...)
- toekomstige zorg voor de zusters wordt veilig gesteld door een concreet plan van aanpak. (...)

Tenslotte hoop ik in de tweede helft van februari een eerste officieel gesprek te kunnen plannen.

In het ziekenhuis beseft men nu terdege dat de vage plannen voor de verdere uitbouw van de medische dienstverlening in Zele zeer concreet moeten worden gemaakt. Men wil om voor de hand liggende redenen van efficiëntie alle kliniekdiensten aan één kant van de Koevliet groeperen. *Liefst op de zuster-campus en indien dat niet lukt, moet onderhandeld worden met het OCMW en wordt het ‘dagziekenhuis’ verkocht.* Indien er een akkoord tussen ziekenhuis en zusters moet bereikt worden, is het nodig dat het ziekenhuis een duidelijk gefaseerd plan voorstelt, waarin de belangen van de zusters maximaal worden gewaarborgd. Reeds op 6 februari maakt de ziekenhuisdirectie werk van dit plan en in de volgende weken zal dit voldoende basis krijgen zodat het ziekenhuis een duidelijke optie kan nemen om haar toekomst in Zele op de voormalige zuster-campus te waarborgen.

Op 10 februari 2012 is er een nieuw informeel gesprek met de zusters. Daar wordt afgesproken om rechtstreeks met de ziekenhuisdirectie rond de tafel te gaan zitten.

Dat zal gebeuren in het klooster, rond de tafel bij de zusters. In die periode is er eveneens contact met Juliaan De Bock, eigenaar van het voormalig ziekenhuisgebouw aan de Koevliet, dat door zijn vennootschap werd verbouwd tot een service-residentie ‘De Vliet’ en die paalt aan/ bijna verweven is met het klooster. Het is een vrijblijvend en vooral informatief gesprek. Etienne Van Hecke deelt hem mee dat het ziekenhuis een masterplan voor haar dienstverlening in Zele voorbereidt en hij zegt toe beschikbaar te blijven voor eender welke vorm van samenwerking.

Op 6 maart 2012 gaat in het klooster een eerste kennismakingsgesprek door. Hierop zijn aanwezig de zusters Elza en Bernadette, Hugo Casteleyn en Etienne Van Hecke namens het ziekenhuis en Maria Verheirstraeten namens het initiatief kinderopvang. Na afloop van het gesprek wordt duidelijk dat het vertrouwen tussen de zusters en het ziekenhuis groeit. Er wordt geen formeel verslag van deze vergadering gemaakt maar na afloop noteert Etienne Van Hecke volgende kernwoorden en -begrippen:

- Respect vanuit de grote instelling voor de kleine zuster-gemeenschap;
- Zelfbeslissingsrecht van de zusters;
- Een “open” klooster koesteren;
- Notariële akte als basis voor verdere overeenkomsten;
- Goede relaties blijven nastreven met de andere instellingen op de campus.

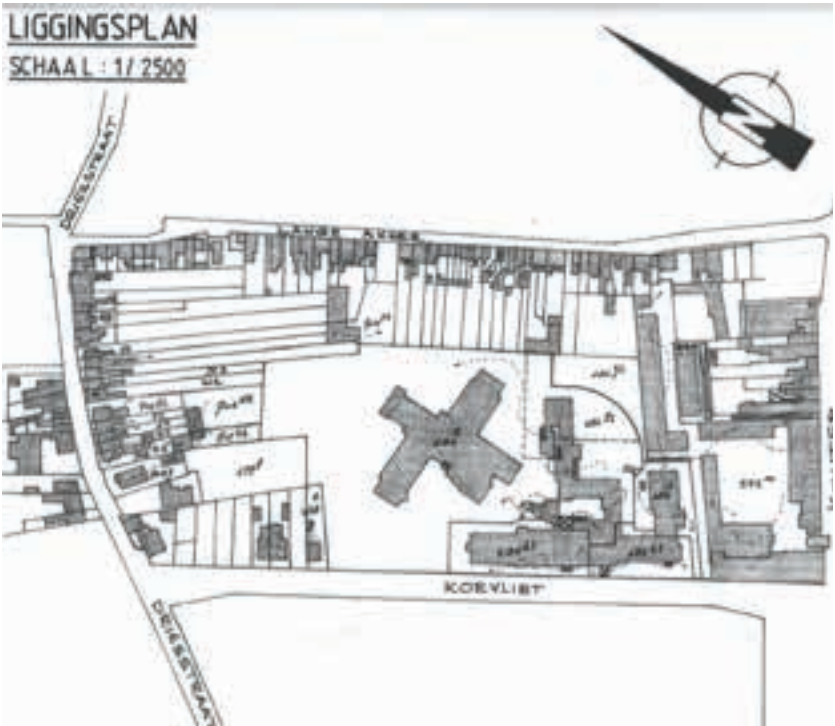
Deze begrippen moeten de basis vormen van het toekomstplan dat de zusters met het ziekenhuis willen uittekenen.

Vanaf dan gaat het snel.

EEN VERKOOP WORDT VOORBEREID

Van de volledige kloostercampus, zoals deze na de eerste wereldoorlog tot stand kwam, is begin van deze eeuw nog slechts het kloostergebouw en het voorpleintje met Lourdesgrot, in volle eigendom van de zusters. Alle andere gebouwen en gronden werden vanaf de jaren zestig van vorige eeuw verkocht. Eerst werd een streep grond verkocht om de aanleg van de Koevliet mogelijk te maken (1964). Andere percelen werden aan burens verkocht (1973). In 1998 en 1999 werden belangrijke delen verkocht: het oude hospitaal aan vennootschappen van Juliaan De Bock, het nieuwe ziekenhuis aan de vzw Onze Lieve Vrouw van Troost (St-Blasiusziekenhuis), een brandweg ten behoeve van de vzw Kapelhof. In 2005 en 2007 tenslotte kocht de vzw De Vliet (nu vzw Trento, fusievereniging waartoe De Vliet is toegetreden) iets meer dan anderhalve hectare grond (15.300 m²). Hierop werd het nieuwe Woon- en Zorgcentrum De Vliet gebouwd.

Liggingsplan van de campus aan de Koevliet, situatie voor de uitbreiding met de kloosterafdeling.

De zusters werken aan hun toekomstplan (2012)

Vanaf medio 2012 werken de zusters zelf aan hun toekomstplan.

Hiertoe wordt bijna wekelijks vergaderd en worden dossiers opgediept en verslagboeken van raadsvergaderingen overlopen. Er zijn in die periode ook diverse contacten met verantwoordelijken van het bisdom en met de leden en bestuurders van de patrimonium-vzw ‘Zusters van de H. Vincentius a Paulo van Zele’.

Dit grondig denkwerk resulteert tijdens de zomerperiode in een nota *Hoe loopt ons pad nu verder?*.

Hierin wordt vooreerst kort de ontstaans-geschiedenis geschetst, de groei en uitbouw van de zorg-campus en later het “uit handen geven” van de apostolische werken tot en met de verkoop van de gronden en gebouwen. In een tweede hoofdstukje wordt een “overzicht van de vervreemding van het patrimonium” gegeven.

Het derde hoofdstuk “Bewust kiezen voor een toekomstplan in het verlengde van onze missie” beschrijft de ‘verkaveling’ van de apostolische werken van de zusters, vervolgens de uitdrukkelijke wens van de zusters om “samenwerking” te realiseren tussen de verschillende vrije initiatieven met een christelijke inspiratie. Tenslotte komen de zusters tot de slotsom dat zij “van de nood een deugd zouden maken” en hun kloostergebouw willen verkopen, wellicht, aan het ziekenhuis maar wel onder striktevoorwaarden.

Die voorwaarden worden in verschillende gesprekken met de zusters Elza en Bernadette, met Luc Laureys en Etienne Van Hecke en tenslotte in het bestuur van de vzw van de zusters, als volgt geformuleerd:

De zusters zijn er zich bewust van dat zij deze beslissingen nu moeten nemen, nu ze het lot

van hun kleine gemeenschap nog zelf kunnen bepalen en zodat de nodige tijd overblijft om hun definitieve besluitvorming in praktijk en bij leven en welzijn te realiseren.

- a. Het is nu reeds duidelijk dat de overblijvende zusters, zolang als menselijk mogelijk, bij mekaar wensen te blijven in religieuze gemeenschap.
- b. Zij willen in Zele blijven in de buurt van de huidige site, hier zijn ze geworteld (...).
- c. Zodra de gezondheids- en zorgsituatie van een zuster dit vereist moet:
 - de nodige ambulante zorg en hulpverlening kunnen georganiseerd worden (...);
 - gespecialiseerde zorg en opname in een gepaste voorziening (De Vliet?) mogelijk zijn (...).Inzonderheid dient ook gezorgd voor de zusters opgenomen in het WZC De Vliet.
- d. De valide zusters kunnen hun huidig klooster slechts verlaten indien een gepaste vervangende infrastructuur ter beschikking wordt gesteld. Deze infrastructuur moet voorzien in verschillende functies:
 - De woonfunctie, aansluitende flats op het gelijkvloers, met privacy voor elke zuster.
 - De huishoudelijke ondersteuning dient gegarandeerd.
 - De gemeenschapsfunctie, waarbij de zusters gezamenlijke tijd kunnen doorbrengen en bezoek kunnen ontvangen.
 - De spirituele functie, waar gebed en religieuze sfeer verder mogelijk blijven.
 - Een 'venster' op samenleving en omgeving.
 - Het geheel van deze voorzieningen dient derwijze uitgebouwd dat in de toekomst deze infrastructuur

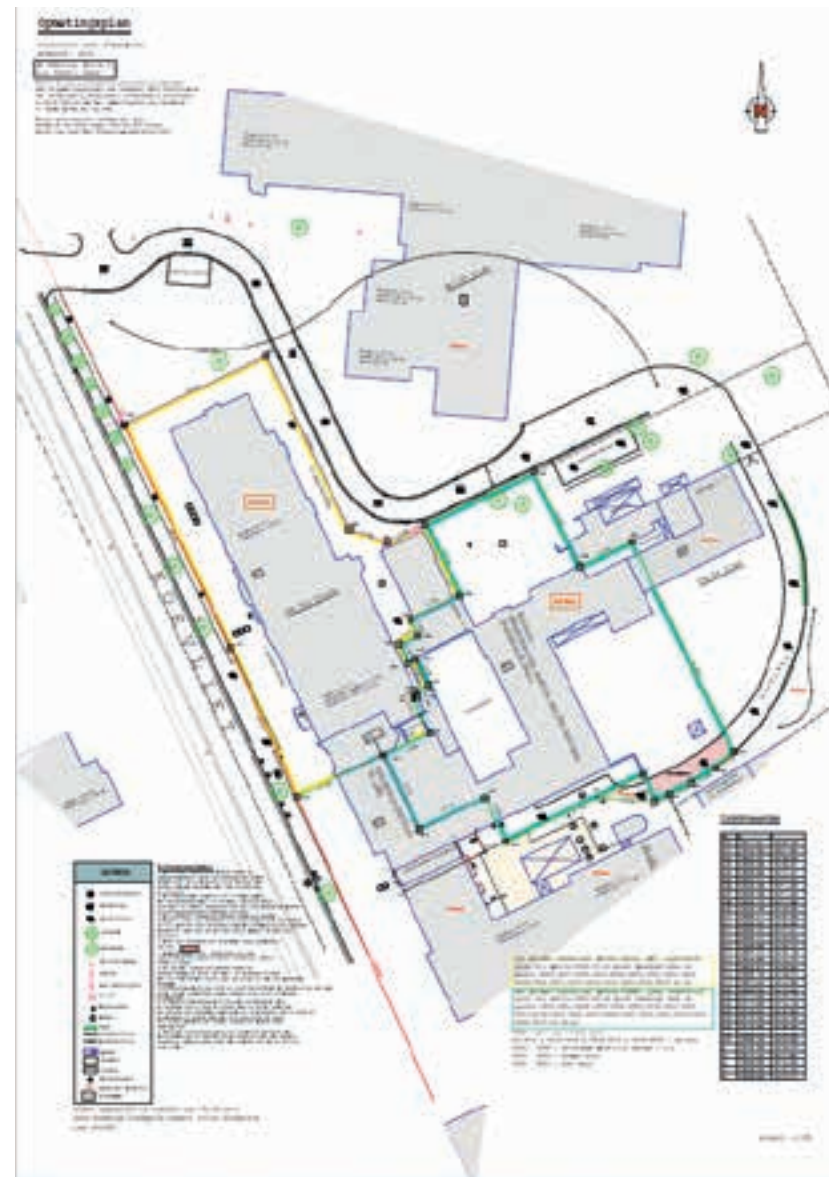
ook inzetbaar wordt en blijft voor gelijkaardige functies.

- e. Er moeten juridisch afdwingbare overeenkomsten worden gesloten die de woonzekerheid en de zorggarantie voor de zusters waarborgen. Het moet daarenboven duidelijk zijn dat in deze overeenkomst de personen en of instanties dienen aangesteld, die in nauwe samenspraak met de afgevaardigde van de bisschop, zullen toezien op de naleving van deze overeenkomsten. (...)
- f. Tenslotte zullen de nodige financiële middelen dienen voorzien om de opgesomde voorzieningen en garanties te realiseren en dit zolang een zuster in leven blijft. Deze kunnen uit de eigen middelen van de zustergemeenschap worden gereserveerd maar zouden prioritair ook kunnen voortvloeien uit een transactie waarbij het klooster of delen ervan worden overgedragen aan een partnerinitiatief.”

Hiermee is de toon gezet en weet een kandidaat-overnemer van het klooster welke de zeer dwingende verwachtingen van de zusters zijn.

Op 17 september 2012 gaat een vergadering door in het klooster te Zele, de bestuursleden van de patrimoniumvereniging van de zusters voeren er gesprek over de verkoop van het onroerend goed, de bestemming van de roerende inboedel en de waarborgen voor huisvesting van de zusters. Genodigde Hugo Casteleyn licht er de toekomstplannen van het ziekenhuis toe en de zusters leggen hun standpunten voor, op basis van een nota die ze eigenhandig hebben opgesteld: “Afscheid nemen van het NU en in de toekomst zien...” Het komt die dag tot een wederzijds uitgesproken principieel engagement. De beide partijen spreken af om tegen eind 2012 een notarieel verkoopscompromis voor te bereiden. De zusters kiezen notaris Lutgard

Hertecant uit Overmere om mee over hun belangen te waken en hun wensen in juridisch afdwingbare teksten om te zetten. Door het ziekenhuis en door de zusters en hun raadgevers wordt een ondubbelzinnige keuze gemaakt voor een verkooppiste van heel het klooster. De zorg voor de overblijvende zusters wordt als een essentieel onderdeel van een akkoord erkend. In het laatste kwartaal van 2012 volgen de vergaderingen mekaar op. Er wordt ook druk overlegd met notaris Hertecant.

Plan van het kloostergebouw dat wordt aangekocht door het ziekenhuis az St-Blasius (met blauwe omlijning) palend aan de serviceresidentie Koevliet en het toenmalig dagziekenhuis en polikliniek az St.-Blasius.

Een onderhandse principieovereenkomst (2012)

Op maandagmorgen 12 november 2012 wordt in de lokalen van het klooster de onderhandse principieovereenkomst tussen de kopende en verkopende partij, resp. de vzw OLV T Dendermonde en de vzw Zusters van de H. Vincentius a Paulo van Zele plechtig ondertekend. Op uitdrukkelijk verzoek van de zusters is Etienne Van Hecke als getuige daarbij aanwezig. Hij was in de voorgaande maanden de onvermoeibare spilfiguur geweest die de vertrouwensband tussen de zusters en het ziekenhuisbestuur had gevoed en nu bekroond zag. Die 12de november deelt Van Hecke dan ook aan de zusters en aan het ziekenhuisbestuur mee dat hij met dit ondertekende principieel akkoord, zijn opdracht vanuit het ziekenhuis als voltooid beschouwt. Hij zal enkele maanden later, bij het bereiken van zijn 65ste verjaardag, ontslag aanbieden als bestuurder-secretaris van de vzw OLV T (eigenaar en uitbater van het St-Blasiusziekenhuis).

Op 17 december 2012 worden bestuur en directie van het ziekenhuis in het klooster ontvangen door de zusters. Zoals naar gewoonte worden de gasten goed ontvangen. Afgevaardigd-bestuurder Hugo Casteleyn dankt de zusters. Daarna volgt een rondleiding in het klooster.

De onderhandeling over de verkoopprijs wordt vanaf dit moment opgenomen door gemandateerde onderhandelaars namens beide betrokken partijen; de heer Willy Mortier (econoom van het bisdom) namens de zusters en de heer Hugo Casteleyn namens het ziekenhuis.

Willy Mortier vraagt die dag aan Etienne Van Hecke om ook in de verdere toekomst als vertrouwenspersoon van de zusters van Zele beschikbaar te blijven.

Een verdere goede verstandhouding op de campus tussen het ziekenhuis en het woon- en zorgcentrum De Vliet blijft een prioriteit, vooral nu een principsovereenkomst tussen de zusters en het ziekenhuis werd ondertekend. Hugo Casteleyn ziet hiertoe geen hinderpalen maar vooral opportuniteiten vanuit het ziekenhuis van Dendermonde.

De spreekwoordelijke ‘kogel’ is daarmee door het ‘klooster’.

Niet al het moois uit het klooster kan straks worden meegenomen (2014)

Naast hun resterend onroerend goed, buigen de zusters zich tevens over de belangrijke inboedel van het mooie klooster. Door toedoen van Jan Klinckaert, directeur departement Religieus Cultureel Erfgoed van het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) te Heverlee, wordt een nauwkeurig gedocumenteerde en gewaardeerde inventaris van alle kunsterken, kunsthistorische en waardevolle voorwerpen opgesteld. Daaraan zou in de loop van 2014 hard gewerkt worden. De inventaris, met uitgebreide toelichting en bestemmingsplan, wordt op 2 december 2014 aan de zusters overhandigd. Op 3 december wordt een eerste verkennend gesprek gevoerd met de verantwoordelijken van de “Stichting cultuurpatrimonium Bisdom Gent”: Mevrouw Suy en Luc Robijns. Het is immers de bedoeling van de zusters om ook de eigendom van hun waardevol patrimonium niet zomaar te verspreiden.

Op 16 maart 2015 is er een tweede beslissende bijeenkomst in het klooster met verantwoordelijken van het CRKC en van de Stichting Cultuurpatrimonium bisdom Gent. De voorwerpen, gerelateerd met de eredienst en/of de zusters en die afkomstig zijn uit de kapel van het OCMW van Zele (Beukenhof), worden in de lijst aangestipt. Omtrent het eigendomsrecht van die voorwerpen moet nog een akkoord van het OCMW worden getroffen.

De Stichting zorgt voor een ontwerpovereenkomst van overdracht. In het verslag lezen we verder:

Inmiddels kunnen de zusters reeds beslissingen voorbereiden inzake de definitieve/tijdelijke bestemming van de betrokken voorwerpen. Hierover werden reeds verschillende gesprekken gevoerd waaruit tal van bestemmingen resulteren:

- a) voorwerpen die de zusters meenemen naar de nieuwe klooster;*
- b) archiefdocumenten en foto’s naar het KADOC;*
- c) aan Zele gelinkte voorwerpen naar de Heem- en Oudheidkundige Kring Zele;*
- d) idem voor religieuze voorwerpen: naar de parochies van Zele;*
- e) relieken en dergelijke naar het Bisdom, Ludo Collin;*
- f) enkele Vincentius-voorwerpen naar instellingen op de zuster-campus?;*
- g) het ziekenhuis zou onderzoeken wat moet gebeuren met oude archiefstukken van het ziekenhuis O.L.V-Middelares die nog in het klooster berusten;*
- h) het archief van de congregatie zal verder door de zusters bewaard worden en overgebracht naar het nieuwe klooster. Daar wordt een aparte bergruimte voorzien.*

Een afgevaardigde van Kadoc komt langs in het klooster en belooft om een voorstel tot inbewaarneming over te maken.

Op 20 juni 2014 ontvangen de zusters de schriftelijke bevestiging van de OCMW-voorzitter dat de roerende goederen die afkomstig zijn van de voormalige OCMW-kapel en die momenteel in het bezit zijn van de vzw van de Zusters, mogen beschouwd worden als hun eigendom.

De overdrachtakte van kunstvoorwerpen en waardevolle inventarisstukken aan de Stichting Cultuurpatrimonium van het bisdom Gent wordt ondertekend in de loop van mei 2015. Daarbij behouden de zusters de beslissingsvrijheid om onderdelen van dit patrimonium in bruikleen te geven aan bepaalde instanties van hun keuze.

Het schilderij “Een veldcalvarie” van de Dendermondse schilder Franz Courtens wordt, op voorstel van de zusters, in bruikleen gegeven aan het stadsbestuur van Dendermonde. Het krijgt een ereplaats in de ontvangstruimte van het stadhuis van Dendermonde. (Geert De Rijcke)

Versterking van de vzw van de zusters (2013-2015)

De materiële zaken van een religieuze gemeenschap worden bijna steeds georganiseerd in de schoot van een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). Voor de Vincentiuszusters van Zele is dit niet anders. Deze vzw werd van oudsher bestuurd door de zusters die ook aangesteld werden door hun medezusters in het bestuur van de kerkrechtelijke congregatie. Sinds de moeilijke jaren na het uittreden van de vorige algemeen overste, waren reeds enkele raadszusters uit andere congregaties ter versterking geroepen, samen met een deskundige vertegenwoordiger van het bisdom. Zij beseffen dat het hoog tijd wordt om meer leken in te schakelen zodat krachtadig bestuur mogelijk blijft. Kort daarop, tijdens de algemene vergadering van de vzw van de zusters op 22 april 2013, beslissen de zusters dan ook om de statutaire

organen van hun vereniging verder te versterken. Zij vragen Etienne Van Hecke om voortaan mee de belangen van de zusters te behartigen als lid van hun vzw. Voor de opname van een extern lid in een congregationale vzw dient evenwel eerst de toelating van de bisschop bekomen. Deze toelating wordt door zuster Elza schriftelijk gevraagd en reeds op 8 mei 2013 ontvangt de congregatie een antwoord met de toestemming van Monseigneur Luc Van Looy. Enige tijd nadien worden nog twee leken, met toestemming van de bisschop, aanvaard als lid van de vzw: Luc Laureys (november 2014) en Cécile D'Heer (begin 2015), beiden uit Zele en nauw kerk-betrokken. Etienne Van Hecke en Luc Laureys worden verkozen tot bestuurders en zouden veel zakelijke dossiers voorbereiden. Dat gebeurt steeds in nauw overleg met de bisschoppelijke administratie.

De zusters waren steeds in belangrijke mate betrokken bij het bestuur van 'hun' woon- en

Leden van de vzw Zusters van de H. Vincentius a Paulo Zele.
Vlnr zttend: zusters Godefrieda Janssens, Elza, Bernadette en Pascale (Godelieve De Bonte); staand: Luc Laureys, Etienne Van Hecke, Cecile D'Heer en Willy Mortier

zorgcentrum De Vliet. Voormalig algemeen overste M.L. Stevens was er voorzitter en de zusters Elza en Bernadette bestuurden mee de instelling. Na het uittreden van zuster Marie-Louise kon zij als voorzitter van de raad van bestuur van het rusthuis niet langer functioneren. Door de fusie van De Vliet (in 2013) met het rusthuis St-Jozef in Moerzeke tot Zorgnetwerk Trento vzw, wordt Gaby Bogaert voorzitter van de nieuwe fusievereniging. Na enkele maanden dient M-L. Stevens haar ontslag in als lid en bestuurder van de vzw, maar ook zuster Bernadette neemt, gezien haar gezondheidstoestand, ontslag. Zuster Elza blijft op post in de Algemene Vergadering. Op slag zijn de zusters van Zele, als stichtende congregatie, verdwenen uit het bestuur van het nieuwe Zorgnetwerk Trento. Bij de zusters groeit nu het besef dat zij ook voor het bestuur van de rusthuizen op zoek moeten gaan naar leken die de bezieling van de congregatie kunnen doortrekken naar de toekomst. Zo zouden zij hun apostolisch werk niet 'uit handen' moeten geven maar integendeel 'in handen geven' van leken. Daartoe wordt op 19 februari 2013 door de zusters een brief gericht aan vzw Trento waarin gevraagd wordt om in de fusievereniging het lidmaatschap van zuster Elza Herwege te bevestigen maar daarnaast een tweede lid namens de congregatie te voorzien, die tevens zou worden voorgedragen als bestuurder. Daarenboven wordt gevraagd om in de nieuwe statuten een duidelijke verwijzing naar de christelijke inspiratie en naar de stichtende zustergemeenschappen te voorzien. Na het positief antwoord vanuit Trento dragen de zusters met brief van 13 mei 2013 de heer Etienne Van Hecke als lid en bestuurder van de vzw Trento voor. Zijn kandidatuur wordt door de daaropvolgende vergadering van de vzw Trento eenparig aanvaard. Van Hecke wordt daar meteen ook opgenomen in het 'bouwcomité' en dat zou later van kapitaal belang blijken voor de zusters.

De zusters Victorine en later Ria kunnen niet langer verzorgd worden in de kleine gemeenschap en worden in de daaropvolgende jaren opgenomen in het rusthuis. Zo blijven alleen nog zuster Elza als algemeen overste en zuster Bernadette wonen in het ruime klooster en verblijven drie zusters, Margriet, Victorine en Ria in het rusthuis. Met veel moed en een sterk geloof zetten de overblijvende zusters hun kloosterleven voort. Ze sluiten zich geenszins op in fatalisme en blijven naast een actief gebedsleven sterk gericht op de gemeenschap.

DAGVERLOOP EN ALGEMENE ACTIVITEITEN

In het jaarverslag over 2014 dat aan de algemene vergadering van de vzw op 26 maart 2015 wordt voorgelegd, noteren de zusters hun dagindeling en de activiteiten in het oude klooster.

Dagverloop van de zusters

07u30 Lauden
09u00 Eucharistieviering op dinsdag en donderdag
 Gebedsdienst op maandag, woensdag, vrijdag en zaterdag
11u30 Middaggebed
17u30 Lauden
Op donderdag en zaterdag is er aanbidding met uitstelling van het H. Sacrament.
Op zondag nemen we deel aan de eucharistie in de Kouterkerk.

Algemene activiteiten in en vanuit het klooster

Het klooster is een Open Huis, *waar iedereen zich welkom en thuis moet voelen*. De zusters hebben zich in hun klooster niet afgesloten van de gemeenschap waarin zij bijna tweehonderd jaar lang hebben geleefd en gezwoegd. Ook en vooral de medezusters, opgenomen in het rusthuis, worden zeker niet in de steek gelaten.

- Verschillende **kloostergemeenschappen** zijn reeds op bezoek geweest voor een rondleiding in het klooster alsook in de Kouterkerk. Dit alles gebeurt in een ontspannen en gezellige sfeer samen met een hapje en een drankje.

Zuster Elza neemt, als algemeen overste deel aan de regionale vergaderingen van kloosteroversten in de regio Waasland.

- De **Charismatische gebedsgroep Cenakel** komt wekelijks samen op dinsdagavond om 19.30 uur in de kapel van het klooster. Dit gebeuren is een bezinningsmoment van gebed, zang en aanbidding rond een bepaald thema. Daarna is er nog gelegenheid tot een gezellige babbel. De kernvergadering van de gebedsgroep waarin bv. de maandelijks kalender wordt opgesteld gaat door in het klooster.
- De gebedsgroep organiseert tweemaal per jaar een **Oase-dag** in het WZC De Vliet. De voorbereiding van deze Oase-dag vindt plaats in het klooster. Tijdens de Oase-dag is er gelegenheid tot biecht. Deze biechtgelegenheid gaat door in het klooster. Er zijn vijf biechtvaders aanwezig, deze worden door de zusters uitgenodigd om samen het middagmaal te nuttigen.
- De gebedsgroep organiseert elk jaar een **kerstfeest** en een ontspanningsnamiddag. Dit gebeuren, met een eucharistieviering en daarna gezellig samenzijn met een hapje en een drankje, gaat telkens door in het klooster.
- Volgens jarenlange traditie worden jaarlijks nog de **oud personeelsleden van het ziekenhuis O.-L.-V.** Middelares uitgenodigd door de zusters voor een ontmoetingsmoment in het klooster. Bij die gelegenheid worden wafels gebakken en is er tijd voor herinneringen en gezellig samenzijn. Gezien de blijvende belangstelling wordt dit initiatief gesplitst over twee namiddagen, een voor het administratief personeel en een voor de verpleegkundigen met telkens een tiental deelnemers.

- Sinds er op donderdagavond geen **eucharistieviering** meer is in de Kouterkerk, is iedereen welkom bij de zusters op donderdagmorgen om 9.00 uur in de kloosterkapel. Iedere eerste donderdag van de maand wordt deze viering verzorgd door de gebedsgroep. Na de eucharistieviering wordt er nog een tasje koffie gedronken en wordt er wat bijgepraat.
- Wekelijks zijn er repetities van het **knapenkoor In Vehementie Spiritu**. Die repetities gaan door op de “choraalzolder” boven de garages van het klooster. Op maandagavond komen de volwassenen samen en op vrijdag de jongeren. In de maand januari nodigen de zusters de leden uit voor een samenzijn met chocolademelk en koeken. Dit wordt zeker gesmaakt. Dit alles gaat natuurlijk samen met zang.
- Tijdens de examenperiodes komen verschillende studenten **studer**en in het **klooster**. Dit gaat door in ‘De Regenboog’, het voormalig noviciaat van het klooster. ’s Middags zorgen de zusters voor soep voor de studenten en wie nood heeft aan een praatje kan steeds bij hen terecht.
- Elke middag komt een priester op rust mee het middagmaal nuttigen. De zusters steken met veel plezier een handje toe waar nodig.
- Zuster Elza maakt deel uit van de **werkgroep Liturgie** op de Kouterparochie. Zij neemt diverse taken op tijdens de eucharistievieringen, zoals het uitreiken van de Communie. De medewerkers voor de versiering van de Kouterkerk komen regelmatig bij haar langs voor hulp, voor materialen, voor het schrijven van mooie teksten, enz. In het klooster worden de bloempjes gemaakt (herinnering aan het doopsel) voor de Kouterparochie.

- Zuster Elza is ook een **vaste waarde** niet alleen op de Kouterparochie maar in gans Zele. Voor de kerken St. Jozef-Huivelde, Kouterkerk en Sint-Ludgeruskerk (Centrum) maakt zij de kruisjes voor de overledenen. Voor het WZC De Vliet maakt zij ook de kruisjes voor de bewoners die overleden zijn. Huwelijkskaarsen en doopkaarsen worden door haar mooi geschilderd en versierd.
- Volgens afspraak brengt zuster Elza de **communie** aan alle bewoners van het woon- en zorgcentrum De Vliet, die hierom verzoeken. Dit gebeurt eenmaal per maand.

Over alles wat niet in dit activiteitenverslag staat...

Het leven in het klooster van de H. Vincentius a Paulo te Zele is zeker niet samen te vatten in voorgaande pagina’s. Het leven van de zusters zelf en hun contacten buiten de kloostermuren is tegelijk eerder terughoudend en toch sterk ondersteunend, nog steeds. Dit zou het meest omvangrijke deel moeten zijn! Er is de kwetsbaarheid van de mens, die ook met de leeftijd toeneemt of toch dreigt. Er is de nuchtere vaststelling dat de religiositeit in onze gemeenschap danig verandert, dat kerkelijkheid taant. Er blijft echter veel dankbaarheid en erkenning voor het werk van de zusters en dat doet deugd. Er zijn de dagdagelijkse sprankels van hoop en licht, het voortdurend gebed dat blijkbaar een vruchtbare bodem vindt. Deze kleine communautiteit neemt moedige beslissingen, ze bereidt de toekomst voor, van de zusters, van hun goede werken.

DE VERKOOP VAN HET KLOOSTER WORDT BEZEGELD (2013)

Een plechtig contract

Op dinsdag 12 februari 2013 wordt een prijsafpraak tussen partijen bereikt, vertrekkende vanuit een onafhankelijk schattingsverslag. De zusters worden bijgestaan door deskundigen van het bisdom. Deze afspraak wordt vervolgens door de bestuursinstanties van de kopende en verkopende partijen bekrachtigd. Er wordt hard gewerkt aan de redactie van een definitieve overeenkomst. De raadsvergadering van de zusters besluit op 22 april 2013:

- Het ziekenhuis komt tegemoet aan alle eisen en verwachtingen van de zusters;
- er wordt een billijke regeling overeengekomen inzake uitstel van betaling van de hoofdsom tegen gratis verdere bewoning en technische ondersteuning;
- de opschortende voorwaarde (bouwtoelating) zal quasi zeker tijdig kunnen gelicht worden;
- de woon- en zorggarantie wordt nu reeds door het ziekenhuis voorbereid.

Op dinsdag 25 juni 2013 wordt het plechtig contract ondertekend door de zusters en door het ziekenhuisbestuur. In plaats van een gewone verkoopsovereenkomst (compromis) te maken wordt een “overeenkomst inhoudende een verkoop/aankoopbelofte” (plechtig contract) afgesloten tussen de ondergetekende partijen. Dit gebeurt omdat in de akte nog enkele ontbindende voorwaarden zijn opgenomen, waaronder een principieel akkoord van de gemeente voor de toekomstige bouwplannen van het ziekenhuis. De verkoop zelf komt pas tot stand door verlijden van een authentieke akte.

Uitgesteld gebruik en genot

Als bijzondere voorwaarde worden de garanties ingebouwd dat de zusters in het verkochte goed mogen blijven wonen en er hun gewone activiteiten uitoefenen (zonder vergoeding te betalen) tot de uiteindelijke koper een definitieve bouwvergunning heeft en de werken kunnen worden aangevat. De prognose is dat dit in het jaar 2017 het geval zal zijn.

Dit houdt voor de zusters evenwel geen verplichting in om daar te blijven. Indien zij vroeger het verkochte eigendom willen verlaten dan kan dit. Intussen blijven de zusters wel instaan voor het gewone onderhoud van de gebouwen. De koper staat in voor het eigenaarsonderhoud.

Toekomstige woongarantie voor de zusters van de congregatie

Als bijkomende voorwaarde van de verkoop verbindt de kandidaat-koper zich ertoe een door de zusters aanvaarde alternatieve woon- en beperkte kloosterfunctie ter beschikking te stellen op de campus en dit voorafgaand aan de inbezitneming van de kloostergebouwen door het ziekenhuis.

Zorggarantie voor de zusters

Het ziekenhuis zal er in de toekomst zorg voor dragen dat de zusters, welke niet meer zelfstandig in hun huidig of nieuw klooster kunnen blijven wonen, een aangepaste huisvesting en zorg krijgen in een erkende

zorgvoorziening. De kosten hiervan zullen door de congregatie worden gedragen. Het ziekenhuis zal hiertoe in de eerste plaats afspraken maken met de vzw Trento en zo mogelijk gezamenlijke plannen ontwikkelen op de huidige campus..

Het ziekenhuis wordt eigenaar van het klooster

Er wordt koortsachtig verder gewerkt en reeds op 28 augustus 2013 kan de notariële verkoopakte voor het klooster worden ondertekend.

In deze akte worden alle overeengekomen bijzondere voorwaarden hernomen en bijkomend worden ook de kloosterlingen, waarop de woon- en zorggarantie van toepassing is, nominatief vermeld. Het verlijden van de authentieke akte van verkoop, heeft plaats op 28 augustus 2013 door notarissen Lutgard Hertecant en Leo Bruynincx. Zusters Elza en Bernadette ondertekenen namens de vzw van de zusters van Zele, voorzitter Jozef Schoonjans en afgevaardigde-bestuurder Hugo Casteleyn verbinden de vzw OLV.

Vanaf die dag kunnen de zusters rekenen op de ondersteuning door het ziekenhuis voor tal van logistieke vragen en problemen. Om de zes maanden nodigen zij de ziekenhuisdirectie uit op de koffie. Daar worden dan met Karen Pieters, algemeen directeur, en vaak ook met Peter Bisschop, technisch directeur, informatie uitgewisseld of technische problemen besproken. Ook de woon- en zorggarantie komt in de beginperiode nog aan bod, tot de piste van de nieuwbouwvleugel aan het WZC De Vliet vaste vorm krijgt.

Nog voor het zomerverlof van 2016 zou de kloosterafdeling in de nieuwbouwvleugel van het WZC De Vliet worden opgeleverd. Het ziet er goed uit!

In het verslag van hun overleg op 18 april 2016 met de ziekenhuisdirectie, noteren de zusters enkele punctuele afspraken. De verhuis naar de nieuwe locatie naast het WZC De Vliet zal half mei 2016 plaatsvinden, pakweg een jaar eerder dan oorspronkelijk voorzien. De verhuis kan nu gepland worden. *Voor het zover was, werd een razendsnel beslissings- en bouwparcours door de vzw Trento gelopen, daarover meer in volgend hoofdstukje. Daarmee vervalt voor het ziekenhuis de contractuele verplichting om zelf voor een alternatieve huisvesting van de zusters te zorgen.*

Het verlijden van de authentieke akte van verkoop heeft plaats op 28 augustus 2013 door notarissen Lutgard Hertecant en Leo Bruynincx. Zusters Elza en Bernadette pndertekenen namens de vzw van de susters van Zele, voorzitter Jozef Schoonjans en afgevaardigde-bestuurder Hugo Casteleyn verbinden de vzw van OLV.

DOORBRAAK VIA VERNIEUWDE SAMENWERKING MET VZW TRENTO

Verkennde gesprekken (2013)

In april 2013 onderzoekt het ziekenhuis een piste om, in samenwerking met de naastgelegen zorgresidentie, een oplossing voor de zusters te voorzien. Later wordt overwogen om een deel van het huidige dagziekenhuis/polikliniek in te richten als klooster voor de zusters. Beide pistes komen niet aan uitwerking toe.

Zowel het WZC De Vliet als het ziekenhuis St-Blasius, beiden met te krap geworden gebouwen op de voormalige zuster-campus, hebben onafhankelijk van mekaar bij de zusters gepleit om het kloostergebouw aan hun instelling over te dragen. Begin 2013 werd echter een principsovereenkomst met het ziekenhuis ondertekend, die later in een notariële verkoop zou resulteren. Het kwam er nu op aan om de eventuele plooiën met het woon- en zorgcentrum glad te strijken.

De zusters nodigen daarom directeur Filip Verhoost van De Vliet en directeur Marita De Medts van St-Jozef Moerzeke (beide instellingen in volle fusie) uit voor een informeel gesprek. Ook Etienne Van Hecke is daarbij aanwezig. De bijeenkomst gaat door in het klooster op maandag 18 februari 2013. Het gesprek handelt vooral over:

- de bevestiging van het akkoord tot verkoop met het ziekenhuis az St-Blasius;
- de statutaire verankering in de nieuwe fusievereniging Trento van de binding met de stichtende congregatie;
- de aanwezigheid in het bestuur van een afgevaardigde namens de zusters van Zele;

- de samenwerking op de voormalige zuster-campus van alle daar actieve instellingen;
- de toekomstige werkings- en zorgbehoefte van de zuster-gemeenschap.

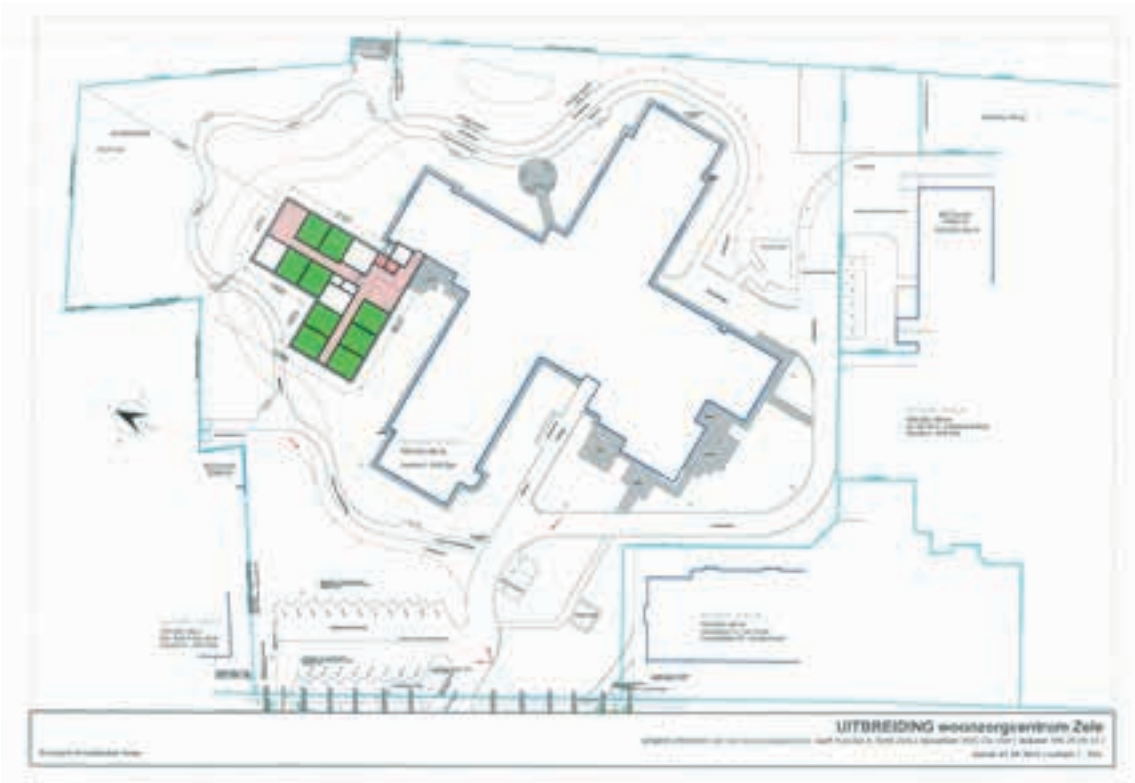
Het verslag van die samenspraak eindigt met de woorden: *De vergadering verliep in een vrij informele, open en aangename sfeer.* Dat de zusters een akkoord zouden bereiken met het ziekenhuis was voordien reeds, in samenspraak met zuster Elza, door Etienne Van Hecke op maandag 17 december 2012 aan Filip Verhoost informeel meegedeeld. Op die dag werd ook reeds een eerste signaal uitgezonden *dat het WZC desgevraagd zou open (blijven) staan voor de zorgbehoefte van de zusters.* Er worden, met andere woorden, die 18de februari geen verrassende mededelingen gedaan.

Toch worden in de loop van 2013 de kiemen gelegd voor een heel nieuwe oplossing van het huisvestingsprobleem van de zusters. De bundeling van het dossier van de zusters met dat van de uitbreiding (voor De Vliet), neemt een wending die voor beide instanties een win-win situatie zou kunnen opleveren. Tegen het einde van dat jaar, op maandag 9 december 2013, wordt deze piste in kleine kring bij de zusters in het klooster besproken en er wordt beslist om ze verder te exploreren.

Begin januari 2014 wordt deze alternatieve piste verder gepreciseerd waarbij de vzw Trento een geplande uitbreidingsniewbouw zou verruimen met een “kloosterafdeling” en hiervoor financiering vanwege de zusters zou ontvangen.

Op 13 februari 2014 spreken de zusters met algemeen directeur Filip Verhoost van Trento over verschillende onderwerpen. Ook over de opname van een zuster en over zorggaranties

Het inplantingsplan met een eerste ontwerp van de kloosterafdeling.

die vanuit het WZC aan de zusters in het klooster zouden kunnen geboden worden. Vooral nemen de zusters de gelegenheid te baat om aan directeur Verhoost nogmaals te bevestigen dat zij op de campus willen blijven en dat zij, indien mogelijk, zouden kiezen voor een gecombineerde woon- en zorgoplossing in samenwerking met het WZC De Vliet. Verhoost bevestigt dat op korte termijn bouwplannen onderzocht worden door zijn bestuur. Daarin zou eventueel een definitieve ‘stek’ voor de zusters kunnen voorzien worden. Nadat Filip Verhoost de vergadering heeft verlaten, bespreken de zusters laatstgenoemde piste en komen tot het besluit dat zij de plannen voor een middelgrote uitbreiding kunnen faciliteren met een eventuele financiële inbreng vanuit de vzw van de zusters. Vooral de snelheid waarmee dit kleinschalig project zou kunnen gerealiseerd worden, het kloostertje zou palen aan het WZC en dat hiervoor geen tijdelijke verhuis nodig is, zijn belangrijke voordelen.

Een architect wordt aangesteld (2014)

Ondertussen is de Vlaamse regelgeving voor woon- en zorgcentra volop in beweging. Het lijkt aanvankelijk helemaal niet gemakkelijk om tot een definitieve beslissing te komen. Het wordt echter almaar duidelijker dat de win-win-situatie van een samenwerking met de zusters als verworven kan worden beschouwd. Regelmatig ‘pendelt’ Van Hecke tussen het bouwcomité en de zusters, zodat geen plannen op los zand worden gemaakt en iedereen ‘mee’ is. In dat bouwcomité wordt nu definitief opdracht gegeven aan architect Marc Claeys uit Gent (Archipro Architecten), die ook de plannen voor De Vliet tekende, om de geplande kleine uitbreiding (12 woongelegenheden) uit te breiden naar 21 eenheden. In principe zouden ten behoeve van de zusters 6 van die eenheden gebouwd worden als woongelegenheden maar slechts twee zouden aldus afgewerkt worden. In de andere vier eenheden worden gemeenschapsvoorzieningen gerealiseerd: zitruimte, kapel, spreekkamer, kantoor, samen met nog een kleinere berging.

Na het zomerbouwverlof 2014 legt de architect zijn eerste schets voor en op 11 september 2014 keurt de raad van bestuur van de zusters die plannen voor de kloosterafdeling in het WZC De Vliet principieel goed.

Een kloostermodule in nieuwbouw

WZC De Vliet heeft een voorafgaande vergunning voor 49 bijkomende woongelegenheden (kamers) te Zele. Er wordt beslist om zo snel mogelijk een eerste module met eigen middelen te realiseren, waarin supplementair ook een kloosterafdeling kan worden voorzien. Deze situeert zich op het gelijkvloers van de geplande aanbouw, afgesloten door een

binnendeur en ook apart van buiten uit toegankelijk. De timing mikt op een oplevering tegen eind 2015. Er is een bouwvergadering op 18 september 2014 waarop deze piste groen licht krijgt om verder te worden uitgewerkt.

De beslissing valt (2014)

De zusters zijn deze piste zeer genegen. Ze vragen een eerste financiële raming en timing voor ingebruikname en geven opdracht om het voorstel principieel verder uit te werken. Ze wensen vervolgens de financieringsmogelijkheden te overwegen. Vanaf dan vlot de verdere vormgeving van de architectuurplannen. De zusters leggen het bouwcomité en architect een nota voor waarin zij het gewenste programma voor hun klooster–

afdeling gedetailleerd beschrijven. Er wordt meermaals van gedachten gewisseld, het plan wordt steeds rijper en het enthousiasme over het resultaat, een nauwkeurig uitgewerkt deelplan van de nieuwe kloosterafdeling, is groot.

Nu kan ook de financiële impact voorzichtig geraamd worden. Het aandeel van de zusters in de nieuwbouw met afwerking inbegrepen, wordt in verhouding tot de oppervlakte van bruto 522 m² zeer aanvaardbaar geacht. Terwijl Etienne Van Hecke het bouw dossier verder van zeer nabij opvolgt, wordt Willy Mortier door de zusters terug ingeschakeld om met het bestuur van de vzw Trento over de financiering en de modaliteiten daarvan te onderhandelen. Tijdens het laatste kwartaal van 2014 krijgen de plannen en de financieringsmodaliteiten definitief vorm. De raad van bestuur van de vzw van de zusters neemt op 24 oktober 2014 kennis van:

- de definitieve plannen van de kloostermodule in de nieuwbouw;
 - de aanzet tot een schema van overeenkomst over financiering en woon- en zorggarantie;
- en stelt notaris Lutgard Hertecant terug aan om de notariële akte voor te bereiden waarin al hetgeen overeengekomen werd onduidelzinnig wordt vastgelegd.

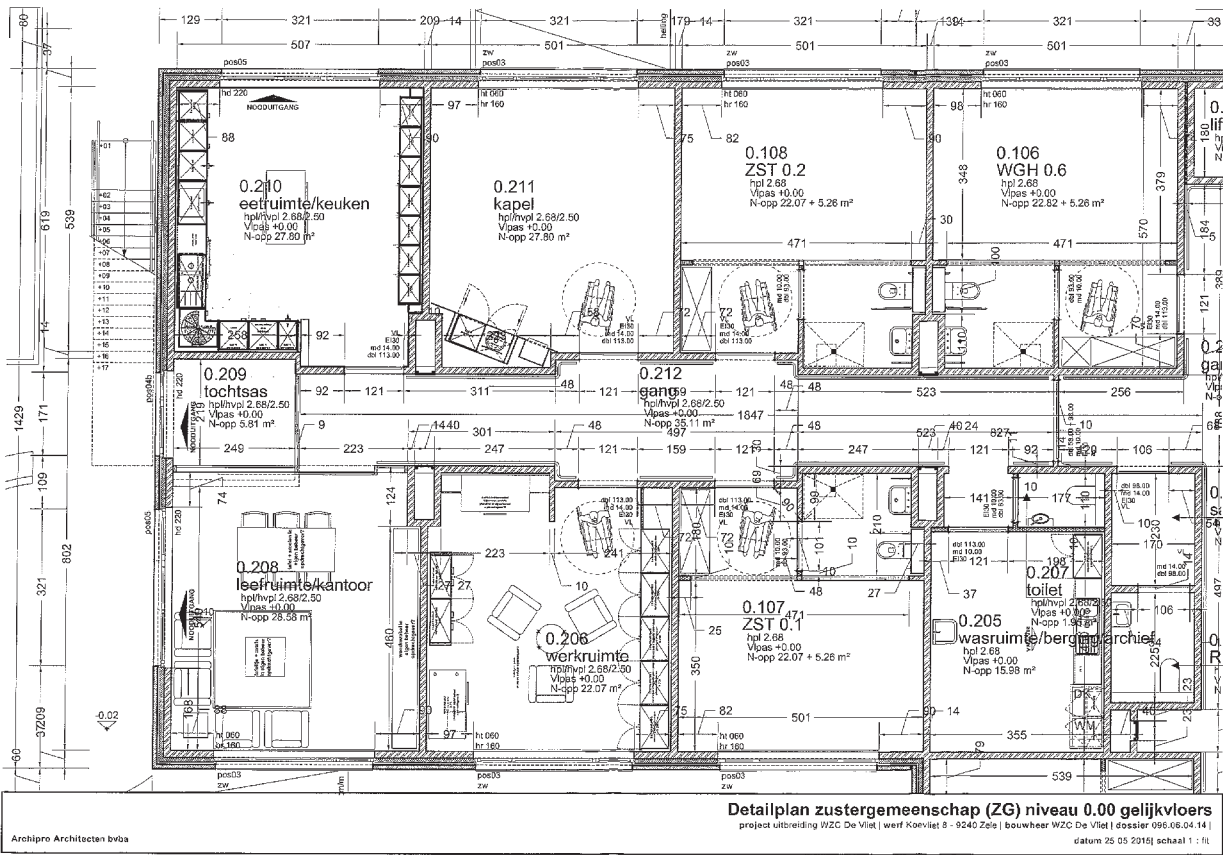
De kern van de overeenkomst bestaat uit de financiering door de zusters van de bouw- en afwerkingskosten voor hun kloosterafdeling in een grotere nieuwbouw die door de vzw Trento op haar terrein wordt gebouwd. Als tegenprestatie kunnen de zusters deze afdeling naar hun eigen behoeften invullen en er levenslang gratis en zo autonoom als mogelijk blijven wonen. De vereiste zorg zal door het WZC worden aangeboden. Na het tijdperk van de zusters zal het WZC deze afdeling terug overnemen en inrichten voor zes normale woongelegenheden in het rusthuis. Hiermee maken de zusters het mogelijk dat het WZC onmiddellijk een grotere capaciteit

kan bouwen, die later ook door haar zal worden uitgebaut.

De vergadering stelt tot slot vast dat een quasi ideale oplossing wordt voorgesteld, zeker indien dit project ook binnen de geplande termijn wordt gerealiseerd (voorjaar 2016). In opvolging van deze belangrijke raadsvergadering bij de zusters, bereikt Willy Mortier op 28 oktober 2014 een alomvattend financieel akkoord. Op 12 november 2014 wordt een basisnota aan notaris Hertecant bezorgd die als basis moet dienen voor de notariële akte.

Het eerste half jaar van 2015 staat in het teken van de laatste ‘administratieve’ voorbereiding van de bouw en van de notariële afspraken. Begin januari 2015 wordt de bouwvergunning aangevraagd en wordt nagedacht over de manier om de bouwwerken snel aan te besteden. Na nauwgezette onderhandelingen met aannemers worden de bouwwerken toegekend in de procedure van een ‘bouwteam’. De raad van bestuur van de vzw Trento sluit een overeenkomst met de bouwfirm Juri NV uit Zele. Het concept van de uitbreidingsfase, met daarin de kloosterafdeling, wordt afgewerkt en verkrijgt een bouwvergunning in het eerste kwartaal van 2015. De zusters werken gedurende het tweede kwartaal samen met de architect aan de binnenhuisinrichting van hun kloostermodule.

Er is geen tijd voor een eerstesteenlegging, want reeds op 28 april worden de grondsonderingen aangevat waardoor de architect en de aannemer de plannen verder kunnen preciseren. Op 19 juni 2015 bespreekt architect Olivier Senrame (Archipro) met de zusters in detail de inrichting. Na een eerdere rondgang in het klooster wordt door de architect een fotomontage met een overzichtsplan uitgewerkt waarop de toekomstige plaats

voor meubels en kunstvoorwerpen uit het oude klooster in de nieuwbouw wordt aangeduid. Dit wordt door de zusters zeer geapprecieerd. En mits wat aanpassingen goedgekeurd.

Architect Olivier Senrame met alg. directeur Filip Verhoost in bespreking bij de zusters.

De notaris levert na verschillende versies een definitief ontwerp van notariële akte af begin juni 2015. De notariële akte voor financiering en woon- zorggarantie wordt op dinsdag 23 juni 2015 verleden door notaris Hertecant in het klooster te Zele.

De overeenkomst behelst de verbintenis tot bouw van een aangepaste afdeling (kloostermodule), recht van gebruik en bewoning – verzorging en financiële afspraken.

Ondertekening van de notariële akte op 23 juni 2015 in het klooster. Vlnr, staand: Gaby Bogaert (Trento), zuster Elza, Roger De Koker (Trento), Etienne Van Hecke (die toekijkt); zittend: zuster Bernadette, notaris Lutgard Hertecant.

De bouwwerken gaan van start (2015)

Ook de bouwwerken schieten nu goed in gang.

Nog voor het bouwverlof 2015 richt de aannemer de werf in en begint met de grondwerken.

Een gedeelte van de omheinde tuin wordt ingericht als bouwplaats en de grondsondering is het eerste werk op 28 april 2015.

In september rijst het gebouw uit de grond en tegen Kerstmis 2015 is de ruwbouw klaar.

Eind december 2015 zijn naast de ruwbouw ook de voorbereidingen voor de technieken klaar. De dakdichting is aangebracht, de noodtrappen buiten zijn geïnstalleerd en er wordt gechapt. Vlak na het winter-bouwverlof worden de ramen en buitendeuren geplaatst.

De zusters bezoeken de werf op 8 januari 2016 en zien dat hun droom snel werkelijkheid wordt.

Op 26 september 2015, trekken de zusters op werfbezoek en ze zien dat het gebouw uit de groend schiet.

Tegen april 2016 wordt het duidelijk dat de streefdatum voor de oplevering van de volledige nieuwbouw tegen eind mei 2016 zal gehaald worden. De eindafwerking is immers volop aan gang. De omgevingswerken zijn uitgevoerd. De zusters vragen nog een laatste bijeenkomst met de architect en de directie van het WZC om de binnenhuisinrichting van hun klooster in eindfase te bespreken.

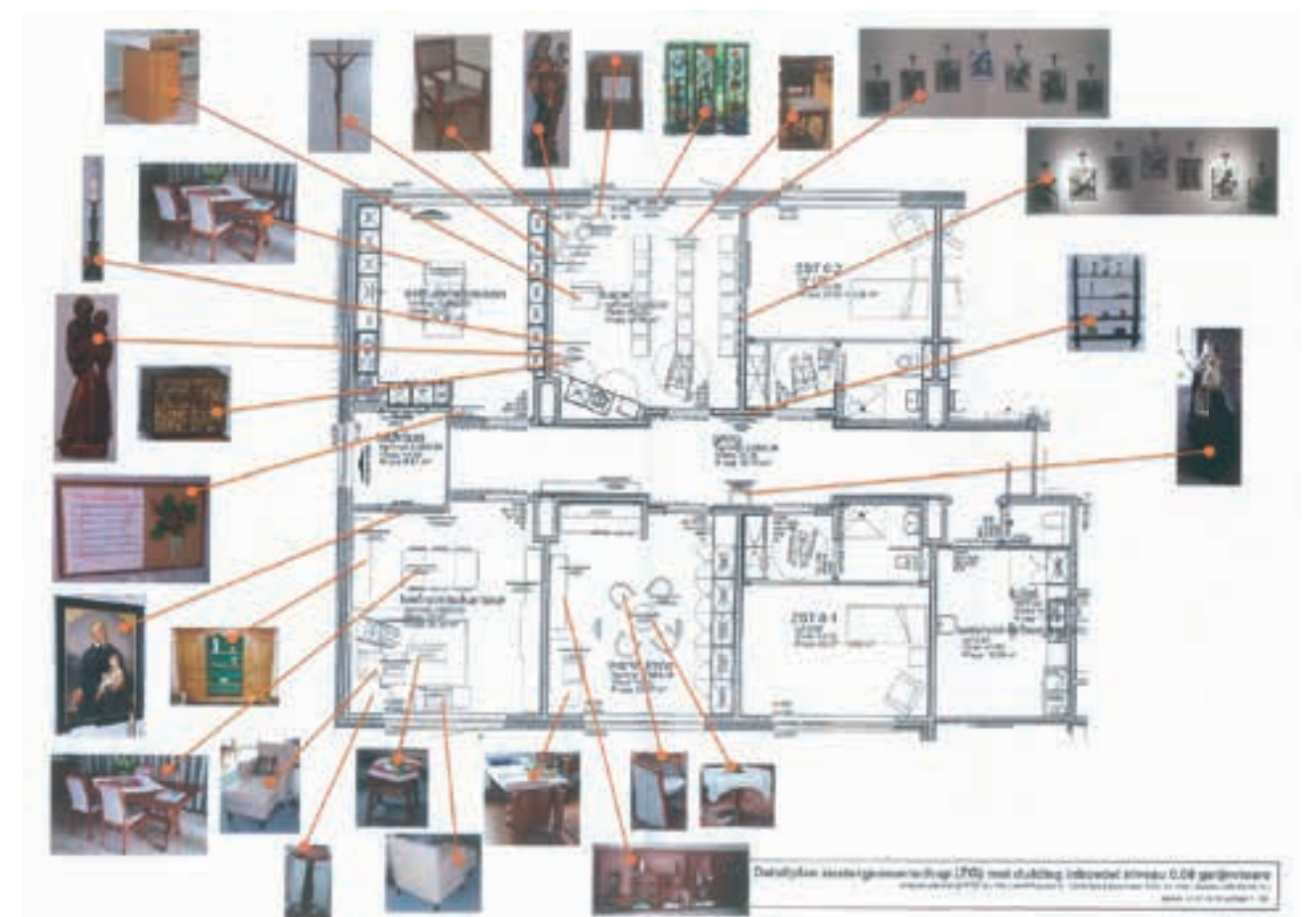
Op zakelijk en technisch vlak wordt vastgesteld dat aannemer nv. Juri prachtig en deugdelijk werk verricht en de nieuwbouw zal opleveren nog voor de vooraf bepaalde einddatum. De zusters zijn opgetogen over de prestaties van alle ambachtslieden en ze zijn in het bijzonder aannemer Joachim De Bock dankbaar voor de goede samenspraak vanuit de bouwonderneming Juri. Ook het bouwcomité, de directie en de raad van

bestuur van de vzw Trento worden in de dank betrokken.

Aldus kan het project afgesloten worden binnen het aanvankelijk afgesproken budget. De meerwerken die de zusters nog verder hebben aangevraagd zijn perfect uitgevoerd en leveren een beperkte meerkost op zoals afgesproken.

Op minder dan 10 maanden voert nv. Juri de ruwbouw, technische installaties, afwerking, opkuis en omgevingswerken uit, naar grote voldoening van de opdrachtgevers. Het budget wordt gerespecteerd. Het resultaat mag gezien worden.

De zusters verhuizen in de loop van juni 2016, welgeteld één jaar en twee maanden vroeger dan in 2013 afgesproken met het ziekenhuis.

Natuurlijk kon niet alles uit het oude gebouw mee naar de nieuwbouw. Meubelen en kunstvoorwerpen die wel mee zouden verhuizen kregen een weloverwogen plaats in de nieuwe kloosterafdeling.

Tijdens het laatste zesmaandelijks overleg van de zusters met de ziekenhuisdirectie van az St-Blasius, op vrijdag 1 juli 2016, wordt de ‘overdracht van het oude klooster’ besproken. Algemeen directeur Karen Pieters stuurt de daaropvolgende maandag vanuit het ziekenhuis in Dendermonde volgend mailtje naar de zusters:

*Beste zusters,
Met ons bezoek van vorige vrijdag aan de nieuwe woonst van de zusters waren we aangenaam verrast. Mooie plek in het groen en met de nodige zorg reeds aangekleed. Proficiat!
Zoals afgesproken kan men rustig verder het klooster leegmaken etc. en zal normaliter de sleutel worden overhandigd rond 15 juli 2016. We zullen dan ook het openstaand saldo betalen tegen die datum. (...) Alvast dank en fijne week.*

VERHUIS EN INWIJDING

Een stukje van de hemel op aarde (2016)

In het nieuwe klooster beschikken de zusters over het nodige comfort. De inrichting beantwoordt aan de meest actuele normen. De private kamers voor de zusters zijn volgens de standaarden ingericht met aangepaste sanitair en vaste kastenwanden. Het meubilair is via het WZC nieuw aangekocht. In de kapel, het kantoor, het salon en de keuken zijn aangepaste vaste kastenwanden volgens de vraag van de zusters voorzien. Veel meubilair dient bijgevolg niet te worden overgebracht. Uiteraard wel heel wat inboedel, gaande van oude archieven tot siervoorwerpen en huisraad, samen met de bezittingen van de zusters.

Zuster Elza deelt eind april mee dat hiervoor geen verhuisfirma moet worden aangesproken. Zij zal dit in eigen beheer organiseren met de spontane hulp die haar van alle kanten wordt aangeboden. De verhuis gaat door medio juni en het wordt eerder een feest dan een karwei. Het wordt een ludieke gebeurtenis: hard werk met veel plezier.

Inmiddels hebben de zusters ook reeds monseigneur Luc Van Looy, bisschop van Gent, aangesproken om, zo mogelijk, persoonlijk het nieuwe klooster en in het bijzonder de fraaie huiskapel te komen inzegenen. Die laat per kerende weten dat hij dit zal komen doen op 4 juli 2016. Dat geeft de zusters meteen een strikte streefdatum om naar te werken.

Die eerste nacht, eind juni 2016, in een compleet nieuwe omgeving, in een nieuwe kamer en een nieuw bed, met andere geluiden en met onwennige inrichting, is niet gemakkelijk. In de eerste paar weken duiken wat kinderziekten van de nieuwbouw op. Ze worden echter met veel begrip en vakmanschap door de directie en door

aannemer Joachim De Bock weggewerkt. Langzaam treedt terug gewenning op. De zusters ontdekken elke dag ook de voordelen van hun nieuwe woonst en passen zich wonderwel aan, elk volgens eigen tempo. Het nieuwe klooster wordt door zuster Elza vlug omschreven als *een stukje van de hemel op aarde*.

De zusters krijgen echter niet de tijd om lang te acclimatiseren. De bisschop heeft immers reeds 4 juli 2016 in zijn agendaboekje genoteerd. Eerst zetten de zusters op zaterdag 1 juli 2016 nog een laatste keer de deuren van hun oude klooster aan de Koevliet nr. 4 wagenwijd open. Zeker meer dan 100

gegadigden en nieuwsgierigen komen af op de breed aangekondigde verkoop van de overbodig geworden inboedel. Voordien hebben de zusters reeds huisraad en meubelen weggeschonken aan een vluchtelingenwerk. Zeer waardevolle voorwerpen kregen al een goed overlegde, nieuwe bestemming. Nu wordt de rest van de inboedel verkocht. Een tiental vrijwilligers brengt in de voorgaande dagen alles bijeen in de ruime woonplaatsen op het gelijkvloers en zij leiden op die zaterdag de verkoop in goede banen. Het wordt nipt geen overrompeling en na een zware werkdag tellen zij samen met de zusters de mooie opbrengst. Zoals door de zusters op voorhand bepaald, gaat die integraal naar een aantal ‘goede werken’ van het klooster.

Zuster Elza en Ann Verhoeven, de vaste medewerkster van de zusters, tussen een deel van de spullen die in het klooster worden verkocht. (Het Nieuwsblad 1 juli 2016).

Inwijding als ultiem dankfeest voor een Godsgeschenk (2016)

Een week vooraf nodigen de zusters Elza en Bernadette een beperkte groep van priesters en religieuzen, sympathisanten, familieleden en medewerkers uit voor de feestelijke inwijding op maandag 4 juli 2016 om 18 uur van hun nieuwe klooster.

Ook al is de genodigde doelgroep klein, werkelijk iedereen wil die maandagavond present zijn. Ook zuster Ria is vanuit het rusthuis naar de plechtigheid gehaald. Zij wordt met de rolstoel door monseigneur Van Looy persoonlijk heen en weer gevoerd. Het is een intieme, aangrijpende plechtigheid waarbij naast de bisschop ook pastoor Jan Van Raemdonck, zuster Elza en alle aanwezigen aan bod komen.

De directie van het WZC had gelukkig de aanpalende lokalen ter beschikking gesteld. Zo heeft eenieder voldoende ademruimte om bij een hapje en een drankje mee te genieten van het geluk van de zusters. Wat een heuglijke dag.

Aanwezigen tijdens de inwijding door mgr. Luc Van Looy.

Inwijding door mgr. Luc Van Looy, in concelebratie met pastoor Jan Van Raemdonck.

De bisschop richt een woordje tot zuster Elza.

De bisschop groet zuster Ria.

Na de inwijding volgt een korte zomer om terug op adem te komen, om voort te wennen aan de nieuwe kamers, terug een 'gewone draai' te vinden en ook nieuwe uitzichten vanuit de vele grote ramen op het netvlies te prenten. De opgaande zon vanuit de keuken en de eetplaats, diezelfde opgaande zon in de stemmige kapel, de late namiddagzon vanuit het kantoor en de gezellige salon. Niet de hevige middagzon, wel een beschutte voordeur aan de noordzijde, die met bloemen uitnodigt om aan te bellen, met parkeerplaatsen voor bezoekers en veel groen. De zusters kunnen nu met mondjesmaat tot rust komen. Maar dat mag voor zuster Elza alweer niet al te lang duren. Zij schrijft samen met zuster Bernadette eind augustus reeds een uitnodigingskaart.

Beste familie en vrienden

Graag nodigen wij jullie uit voor een gezellig samenzijn op vrijdag 9 september 2016 vanaf 19.00 uur. Wij willen op deze manier DANK U zeggen voor het vele werk dat jullie verricht hebben.

Vriendelijke groeten

Zr. Elza en Zr. Bernadette

Een gezellig onderonsje van familieleden en vrienden die de verhuis helemaal zelf in handen namen

Daarna herneemt het oude kloosterleven terug zijn regelmaat in de nieuwe omgeving. Het blijft een open huis, waar vele gelovigen terecht kunnen voor gebed, eucharistie en spirituele gemeenschap.

In september 2017 komen zusters Victorine en Ria, verblijvend in RVT De Vliet, op bezoek bij hun medezusters in het nieuwe klooster.

Op sacramentsdag, 31 mei 2018, is de kloosterkapel eens te meer veel te klein.

Het ziekenbezoek krijgt een meer uitgesproken plaats en kwetsbare mensen vinden er een luisterend oor. De relatie met de directie en zeker ook met de medewerkers van het woon- en zorgcentrum loopt vlot en vriendschappelijk.

Bij de goedkeuring van de jaarrekening over 2016 wordt heel terloops opgemerkt dat met het WZC goede afspraken dienen gemaakt over de regelmatige doorrekening van energie- en maaltijdkosten. Wat echter vooral in het oog springt is dat het leven in de nieuwbouw een stuk gemakkelijker en goedkoper wordt wegens lager verbruik van verwarming en verlichting.

Het jaar 2017 wordt echter ook afgesloten met menselijk verlies. Kort na mekaar overlijden de zusters Margriet en Victorine Van Puyenbroeck in het woon- en zorgcentrum. Velen rouwen in de Kouterkerk om deze verdienstelijke religieuzen.

Zuster Margriet
(†25 juli 2017)

Zuster Victorine
(†20 oktober 2017)

AFSCHEID VAN KLOOSTER NA 186 JAAR

Interview door Katrijn De Bleser

(HLN 28 december 2016, foto's Geert De Rijcke)

“We voelen ons hier goed. Maar ergens missen we de rust die onze kloostermuren ademden”. Zuster Bernadette en zuster Elza verlieten afgelopen zomer na meer dan vijftig jaar hun vertrouwde klooster aan de Koevliet. In de vleugel van het woonzorgcentrum De Vliet die ze ter beschikking kregen, hebben ze nog steeds een bomvolle agenda.

“Eind juni verhuisden de twee zusters en er wonen er ook nog drie in het aanpalende woonzorgcentrum”, zegt zuster Elza die ooit samen met veertig zusters in het klooster woonde. De twee zusters namen hun intrek in een vleugel van woonzorgcentrum De Vliet waar ze volledig zelfstandig leven. De vleugel kreeg naast twee slaapkamers, een keuken, een woonkamer en een bureau ook een gebedsruimte. “Twee keer per week organiseren we hier een openbare eucharistieviering. Iedereen is welkom dus we plaatsen er dertien stoelen. Maar we krijgen regelmatig meer dan twintig bezoekers over de vloer, dus dat gaan we eens moeten herbekijken”, lacht zuster Elza (82). Ze mag gerust een bekende Zelenaar genoemd worden. Tot vandaag maakt ze voor doopsels in alle Zeelse parochies een schelp waarin ze met kalligrafische letters de naam van het kind schildert. Ook voor begrafenissen schrijft ze de naam op een kruisje. Mensen die een dierbare verloren zijn, zoekt ze op om hen te begeleiden in het rouwproces. “Dat doe ik al mijn hele leven en dat is nu niet anders”, vertelt ze op het moment dat de telefoon rinkelt. “Het was een man die vertelde dat zijn volwassen zoon overleden is. Hij woont hier ook regelmatig de eucharistieviering bij. Kijk, die mensen bellen nog eerst naar mij. Verhuisd of niet,

mensen kunnen hier nog steeds terecht. Want weet je, er is nog veel eenzaamheid en ellende en het is met de kleine dingen, zoals een gesprek, dat die muur doorbroken wordt”, zegt zuster Elza die naast haar drukke bezigheden ook nog eens erg creatief is. “Al mijn hele leven schilder ik bloemen en andere figuren op kaarsen”. Ook zuster Bernadette (87) is tevreden in haar nieuwe klooster. “Maar ergens mis ik toch die echte kloostersfeer. Een half jaar na de verhuis, spreek ik nog steeds over ‘bij ons’ als ik het over het oude klooster heb. Ik heb er dan ook 64 jaar gewoond en gewerkt. Gelukkig krijgen we hier heel veel bezoek, mensen die herinneringen komen ophalen. Ik geniet ervan als mensen vertellen over de tijd dat er nog een materniteit was bij het klooster. Als vroedvrouw werkte ik daar dag en nacht, dat was een prachtige tijd. Ik vroedvrouw, zuster Ekza begeleidde mensen in het rouwproces. Ik zeg altijd: ‘Elza is de zuster van de doden, ik ben de zuster van de levenden’”, lacht zuster Bernadette.

Blokken

Hoewel de zusters nog steeds heel veel werk hebben, bestaat hun dag voornamelijk uit bidden. Dat was vroeger zo en dat is vandaag nog steeds zo. “Om 8 uur hebben we ons eerste gebed, daarna volgt een ontbijt en om 9 uur een misviering met een priester die langskomt. Om 11.30 uur hebben we het middaggebed en na de middag hou ik eerste een kleine siësta”, lacht zuster Bernadette. “Om 17 uur bidden we voor de laatste keer van de dag samen, daarna eten we en doen we samen de afwas. Nadien kijken we naar Blokken op Eén en naar het journaal. Daarna ga ik meestal slapen.”

Zuster Elza gaat elke zondag helpen tijdens de misviering in de parochiekerk. Zuster Bernadette is minder goed te been en zij volgt de misviering op televisie. Hoewel zuster Bernadette nog maar zelden buiten de muren

van haar nieuwe klooster komt, is ook zij steeds bezig. “Bidden, schrijfwerk en ik ben ook nog eens graag creatief bezig. Hoewel dat steeds moeilijker wordt omdat je vanaf een bepaalde leeftijd lichamelijke beperkingen krijgt om fijn creatief werk te doen. Maar ik knutsel al eens graag, ik ontvang regelmatig bezoek, één keer per week komt hier een gebedsgroep vergaderen... Al met al is het hier nooit echt rustig voor een klooster te zijn”, lacht de oudste van de twee. Dat ze waarschijnlijk de laatste der Mohikanen zijn, beseffen de zusters wel. “Tijden zijn veranderd. Niet slechter geworden, wel veranderd” zegt zuster Bernadette. “Jonge zusters kiezen niet meer voor een kloosterorde in een gemeente. Ook de gewoonten zijn veranderd. Bij ons was het vroeger muisstil aan tafel, enkel tijdens een feest mocht er gepraat worden. Wie kan zich dat vandaag nog inbeelden? Ook bij ons is die regel nu aangepast. We spreken als het nodig is en als het niet nodig is zwijgen we.”. “Gelukkig hebben we elkaar” zegt zuster Elza. “Zolang we samen zijn, gaat het goed”. Zuster Bernadette stemt in. “We kunnen goed praten met elkaar, zowel over het wereldse als over het religieuze en dat moet je kunnen om samen te leven. Als we aan tafel zitten, kunnen we op hetzelfde moment dezelfde vraag stellen.”

Zuster Bernadette en zuster Elza blazen uit in hun woonkamer. (GDR)

Zuster Bernadette en zuster Elza maken een kersttafereel in de huiskapel (16 december 2016). (GDR)

In de zitplaats pronkt een schilderij met de afbeelding van de Heilige Vincentius a Paulo (door Jan Bertou), geschonken in 1863 namens de weeskinderen aan de jubilerende pastoor Van Oosthuysse.

NAWOORD

Bij de bespreking van de begroting 2018 door de bijzondere algemene vergadering op 9 december 2017, wordt beslist om een budget te voorzien voor de uitgave van een mooi geïllustreerd gedenkboek over de geschiedenis en de apostolische werken van de zustergemeenschap van de Heilige Vincentius a Paulo van Zele. Zo willen de zusters een globaal overzicht van hun werken nalaten voor alle geïnteresseerde mensen van Zele en omgeving.

Na de instellingen die door de zusters in Zele werden opgericht en na hun nieuwe klooster dat later ook ten goede zal komen aan zwaar zorgbehoevende mensen, is er het gedenkboek. Dit werk ligt nu voor u.

Zij danken daarvoor in het bijzonder de auteur, Lucien Boone, die zijn eerdere teksten hiertoe heeft aangepast. Dank aan de Heem- en Oudheidkundige Kring (H.O.K.) Zele en aan het redactiecomité (van de vzw van de zusters) dat deze uitgave heeft voorbereid. Het comité kon rekenen op de daadwerkelijke steun van Luc Laureys, Freddy De Krijger en Mieke Roose en Etienne Van Hecke (redactie recente geschiedenis). Dank tenslotte aan de uitgeverij.

Van bij de stichting van de congregatie tot heden is de H. Vincentius de inspirerende heilige van de zusters.

Foto's bij deel IV: Geert De Rijcke, Mieke Roose en Etienne Van Hecke.

ZUSTERS VAN DE HEILIGE VINCENTIUS A PAULO VAN ZELE

NAAM	KLOOSTERNAAM (ZR.)	DATUM EN PLAATS VAN GEBOORTE		INTREDE	PROFESSIE	DATUM EN -PLAATS VAN OVERLIJDEN	
Bonamie MariaTheresia	Augustine	19.12.1862	Waarschoot	23.01.1888	17.06.1889	05.03.1947	ZeLe
Bovyn Emma	Florentia	1852	Gent	1879	31.05.1881	03.08.1885	ZeLe
Bran(c)kaert Maria	Aloysia	09.03.1813	Lokeren	14.09.1832	28.10.1833	17.07.1879	ZeLe
Certijn Celesta	Stanislas	10.07.1912	ZeLe	31.05.1933	05.12.1934	01.03.1986	ZeLe
Certijn Madeleine	Theophila	07.10.1908	ZeLe	10.10.1929	18.07.1931	05.01.2004	ZeLe
Christiaens Maria	Ursula	17.04.1872	St.-Niklaas	17.02.1896	19.07.1897	27.01.1934	ZeLe
De Clercq Barbara	Livina	05.06.1807	Onkerzele		11.01.1833	14.12.1873	ZeLe
De Clercq Johanna	Philomena	1812	Kontich	19.12.1842	27.01.1845	09.03.1888	ZeLe
De Donder Germaine	Vincentia	25.05.1912	ZeLe	11.05.1933	05.12.1934	Naar Zusters Kindsheid Jesu Gent 1960	
De Gols Magdalena	Angelina	16.01.1922	ZeLe	08.12.1942	19.07.1947	29.12.2009	ZeLe
De Landtsheer Eveline	Godelieve	02.03.1906	Lebbeke		03.05.1928	14.02.1986	ZeLe
De Landtsheer Hortence	Jozefine	08.02.1901	Lebbeke	1924		15.01.1979	ZeLe
De Landtsheer Maria Rosalia 3 ^{de} algemeen overste (1881-1927)	Antonia	27.03.1851	Lebbeke	03.12.1872	10.02.1874	03.03.1927	ZeLe
De Landtsheer Maria	Angeline	29.11.1863	Lebbeke	19.02.1884	09.06.1885	25.01.1940	ZeLe
De Landtsheer Maria Amelia 4 ^{de} algemeen overste (1927-1956)	Cecile	25.12.1871	Moorsel	19.11.1890	02.02.1892	07.11.1957	ZeLe
De Leenheer Angèle	Angèle	27.11.1925	ZeLe	08.12.1946	21.06.1951	01.11.2009	ZeLe
De Leenheer Henrica	Caroline	14.01.1808	ZeLe	19.02.1832	28.05.1833	14.01.1849	ZeLe
De Loose Francine Odile	Francine	01.03.1946		08.09.1967	18.05.1970	tot 2000	
De Maesschalck Maria	Julia	31.07.1915	ZeLe	07.10.1936	04.05.1938	25.09.1989	ZeLe
De Neef Emerentia	Emerence	18.02.1914	Aalst	19.03.1939	21.10.1941	15.01.2000	ZeLe
De Rijck Marie	Eugenie	21.02.1877	Burst	26.03.1895	20.07.1896	28.05.1963	ZeLe
De Telder Mathilde	Constance	26.09.1883	Gent	13.04.1909	24.10.1910	16.05.1934	ZeLe
De Vos Maria	Edmonda	25.04.1915	Waternvliet	03.10.1935	14.04.1937	25.09.1989	ZeLe
De Wilde Celine	Maria	26.05.1921	ZeLe	08.12.1944	18.03.1950	26.01.2006	ZeLe
De Wilde Jozefa	Beatrijs	18.12.1939	Grembergen	08.09.1964	22.08.1970	29.11.2008	ZeLe
De Wilde Yvonne	Agnes	18.07.1924	Hamme	08.09.1947	07.03.1949	18.07.1997	ZeLe
De Winde Wilhelmina 1 ^{ste} algemeen overste (1831-1844)	Vincentia	03.12.1805	Antwerpen	28.08.1829 via Kapelhof	11.01.1833	13.02.1849	ZeLe
Dierickx Maria	Juliana	1836	Overmere	29.09.1863	25.02.1865	15.03.1873	ZeLe
Driessens Catharina	Agnes	05.01.1826	Geraardsbergen	17.11.1849	21.01.1851	29.08.1899	ZeLe
Faem Maria	Elisabeth	09.09.1856	Blaasveld	25.07.1883	12.11.1884	27.09.1885	ZeLe
Geerinck Maria	Livina	03.11.1855	ZeLe	06.10.1876	19.02.1878	27.03.1924	ZeLe
Gillis Clara	(Jan) Berchmans	14.01.1886	Waternvliet	04.10.1906	21.01.1908	18.08.1971	ZeLe
Hellemans Beatrix	Gabriëlle	10.05.1925	Niel	10.03.1950	19.03.1951	05.07.1996	ZeLe
Hermans Madeleine 5 ^{de} algemeen overste (1956-1972)	Odile	21.06.1914	Lebbeke	19.11.1932	28.05.1934	10.01.1979	ZeLe
Herwege Elza 9de Algemeen overste (2008 -)	Elza	22.12.1934	ZeLe	19.03.1958	24.09.1959		
Jacob Cesarine	Thérèse	04.12.1910	Aalst	31.05.1933	29.12.1937	15.01.2000	ZeLe
Jacobs Helena	Martha	07.12.1908	ZeLe	08.12.1942	15.06.1944	20.09.2001	ZeLe
Joos Leonie	Philomena	26.09.1860	Beveren	04.09.1888	03.12.1889	10.07.1934	ZeLe
Joos Sidonia	Aloisia	1857	Beveren	13.10.1879	08.02.1881	25.06.1900	ZeLe
Klinck Margareta	Livine	25.09.1914	ZeLe	03.10.1935	14.04.1937	27.02.1975	ZeLe
Lefebure Felicita	Ignatia	15.01.1820	Gent	30.07.1838	17.09.1841	18.11.1902	ZeLe
Lesneucq Odile	Vincentia	1823	Lessen	03.12.1850	10.02.1852	tot 1863	
Lyssens Rosa	Clara	26.06.1922	Bazel	08.12.1945	30.06.1947	tot 1959	
Martens Rosalia	Aloisia	04.01.1873	Landegem	10.02.1906	04.06.1907	15.02.1954	ZeLe

NAAM	KLOOSTERNAAM (ZR.)	DATUM EN PLAATS VAN GEBOORTE		INTREDE	PROFESSIE	DATUM EN -PLAATS VAN OVERLIJDEN	
Mees Josephina	Philomena	02.02.1922	Antwerpen	08.12.1945	30.06.1946	tot 1951	
Meeus Margaretha Marie	Elisabeth	28.07.1892	Opdorp	26.12.1917	06.05.1919	01.05.1972	ZeLe
Meyers Marie Catharina	Stanislas	02.05.1806	Dinteloord (NL)		Hospice Eeklo 07.08.1837	07.01.1888	Eeklo
Minner Maria	Maria Adolphine	10.02.1882	Okegem	19.03.1900	22.07.1901	27.02.1968	ZeLe
Moens Amelia	Egidia	07.07.1851	Lebbeke	03.12.1872	10.02.1874	08.03.1923	ZeLe
Outendirck Theresia	Egidia	22.06.1822	Antwerpen	16.03.1842	17.01.1844	25.11.1871	ZeLe
Peeters Maria	Martha	02.10.1871	Mol	29.07.1891	22.11.1892	08.04.1936	ZeLe
Poppe Barbara 8 ^{ste} Algemeen overste (2007-2008)	Bernadette	17.03.1929	ZeLe	19.03.1953	27.09.1954		
Raemdonck Maria	Ria	28.04.1937	ZeLe	08.09.1959	17.04.1961		
Rans Maria	Josephine	15.08.1873	Mol	12.06.1892	10.11.1893	26.11.1918	ZeLe
Rombaut Maria	Egidia	29.07.1902	ZeLe	14.09.1923	12.05.1925	20.12.1964	ZeLe
Siau Celestine	Anna	19.03.1898	Erondegem	19.03.1924	19.01.1927	28.11.1959	ZeLe
Snels Wilhelmina	Raphaël	27.07.1863	Goirle (NL)	24.10.1887	17.06.1889	25.02.1917	ZeLe
Stevens Anna Francisca	Benedicta	14.07.1831	Deftinge	11.02.1857	07.02.1858	20.12.1916	ZeLe
Stevens Joanna 2de algemeen overste (1844-1881)	Engelberta	09.02.1811	Deftinge	12.12.1829 via Kapelhof	11.01.1833	20.09.1881	ZeLe
Stevens Marie-Louise 7de Algemeen overste (1999-2007)	Marie-Louise	18.12.1949	Kalken	08.09.1970	09.09.1973	tot 2007 (?)	
Suys Bertha	Francisca	25.07.1903	Denderwindeke	02.02.1931	29.08.1932	11.05.1978	ZeLe
Troch Maria 6de algemeen overste (1972-1999)	Gudula	18.02.1924	ZeLe	19.03.1948	26.09.1952	04.04.2008	ZeLe
Van Bel Gratiana Christiana	Benedicta	1804	Sint-Niklaas	19.08.1831 via Kapelhof	11.01.1833	31.05.1852	ZeLe
Van Craenendonck Anna	Constance	17.02.1830	Mol	18.02.1852	14.05.1853	08.07.1908	ZeLe
Van Damme Maria	Theresia	06.04.1849	ZeLe	16.10.1871	18.02.1873	14.01.1833	ZeLe
Van Driessche Marie-Ghislaine	Maria	18.04.1913	St.-Kruis-Winkel	03.05.1934	12.11.1935	18.10.2002	ZeLe
Van Eyck Anna	Elisa	1857	Mechelen	29.08.1878	30.12.1879	01.02.1883	ZeLe
Van Goethem Ivonna	Caroline	04.12.1919	ZeLe	30.04.1941	10.02.1948	02.04.2001	ZeLe
Van Herp Joanna	Joanna	1830	Grimbergen	14.03.1859	12.06.1860	16.10.1869	ZeLe
Van Kerckhove Anna	Lutgard	08.10.1898	ZeLe	24.09.1926	03.05.1928	22.12.1975	ZeLe
Van Langenhove Maria	Anna	18.05.1842	Denderbelle	03.05.1864	19.07.1865	11.01.1916	ZeLe
Van Lint Maria	Vincentia	09.05.1842	Grimbergen	28.09.1863	20.02.1865	14.01.1932	ZeLe
Van Osselaer Maria	Barbara	09.09.1849	Melsele	21.10.1875	06.02.1877	17.07.1930	ZeLe
Van Osselaer Rosalia	Juliana	06.05.1848	Melsele	21.10.1875	06.02.1877	17.09.1917	ZeLe
Van Puyenbroeck Celina	Victorine	16.01.1930	ZeLe	19.03.1953	27.09.1954	20.10.2017	ZeLe
Van Puyenbroeck Irma	Margriet	20.07.1932	ZeLe	02.02.1962	14.08.1968	25.07.2017	ZeLe
Van Rijswyck Maria	Josephina	17.04.1816	Antwerpen	23.04.1839	20.07.1840	27.03.1892	ZeLe
Van Schelverghem Maria-Louise	Marie	24.10.1875	Pamel	28.04.1902	07.09.1903	05.05.1944	ZeLe
Van Cauteren Maria Judoca (ook als Vercauteren genoteerd)	Theresia	1801	Berlare	05.07.1831 via Kapelhof	11.01.1833	10.12.1849	ZeLe
Vercauteren Maria	Clara	05.04.1863	Sint-Niklaas	07.09.1887	17.06.1889	22.12.1945	ZeLe
Verbeken Suzanne	Cecile	29.01.1935	ZeLe	19.03.1958	24.09. 1959	tot 1995	
Verheggem Petronilla	Maria	14.03.1815	Temse	04.08.1838	10.10.1839	22.01.1894	ZeLe
Verlaeckt Emma	Coleta	29.09.1864	ZeLe	04.02.1885	19.07.1886	05.05.1954	ZeLe
Walraet Justine	Antonia	21.01.1909	Geraardsbergen	02.02.1931	29.08.1932	11.10.1994	ZeLe
Windy Paulina	Gudula	1859	Hamme	12.10.1885	26.04.1887	12.06.1891	ZeLe
Wittenberg Maria	Ignatia	02.11.1884	Okegem	08.10.1903	26.06.1905	03.03.1973	ZeLe
Zaman Palmyre	Engelberta	26.06.1885	Waasmunster	14.09.1908	10.05.1910	14.07.1958	ZeLe

